

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบนฐานศาสนธรรม”

โดย

พระมหาบุญช่วย สิริบุญโร (บุญช่วย ดุใจ) และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบนฐานศาสนาธรรม”

คณะผู้วิจัย

1. พระมหาบุญช่วย	สิรินธรโร (บุญช่วย คูใจ)
2. นายสุริยนต์	สูงคำ
3. นายธวัชชัย	จันจุฬา
4. นางสาวอุทุมพร	เกตุสุนทร

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

รายงานการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบนฐานศาสนาธรรม” มีเป้าหมายเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนานักวิจัยชุมชนให้มีทักษะ กระบวนการคิด และใช้การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยมีหลักธรรมทางศาสนาเป็นฐาน เพื่อสังเคราะห์หลักธรรมและกระบวนการทางศาสนาที่สามารถนำไปแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนอย่างเหมาะสมจากโครงการย่อย(ได้แก่ โครงการชุมชน บ้านไฉ่ร้อง,บ้านป่าไผ่, บ้านหนองเหียง,บ้านสันถน, ชุมชนมุสลิมข้างเผือก, บ้านหัวฝาย) และเพื่อพัฒนาแนวทางการหนุนเสริมให้ผู้นำแต่ละศาสนามีทักษะการประยุกต์หลักธรรมในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ทีมวิจัยได้ดำเนินการตามระยะเวลาที่ระบุในสัญญาคือตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2559 ถึงวันที่ 30 เมษายน 2560 แต่ด้วยเงื่อนไขของระยะเวลาที่เริ่มโครงการล่าช้ากว่าสัญญาจึงทำให้ต้องขยายเวลาออกไปอีก 2 เดือน รวมระยะเวลาในการทำงานครั้งนี้ 14 เดือน แต่อย่างไรก็ตามทีมวิจัยก็ได้พยายามดำเนินการให้เสร็จสิ้นจนเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ ซึ่งทีมวิจัยได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากนักวิจัยในพื้นที่ทั้ง 6 พื้นที่ เป็นอย่างดี ตลอดจนถึงคำแนะนำจากทีมพี่เลี้ยงสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายท้องถิ่น จนได้สำเร็จลุล่วงเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ คณะทีมวิจัยขอขอบคุณอนุโมทนาทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานวิจัยไว้ ณ โอกาสนี้

หวังว่างานวิจัยเรื่องนี้จะประโยชน์ต่อสังคม ชุมชนในการส่งเสริมการใช้หลักศาสนาในการทำงานต่อไป

พระมหาบุญช่วย สิริธโร (ดูใจ) และคณะ

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยตามโครงการ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบนฐานศาสนธรรม” ครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยการสนับสนุน การอำนวยความสะดวกและการมีส่วนร่วมเป็นอย่างดีจากหลายฝ่ายที่ปรารถนาจะเห็นการรวมพลังเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบนฐานศาสนธรรม ผู้วิจัยและคณะจึงขอขอบคุณ อนุโมทนาต่อ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณในการวิจัยครั้งนี้

อาจารย์บัญชา แก้วส่อง และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายท้องถิ่น ที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการและกระบวนการเทคนิคการดำเนินงาน

อาจารย์อรรถจักร สัตยานุรักษ์ จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อาจารย์สมคิด แก้วทิพย์ จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ อาจารย์สุชาติ เศรษฐมาลินี จากมหาวิทยาลัยพายัพ มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานวิจัย

คณะกรรมการมูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคม ที่ให้ความช่วยเหลือในการสนับสนุนการปฏิบัติงานในพื้นที่ และการสนับสนุนข้อมูลวิชาการของแต่ละศาสนา

คณะทำงานจากชุมชนทั้ง 6 ชุมชน ในพื้นที่เป้าหมายของการศึกษา ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการประสานงาน การจัดเก็บข้อมูลในเบื้องต้น

ชื่อเรื่องวิจัย “การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบนฐานศาสนาธรรม”

ผู้วิจัย พระมหาบุญช่วย สิรินุโร (ดูใจ) และคณะทีมวิจัย

ผู้สนับสนุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

บทคัดย่อ

กระบวนการศึกษาวิจัย “การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบนฐานศาสนาธรรม” มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์หลักธรรมและกระบวนการทางศาสนาที่สามารถนำไปแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนอย่างเหมาะสมจากโครงการย่อย(ได้แก่ โครงการชุมชน บ้านใต้ร้อง,บ้านป่าไผ่, บ้านหนองเหียง,บ้านสันถน, ชุมชนมุสลิมช้างเผือก, บ้านหัวฝาย) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนานักวิจัยชุมชนให้มีทักษะ กระบวนการคิด และใช้การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยมีหลักธรรมทางศาสนาเป็นฐาน และเพื่อพัฒนาแนวทางการหนุนเสริมให้ผู้นำแต่ละศาสนามีทักษะการประยุกต์หลักธรรมในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

โดยกระบวนการนั้นทีมวิจัยกลาง ได้ใช้กระบวนการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วมและแนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม โดยการใช้หลักศาสนาธรรมเป็นพื้นฐาน เพื่อให้แต่ละชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักการ แนวคิดและวิธีการจัดการปัญหารวมถึงพัฒนาคุณภาพชีวิตของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และสามารถดำเนินงานตามโครงการได้ ทุกกระบวนการของการวิจัย ทีมวิจัยจะให้ความสำคัญกับทีม การช่วยกันคิด ร่วมวางแผนการดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัย รวมถึงการวิเคราะห์ผลของการดำเนินงานต่างๆ ล้วนมีความสำเร็จจากการเป็นทีมทำงานวิจัยเดียวกัน

การพัฒนาศักยภาพภาพคนทำงานตั้งแต่ทีมวิจัยกลาง ในเรื่องของการคิดวิเคราะห์ การพัฒนาคุณภาพของโจทย์วิจัย รวมไปถึงเทคนิคใหม่ของการทำงาน ทำให้ทีมวิจัยกลางเองมีการออกแบบกระบวนการที่จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยชาวบ้านให้สามารถคิด ออกแบบ และวางแผนงานของการวิจัยเพื่อชุมชนได้ด้วยตนเอง โดยกำหนดให้มีเครื่องมือการทำงานที่สอดคล้องกับประเด็นหรือสถานการณ์ในพื้นที่นั้นๆ ให้มากขึ้น

ในการเรียนรู้ของทีมวิจัยกลางมีเครือข่ายนักวิชาการ พี่เลี้ยง CBR ที่เป็นนักวิชาการทั้งจาก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยพายัพ และมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น ร่วมทำหน้าที่ในการเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา ตลอดจนถึงให้ความรู้และร่วมพัฒนาทักษะให้กับทีมวิจัยกลาง

ประสบการณ์การทำงานของหัวหน้าทีมวิจัยที่มีมายาวนาน และทีมวิจัยกลางมีความเข้าใจในพื้นที่การดำเนินงานเนื่องจากร่วมงานพัฒนามาพื้นที่ดังกล่าวมาเป็นระยะเวลาร่วม 10 กว่าปี ถือเป็นปัจจัยสำคัญของการดำเนินงานในแง่ของการสะสมองค์ความรู้ เครือข่าย และพื้นที่การทำงานมาอย่างยาวนาน ทำให้ทีมวิจัยกลางเป็นที่ยอมรับในระดับชุมชนได้เป็นอย่างดี

การใช้เครื่องมือ CBR เปรียบเสมือนเครื่องมือที่สร้างการเรียนรู้ เชื่อมประสานงานกับผู้คนให้เข้ามา ร่วมในการพัฒนาจิตวิทยวิจัยเพื่อจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนบนฐานศาสนธรรมได้อย่างแท้จริง

การทำงานเป็นทีมเวิร์คร่วมกันระหว่างทีมวิจัยกลางกับทีมชุมชน หรือในระหว่างนักวิจัยในชุมชนด้วยกันเอง ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

การแลกเปลี่ยนกับทีมวิจัยต่างพื้นที่ภายใต้ชุดโครงการเดียวกัน ยังได้ส่งผลให้ทีมวิจัยชุมชนได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยต่างพื้นที่ ข้อจำกัดของการดำเนินงานแต่ละพื้นที่ รวมถึงได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนเองกับพื้นที่อื่นๆอีกด้วย

กระบวนการวิจัยทำให้ทีมวิจัยกลางได้เรียนรู้ว่าความรู้และความจริงเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ นั้นถูกค้นพบใหม่เสมอๆ การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในสังคมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา นักวิจัย/ทุกคนในชุมชนจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

กระบวนการวิจัยจะช่วยให้คนในชุมชนพร้อมที่จะเผชิญกับชีวิตจริง เพราะกระบวนการวิจัยที่เน้นการศึกษาแบบมีส่วนร่วมนั้นเปิดโอกาสให้แต่ละคนได้รับผิชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติ ได้ทำกิจกรรมกลุ่ม ได้ฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ ทักษะการบริหารจัดการ การเป็นผู้นำ ผู้ตาม และที่สำคัญเป็นการเรียนรู้ที่ช่วยลดความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ทุกคนได้รับการยอมรับ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เกิดความสุขที่จะอยู่ร่วมกัน

การเปิดโอกาสให้แต่ละชุมชนได้เรียนรู้กระบวนการทำงานระหว่างกัน ถือว่าเป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชน กระบวนการแลกเปลี่ยนระหว่างกันจึงเป็นการเปิดโอกาสให้แต่ละทีมได้สร้างความสัมพันธ์เชิงสาธารณะ กิจกรรมต่างๆได้กระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระดับพื้นที่การวิจัยและระหว่างทีมวิจัย

การสร้างทางเลือกในการนำหลักศาสนามาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ในชุมชน การเลือกกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน โดยให้ชุมชนได้กำหนดประเด็นร่วมกัน ซึ่งการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ขบคิดปัญหา ไม่เพียงแต่จากแง่มุมของตนเท่านั้นหากแต่รวมไปถึงผลประโยชน์ของคนอื่นด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนเกิดสำนึกในชะตากรรมร่วมกัน และถือเป็นขั้นแรกที่จะนำชุมชนไปสู่สำนึกการแบกรับและแก้ไขปัญหที่กำลังเกิดขึ้นกับชุมชนของตนเอง แล้วคัดเลือกกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีของชุมชน ทั้งนี้กระบวนการวิจัยของชุมชนทำให้ทราบว่าหลักการทางศาสนาและกิจกรรมสาธารณะที่สอดคล้องกับชุมชนนั้น ถือได้ว่าเป็นการระดมพลังรวมหมู่ของชุมชน มีความหลากหลาย และเกี่ยวข้องกับชุมชนจำนวนมาก ซึ่งทั้งนี้กิจกรรมนั้นไม่ได้เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากแต่เกิดขึ้นจากการคิดพินิจวิเคราะห์และนำมาซึ่งการกำหนดแนวทางในการทำงาน ท้ายที่สุดคือการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีการประเมินผลกิจกรรมโดยที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินผลดังกล่าว นับเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการทำงานของตนเอง ซึ่งกระบวนการเท่ากับเป็นให้ชุมชนเป็นฝ่ายตัดสินใจว่าความพยายามของชุมชนเอง ซึ่งการประเมินผลแบบมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทคัดย่อ	ค
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
คำถามวิจัย	8
วัตถุประสงค์	8
กรอบแนวคิดการวิจัย	9
ขอบเขตการศึกษา	9
วิธีดำเนินการวิจัย	10
บทที่ 2 ข้อมูลบริบทชุมชน	13
บทที่ 3 กระบวนการวิจัย	63
บทที่ 4 ผลการศึกษา	109
หลักศาสนธรรมในกระบวนการจัดการปัญหาของชุมชน	123
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา	162
การใช้หลักศาสนธรรมมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	165
การทบทวนสถานการณ์ทางด้านศาสนธรรมในพื้นที่ก่อนการดำเนินกิจกรรม	165
กระบวนการขั้นตอนการนำเอาหลักศาสนธรรมไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อจัดการปัญหานั้น	168
ผลที่เกิดจากการนำเอาหลักการทางศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต	173
สิ่งที่ได้เรียนรู้ของทีมวิจัยกลาง	176
ปัจจัยเอื้อที่ทำให้กระบวนการวิจัยครั้งนี้สำเร็จ	178
ข้อเสนอแนะ	178
บทสังเคราะห์ท้ายบท	180
ภาคผนวก	
รูปภาพประกอบการดำเนินกิจกรรม	185

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

เมืองเชียงใหม่ มีชื่อปรากฏในตำนานว่า "นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่" สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 1839 โดยพญามังรายเป็นผู้ทรงสร้าง มีอายุครบ 700 ปี ในปี พ.ศ. 2539 ในอดีตเชียงใหม่มีฐานะเป็นเมืองหลวงของราชอาณาจักรนครรัฐอิสระ ชื่อว่า อาณาจักรล้านนา ซึ่งปกครองโดยกษัตริย์ราชวงศ์มังราย ประมาณ 261 ปี (ระหว่าง พ.ศ. 1839-2101) กระทั่งในปี พ.ศ. 2101 เชียงใหม่ได้เสียเมืองให้แก่พระเจ้าบุเรงนองแห่งพม่า และได้อยู่ภายใต้การปกครองของพม่ามานานกว่าสองร้อยปี จนถึงสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี จึงได้มีการทำสงครามเพื่อขับไล่พม่าออกจากเมืองเชียงใหม่และเชียงใหม่ได้สำเร็จ โดยการนำของเจ้ากาวิละและพระยาจำบ้านหลวง จากนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเจ้ากาวิละขึ้นเป็นพระบรมราชาธิบดี ปกครองนครเชียงใหม่และเป็นประมุขแห่งราชวงศ์ทิพย์จักร (ราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน) และต่อมา เจ้านายซึ่งเป็นเชื้อสายของพระเจ้ากาวิละ ก็ได้ปกครองเมืองเชียงใหม่และหัวเมืองต่างๆ สืบต่อมา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองประเทศราช โดยมีการจัดตั้งการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล เรียกว่า "มณฑลพายัพ" ต่อมาเชียงใหม่ได้มีการปรับปรุงการปกครองและยกฐานะขึ้นเป็น "จังหวัด" ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงปัจจุบัน

จังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่ ณ ละติจูด 16 องศาเหนือ ลองจิจูด 99 องศาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 310 เมตร ส่วนกว้างจากทิศตะวันตกจรดทิศตะวันออกประมาณ 138 กิโลเมตร ส่วนยาวจากทิศเหนือจรดทิศใต้ประมาณ 428 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานคร 696 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับรัฐฉานของประเทศพม่า โดยมีดอยผิ่ปันน้ำของดอยคำ ดอยปกกลา ดอยหลักแต่ง ดอยถ้ำป่อง ดอยถั่วย ดอยผาฮวก และดอยอ่างขางอันเป็นส่วนหนึ่งของทิวเขาแดนลาว เป็นเส้นกั้นอาณาเขต
- ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอสามเงา อำเภอแม่ระมาด และอำเภอท่าสองยาง (จังหวัดตาก) มีร่องน้ำแม่ตื่น และดอยผิ่ปันน้ำ ดอยเรียม ดอยหลวงเป็นเส้นกั้นอาณาเขต
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอแม่สรวย อำเภอเวียงป่าเป้า (จังหวัดเชียงราย) อำเภอเมืองปาน อำเภอเมืองลำปาง (จังหวัดลำปาง) อำเภอบ้านธิ อำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง อำเภอเวียงหนองล่อง อำเภอบ้านโฮ้ง และอำเภอลี้ (จังหวัดลำพูน) ส่วนที่ติดจังหวัดเชียงรายและลำปางมีร่องน้ำลี้กของแม่น้ำกก สันปันน้ำดอยซาง ดอยหลุมข้าว ดอยแม่วุ้นนอย

ดอยวังผา และดอยแม่โตเป็นเส้นกั้นอาณาเขต ส่วนที่ติดจังหวัดลำพูนมีดอยขุนห้วยหละ ดอยช้างสูง และร่องน้ำแม่ปิงเป็นเส้นกั้นอาณาเขต

- **ทิศตะวันตก** ติดต่อกับอำเภอปาย อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอขุนยวม อำเภอแม่ลาน้อย อำเภอแม่สะเรียง และอำเภอสบเมย (จังหวัดแม่ฮ่องสอน) มีดอยผีปันน้ำ ดอยกิวแดง ดอยแปะเมือง ดอยแม่ยะ ดอยอังกะตุ ดอยแม่สุรินทร์ ดอยขุนยวม ดอยหลวง และร่องแมริด แม่ฮอย และดอยผีปันน้ำดอยขุนแม่ตึ้นเป็นเส้นกั้นอาณาเขต

จังหวัดเชียงใหม่มีชายแดนติดต่อกับประเทศพม่า ใน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่ฮอย อำเภอฝาง อำเภอเชียงดาว อำเภอเวียงแหง อำเภอไชยปราการ รวมระยะทางทั้งสิ้น 227 กิโลเมตร พื้นที่เขตแดนส่วนใหญ่เป็นป่าเขา จึงไม่สามารถปักหลักเขตแดนได้ชัดเจน และเกิดปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างประเทศมีพื้นที่ 20,107.057 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 12,566,911 ไร่ มีพื้นที่กว้างใหญ่เป็นอันดับที่ 1 ของภาคเหนือ และเป็นอันดับ 2 ของประเทศ รองจากจังหวัดนครราชสีมา ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปมีสภาพพื้นที่เป็นภูเขาและป่าละเมาะ มีที่ราบอยู่ตอนกลางตามสองฟากฝั่งแม่น้ำปิง มีภูเขาที่สูงที่สุดในประเทศไทยคือ ดอยอินทนนท์ สูงประมาณ 2,565.3355 เมตร อยู่ในเขตอำเภอจอมทอง นอกจากนี้ยังมีดอยอื่นที่มีความสูงรองลงมาอีกหลายแห่ง เช่น ดอยผ้าห่มปก สูง 2,285 เมตร ดอยหลวงเชียงดาว สูง 2,170 เมตร ดอยสุเทพ สูง 1,601 เมตร มีสภาพอากาศค่อนข้างเย็นเกือบตลอดทั้งปี มีอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปี 25.4 องศาเซลเซียส โดยมีค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 31.8 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 20.1 องศาเซลเซียส มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,100-1,200 มิลลิเมตร สภาพภูมิอากาศจังหวัดเชียงใหม่อยู่ภายใต้อิทธิพลมรสุม 2 ชนิด คือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งภูมิอากาศออกได้เป็น 3 ฤดู

จังหวัดเชียงใหม่มีประชากรทั้งสิ้น 1,655,642 คน แยกเป็นชาย 806,720 คน หญิง 848,922 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 82.34 คน/ตร.กม. (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2555) ประชากรชนกลุ่มน้อยในจังหวัดมีจำนวน 64,505 คน กระจายตามอำเภอต่าง ๆ ใน 16 อำเภอ อำเภอที่มีประชากรชนกลุ่มน้อยมากที่สุด ได้แก่ อำเภอฝาง รองลงมา ได้แก่ อำเภอเชียงดาว อำเภอแม่ฮอย และอำเภอเวียงแหง ประชากรส่วนใหญ่เป็น "ชาวไทยวน" หรือ "คนเมือง" ที่เหลือเป็น ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทขิ่น และไทยสยาม ในส่วนของเศรษฐกิจนั้นจังหวัดเชียงใหม่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) พ.ศ. 2552 มีมูลค่า 127,660 ล้านบาท แบ่งเป็นภาคเกษตร 18,539 ล้านบาท (ร้อยละ 14.5) และนอกภาคเกษตร 109,121 ล้านบาท (ร้อยละ 85.5) ซึ่งสาขาการผลิตนอกภาคเกษตรที่สำคัญ มีบริการด้านอสังหาริมทรัพย์ 20,603 ล้านบาท (ร้อยละ 16.1) ตามมาด้วยสาขาการศึกษา 15,916 ล้านบาท (ร้อยละ 12.5) มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเฉลี่ยร้อยละ 2.3 มีรายได้ประชากรต่อหัวเฉลี่ย 79,971 บาท/คน/ปี อยู่ที่อันดับ 2 ของภาคเหนือรองจากจังหวัดลำพูน สำหรับรายได้ประชากรในเขตชนบทเฉลี่ยนั้น อยู่ที่ 59,092.45 บาท/คน/ปี อำเภอที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำที่สุด คือ อำเภออมก๋อย 29,198.01 บาท/คน/ปี และอำเภอที่มีรายได้สูงสุด คือ อำเภอฝาง 110,592.77 บาท/คน/ปี (<http://th.wikipedia.org/wiki/เชียงใหม่>)

เชียงใหม่กับการเปลี่ยนแปลง

จังหวัดเชียงใหม่เป็นสังคมที่มีรากฐานทางการจัดระเบียบชุมชนมาเป็นเวลาช้านานแล้ว โดยการใช้ระบบหมวด จัดระเบียบและหน้าที่ระหว่างคนในชุมชนประกอบด้วย หมวดบ้าน หมวดวัด และหมวดเหมืองฝาย หมวดแต่ละหมวดจะมีผู้นำคือ แก่ แก่บ้าน หรือปัจจุบันเรียกว่า “พ่อหลวง” จะปกครองดูแลลูกบ้าน “แก่ฝาย” เป็นผู้นำการจัดการระบบเมืองฝาย “แก่วัด” ดูแลด้านการศาสนา คำว่าแก่ แปลว่าผู้ที่มีอายุมาก หรือผู้สันทัดในเรื่องหนึ่งๆ เป็นการสะท้อนว่า ในวัฒนธรรมยอมรับผู้นำตามอาวุโส แต่ก็คำนึงถึงความสามารถด้านชุมชนหมู่บ้าน จึงไม่ได้เป็นผู้นำเพียงคนเดียว แต่มีหลายคนแยกตามหน้าที่ แก่บ้าน แก่ฝายและแก่วัด เดิมไม่ต้องเลือกตั้งเพราะในหมู่บ้านหนึ่งๆ มีคนน้อย ผู้ที่มีอายุมากในหมู่บ้านจะรับเป็นแก่บ้าน แก่วัด แก่ฝายโดยปริยาย ต่อมาจึงมีการเลือกตั้งเป็นแก่บ้านและแก่ฝาย แต่แก่วัดเป็นและเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสม

แม้ว่าเราจะยอมรับกันอยู่แล้วว่าทุกสรรพสิ่งย่อมมีความเปลี่ยนแปลง ไม่มีสิ่งใดอยู่คงที่เหนือกาลเวลาได้ การโยกย้าย “อดีต” โดยหวังว่าจะไม่มีความเปลี่ยนแปลงใดๆ เกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องของความพุ่มพวยเกินความจำเป็น แต่ความเปลี่ยนแปลงทุกอย่างเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโครงสร้างสังคมเศรษฐกิจ จังหวัดเชียงใหม่ถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจอันดับต้นๆ ของประเทศไทย ที่มีการขยายตัวและมีผลต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนอย่างรวดเร็ว ได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคนในสังคม มีความแตกต่างทางด้านรายได้ของประชากรกว้างมากขึ้น คนที่มีรายได้สูง มหาศาลมีไม่ถึงยี่สิบเปอร์เซ็นต์ ในขณะที่ประชากรที่มีรายได้ต่ำมีกว่ายี่สิบเปอร์เซ็นต์ ซึ่งเมื่อเทียบกับอดีตคนเชียงใหม่จะมีความเท่าเทียมกันในด้านเศรษฐกิจที่สูงกว่าปัจจุบัน ซึ่งแน่นอนว่าความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนก็จะมีความเหนียวแน่นและเป็นอันหนึ่งอันเดียว ไม่ได้เป็นความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจอย่างเช่นปัจจุบัน ความเป็นพวกพ้องก็เริ่มหายไป การดำรงชีพอยู่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยหรือสร้างความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสังคมอีกต่อไป ชุมชนที่เคยมีการผลิตร่วมกันหรือรวมกลุ่มกันก็เริ่มหายไป ในขณะที่การขยายตัวของเศรษฐกิจ ทำให้เชียงใหม่เป็นแรงดึงดูดใจของคนจากที่ต่างๆ ในการที่จะเข้ามาแสวงหาอนาคตในเชียงใหม่มากขึ้น มีคนต่างถิ่นเข้ามาอาศัยและจับจองที่ดินมากขึ้น ส่งผลให้ความเป็นอยู่แบบชุมชนเดิมหายไป ซึ่งเมื่อมองในมุมนี้ก็จะเห็นวาระถึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจกำลังสวนทางกัน ความสัมพันธ์แบบเครือขาย พวกพ้องกลายเป็นความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์มากขึ้น ในทศวรรษหลังๆ นี้อุดมการณ์และโลกทัศน์แบบทุนนิยมพยายามขยายตัวเข้าไปทั่วทุกหัวระแหงเพื่อแทรกแซงและครอบงำโลกทัศน์ของสังคมชาวนา แต่จุดยืนของทุนนิยมที่เข้ามาในเมืองไทยเป็นจุดยืนที่เอารัดเอาเปรียบและทำลายชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจึงก้าวไปสู่ทุนนิยมสมัยใหม่อย่างเชื่องช้าไม่เต็มใจและไม่มีพลัง นอกจากนี้ หมู่บ้านจำนวนมากแข็งขันไม่เปลี่ยนแปลงดูคล้ายกับเป็นอนุรักษ์นิยม แต่สิ่งที่คิดว่าเป็นอนุรักษ์นิยมนี้กลับกลายมาเป็นข้อดีเพราะสุดท้ายปรากฏว่าทุนนิยมเองได้เข้าไปทำการค้ากำไรและเอาเปรียบหมู่บ้านหาได้มีบทบาทในการพัฒนาทุนและการผลิตให้แก่หมู่บ้านแต่อย่างใดไม่ ระบบเครือญาติเป็นระบบสังคมที่เด่นมากของหมู่บ้าน ในแต่ละหมู่บ้านมักมีเครือญาติร่วมเผ่าเดียวกัน จนอาจนับจำนวนได้ว่ามีกี่เก้า

ผีในหมู่บ้านความเป็นญาติมิตรช่วยเหลือเกื้อกูลให้ความแตกต่างระหว่างบุคคลและครัวเรือนขยายตัวออกไปอย่างช้าๆ หมู่บ้านนอกจากมีคำว่าญาติแล้ว ยังมีคำว่า สังคญาติ เพื่อแสดงเครือข่ายการนับญาติทุกชั่วโคตร ระบบครอบครัวเช่นนี้ แสดงถึงความศรัทธาและความเชื่อในความผูกพันระหว่างสายเลือด ทำให้แรงยึดเหนี่ยวในหมู่บ้านยิ่งมั่นคงมากขึ้น เป็นเครื่องมืออันสำคัญในการช่วยให้ครัวเรือนต่างฐานะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ระบบดังกล่าวได้สร้างกลไกสังคมเพื่อเรียกร้องกดดันให้คนที่มั่งมีกว่าต้องเสียสละหรือกระจายทรัพย์สินของตนออกไปให้ผู้อื่น ซึ่งเป็นมาตรการที่ใช้บังคับสมาชิกในชุมชนให้เสียสละ

ในปี 2558 ประเทศแถบอาเซียน รวม 10 ประเทศได้แก่ ไทย พม่า มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม ลาว กัมพูชา บรูไน ได้จัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC) เพื่อให้อาเซียนมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือ อย่างเสรี และเงินทุนที่เสรีขึ้น บรรณาการงานด้านเศรษฐกิจให้เห็นภาพรวมในการมุ่งไปสู่ AEC ซึ่งประกอบด้วยแผนงานเศรษฐกิจในด้านต่างๆ พร้อมกรอบระยะเวลาที่ชัดเจนในการดำเนินมาตรการต่าง ๆ รวมทั้งการให้ความยืดหยุ่นตามที่ประเทศสมาชิกได้ตกลงกันล่วงหน้าเพื่อสร้าง พันธสัญญาระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน การที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผลด้านบวกอาจจะส่งผลให้เศรษฐกิจของไทยกลับมาคึกคักส่วนหนึ่งจากการหลั่งไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยวมากขึ้น ไทยจะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว และคมนาคมอย่างไม่ต้องสงสัย หากผู้ประกอบการธุรกิจในไทยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจนี้ปรับตัวและเตรียมพร้อมดีก็จะได้ประโยชน์จากการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและคมนาคมโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวจีน แต่อีกด้านหนึ่งประเทศไทยจะแออัดอย่างหนัก เนื่องจากมีตำแหน่งเป็นตรงกลางของอาเซียนและเมืองหลวงอาจมีสำนักงานของต่างชาติมาตั้งมากขึ้น รถจะติดอย่างมาก ปัญหาสังคมจะรุนแรงถ้าไม่ได้รับการวางแผนที่ดี เนื่องจาก จะมีขยะจำนวนมากมากขึ้น, ปัญหาการแบ่งชนชั้น ถ้าคนไทยทำงานกับคนต่างชาติที่ด้อยกว่า อาจมีการแบ่งชนชั้นกันได้, จะมีชุมชนสลัมเกิดขึ้น และอาจมี พม่าทาว์น, ลาวทาว์น, กัมพูชาทาว์น, ปัญหาอาชญากรรมจะรุนแรง สถิติการก่ออาชญากรรมจะเพิ่มขึ้นอย่างมากจากชนชั้นที่มีปัญหา, คนจะทำผิดกฎหมายมากขึ้นเนื่องจากไม่รู้กฎหมาย ซึ่งแน่นอนว่าจังหวัดเชียงใหม่เองก็จักได้รับผลกระทบจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC) อย่างไม่ต้องสงสัย

การเปลี่ยน “แกน” การพัฒนาที่มุ่งเน้นเศรษฐกิจเป็นหลัก นอกจากจะก่อให้เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแล้วยังก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการแพร่ระบาดของเอชไอวี/เอดส์ ปัญหาการค้ามนุษย์ รวมถึงปัญหาด้านระบบความเชื่อของคนเชียงใหม่ ซึ่งนับแต่มีการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาที่นำไปสู่ความทันสมัยมากขึ้น ความคิดของสังคมที่แยกธรรมชาติออกจากสิ่งเหนือธรรมชาติ ทำให้มีคำอธิบายให้กับปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมากกว่าเดิม นอกจากนี้การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามามีบทบาทในการทำมาหากิน ทำให้วงจรของการผลิตหรือเวลาในการผลิตเปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้ลักษณะความสัมพันธ์แบบพึ่งพาธรรมชาติด้วยการอ่อนน้อม

ยินยอมและอ่อนน้อมมีน้อยลง และมีความพยายามที่จะสร้างความสัมพันธ์แบบควบคุมธรรมชาติมากขึ้น โดยการให้คำอธิบายที่แตกต่างจากเดิมและไม่ผูกพันกับอุดมคติหรือความเชื่อแบบเดิม ด้วยความเชื่อในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลมากขึ้นเช่นนี้ จึงอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ ประเพณีแบบเดิมจึงไม่มีความหมายในสังคมเชิงใหม่แบบใหม่และคลายความศักดิ์สิทธิ์ลง เนื่องจากไม่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางจิตใจและความเป็นปึกแผ่นทางสังคมได้เหมือนเดิม ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีทำให้ความสำคัญของประเพณีหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในเรื่องความอุดมสมบูรณ์และความมั่นคงของบ้านเมืองรวมถึง “ศาสนา” ลดลง

จังหวัดเชียงใหม่นอกจากจะมี “ศาสนา” ที่คนนับถือหลัก คือ ศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม ซิกข์ ฮินดูแล้วยังมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ผีสางเทวดา เรื่องโชคลาง สวรรค์ เรื่องเหนือธรรมชาติ ที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ ความเชื่อเหล่านี้ คนเชียงใหม่และคนล้านนาได้นำมาผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างลงตัว จนทำให้เกิดเป็นประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ล้านนาไปในที่สุด

ในส่วนของศาสนานั้น เพราะความที่ศาสนาหลักที่คนส่วนใหญ่นับถือนั้นมิได้มีการบังคับทุกอย่างเป็นไปโดยความสมัครใจ ดังนั้น ข้อขัดแย้งของคนเชียงใหม่ในเรื่องศาสนาจึงมีไม่มากนัก แต่หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ซึ่งมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการศาสนายังมิได้มีการประสานงานกันเท่าที่ควร ในอันที่จะวางแผนและปฏิบัติงานร่วมกัน และในสมัยก่อนศาสนามีความมั่นคงเพราะสามารถตอบสนองความต้องการ 4 ระดับนี้ได้ ความต้องการทางด้านวัตถุ ด้านสังคม ด้านอารมณ์และจิตใจ และด้านจิตวิญญาณ แต่เมื่อสังคมมีการพัฒนามากขึ้น เช่น รัฐบาลมีโรงเรียน แยกโรงเรียนออกจากศาสนสถาน มีอนามัย สาธารณสุข ที่แยกจากศาสนสถาน รัฐบาลสามารถตอบสนองความต้องการทางวัตถุได้ คนก็ห่างศาสนาและยังผู้นำศาสนาไม่ออกนอกวัด โบสถ์ หรือมัสยิดเพื่อที่จะไปมีปฏิสัมพันธ์กับคน รอแต่ให้คนเข้าหา ศาสนาก็เลยไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางด้านสังคมได้ คือความต้องการทางด้านวัตถุ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา เศรษฐกิจ และพยาบาล รัฐได้เอาไปหมดแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสังคมสงเคราะห์ศาสนาก็ไม่มีบทบาททางด้านนี้ แม้จะมีคนยากจนอยู่รอบศาสนสถานก็ไม่ได้ทำอะไร แม้จะมีคนป่วยอยู่ในชุมชนก็ไม่ได้ทำอะไร เพิ่งจะมามีบทบาทในระยะหลังนี้ที่มีผู้นำศาสนาทำด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำศูนย์เด็ก ทำด้านสงเคราะห์ การฝึกอาชีพ เอดส์ แต่ก็มีน้อย บทบาทในเรื่องการตอบสนองจิตใจ ก็เป็นเรื่องความต้องการที่ฟุ้งมากกว่า ความหวังว่าจะรวย จะมั่งมีศรีสุข หรือการบริโภคนิยม วัตถุนิยม บทบาทที่ศาสนาเคยทำก็ไม่ได้ทำ นี่ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้ศาสนาเสื่อมถอยลงจากคนส่วนใหญ่

ซึ่งทั้งหมดนั้นหากมองอย่างผิวเผินอาจจะคิดว่าเกิดขึ้นกับเฉพาะสังคมเมืองเชียงใหม่ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์รวมทุกอย่างเพียงอำเภอเดียว อำเภอฝาง อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอสารภี หรือแม้แต่อำเภอเชียงดาว ซึ่งเป็นพื้นที่ห่างไกลออกไป ยังได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่คนส่วนใหญ่มุ่งหน้าเข้าสู่เมือง จนลืมวิถีดั้งเดิมของชุมชน ปัญหาภาวะหนี้สินของคนในชุมชนที่มุ่งแต่การแสวงหากำไรแต่สุดท้ายต้องประสบ

กับภาวะหนี้สินอันเกิดจากการบริโภคเกินความจำเป็น ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดอันเกิดจาก ภาวการณ์ขาดที่พึ่งทางด้านจิตใจจึงหันไปพึ่งพึ่งยาเสพติด ปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชนอันเกิดจากการ ขาดสำนึกร่วมกันของคนในชุมชนเอง

ดังนั้นการจะแก้ไขปัญหาต่างๆในสังคมจำเป็นต้องให้มีภาคส่วนของศาสนาเข้ามา เกี่ยวข้องด้วย ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา “มูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคม” เป็นการรวมตัวกันของ องค์กรศาสนา (Faith Based Organization ,FBO) ซึ่งถือว่าเป็นอีกภาคส่วนหนึ่งในภาคประชาสังคมที่มี บทบาทสำคัญในการป้องกันและบรรเทาสถานการณ์โรคเอดส์ในประเทศ ในนาม “เครือข่ายองค์กรศาสนาต้าน เชนไอวี/เอดส์ในประเทศไทย” ด้วยรูปแบบโครงสร้างทางสังคม และลักษณะธรรมชาติของศาสนา องค์กร ศาสนาจะสามารถถ่ายทอดความรู้ เรื่องการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ และการเยียวยารักษาผู้ที่ ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ได้เป็นอย่างดี องค์กรด้านศาสนาได้ร่วมทำงานกับภาคีต่างๆ เช่น กลุ่มผู้ที่ได้รับ ผลกระทบจากโรคเอดส์ ชุมชน และอื่นๆ พัฒนาและสร้างสังคมที่เอื้อต่อการดูแล และการจัดกิจกรรมหนุนเสริม ศักยภาพ แก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบฯ และเครือข่ายในชุมชน โครงการ “องค์กรศาสนากับงานดูแล และสนับสนุน ด้านเชนไอวีและเอดส์” ไม่เพียงช่วยให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบฯ ได้เห็นคุณค่าในตัวเอง สร้างทัศนคติเชิงบวก และ การใช้ชีวิตอย่างมีความสุข แต่ยังช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านเชนไอวี/เอดส์ที่สอดคล้องกับบริบทของนานา ศาสนาแก่บุคคลอื่นๆ อาทิ ผู้นำศาสนา และอาสาสมัคร เพื่อให้บุคคลกลุ่มดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มี ต่อผู้ติดเชื้อ ลดการตีตรา การเลือกปฏิบัติ ต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบฯ ตลอดจนสร้างสังคมแห่งความเท่าเทียมและ สามัคคี

การดำเนินงานได้นำเสนอรูปแบบการดำเนินงานของศูนย์ฟื้นฟูคุณภาพชีวิตในชุมชนที่มีฐานความเชื่อ นานาศาสนา โดยให้ยุทธวิธีในการให้องค์กรศาสนาในท้องถิ่น(วัดโบสถ์ มัสยิด) เป็นศูนย์กลางในการจัดการกับ ปัญหาเชนไอวีเอดส์ของแต่ละชุมชนโดยการ สร้างความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของทุกคนในการป้องกันและ แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยวิธีการที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง การสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจโดยการ นำเอาศาสนธรรมเข้ามาใช้ในชีวิตรประจำวัน การแสดงความห่วงใย ดูแลใส่ใจซึ่งกันและกันเป็นวิธีเพิ่มภูมิคุ้มกัน ที่ดียิ่ง ตลอดจนสร้างความตระหนักในเรื่องการเตรียมสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้ติดเชื้อ ในชุมชน สังคมของตนเองและขยายไปสู่ชุมชนใกล้เคียง การนำศาสนธรรมมาใช้ในการลดการตีตราผู้ติดเชื้อโดยยึด หลักความเมตตา การยอมรับเงื่อนไขและความแตกต่างในชีวิตของแต่ละคน ทำให้เกิดความเข้าใจเคารพและ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทำให้ชุมชนที่ปิดกั้นจากการรับรู้ด้านเชนไอวีเอดส์มีการตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหา ดังกล่าวผ่านกิจกรรมต่างๆที่ศูนย์ฟื้นฟูดำเนินการไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนโลก และกิจกรรมอื่นๆที่ได้รับการสนับสนุนทรัพยากรจากองค์กรทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งเป็นการนำ ทรัพยากรที่หลากหลายเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการจัดการปัญหา โดยใช้ศาสนสถานซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจใน การรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชุมชนของตนเองและขยายผลความรู้สู่ชุมชนอื่นๆ ถือว่าเป็น

แนวทางในการจัดการกับปัญหาเอชไอวีเอดส์ที่ให้บุคคลแต่ละคน ครอบครัวและชุมชนมีส่วนในการประเมินสถานการณ์ของชุมชนของตนเองตนเอง ในการจัดการกับปัญหาดังกล่าว

นอกจากสถานการณ์ด้านเอชไอวี/เอดส์ในชุมชนและการทำงานด้านเอชไอวี/เอดส์ขององค์กรศาสนาในพื้นที่ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการนำศาสนธรรมของแต่ละศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการทำงานพัฒนาและแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้ว ในชุมชนยังมีประเด็นปัญหาอื่น ๆ อันเนื่องมาจากความบกพร่องทางศาสนธรรมของศาสนิกแต่ละศาสนา ไม่ว่าจะเป็นปัญหายาเสพติดของคนในชุมชนบ้านเปียงหลวง ตำบลสันทราย อำเภอสารภีหรือชุมชนรอบคริสตจักรหนองเขียวโบสถ์ 2 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จากการพูดคุยกับผู้นำศาสนาทั้ง 3 ศาสนาในชุมชน ทุกท่านล้วนเห็นตรงกันว่า คนในชุมชนขาดภาวะพึงพิงทางด้านจิตใจ อันเนื่องจากตัวสถาบันทางศาสนาเองก็ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจเท่าที่ควรจะเป็น ปัญหาอันเกิดจากความเข้าใจในรากเหง้าตนเองของคนในชุมชนได้ร้อง ตำบลป่าป๋อง อำเภอดอยสะเก็ด และชุมชนบ้านโป่งน้ำร้อน ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอฝาง จนก่อให้เกิดความทะเลาะและขัดแย้งกันภายในชุมชน หรือปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านป่าไผ่ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด ล้วนเป็นปัญหาอันเกิดมาจากการที่คนในชุมชนขาดหรือมีข้อจำกัดต่อการเรียนรู้การนำหลักการทางศาสนาไปใช้ หรือการใช้บทบาทของศาสนาเพื่อเข้าไปสนับสนุนช่วยเหลือคนในชุมชนด้วยตนเอง หรือในระดับองค์กรศาสนามีการพยายามนำเอาหลักศาสนธรรมมาใช้ในการจัดการปัญหาการลด ละ เลิกการดื่มสุรา การลดปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มเด็กและเยาวชน การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาให้กับคนในชุมชน

ในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้สนับสนุนงบประมาณให้มูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคมในการพัฒนาโครงการวิจัยการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบนฐานศาสนธรรมร่วมกับชาวบ้านจำนวน 6 หมู่บ้าน/ชุมชน ในจังหวัดเชียงใหม่ คือ 1. บ้านใต้ร่อง ตำบลป่าป๋อง อำเภอดอยสะเก็ด 2.บ้านป่าไผ่ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด 3.บ้านหนองเหนียว ตำบลบวัก้าง อำเภอสันกำแพง 4.บ้านสันถนน ตำบลป่าตุ่ม อำเภอพร้าว 5.ชุมชนมุสลิมช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง และ 6.บ้านหัวฝาย ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอฝาง โดยทางมูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคมได้มีการดำเนินงานกับ 6 หมู่บ้าน/ชุมชน ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพนักวิจัยทั้ง 6 ชุมชน เรื่อง การศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วม
2. ประชาคมชาวบ้านและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างการรับรู้ สร้างความเข้าใจในกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและค้นหาโจทย์วิจัย กรอบแนวคิด นักวิจัย
3. จัดเวทีพัฒนาศักยภาพนักวิจัยในการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย (ทักษะการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง)
4. การพัฒนาศักยภาพนักวิจัยทั้ง 6 ชุมชน ว่าด้วยเรื่องของการเขียนโครงการ

5. จัดเวทีประชาคมชาวบ้านและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับฟังข้อเสนอโครงการวิจัย / ความเห็น / ข้อเสนอแนะ และรับรองข้อเสนอโครงการ
6. การจัดเวทีเพื่อติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานและให้ข้อเสนอแนะต่อโครงการวิจัยโดยทีมวิชาการ
7. ชุมชนปรับแก้ไขโครงการวิจัยตามข้อเสนอแนะในที่ประชุม

ผลจากการดำเนินงานดังกล่าว ทำให้ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการสามารถพัฒนาโครงการวิจัยที่มุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนบนฐานของหลักการทางศาสนาจำนวน 6 โครงการ/หมู่บ้าน เพื่อเป็นการรวบรวม สังเคราะห์หลักการทางศาสนาในการแก้ไขปัญหาในชุมชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน รวมถึงการติดตาม หนุนเสริม ทีมวิจัยภายใต้ชุดโครงการจำนวน 6 ชุมชน/หมู่บ้าน ทางมูลนิธิเครือข่ายศาสนา เพื่อสังคม จึงได้เสนอโครงการ “ชุดโครงการวิจัยการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบนฐานศาสนธรรม” ขึ้น

โจทย์วิจัย

คำถามหลัก

การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบนฐานศาสนธรรมควรเป็นอย่างไร

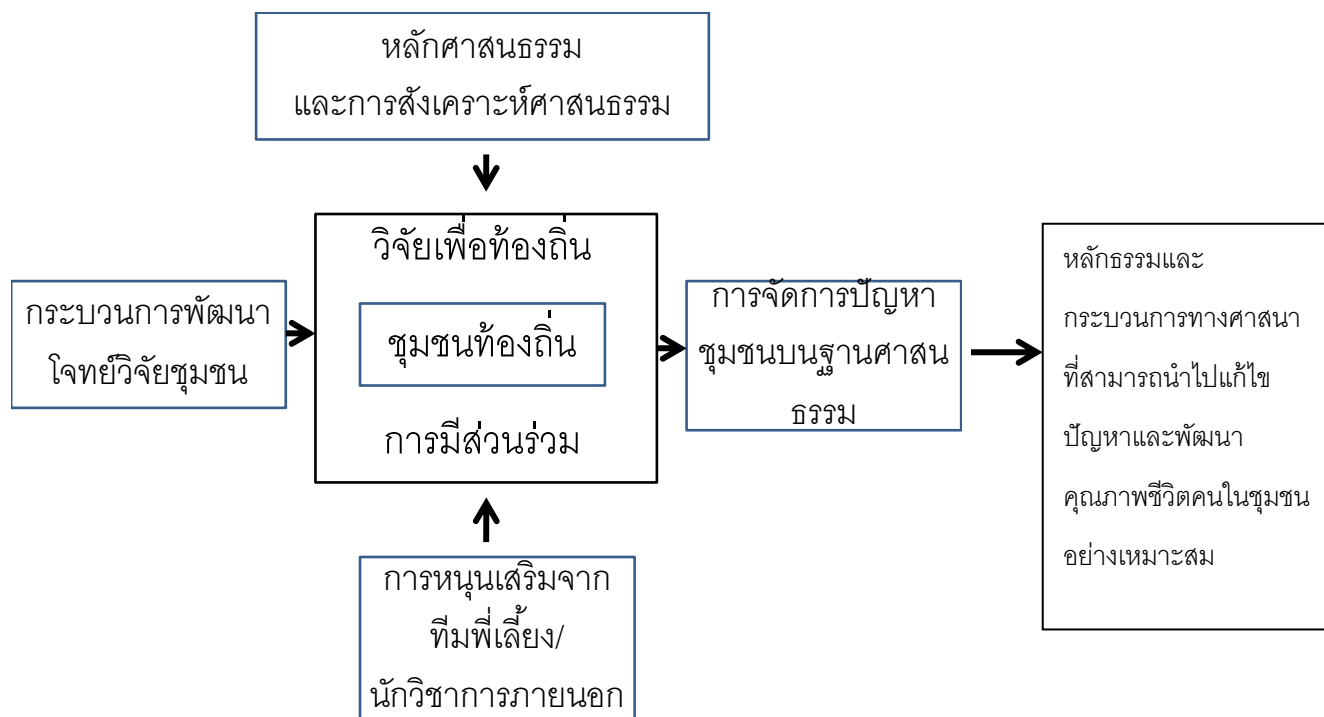
คำถามรอง

1. มีหลักศาสนธรรมใดที่ชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิต คนในชุมชน?
2. ชุมชนมีรูปแบบการนำเอาหลักธรรมไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนอย่างเหมาะสมได้อย่างไร?

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสังเคราะห์หลักธรรมและกระบวนการทางศาสนาที่สามารถนำไปแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนอย่างเหมาะสมจากโครงการย่อย(ได้แก่ โครงการชุมชน บ้านใต้ร่อง,บ้านป่าไผ่, บ้านหนองเหียง,บ้านสันถน, ชุมชนมุสลิมช้างเผือก, บ้านหัวฝาย)
2. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนานักวิจัยชุมชนให้มีทักษะ กระบวนการคิด และใช้การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยมีหลักธรรมทางศาสนาเป็นฐาน
3. เพื่อพัฒนาแนวทางการหนุนเสริมให้ผู้นำแต่ละศาสนามีทักษะการประยุกต์หลักธรรมในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

คุณภาพชีวิตชุมชนบนฐานศาสนธรรม หมายถึง การที่คนในชุมชนมีแก่นในการดำเนินชีวิตด้วยหลักธรรมทางศาสนา โดยสามารถประยุกต์เอาหลักการทางศาสนามาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆและพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายชีวิตทั้ง 3 ด้าน คือ 1.ด้านร่างกาย ความแข็งแรง ไม่เจ็บป่วย 2.ด้านจิตใจมีจิตใจที่ดีเข้มแข็ง ไม่หวนมัวต่อหลักการทางศาสนา และ 3.ด้านสังคม มีการอาศัยอยู่ด้วยการพึ่งพาอาศัยกันและกันไม่เบียดเบียน ทั้งตนเอง ชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและเคารพต่อกติกาชุมชน

เครือข่ายศาสนา หมายถึง การรวมตัวกันของผู้นำศาสนาทั้ง 3 ศาสนา ประกอบด้วย ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม โดยมีเป้าหมายคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน/พื้นที่การทำงานของแต่ละองค์กรศาสนา

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หมายถึงงานวิจัยที่คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมเรียนรู้ลงมือปฏิบัติการวิจัยในทุกขั้นตอนจนได้ข้อสรุปหรือแนวทางที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนตัวเองและนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

ศาสนาธรรม หมายถึง หลักคำสอนของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ที่ปรากฏในคัมภีร์ต่างๆของแต่ละศาสนาที่ชุมชนสามารถนำมาใช้ในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน

ชุมชน/หมู่บ้าน หมายถึง พื้นที่การดำเนินการวิจัยในระดับหมู่บ้านที่ร่วมเป็นภาคีเครือข่ายการทำงานโดยใช้หลักของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและหลักกรรมทางศาสนา จำนวน 6 ชุมชน/หมู่บ้าน ในจังหวัดเชียงใหม่

รูปแบบการหนุนเสริมชุมชน หมายถึงกระบวนการในการติดตามสนับสนุนการทำงานของทีมวิจัยชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมตามแผนงานของโครงการวิจัยได้ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ

พี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หมายถึงผู้ที่มีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนให้ทีมวิจัยชุมชนทำงานได้บางครั้งอาจต้องลงไปทำงานร่วมกับทีมวิจัยชุมชนเพื่อช่วยหนุนเสริมในส่วนที่ทีมวิจัยชุมชนขาดเป็นต้นว่าการจัดบันทึกข้อมูลการสรุปข้อมูลการสรุปบทเรียนการบริหารจัดการโครงการงบประมาณการจัดทำรายงานวิจัยการรับทราบปัญหาและการแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและการสร้างกำลังใจแก่ทีมวิจัยชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1.1 หลักกรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนาที่สามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน(การวิเคราะห์-เชื่อมโยงหลักศาสนาธรรมพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม)
- 1.2 การประยุกต์ใช้หลักกรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนาและกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน 6 หมู่บ้าน/ชุมชน
- 1.3 รูปแบบ (model) ในการหนุนเสริม ติดตาม ประเมินชุมชน 6 ชุมชน/หมู่บ้าน ที่อยู่ภายใต้เครือข่ายการใช้หลักการทางศาสนาและกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

2. ขอบเขตพื้นที่

ชุมชนพื้นที่การทำงานขององค์กรศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ 6 ชุมชน คือ

- 2.1 ชุมชนบ้านสันถนน ตำบลป่าตุ่ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

- 2.2 ชุมชนวัดกัญจนนิธยาราม (บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10) ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
- 2.3 บ้านใต้ร่อง ตำบลป่าป้อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
- 2.4 บ้านหนองเหนียง ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
- 2.5 บ้านหัวฝาย ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
- 2.6 ชุมชนมัสยิดคูนนุร(ข้างเผือก) ตำบลข้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3. ขอบเขตประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้นำศาสนา ชาวบ้าน ในพื้นที่การดำเนินงานศูนย์ฟื้นฟูคุณภาพชีวิตในชุมชนจำนวน 6 ชุมชน คัดเลือกประชากรจะพิจารณาถึงความหลากหลายของพื้นที่ (ครอบคลุม) ความหลากหลายขององค์กรศาสนา โดยใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลการดำเนินงานของศูนย์ฟื้นฟูคุณภาพชีวิตในชุมชนเครือข่ายองค์กรศาสนา

คณะผู้วิจัย

1. พระมหาบุญช่วย สิรินุโร (บุญช่วย คูใจ) หัวหน้าทีมวิจัย
2. นายสุริยนต์ สูงคำ
3. นายธวัชชัย จันจุฬา
4. นางสาวอุทุมพร เกตุสุนทร

แผนการวิจัย

กิจกรรม	เดือนที่					
	1	2	3	4	5	6
1. ประชุมปฐมนิเทศ การดำเนินกิจกรรม การรายงานผลการดำเนินกิจกรรม และการรายงานการเงินให้แก่ทีมวิจัยชุมชน						
2.เวทีพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยชุมชน 3 ครั้ง คือ						

กิจกรรม	เดือนที่					
	1	2	3	4	5	6
- การเก็บข้อมูล สำหรับโครงการย่อย ทั้ง 6 โครงการ - การวิเคราะห์ – เชื่อมโยงข้อมูล ข้อมูลและการเรียนรู้ระหว่างทำงาน (After Action Review : AAR) - การเขียนรายงานความก้าวหน้า และรายงานฉบับสมบูรณ์						
3.การประชุมนักวิชาการศาสนา						
4.ลงพื้นที่เพื่อติดตามหนุนเสริมการดำเนินงาน 6 ชุมชน/หมู่บ้าน						
5.ประชุมระหว่างทีมวิจัยชุมชน 6 ชุมชน/หมู่บ้าน และ นักวิชาการ ศาสนาเพื่อสังเคราะห์หลักการทาง ศาสนาที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต						
6. ประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างทีม วิจัยชุมชน 6 ชุมชน/หมู่บ้าน และ นักวิชาการศาสนาเพื่อรายงาน ความก้าวหน้าการดำเนินงาน						

บทที่ 2

บริบทชุมชน

กระบวนการทำงานวิจัยโครงการ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบนฐานศาสนธรรม” ที่วิจัยจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาบริบทชุมชนเป้าหมายก่อน โดยการศึกษาบริบทชุมชนนั้นที่วิจัยได้ยึดหลักในการศึกษาดังนี้

1. ต้องมีมิติทางด้านประวัติศาสตร์ (historical perspective) กล่าวคือ มองดูตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่ามีอะไรเปลี่ยนแปลง มีการคลี่คลายมาได้อย่างไร และอะไรเป็นปัจจัยกำหนดการเปลี่ยนแปลง
2. การวิเคราะห์ในเชิงโครงสร้าง (Structural perspective) คือ การวิเคราะห์ที่วางอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจที่ว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มิได้เกิดขึ้นโดยอุบัติเหตุหรือความบังเอิญ แต่เกิดขึ้นอย่างมีระบบระเบียบโครงสร้างที่แน่นอน คือมีองค์ประกอบย่อยของเหตุการณ์นั้น มีกลไกและเงื่อนไขที่สืบทอดเหตุการณ์นั้น
3. สำนักรวบรวมปัญหาพร้อม ๆ กับสำรวจความสามารถและศักยภาพทั้งหมดในการแก้ไขปัญหาทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่มหรือชุมชน จากนั้นก็ทำการประเมินและวิเคราะห์ทางออกแต่ละทางพร้อมทั้งสำรวจแหล่งเครือข่ายความช่วยเหลือจากที่อื่น ๆ
4. วิเคราะห์กลไกเงื่อนไขที่สร้างเสริม สืบทอด หรือทำลายเหตุการณ์นั้นๆ โดยยกระดับข้อมูลจากการพรรณนาให้เป็นการอธิบาย เพื่อบอกความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลต่าง ๆ เนื่องจากงานพัฒนาคือการรื้อฟื้นเงื่อนไขและกลไก

จากการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วมทำให้ทราบประวัติของชุมชนดังต่อไปนี้

■ บ้านสันถนน ตำบลป่าดู้ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

หมู่บ้านสันถนนตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2340 ชื่อเดิมชื่อ สันชนน คำว่า “ชนน” เป็นภาษาพื้นเมืองแปลว่า “ถนน” เนื่องจากที่ตั้งของหมู่บ้านนี้จะมีลักษณะเป็นเนิน และมีช่องทางที่ชาวบ้านใช้สัญจรผ่านไปมาตั้งแต่ลาดเมื่อถนนหรือชนนหรือเส้นทางเดินเป็นเนิน คนที่มาอยู่จะอพยพมาจากหลายพื้นที่ เช่น บ้านน้ำจ่า บ้านสันกลางใต้ บ้านดอยขิว สันกำแพง / บ้านสันคือ สารภี / สันพระเนตร สันทรายหลวง อำเภอสันทราย / มาบุกเบิกจับจองเป็นที่อยู่อาศัยจากหลายพื้นที่ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน บางคนลี้ภัยสงครามมาอยู่ เช่น แม่ฮิมา วินธัง

เป็นคนสารภี หนีสงครามโลกครั้งที่ 2 มีพี่น้องอยู่ที่สันถนน ในขณะที่บางคนกลัวน้ำท่วม บางคนอยู่ลุ่มน้ำกว
งกลัวน้ำกวจะท่วม จึงต้องอพยพมาอยู่ ณ ที่แห่งนี้ อาชีพหลักของคนบ้านสันถนนในยุคแรกๆ จะทำเกษตรเป็น
หลัก มีการทำขนมเส้นไปขายที่ตลาดสดอำเภอพร้าว นอกจากนี้ก็มีข้าวแคบ ข้าวคั่วบ และขนมจีง การ
ปกครองภายในหมู่บ้านตั้งแต่เดิมจนถึงปัจจุบันก็มีกำนันคนแรกในหมู่บ้าน คือ 1.กำนันตัน 2.ผู้ใหญ่โพธิ คำ
ไชยลิก 3.ผู้ใหญ่สิงห์แก้ว สิงห์แก้ว 4.ผู้ใหญ่ปัน ถนนมบุญ 5.กำนันจตุ ตาสม 6.ผู้ใหญ่คุ่น กุลทอง 7.ผู้ใหญ่สงวน
ประรัมา 8.ผู้ใหญ่บุญเรือง ถนนมบุญ และ ปัจจุบัน 6.กำนันสมิง ถนนมบุญ

ที่ตั้ง

ลักษณะที่ตั้งอาณาเขต ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอพร้าว ห่างจากตัวอำเภอพร้าว 2 กิโลเมตร

เนื้อที่อาณาเขต มีทั้งสิ้นประมาณ 581 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ ที่นา ที่สวน มีสายน้ำเล็กๆไหลผ่าน
ตลอดปี โดยทั่วไปจะมี 3 ฤดูร้อน ฤดูหนาว และฤดูฝน ในฤดูร้อนอากาศจะไม่ร้อนเท่าใดนัก ในฤดูหนาวอากาศ
ค่อนข้างหนาวเย็น เต็มไปด้วยหมอก ส่วนฤดูฝนนั้นฝนจะตกตามฤดูกาล และจะมีฝนตกในปริมาณมาก ช่วง
กลางคืนอากาศเย็นขึ้น

ทิศเหนือ ติดกับบ้านสันคะมอก ตำบลป่าตุ่ม อำเภอพร้าว

ทิศใต้ ติดกับหมู่บ้าน หมู่ที่ 7 8 9 และ 12 ตำบลป่าตุ่ม อำเภอพร้าว

ทิศตะวันออก ติดหมู่ 3 และหมู่ 4 ตำบลป่าตุ่ม อำเภอพร้าว

ทิศตะวันตก ติดข้ามสุ่มเวียง บ้านช้างคำ ตำบลเวียง อำเภอพร้าว

การคมนาคมขนส่ง

การคมนาคมขนส่ง ชาวบ้านสันถนนหากจะต้องเดินทางไปต่างอำเภอหรือต่างจังหวัด จะต้อง
เดินทางจากหมู่บ้านประมาณหนึ่งกิโลเมตรเพื่อไปขึ้นรถที่สถานีขนส่งรถยนต์โดยสารประจำทาง พรว –
เชียงใหม่ อยู่ 2 สาย คือ สายเหนือ เป็นเส้นทางจากอำเภอพร้าวไปทางอำเภอเชียงดาว แล้วอ้อมเข้าตัวเมือง
เชียงใหม่ และสายใต้จะเดินทางจากจากอำเภอพร้าวไปทางตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง ผ่านอำเภอดัน
ทราย เข้าอำเภอเมืองเชียงใหม่การคมนาคมขนส่งทั้งสองเส้นทางเป็นเส้นทางเศรษฐกิจที่ขนส่งปัจจัยและสินค้า

ต่าง ๆ ระหว่างอำเภอพร้าวกับอำเภอพร้าวหรือจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งเป็นเส้นทางหลักที่นำรายได้และความเจริญมาสู่อำเภอพร้าว

ทั้งนี้บ้านสันถนนจะมีถนนสายหลักในหมู่บ้าน จำนวน 3 สาย คือ

1. ถนนสายกลางหมู่บ้าน
2. สายรอบใต้วัดไปหมู่ที่ 4
3. ถนนสายใต้ไปหมู่ที่ 12 ซึ่งจะแบ่งออกเป็น ถนนลาดยาง 1 สาย ถนนลูกรัง 3 สายและคอนกรีต 1 สาย

ลักษณะภูมิประเทศทางกายภาพ

สภาพภูมิประเทศ เป็นที่ลาดเนินเขาพื้นที่ราบลุ่ม ที่นา ที่สวน มีสายน้ำเล็กๆไหลผ่านตลอดทั้งปี ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นอย่างดี

มีเนื้อที่ของหมู่บ้านประมาณ 581 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัย 54 ไร่ พื้นที่ทำนา 271 ไร่ พื้นที่ทำไร่ทำสวน 231 ไร่ พื้นที่ทำการประมง 7 ไร่ และพื้นที่สาธารณะ 18 ไร่

ลักษณะภูมิอากาศ ในช่วงฤดูร้อนจะพบเจอปัญหาหมอกควัน เนื่องจากทิศตะวันออกจะติดกับภูเขา ในขณะที่ฤดูหนาวจะพบกับอากาศที่หนาวเย็นมาก ทั้งนี้ในฤดูแล้ง น้ำเพื่อใช้ในการเกษตรค่อนข้างแห้งแล้งเนื่องจากไม่มีที่กักเก็บน้ำขนาดใหญ่ การตัดไม้ทำลายป่า การทำลายแหล่งน้ำ โดยที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์

ทรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรน้ำ น้ำที่ใช้ทำนา นาปีใช้น้ำห้วยแม่สะลม แม่ทาด น้ำฝน นาปรัง ใช้น้ำแม่สะลม (ลักษณะแบ่งคิว) น้ำบาดาล
2. ทรัพยากรดิน เป็นพื้นที่ๆเหมาะสำหรับการปลูกข้าวและถั่ว

จำนวนประชากร ประชากรมีทั้งสิ้น 373 คน แยกเป็นชาย 168 คน เป็นหญิง 205 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 158 ครัวเรือน ชาวบ้านสันถนนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งจะมีอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก รองลงมาคือรับจ้าง และค้าขาย ตามลำดับ ในการทำไร่นั้นพืชที่ชาวบ้านสันถนนส่วนใหญ่ปลูกคือ ถั่วเหลืองและหอมหัวใหญ่ นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านบางคนทำสวนลำไยเป็นอาชีพเสริม

วิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรม

ชาวบ้านสันถนจะนับถือศาสนา 2 ศาสนาคือ ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ โดยที่ ประชากรที่นับถือศาสนาพุทธจะมี 368 คน ในขณะที่ศาสนาคริสต์จำนวน 60 คน แต่ที่โบสถ์จะมีคริสตศาสนิกจากหมู่บ้านอื่น คือ บ้านต้นลุงหมู่ที่ 3 บ้านทุ่งกุ่มหมู่ที่ 2 บ้านต้นกอกหมู่ที่ 4 บ้านห้วยกุ่มหมู่ที่ 7 มาร่วมกิจกรรมที่โบสถ์ รวมจำนวน 116 คน

วิถีการผลิต 12 เดือน บ้านสันถน

เดือน	การผลิต
มกราคม	ดูแลพืชผลทางการเกษตรได้แก่ หอมหัวใหญ่ ถั่วแระ ข้าวโพดหวาน ข้าวเลี้ยง ที่ปลูกไว้เมื่อเดือนธันวาคม
กุมภาพันธ์	เก็บและขายถั่วแระ ถั่วแระจะมีนายทุนมารับซื้อ เฉลี่ยจะอยู่ที่กิโลกรัมละ 23-25 บาท
มีนาคม	ปลายเดือนมีนาคมจะเริ่มเก็บหอมหัวใหญ่ (ขายจะอยู่ที่กิโลกรัมละ 10 บาท)
เมษายน	ต้นเดือนยังเก็บหอมหัวใหญ่ที่ค้างมาจากปลายเดือนมีนาคม บางคนที่ปลูกข้าวโพดหวานและข้าวเลี้ยงก็จะเริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิต เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วก็จะเริ่มปลูกถั่วแระอีกครั้ง
พฤษภาคม	บำรุง ดูแลถั่วแระที่ปลูกไว้
มิถุนายน	เก็บถั่วแระ และเก็บมะม่วง
กรกฎาคม	
สิงหาคม	เตรียมดินสำหรับเพาะปลูกข้าว / แะข้าวกล้า / หวานกล้า / ปลูกข้าวตามลำดับ เก็บลำไย
กันยายน	ตกแต่งกิ่งลำไย / ดูแลต้นข้าว ปลูกซ่อมข้าว เมื่อมีศัตรูมากิน / หวานปุ๋ย พนยาข้าว
ตุลาคม	
พฤศจิกายน	เก็บเกี่ยวข้าว / ไถนา ขึ้นแปลงเพื่อเตรียมปลูกหอมหัวใหญ่ / ข้าวโพดหวาน / ถั่วแระ / ข้าวเลี้ยง (ตามความถนัดของแต่ละคน)
ธันวาคม	เริ่มปลูกหอมหัวใหญ่ (ราคาซื้อพันธุ์ในฐานะสมาชิกสหกรณ์หอมหัวใหญ่จะอยู่ที่ปอนด์ละ 3,500 บาท ในขณะที่คนที่ไม่ใช่ลูกสมาชิกจะซื้อในราคาที่ 8,000-8,800 บาท)

เดือน	การผลิต
	เริ่มปลูกถั่วแระ ข้าวโพดหวาน (พืชทั้งสองชนิดนี้จะมีบริษัทมาลงทุนค่าปุ๋ย ค่ายาให้ และมีประกันความเสียหายจากภัยธรรมชาติ เมื่อผลิตผลออกมาก็จะรับซื้อแล้วหักค่าใช้จ่าย) ปลูกข้าวแดง (ชาวบ้านสันถนนวนจะนิยมปลูกข้าวแดง พันธุ์ไวแสง ที่มีอายุสั้น คือ พันธุ์พิษณุโลก 1 ลำต้นไม่สูงแต่ออกพวงสวยงาม ซึ่งต้องหาซื้อพันธุ์ที่สหกรณ์การเกษตร)

การวิเคราะห์ชุมชนศักยภาพชุมชนบ้านสันถนวน

จุดเด่น

1. ชุมชนมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนจำนวนมาก
2. ชุมชนมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย เชื้อเพื่อเผื่อแผ่ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข
3. พื้นที่ของชุมชน ประกอบด้วยพื้นที่สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย และพื้นที่สำหรับการเกษตร ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ ในเรื่องสิ่งแวดล้อม อาทิ แหล่งน้ำ ป่าไม้
4. ชุมชนยังมีประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาจนกระทั่งปัจจุบัน
5. ชุมชนเป็นแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตร อาทิ ข้าว ถั่วเหลือง หอมหัวใหญ่ ลำไย มะม่วง
6. มีกองทุนหรือกลุ่มธนาคาร ภายในชุมชน ที่สามารถกู้ยืมมาใช้ในการทำการเกษตรได้

จุดอ่อน

1. ในฤดูแล้ง น้ำเพื่อใช้ในการเกษตรค่อนข้างแห้งแล้ง เนื่องจากไม่มีที่กักเก็บน้ำขนาดใหญ่ การตัดไม้ทำลายป่า การทำลายแหล่งต้นน้ำ โดยที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์
2. ชุมชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมและไม่กล้าแสดงออกในการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณชน
3. ชุมชนไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยหวังพึ่งพาหน่วยงานอื่น
4. การละเลย ไม่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม
5. ชุมชนยังขาดความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มอาชีพ

6. ชุมชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาอาชีพ การรวมกลุ่ม
7. ชุมชนไม่ให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาทุกด้านของชุมชนอย่างแท้จริง
8. ชุมชนยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองในการแก้ไขปัญหาภายในชุมชน โดยหวังพึ่งพางบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ

โอกาส

1. ชุมชนมีทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งทรัพยากรด้านบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ซึ่งจะสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาภายในชุมชนได้
2. ชุมชนมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย เชื้อเผ่าเผือแผ่ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข
3. ชุมชนตั้งอยู่ใกล้สถานที่ราชการ อาทิ ที่ว่าการอำเภอพร้าว โรงพยาบาลพร้าว สถานีตำรวจ สถานีราชการอื่น และตลาดขนาดใหญ่ประจำอำเภอ และการคมนาคมสะดวกสบาย

อุปสรรค

1. ราคาพืชผลเศรษฐกิจ เช่น ลำไย หอมหัวใหญ่ ข้าว ถั่วแระ ยังต้องอาศัยการตลาดจากภายนอก ชุมชนไม่สามารถที่จะกำหนดราคาพืชผลด้วยตนเองได้
2. นโยบายการพัฒนาประเทศ อำเภอ ภูมิภาค ที่มีการปรับเปลี่ยนตามผู้นำในแต่ละระดับ

การจัดการปัญหาที่ผ่านมา

ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันชุมชนมีการจัดการปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการหนี้สินของคนในชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆทั้งในและนอกชุมชนให้มีการจัดตั้งกองทุน สถาบันการเงินภายในชุมชน ดังนี้

1. **ธนาคารข้าว** เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2527 รวมตัวกันครั้งแรกมีสมาชิกจำนวน 27 คน มีนายทองดี ถนอมบุญ เป็นประธานคนแรก จุดประสงค์ของการก่อตั้งกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามขาดแคลนข้าวบริโภค โดยให้สมาชิกนำเอาข้าวเปลือกมารวมกันถือเป็นหุ้นๆละ 250 กิโลกรัม และเปิดให้สมาชิกที่มีความต้องการยืม 100 กิโลกรัม ระยะ 1 ปี ปี 2528 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองสวัสดิการสังคมพัฒนาจากสภาคริสตจักร ได้สมทบทุนจำนวน 10,000 บาท เนื่องจากเห็นความสำคัญ การรวมกลุ่ม

ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิก ทำให้ทางกลุ่มมีทุนสำหรับซื้อข้าวมากขึ้น ประมาณปี 29-30 กลุ่มได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก ส.ส.สมพงษ์ อมรวิวัฒน์ จำนวน 8,000 บาทและ ส.จ.เฉลิม 5,000 บาท เพื่อซื้อที่ดินจำนวน 44 ตารางวาสำหรับจัดทำยู้งฉางและซื้อยู้งฉาง ธนากรข้าวจะมีการบริหารจัดการโดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการและมีวาระครั้งละ 2 ปี ปัจจุบันทางกลุ่มมีเงินทุนหมุนเวียน เงินส่วนกลางจำนวน 305,000 บาท เงินจากหุ้นสมาชิกที่เปลี่ยนจากข้าวเปลือกมาเป็นเงินจำนวน 182,750 บาท (ปัจจุบันไม่มีการออมด้วยข้าวเปลือก เพราะไม่มีสมาชิกยืมข้าว เลยมีมติในกรรมการและลูกสมาชิกให้เปลี่ยนจากออมข้าวเป็นออมเงิน) การปล่อยให้สมาชิกกู้ยืมเงินคิดดอกเบี้ยละ 1.5 ต่อเดือน แต่ให้ส่งดอกเบี้ยไม่เกิน 3 เดือน โดยต้องมีผู้ค้ำประกันหรือหลักทรัพย์ แต่ถ้าไม่ส่งดอกเบี้ยเกิน 3 เดือนขึ้นไปให้คิดดอกเบี้ยละ 2 บาท ต่อเดือน สิ้นปีต้องส่งดอกเบี้ยต้นต่อไม่ได้ ทั้งนี้สมาชิกจะมีสวัสดิการโดยการ

- a. จัดแบ่งผลตามหุ้นทุกปีให้กับสมาชิก
 - b. การเจ็บป่วย กรณีนอนที่โรงพยาบาลอำเภอพร้าว คืนละ 200 บาท นอนโรงพยาบาลต่างอำเภอคืนละ 300 บาท โดยให้สิทธิคืนละไม่เกิน 1,500 บาท/ปี
 - c. สิทธินี้จะครอบคลุมสมาชิก 1 คนและบริวารอีก 1 คน เช่น พ่อ แม่ ภรรยา ลูก หรือญาติใกล้เคียง ที่อยู่ในครัวเรือนเดียวกันหรือที่อื่นก็ได้
 - d. การเสียชีวิตของลูกสมาชิก กองทุนจะสนับสนุนรายละ 2,000 บาท รวมถึงผู้มีสิทธิร่วมด้วย
- ปัจจุบันมีสมาชิก 44 คน (ไม่รวมผู้มีสิทธิร่วมรับสวัสดิการ)

2. กองทุนเงินล้าน หมู่บ้านสันถนนได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากรัฐบาลโดยเริ่มตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2544 ได้รับเงินจัดสรรเริ่มแรก 6 ธันวาคม พ.ศ.2544 จำนวน 1,000,000 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน และชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่ายการบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต และ

เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

กองทุนเงินล้านหรือธนาคารหมู่บ้าน บ้านสันถนนมีสมาชิกเริ่มแรก 77 คน เงินหุ้นจำนวน 11,130 บาท ได้รับเงินจัดสรรครั้งที่ 2 จำนวน 200,000 บาท ได้รับเงินจัดสรรครั้งที่ 3 จำนวน 1,000,000 บาท เงินหักประกันความเสี่ยงและสมทบจากดอกเบี้ย 20% ตั้งแต่ปีแรกจนถึงปี 2558 รวม 199,604 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาท/ปี รวมเงินต้น รวม 2,399,604 บาท ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 113 คน มีคนขอกู้เงินจำนวน 68 ราย เป็นเงิน 2,350,000 บาท

ในกองทุนเงินล้านนี้จะมีเงินสัจจะออมทรัพย์ของสมาชิกปัจจุบันที่มีการออมกันทุกๆปี เป็นกองทุนที่ต่อยอดจากกองทุนเงินล้าน ปัจจุบันมีสมาชิก 113 คน มีเงินจำนวน 234,900 บาท ให้สมาชิกกลุ่ม 9 ราย รวมเป็นเงิน 234,000 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาท/ปี (ระเบียบเหมือนกองทุนเงินล้าน)

ในปีที่ผ่านมา 2558 รัฐบาลได้จัดสรรเงิน OD โดยได้รับเงินจัดสรรให้ยืม 2 ปี 1,000,000 บาท ให้สมาชิกกู้ 45 ราย จำนวนเงิน 1,000,000 บาท การชำระเงินต้นส่งปีแรก 50% การชำระเงินต้นปีที่สอง 50% รวมระยะเวลา 2 ปี สถานะปัจจุบันทางหมู่บ้านได้ส่งเงินคืนให้กับกองทุนเรียบร้อยแล้ว ส่วนดอกเบี้ยร้อยละ 50 สตางค์ต่อเดือน โดยจะมีการปันผลทุกปีให้กับลูกสมาชิกและอื่นๆ

ทั้งนี้ปี 58 ภายใต้การบริหารจัดการกองทุนเงินล้าน ชุมชนได้มีการนำดอกเบี้ยมาบริหารจัดการดังนี้

1. สวัสดิการสมาชิก	14,149 บาท
2. เงินเฉลี่ยคืนสมาชิก 30%	28,298 บาท
3. ค่าบริหารกรรมการ 30%	28,298 บาท
4. สาธารณะประโยชน์	14,149 บาท

3. กองทุนพัฒนาส่วนกลางของหมู่บ้านสันถนน เริ่มต้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2544 เป็นเงินสมทบการจัดตั้งกองทุนจากดอกเบี้ยกลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน เช่น เงินสมทบจากกองทุนเงินล้าน เงินสงเคราะห์ศพ

ที่เหลือน้อย เงินเหลือบริจาคการพัฒนาหมู่บ้าน ปัจจุบันมีเงินหมุนเวียนทั้งหมด 195,000 บาท ปล่อยให้สมาชิกกู้จำนวน 150,000 บาท ให้คนในชุมชนหมู่ที่ 6 บ้านสันถนนกู้ยืมได้เพื่อจะได้นำดอกผลมาพัฒนาในหมู่บ้าน หลักการให้กู้ยืมคิดเป็นร้อยละ 1 บาท ต่อเดือนและต้องส่งดอกทุกๆเดือนจนกว่าจะชำระเงินต้น การกู้ยืมต้องมีผู้ค้ำหากไม่มีหลักทรัพย์มาค้ำประกัน มีนายสุวิธ วัฒนบุญ เป็นเหรียญ

4. ธนาคารหมู่บ้าน ก่อตั้งโดยโครงการพระราชดำริ ปี 2542 จำนวนเงิน 1,800 บาท สำหรับเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์การจัดกิจกรรม มีสมาชิกเริ่มก่อตั้งจำนวน 10 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการฝาก ถอน กู้ หมุนเวียนในกลุ่มสมาชิก “จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้คือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี” ช่วงแรกสมาชิกจะได้รับการพัฒนาศักยภาพตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง และสระสำหรับการเกษตรคนละ 1 สระ ปัจจุบันมีนายบุญเรือง วัฒนบุญ เป็นประธาน มีคณะกรรมการอีก 3 คน มีสมาชิกจำนวน 57 คน ระเบียบกองทุน ต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านหมู่ที่ 6 บ้านสันถนน เท่านั้น ต้องเป็นลูกสมาชิก และต้องมีคนค้ำประกัน การปันผล 6 เดือนปันผล 1 ครั้ง ดอกเบี้ยร้อยละ 0.50 บาท การปรับดอกเบี้ยย หนึ่งเท่าเมื่อทำผิดสัญญา เงินหมุนเวียนของกองทุนคือยอดออมของสมาชิก

ความรู้จากภายนอกชุมชน

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ได้มีการสอนให้คนในชุมชนสำรวจและจัดทำบัญชีครัวเรือน แต่ก็พบว่าไม่มีความต่อเนื่องในการจัดทำดังกล่าว เนื่องจากความเกียจคร้านของคนในชุมชนเองที่จะบันทึกของแต่ละคน บางคนบอกไม่มีเวลาจด เอกสารละเอียดเกินไป บันทึกแล้วจะเอาไปทำอะไร ไม่มีเป้าหมาย บางคนรู้ว่าค่าใช้จ่ายของตนเองมากแต่ก็ไม่ว่าจะมีวิธีการแก้ไขอย่างไร เดือนต่อมาก็เลยไม่ได้บันทึก จึงทำให้การจัดทำบัญชีครัวเรือน สำรวจค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของบ้านสันถนนไม่ได้ผลอย่างที่ตั้งใจ

ปลายเดือนมิถุนายน พ.ศ.2559 สหกรณ์การเกษตรอำเภอพร้าว ได้มีการสอนเรื่องการทำปุ๋ยหมักเพื่อลดการใช้สารเคมีและลดค่าใช้จ่ายภาคการเกษตรของคนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ทราบถึงผลกระทบของการใช้สารเคมีและข้อดีของการใช้ปุ๋ยหมัก ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันทำ โดยใช้ศาลาเอนกประสงค์บ้านสันถนนเป็นที่จัดทำ ปัจจุบันอยู่ระหว่างการทดลองดำเนินการและมีแผนที่จะแจกจ่ายให้กับสมาชิกที่เข้ารับการอบรมและสนใจ ประมาณ 120 คนโดยทั่วถึง

ชุมชนมัสยิดขุนนุร (ข้างเผือก) ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

มัสยิดขุนนุร(ข้างเผือก) มีเนื้อที่ทั้งหมด 3 งานกว่าส่วนกุโบร์(สุสาน) จะอยู่อีกที่หนึ่ง ซึ่งอยู่ห่างออกไปประมาณ 600-700 เมตร ตั้งอยู่ใกล้สันติธรรม เชียงใหม่ มีเนื้อที่ 7 ไร่กว่า แบ่งเป็นกุโบร์จำนวน 5 ไร่กว่า ส่วนที่เหลืออีกเกือบ 2 ไร่ ทางมัสยิดได้แบ่งให้คนยากจนที่เป็นพี่น้องมุสลิมเราได้พักอาศัย “สัปบุรุษทั้งหมดปัจจุบัน มี 150 ครอบครัว หรือประมาณ 1,000 กว่าคน อยู่ในชุมชนข้างเผือกส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีสัปบุรุษที่ อ.แมริม และ อ.สันป่าตอง อีกด้วย การละหมาดของที่นี่จะแบ่งเป็นสัดส่วนผู้ชายละหมาดในมัสยิด ผู้หญิงละหมาดบนอาคารเรียนพื้ดินที่ติดกันส่วนจำนวนคนที่มาละหมาด ถ้าเป็นวันศุกร์จะมีประมาณ 200-300 คน แต่ถ้าวันอื่นคนจะล้นออกมานอกมัสยิด” “สำหรับข้อจำกัดของมัสยิดคือ เรื่องเนื้อที่ ทำให้ไม่สามารถจัดงานมัสยิดได้ แต่หากเป็นกิจกรรมเล็กๆของชุมชน เช่น วันเด็ก ทางมัสยิดจะมีการจัดกิจกรรมให้เด็กๆ ได้มาร่วมสนุกกัน และในเดือนรอมฎอนทางมัสยิดก็จะมีกิจกรรมละศีลอดและละหมาดตารอเวียะห์ร่วมกัน” อิหม่ามมุสตอฟากล่าว

มัสยิดขุนนุร (ข้างเผือก) ตั้งอยู่ เลขที่ 52 ถนนมณีนพรัตน์ ซอย 1 ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ : 053-211723

เมื่อ 60 ปีเศษที่ล่วงมาแล้ว ได้มีชาวมุสลิมสองพี่น้องคือ ท่านเราะหมัด อะลี และท่านโสฮัร อะลี ท่านทั้งสองได้พร้อมใจกันอุทิศเงินเพื่อจัดซื้อพื้นที่ป่าและคอกข้างจากเจ้าพ่ออิวิต และได้ถากถางโดยได้รับความร่วมมือจากพี่น้อง ได้จัดสร้างมัสยิดขึ้นโดยใช้เสาไม้ไผ่ ฝาขัดแตะใช้มุงด้วยใบตองตึง ไม่มีพื้นเรือน ต่อมาในปี พ.ศ.2427มีชาวฮ่อมุสลิมผู้หนึ่งเดินทางมาจากเมืองญานาน ประเทศจีน ฮ่อมุสลิมท่านนี้มีชื่อว่า “เลานะ” อายุราวกลางคน เดินทางเข้ามาพำนักในจังหวัดเชียงใหม่ นับว่าเป็นลูกครอบครัวเศรษฐีฮ่อมุสลิม และเรียนรู้แตกฉานทางศาสนาอิสลามอยู่ไม่น้อย เคารพรักศาสนาอิสลามดังชีวิตของตน เลานะเดินทางเข้าเมืองเชียงใหม่ เมื่อสมัยที่เมืองเชียงใหม่มีจำนวนผู้คนน้อยมาก และบ้านเมืองยังไม่เจริญอย่างเดี๋ยวนี ที่บริเวณบ้านข้างเผือกมีชาวบ้านพื้นเมืองอาศัยอยู่กันแบบห่างๆ และมีชาวเงี้ยวสองสามหลังคาเรือน มีมุสลิมสี่ห้าหลังคาเรือนเท่านั้น ประตูข้างเผือกเป็นพื้นที่สูงน้ำท่วมไม่ถึง เหมาะแก่การเลี้ยงสัตว์ คือ แพะ วัว ไก่ เป็นต้น ถึงแม้จะเป็นพื้นที่สูง แต่ก็มีน้ำห้วยแก้วและห้วยข้างเคียน ไหลผ่านตลอด ชาวบังกลีจึงพากันยึดเอาเป็นที่อยู่จะเนื่องด้วยชนบังกลีสี่ห้าหลังคาเรือนนี้เอง “จึงยึดเอาบ้านประตูข้างเผือกเป็นแดนตาย” ในสมัยที่ข้างเผือกยังไม่มี “มัสยิด” มุสลิมที่ข้างเผือกและที่อื่น ต้องเดินไปร่วมมาชุมนุมที่มัสยิดข้างคลานตลอด ต่อมาที่บ้านข้างเผือกมีจำนวนประชากรมุสลิมเพิ่มขึ้น จากการเข้ามาค้าขาย ย้ายถิ่นฐาน หรือแต่งงานกับคนพื้นเมือง “เลานะ” เห็นว่าถึงเวลา

ที่จะสร้างมัสยิดของเดิมให้ดีขึ้นได้แล้ว ดังนั้น เลานะจึงได้สร้างด้วยทุนส่วนตัว เปลี่ยนโครงสร้างมัสยิดให้เป็นไม้กระดาน พอเป็นที่มานาชมรมกันได้ และท่านเลานะได้ทำหน้าที่เป็นอิมาม ต่อมาไม่กี่ปี ท่านเลานะก็ถึงแก่กรรม

เมื่อท่านเลานะได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ความทราบถึงมารดาที่อยู่ยูนานประเทศจีน นางมีความเสียใจและคิดถึงลูกชายมาก ถึงลูกชายนางตายแล้วก็ขอให้ได้เห็นหน้าลูกชาย นางได้ส่งลูกน้องมาขุดเอาศพท่านเลานะส่งกลับมาที่ยูนานประเทศจีนให้จงได้ จะสิ้นเงินทองเท่าไรนางไม่ว่าใครจะห้ามก็ไม่ฟัง เมื่อลูกน้องมาขุดศพท่านเลานะ ที่ฝังไปนานถึงหกเดือนแล้ว ลูกน้องจำต้องขุดเอาศพกลับไปจนได้ สมัยนั้นการคมนาคมไม่เจริญ การเอาศพไปยูนานจึงเป็นไปด้วยความยากลำบากเพราะไม่มียานพาหนะใดๆ นอกจากหามเท่านั้น ลูกน้องของนางพยายามเพียรจ้างคนหามศพไป โดยใช้เส้นทางดอยสะเก็ดผ่านอำเภอเวียงป่าเป้าจังหวัดเชียงราย เข้าเขตเชียงตุง เมื่อมาถึงเมืองเชียงตุงได้ถูกเจ้าฟ้าเชียงตุงปรับเป็นเงินหนึ่งพันรูเปีย ฐานหามศพผ่านเวียงโดยไม่ได้รับอนุญาต ต่อมาเจ้าฟ้าเชียงตุงทราบเรื่องว่าเป็นศพของลูกชายเศรษฐีอันเป็นที่รู้จัก และคุ้นเคยกันกับองค์เจ้าฟ้า จึงส่งค่าปรับนั้นคืนไป และยังแถมให้อีกหนึ่งพัน รวมเป็นสองพันรูเปียเป็นค่าทำบุญศพด้วย

ก่อนที่ท่านเลานะจะถึงแก่กรรมสองสามปี จำได้ว่าเป็นปีวอกกราว พ.ศ. 2437อัลเลาะห์ผู้เป็นเจ้าได้บันดาลให้อาเล็มคนหนึ่งเดินทางเข้ามาเมืองเชียงใหม่ อาเล็มคนนี้เป็นชาวบังกลี จังหวัด “นอยาคอรี” แงปากีสถาน ท่านมีนามว่า “โมลวีกายิมมาดิน” ท่านโมลวีถึงเชียงใหม่และได้พักอยู่บ้านข้างคลาน ท่านมีชื่อเสียงการอ่าน “อัลกุรอาน” สำเนียงไพเราะมากในสมัยนั้น แม้แต่สมัยนั้นก็ตามเมื่อหมดสมัยท่านเลานะแล้ว ชาวมุสลิมได้เชิญท่านโมลวีให้มาเป็นอิมามที่มัสยิดข้างเผือก ในสมัยนั้นความเจริญเป็นไปด้วยความเชื่องช้ามาก เพราะมีชาวมุสลิมจำนวนน้อย และส่วนมากเป็นผู้ที่ฐานะไม่ได้ร่ำรวย ส่วนท่านโมลวีพยายามชักชวนญาติพี่น้องมุสลิมมาปลูกสร้างซ่อมแซมตัวมัสยิดขึ้นใหม่ โดยเริ่มจากการก่อพื้นด้วยอิฐ เสาไม้จริงมุงกระเบื้อง มีกำแพงล้อมรอบ ปัจจุบันนี้ที่เหลือไว้ให้เห็นประจักษ์ตาก็คือ กำแพงที่ล้อมรอบมัสยิดอยู่จนถึงตอนนี้ ท่านโมลวีได้ทำหน้าที่เป็นอิมามเป็นเวลานานถึง 30 กว่าปี จนถึงแก่กรรมเมื่อราว พ.ศ. 2773 ท่านโมลวีเป็นคนเคร่งครัดทางศาสนาอิสลามมากจนมาช้านานไม่เคยขาดและนุ่งขาวห่มขาวอยู่เสมอ ศพของท่านจึงฝังในเขตกำแพงมัสยิดนั้น ทุกวันนี้ถ้าผู้ใดเข้าไปในมัสยิดข้างเผือกแล้วจะต้องเห็นกุโบร์ของท่านอยู่ตรงบริเวณใกล้ๆประตูกำแพงด้านขวา เมื่อหมดสมัยของท่านโมลวีกายิมมาดินแล้ว มัสยิดข้างเผือกสลับเปลี่ยนอิมามกันเรื่อยมา เท่าที่จำได้คือ ท่านซุฟี่ ท่านมักบูล และท่านโมลวี มุคิลีเราะหมาน

บัดนี้มัสยิดข้างเผือก ได้ถูกสร้างขึ้นใหม่ด้วยความพร้อมเพียงของญาติพี่น้องอิสลามทั่วในเชียงใหม่ และมุสลิมจากต่างจังหวัด และด้วยความสามารถการประสานงานของคณะกรรมการมัสยิดข้างเผือก ได้ร่วมกันระดมทุนเพื่อช่วยสร้างมัสยิดข้างเผือกให้เป็นตัวอาคาร เป็นตัวตึกชั้นเดียว หลังคารูปกระโจมแบบสถาปัตยกรรมปากีสถานดูงดงาม แต่มัสยิดนี้ยังขาดโรงเรียนและครูสอนเด็กเท่านั้น น่าเสียดายที่ท่านเลานะมิได้มีคนสืบตระกูล อาจเป็นเพราะท่านเลานะได้ถึงแก่กรรมเร็วเกินไป หรือเคร่งครัดทางศาสนาเกินไป ไม่ค่อยเอาเรื่องกับผู้หญิงก็เป็นได้ ถ้าหากท่านเลานะมีผู้สืบตระกูล มัสยิดข้างเผือกคงจะรุ่งเรืองกว่านี้ จบประวัติมัสยิดข้างเผือกเพียงเท่านี้

บันทึกการก่อสร้างมัสยิดคุณนุร(ข้างเผือก) รื้อมัสยิดเก่า เมื่อ 5 เมษายน 2494 เริ่มก่อสร้าง เมื่อ 5 พฤษภาคม 2494 การก่อสร้างสิ้นสุด 8 พฤษภาคม 2496 (ที่มาจากหนังสืออนุสรณ์มัสยิดข้างเผือก)

ข้อมูลสำคัญทั่วไปของชุมชน

ลักษณะทางกายภาพ

ทิศเหนือ : อนุสาวรีย์ข้างเผือก (คิวรถข้างเผือก)

ทิศใต้ : สีแยกประตูข้างเผือก (คูเมือง)

ทิศตะวันออก : วัดเชียงยืน

ทิศตะวันตก : ตลาดข้างเผือก

การคมนาคมขนส่ง

ฝั่งตะวันตก ถนนโชตนา

ฝั่งใต้ มถนนพรัตน์

ฝั่งตะวันออก มถนนพรัตน์ ซอย 1

ทิศเหนือ ถนนโชตนา

ลักษณะภูมิประเทศทางกายภาพ

ชุมชนมุสลิมข้างเผือก ตั้งอยู่ในชุมชนเชียงยืน ซึ่งเชื่อมกับถนนกีฬาเทศบาล เฉพาะชุมชนเองมีพื้นที่ประมาณ 20 กว่าไร่ ลักษณะบ้านเรือนครึ่งปูนครึ่งไม้

ศาสนสถานและสถานที่สำคัญของชุมชน

1. มัสยิดข้างเผือก
2. วัดเชียงยืน
3. วัดป่าเป้า
4. โรงเรียนเทศบาลวัดเชียงยืน
5. ประตู่ข้างเผือก
6. วัดหม้อคำตวง
7. วัดควนคำม้า
8. สนามกีฬาเทศบาลนครเชียงใหม่ คนมุสลิมส่วนหนึ่งมักจะเรียกติดปากว่า “สนามกีฬาบ้านเรา” เพราะส่วนใหญ่จะใช้สถานที่ดังกล่าวในการออกกำลังกาย และขายของในบริเวณดังกล่าว
9. อนุสาวรีย์ข้างเผือก
10. คีวรถข้างเผือก
11. โรงเรียนโกวิทวิทยธรรมรงค์
12. ตลาดข้างเผือก

สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ

คนในชุมชนมุสลิมข้างเผือก ปัจจุบันประกอบอาชีพโดยสามารถแยกตามได้ดังนี้

กลุ่มคนที่มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่ จะประกอบอาชีพค้าขาย อาหาร กับข้าว โรตีสายของในตลาดข้างเผือก

กลุ่มคนที่อายุ 50 ลงมา ส่วนใหญ่ จะรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท รับจ้างทั่วไป แต่ในระยะหลังเริ่มมีคนรุ่นใหม่ที่ออกจากการมาค้าขายเหมือนคนรุ่นพ่อ แม่ ของตนเองมากขึ้น เพราะเห็นความสะดวกสบาย (ความเป็นมุสลิมต้องละหมาดวันละ 5 เวลา จะสะดวกกว่าการเป็นลูกจ้าง)

สถานพยาบาลที่พี่น้องมุสลิมข้างเผือกไปรับบริการ

1. โรงพยาบาลข้างเผือก เมื่อก่อนโรงพยาบาลข้างเผือกจะให้คนที่ถือบัตรทองรักษา แต่ปัจจุบันไม่ใช่บัตรทอง พี่น้องมุสลิมส่วนหนึ่งจึงย้ายตามสิทธิบัตรทองของตนเอง
2. โรงพยาบาลเทศบาล สำหรับคนที่ถือบัตรทอง
3. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพแขวงศรีวิชัย ส่วนใหญ่จะเป็นพี่น้องมุสลิมที่อยู่ย่านสันติธรรมและถือบัตรทอง
4. โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่(สวนดอก) โรงพยาบาลนครพิงค์ สำหรับคนที่สามารถเบิกตรงโดยสิทธิของราชการ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. โรงพยาบาลราชเวช / โรงพยาบาลลานนา สำหรับคนที่ใช้สิทธิประกันสังคม
6. โรงพยาบาลเชียงใหม่ราม สำหรับคนที่สามารถจ่ายเองได้ หรือทำประกัน
7. นอกจากนี้ยังมีคลินิกที่พี่น้องมุสลิมส่วนหนึ่งไปรับบริการ ไม่ว่าจะเป็น คลินิกหมอพันธุ์อินทัย / คลินิกหูดาคอจมุทิตโรงเรียนโกวิทย์ / คลินิกล้านน่าย่านสันติธรรม ที่รักษาเกี่ยวกับท้อง ลำไส้ / วินัยจักขุแพทย์ / ศรีภูมิคลินิก/

ร้านอาหารมุสลิมในชุมชนมัสยิดข้างเผือก

1. ร้านก้วยเตี่ยว	3 ร้าน
2. ร้านข้าวหมกไก่ สลัด ซุปหางวัว	1 ร้าน
3. ร้านข้าวราดแกง ข้าวมันไก่ อาหารตามสั่ง	1 ร้าน
4. ร้านโรตีสี(รถเข็น)	6 ร้าน
5. ร้านข้าวเหนียวไก่ทอด	3 ร้าน

กลุ่ม / ชมรม ในชุมชนมัสยิดข้างเผือก

1. ชมรมสตรีมัสยิดข้างเผือก วัตถุประสงค์เพื่อรวมกลุ่มสตรีทำกิจกรรมทางศาสนาและสังคม สร้างความสามัคคีของคนในชุมชน ได้ดำเนินกิจกรรม เช่น การออกกำลังกาย การช่วยเหลือกิจกรรมในมัสยิด ทำกิจกรรมในชุมชน เยี่ยมเยียนศาสนิก
2. ชมรมผู้สูงอายุมัสยิดข้างเผือก วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สูงอายุมารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การเยี่ยมเยียน ออกกำลังกายร่วมกัน รวมถึงการออมเงินเพื่อช่วยเหลือผู้ขาดทุนในชุมชน
3. ชมรมกีฬา มัสยิดข้างเผือก เป็นการรวมกลุ่มกันของคนที่เป็นผู้ชายแล้วเล่นกีฬาด้วยกัน เช่น ฟุตบอล ตะกร้อ มักจะไปแข่งขันกีฬาเชื่อมกับชุมชนมุสลิมอื่นๆ ทั้งในและต่างจังหวัด
4. กลุ่มยุวมุสลิมข้างเผือก เป็นการรวมกลุ่มกันของเยาวชนมัสยิดข้างเผือก ทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และกิจกรรมศาสนประโยชน์

กองทุนในชุมชน

1. กองทุนชะกาต ตั้งอยู่ในมัสยิดข้างเผือก วัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือพี่น้องมุสลิมในชุมชนที่มีความขัดสนตามหลักการของศาสนา โดยจะมีการจ่ายทุกปี มีคณะกรรมการประจำมัสยิดเป็นผู้บริหารจัดการ และพิจารณาบุคคลที่จะได้รับตามหลักการของศาสนา
2. กองทุนหมู่บ้านชุมชนเชียงยืน ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลในนโยบาย “กองทุนหมู่บ้าน” ซึ่งคนในชุมชนมัสยิดข้างเผือกก็ถือว่าเป็นหนึ่งในสมาชิกของกองทุนดังกล่าว

การเชื่อมประสานงานกับหน่วยงานภายนอก

1. **สถานศึกษา** ได้แก่ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย ที่จะนำนักศึกษาแลกเปลี่ยนมาพักในชุมชนมุสลิมข้างเผือก โดยให้คนในชุมชนช่วยกันดูแลเด็กที่มาศึกษาชุมชน โรงเรียนวัดเชียงยืน, โรงเรียนโกวิทยธรรมรงค์ เด็กในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เด็กในชุมชนมุสลิมข้างเผือกส่วนหนึ่งจะไปเรียนที่โรงเรียนดังกล่าวซึ่งเป็นโรงเรียนประจำชุมชน และจะมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จะส่งนักศึกษามาเรียนรัฐศาสนอิสลามและวิถีชีวิตชุมชนเดือนละ 1 ครั้ง รวมถึงมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งในจังหวัดก็มักจะส่งพระนิสิตมาศึกษาแลกเปลี่ยนตลอด

2. **วัด/โบสถ์** ได้แก่ วัดเชียงยืน วัดกุ้เต้า วัดลุ่มช้าง วัดสันติธรรม โบสถ์เซเวนเดย์ใกล้วัดโลกโมฬี ในอดีต(สามสิบกว่าปีที่ผ่านมา) เมื่อมีกิจกรรมเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของมัสยิด วัดหรือโบสถ์ แต่ละฝ่ายจะได้รับการเชื้อเชิญให้เข้าร่วมกิจกรรม โดยไม่ได้แบ่งแยกว่าเป็นศาสนาใด แต่ปัจจุบันจะยังคงเหลือแต่วัดเชียงยืนที่ยังมีการเชื่อมประสานงานกันอยู่ ทั้งนี้ต้องมีการเทียบเชิญจากทั้งสองฝ่าย

นอกจากนี้ชุมชนมัสยิดช้างเผือกยังถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ศาสนา วัฒนธรรม วิถีชุมชนจากบุคคล/สถานศึกษา/หน่วยงานองค์กรทั้งในและต่างจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยพายัพ เทศบาลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากต่างจังหวัด รวมถึงองค์กรระหว่างศาสนา และปัจจุบันอิหม่ามมัสยิด เป็นที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสำนักจุฬาราชมนตรี จึงทำชุมชนเป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอกและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างชุมชนอยู่ตลอดเวลา

จุดแข็งของชุมชน

- ชาวชุมชนนับถือศาสนาอิสลาม มีความเป็นมาทางหน้าประวัติศาสตร์ มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีมัสยิดเป็นศูนย์รวมจิตใจ
- ผู้นำชุมชนมีศักยภาพเพียงพอในการให้ความรู้ และรับรู้ข้อมูลข่าวสารแล้วนำมาบอกต่อเพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- ผู้นำชุมชนมีความรู้ด้านศาสนา และการปกครอง จึงเป็นที่ยอมรับจากหลายๆ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน
- ชาวชุมชนมีความร่วมมือกันจนเกิดความรักความสามัคคีในการทำกิจกรรมในชุมชน
- ชุมชนدنนูรเป็นชุมชนเมือง มีเส้นทางหลักผ่านชุมชน ทำให้ได้รับความสะดวกมากมายในการดำรงชีวิต ใกล้สถานศึกษา ย่านธุรกิจ และหน่วยงานราชการ

จุดอ่อนของชุมชน

- ชาวบ้านชุมชนขาดความรู้เรื่องราวในหน้าประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน จึงไม่สามารถเล่าถึงเรื่องราวที่ผ่านมามาในอดีตได้อย่างต่อเนื่อง และชัดเจน

- ชาวชุมชนสนใจสนับสนุนให้ลูกหลานศึกษาแต่สายสามัญ ไม่ให้ความสำคัญในด้านการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์มากนัก เก่งกว่าในอนาคตข้างหน้า อาจขาดผู้นำที่มีความรู้ด้านศาสนาอย่างจริงจัง เพื่อจะขับเคลื่อนชุมชนต่อไป
- วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปตามกระแสโลกยุคใหม่ รูปแบบอาหารการกินก็เปลี่ยนแปลงไป ด้วยเวลาที่มีน้อยนิดทำให้การทำอาหารเป็นไปอย่างเร่งรีบ อาหารที่รับประทานก็จะเน้นง่าย สะดวก แต่ไม่คำนึงถึงความสะอาด ถูกหลักอนามัย ถูกหลักฮาลาลมากนัก เด็กรุ่นใหม่มักจะถูกตามใจให้ทานอาหารฟาสต์ฟู้ดมากขึ้น

โอกาสของชุมชน

- ด้วยความเป็นชุมชนเมือง อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบเทศบาลนครเชียงใหม่ ทำให้ได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านต่างๆ พอสมควร
- สามารถตอบสนองโครงการต่างๆ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ดีมีสุข หน้าบ้านหน้ามอง
- สามารถเป็นชุมชนต้นแบบได้ โดยการทำวิจัยชุมชนสำรวจทุกซ์ภาวะชุมชน และสุขภาวะชุมชน

อุปสรรคของชุมชน

- สมาชิกชุมชนที่มีความรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ชุมชน เสียชีวิตไป และไม่ได้มีการจดทำบันทึกไว้เป็นหลักฐานชัดเจน
- เส้นทางสัญจรภายในชุมชนไม่สะดวก เนื่องจากมีพื้นที่บางส่วนเป็นของเอกชนทำให้ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐมาพัฒนา
- เรื่องสุขภาวะยังต้องให้ความสำคัญมากกว่านี้ ยังยึดติดกับวัฒนธรรมในการบริโภคแบบเดิมๆอยู่มาก
- กระแสบริโภคนิยมทำให้มีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง และมีผลเสียต่อสุขภาพมากมาย

● ทบทวนการจัดการปัญหาที่ผ่านมา

- ที่ผ่านมานอกจากในชุมชนมัสยิดข้างเผือกจะยังไม่มีการจัดการปัญหาเรื่องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคเพื่อลดโรค NCD ในวิถีอิสลามเลย ชุมชนอิสลามอื่นๆ ก็ยังไม่มีจัดการ

ปัญหาเรื่องนี้เช่นเดียวกัน ถ้ามีก็จะมีการให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารฮาลาล หรือเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาเป็นส่วนใหญ่

● **ความรู้จากภายนอกชุมชน**

- ไม่มี

ชุมชนวัดกัญจนนิยาราม (บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10) ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

วัดกัญจนนิยาราม ตั้งอยู่เลขที่ 111 บ้านห้วยบ่อทอง หมู่ที่ 10 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 6 ไร่ 2 งาน 1 ตารางวา โฉนดเลขที่ 44587 อาณาเขต ทิศเหนือจดที่สวน ทิศใต้จดถนน ทิศตะวันออกจดลำห้วย ทิศตะวันตกจดที่นา

วัดกัญจนนิยาราม สร้างเมื่อ พ.ศ. 2454 ชาวบ้านเรียกกันว่า วัดป่าไผ่ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2491 เขตวิสุงคามสีมากว้าง 40 เมตร ยาว 62 เมตร การบริหารและการปกครองมีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนามดังนี้

1. พระอธิการดุษฎี ปุณฺณภาโค

2. พระครูพุทธจริธรรมรักษ์ (บุญเท็น พุทฺธกรฺโขโต) 2519 – ปัจจุบัน

หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลแม่โป่งเปิดดำเนินการ พ.ศ. 2519

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เปิดสอนตั้งแต่ พ.ศ. 2524

ในวัดกัญจนนิยาราม มีถาวรวัตถุดังนี้ อุโบสถ วิหาร ศาลาอเนกประสงค์ ศาลาปฏิบัติธรรม กุฏิ หอระฆัง ที่อ่านหนังสือประจำวัด

ที่ตั้งและภูมิประเทศ

วัดกัญจนนิยาราม (ป่าไผ่) ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 โดยมีศรัทธา 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10 ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลแม่โป่ง อยู่ทิศตะวันออกของอำเภอดอยสะเก็ด ห่างจากตัวอำเภอดอยสะเก็ด 12 ก.ม. และห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 25 ก.ม. การคมนาคมในปัจจุบันมีเส้นทางถึงบ้านป่าไผ่ 3 เส้นทางคือ สาย

เชียงใหม่ – ดอยสะเก็ด โดยถนนซูบเปอร์ไฮเวย์ เชียงใหม่ – เชียงราย ประมาณ 20 ก.ม. จากนั้นมีทางแยกผ่านหน้าว่าการอำเภอดอยสะเก็ด แล้วเลี้ยวซ้ายผ่านบ้านป่าคา , ป่าไม้แดง , ห้วยบอน ถึงบ้านป่าไผ่ ระยะทางอีกประมาณ 10 ก.ม.หรือเส้นทางเชียงใหม่ – บ่อสร้าง แล้วเลี้ยวขวาผ่านตำบลแม่ฮ้อยเงิน ตำบลแม่โป่ง หมู่ 4 และหมู่ 5 เป็นระยะทางประมาณ 28 ก.ม. หรือเส้นทางเชียงใหม่ – สันทราย ผ่านหน้าว่าการอำเภอสันทรายแล้วเลี้ยวขวาข้างที่ว่าการอำเภอสันทราย ผ่านตำบลห้วยทราย ตำบลแม่โป่ง หมู่ 7 ผ่านบ้านห้วยอ่าง ถึงบ้านป่าไผ่ ระยะทางประมาณ 28 ก.ม. หรือเส้นทางทั้ง 3 เส้นทางเป็นถนนลาดยาง สามารถเดินทางได้สะดวกตลอดปี ระยะทางจากหมู่บ้านถึง อบต.ประมาณ 1 ก.ม. ระยะทางจากหมู่บ้านถึง อำเภอดอยสะเก็ด ประมาณ 8 ก.ม. และระยะทางจากหมู่บ้านถึงจังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ 25 ก.ม.

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดกับป่าสงวนแห่งชาติ และบ้านห้วยบอน

ทิศใต้ ติดกับบ้านห้วยอ่าง หมู่ 6

ทิศตะวันออก ติดกับบ้านตลาดขี้เหล็ก หมู่ 1

ทิศตะวันตก ติดกับบ้านห้วยบอน หมู่ 5

ลักษณะภูมิประเทศ

ชุมชนวัดกัญจนนิธยาราม (หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10) มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มระหว่างภูเขา และที่ราบเชิงเขา บริเวณที่ราบลุ่มจะมีน้ำท่วมถึง แต่จะไม่ท่วมช้งนาน เพราะด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน มีน้ำแม่โป่งไหลผ่าน ทำให้น้ำที่ท่วมไหลระบายลงสู่น้ำแม่โป่งได้สะดวกรวดเร็ว จึงไม่ค่อยทำความเสียหายให้กับเกษตรกรรมมากนัก ส่วนในฤดูหนาว และแล้ง ชุมชนก็ยังสามารถใช้น้ำได้อย่างอุดมสมบูรณ์ เพราะมีการสร้างเหมืองฝายกั้นน้ำ และมีการจัดองค์กรดูแลการใช้น้ำอย่างดี ทำให้สามารถประกอบอาชีพการเกษตรได้เกือบตลอดทั้งปี สำหรับการใช้ที่ดิน จากการเปรียบเทียบแผนที่ภูมิประเทศปี 2535 เทียบกับปี 2512 พบการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างพื้นฐานและการใช้ที่ดินของชุมชนวัดกัญจนนิธยาราม (หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10) ดังนี้

1. มีคลองชลประทานส่งน้ำสายใหญ่ ผ่านทางด้านตะวันออกของพื้นที่ ซึ่งแต่เดิมมีเฉพาะคลองส่งน้ำฝายแม่กว้งเก่า ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของคลองส่งน้ำสายใหญ่

2. มีการขยายพื้นที่นาของหมู่บ้านป่าไผ่ เนื่องจากการใช้พื้นที่เกษตรมากขึ้น เมื่อได้รับน้ำจากระบบชลประทานเสริมจากที่เคยใช้เฉพาะจากบ่อบาดาล
3. มีถนนเลียบคลองชลประทาน เป็นการเสริมเส้นทางติดต่อระหว่างหมู่บ้านและขนส่งผลิตผลทางการเกษตร
4. มีการก่อตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในปี 2525 – 2526 พื้นที่ 8,500 ไร่ จากนั้นมีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ในบริเวณพื้นที่ศูนย์ รวม 7 อ่าง และมีการฟื้นฟูป่าไผ่ในพื้นที่ศูนย์ตั้งแต่นั้นมา

และจากการแปลข้อมูลเป็นแผนที่การใช้ที่ดินปี 2542 ของกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า บริเวณชุมชนวัดกัญจนนิธยาราม (หมู่ที่ 2 และ หมู่ที่ 10) มีการใช้ที่ดินที่จำแนกได้เป็น 5 รูปแบบ ได้แก่

1. พื้นที่ชุมชนหรือที่ตั้งหมู่บ้าน
2. นาดำ
3. ไม้ผลผสม – พืชไร่ผสม
4. ไม้ผลผสม
5. ป่าเต็งรังหรือป่าแดง

การใช้ที่ดินของคนในชุมชน

ลักษณะการใช้ที่ดิน ที่เป็นบ้านเรือนของชุมชนวัดกัญจนนิธยาราม (หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10) จะตั้งขนานกับแนวลำน้ำแม่โป่ง ที่ไหลผ่านกลางหมู่บ้านและที่นาจะอยู่ถัดออกจากหมู่บ้าน และมีการปลูกพืชไร่หรือไม้ผลผสมผสานบริเวณที่อยู่ใกล้กับภูเขา หรือพื้นที่ป่าไผ่ เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนการใช้พื้นที่แล้ว จะพบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการทำนา จะมีสัดส่วนสูงสุด เนื่องจากเป็นบริเวณที่ราบลุ่ม และได้รับน้ำชลประทานจาก 2 แหล่งใหญ่ คือ โครงการชลประทานแม่กวง และลำน้ำแม่โป่ง ที่ลุ่มบริเวณที่มีน้ำชลประทานสนับสนุนนี้ จะมีรูปแบบการเกษตรหลายรูปแบบ คือ

- ข้าวพืชเดี่ยว พบในบริเวณที่นาที่มีน้ำรั่วซึมจากคลองชลประทาน พื้นที่ชื้นแฉะทำให้ปลูกกระเทียมตามหลังข้าวไม่ได้ จึงปล่อยพื้นที่ว่างไว้หลังเก็บเกี่ยวข้าวนาปี

- ข้าว – ข้าว พบในบริเวณที่น้ำลุ่มมากมีน้ำขัง ในช่วงนาปรังเกษตรกรจะเลือกระบบพืชข้าวนาปี – ข้าวนาปรัง แต่พื้นที่ไม่มากนัก
- ข้าว – กระเทียม เป็นรูปแบบหลักในพื้นที่
- ข้าว – หอมแดง รายที่ประสบภาวะขาดทุนจากการปลูกกระเทียมหรือมีที่นามาก จะหันมาปลูกหอมแดง ที่มีอายุเก็บเกี่ยวสั้นกว่ากระเทียม ผลผลิตเป็นน้ำหนักสดสูงกว่า แต่ราคาจำหน่ายต่อกิโลกรัมต่ำกว่ากระเทียม
- พริก – พืชผัก – กระเทียม เกษตรกรปลูกกระเทียมในช่วงฤดูแล้ง พืชผักได้แก่ มะเขือเทศ มะเขือยาว แตงกวา เป็นต้น
- ถั่วเขียว – กระเทียม เริ่มในปี 2545 โดยหมอดินอาสาสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียว แนะนำการบำรุงดินในนาข้าวก่อนปลูกข้าวในแปลงนั้น
- ถั่วลิสง – ข้าว – กระเทียม เกษตรกรบางรายเริ่มปรับฤดูปลูกถั่วลิสง ปลูกในเดือนพฤษภาคม ต้นฤดูฝนปลูกข้าวตามในเดือนสิงหาคม สำหรับที่ดอน มีการปลูกพืชอายุสั้นเพียงฤดูเดียว เช่น ถั่วลิสง พริก ข้าวโพดหวาน หรือไม้ยืนต้นต่าง ๆ โดยใช้หน้าฝนเป็นหลัก

ลำดับเหตุการณ์สำคัญ ๆ ของชุมชนจากเครื่องมือเส้นแบ่งเวลา

- ปี 2469 เริ่มก่อตั้งหมู่บ้านป่าไผ่ ซึ่งคนกลุ่มแรกที่มาเลือกสถานที่ดังกล่าวในการก่อตั้งหมู่บ้าน เพราะว่าเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การเพาะปลูกและเป็นที่อยู่อาศัย เริ่มทำการเกษตร ทำนา ปลูกฝ้าย
- ปี 2504 ชาวบ้านเริ่มปลูกยาสูบ โดยมีพ่อค้าคนกลางมาให้ปลูก และตั้งโรงบ่มยาสูบใกล้กับชุมชน มีการตัดไม้มาทำเชื้อเพลิง เผาถ่าน ทั้งนี้มีคนในหมู่บ้าน 50% เริ่มปลูกยาสูบเป็นรายได้
- ปี 2512 เกิดน้ำท่วมน้ำหลากครั้งใหญ่ในชุมชน สร้างความเสียหายให้แก่ชุมชนเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็ถือว่าเป็นน้ำท่วมใหญ่ที่เกิดขึ้นครั้งแรกและครั้งสุดท้ายเพราะภายหลังก็มีการพัฒนาระบบชลประทาน สร้างฝายชะลอน้ำ
- ปี 2515 หลังจากปลูกยาสูบได้มาระยะหนึ่งชาวบ้านก็เลิกปลูกยาสูบ มีการปลูกถั่วลิสงกระเทียม เนื่องจากโรงบ่มเลิกกิจการ นอกจากนี้ในปีดังกล่าวชาวบ้านเริ่มเอาข้าวพันธุ์ที่กรมการเกษตรส่งเสริมมาปลูกแทนข้าวพื้นเมือง

- ปี 2522 มีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านรู้จัก/สัมผัสโลกภายนอกมากขึ้น มีความสะดวกสบายมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น
- ปี 2523 มีการตัดถนน คสล.ผ่านหมู่บ้าน ทำให้การคมนาคมสะดวกมากขึ้น
- ปี 2525 การเอามือลงแรงในชุมชนเริ่มลดลง มีการรับจ้างเพิ่มขึ้น วิธีการเกษตรในมิติการช่วยเหลือกันลดลง แต่ก็ไม่ใช่ว่าทั้งหมด ยังมีการผสมผสานกันระหว่างการเอามือกับการรับจ้าง
- ปี 2526 มีการขุดอ่างสร้างเขื่อนแม่วง ส่งผลให้ระบบการเกษตรของชุมชนดีขึ้น มีการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น มีการดูแลเขื่อนและเส้นทางน้ำไหลผ่าน
- ปี 2532 แยกหมู่บ้าน เพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการงบประมาณในการพัฒนาหมู่บ้านมากขึ้น จึงมีการแยกหมู่บ้านออกเป็น 2 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10
- ปี 2536 สร้างระบบประปาในหมู่บ้าน ชาวบ้านมีน้ำใช้อย่างทั่วถึง มีความสะดวกสบายมากขึ้น แต่ก็มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น
- ปี 2538 การปลูกป่าทดแทน มีกฎระเบียบพื้นที่เหนือหมู่บ้านให้เป็นป่าอนุรักษ์ และได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี ทั้งนี้ได้รับกล้าไม้จากห้วยฮ่องไคร้
- ปี 2544 มีการก่อตั้งกองทุนในหมู่บ้าน เนื่องจากชาวบ้านเริ่มเป็นหนี้สินอันเกิดจากภาคเกษตร และการก่อตั้งกองทุนดังกล่าวก็ทำให้ชาวบ้านมีทุนในการประกอบอาชีพในอัตราดอกเบี้ยต่ำ
- ปี 2553 กระเทียมทองซึ่งเป็นวิสาหกิจชุมชนได้รับรางวัล OTOP ระดับจังหวัดของ เริ่มมีการหาวัตถุดิบคือกระเทียมจากพื้นที่อื่นมาประกอบ เนื่องจากความต้องการจากภายนอกเยอะและผลผลิตในชุมชนไม่ทันต่อความต้องการดังกล่าว

ข้อมูลชุมชนจากเครื่องมือ “ไถ่ชีวิต”

รายรับภาคเกษตรของชุมชน

- การจำหน่ายหอม กระเทียม
- การจำหน่ายข้าว
- การจำหน่ายถั่วลิสง
- การจำหน่ายลำไย

- การจำหน่ายผักสวนครัว

รายรับจากอาชีพเสริม

- การเลี้ยงกบ
- การทำแคบหมู
- การทำอาหารขายที่ตลาดในหมู่บ้านและต่างหมู่บ้าน
- การจัดทำหมวก ผลิตภัณฑ์
- การจัดทำกระเทียมดอง
- การหาของป่า

รายรับนอกเกษตร

- รับจ้างรายเดือน
- รับจ้างทั่วไปรายวัน
- รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ

รายจ่ายของคนในชุมชน

ภาคเกษตร

- ค่าวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเกษตร
- ค่าปุ๋ยค่ายา
- ค่าจ้างคนงาน
- ค่าน้ำมัน

การศึกษาบุตร

- ค่าเทอม
- ค่ารถเดือน
- ค่าชุด เครื่องแต่งกาย
- ค่าหนังสือ

ค่าใช้จ่ายอื่นๆ

- ค่าน้ำมันรถพาหนะ
- ค่าโทรศัพท์
- ค่าดูแลสุขภาพ
- ค่าเครื่องอุปโภค
- ค่าบริโภค
- ค่าเหล้า บุหรี่
- ค่าห่วย
- ค่าใช้จ่ายหนี้ใน นอกระบบ
- เงินทำบุญ (ของขาว) ในโอกาสต่างๆ

ศาสนา ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม

ชุมชนวัดกัญจนนิยาราม (หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10) ทุกครอบครัวนับถือศาสนาพุทธ แต่ก็ยังมีความเชื่อดั้งเดิมอยู่ในระดับผู้อาวุโส คือ ความเชื่อเรื่องผี เป็นความเชื่อในเรื่องของอำนาจที่อยู่เหนือธรรมชาติ ซึ่งมาสามารถให้คุณให้โทษ ให้การคุ้มครองรักษาและป้องกันอันตรายทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการเกษตร แม้คนรุ่นหลังเริ่มมองว่าไม่เป็นเหตุเป็นผล แต่ก็ไม่ได้คัดค้านความเชื่อของผู้อาวุโส ส่วนความเชื่อที่เกิดจากการนับถือศาสนาพุทธนั้น พระสงฆ์และผู้อาวุโส ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนขัดเกลา และเห็นประโยชน์ที่ได้รับจากหลักคำสอนของศาสนา สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ชาวบ้านทุกวันไม่ว่าจะเป็นเด็ก คนหนุ่มสาว หรือผู้อาวุโสยังมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา มีส่วนร่วมกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ เช่น การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนา ทำให้สามารถพบปะพูดคุย รับประทานอาหารถึงความเป็นไปของหมู่บ้านตลอดเวลา อีกทั้งผู้นำหมู่บ้าน ยังใช้วัดเป็นเวทีในการประชุมหมู่บ้าน ปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับลูกบ้าน เพราะชาวบ้านได้มารวมตัวกันเป็นส่วนใหญ่อยู่แล้ว และให้ความสำคัญต่อการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา วัดกัญจนนิยาราม ได้ขออนุญาตจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2454 ปัจจุบันมีพระครูพุทธจริธรรมรักษ์ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส สามารถดำรงรักษาไว้ซึ่งบทบาทต่อชุมชน ไม่เพียงในด้านศาสนกิจเท่านั้น แต่ในด้านการช่วยเหลือพัฒนาชุมชน ตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของพระสงฆ์ด้วย ทั้งยังช่วยประสานความสามัคคี ลดความขัดแย้งของชุมชน ชาวบ้านต่างก็เห็นความสำคัญและมีความพึงพอใจที่ท่านเจ้าอาวาสวัดป่าไผ่พุ่มเทเวลาให้การพัฒนา

ศาสนาควบคู่ไปกับการพัฒนาหมู่บ้านในด้านอื่น ๆ ด้วยเช่น การสอนธรรมะให้แก่เด็ก ๆ และเยาวชนในหมู่บ้าน ในวันอาทิตย์ ช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อนของนักเรียน การนำเงินที่ได้รับจากการบริจาคสนับสนุนกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มหนุ่มสาว การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งได้รับความสนับสนุนจากกรมการศาสนา ร่วมกับพัฒนาชุมชน จัดตั้งขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2529 ปัจจุบันได้ปิดไปเพราะทางโรงเรียนบ้านป่าไผ่มีแผนกอนุบาล และศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ก็จัดตั้งศูนย์เด็กเล็กสิรินธรขึ้นมารองรับจัดการในเรื่องนี้ การสนับสนุนการศึกษาโดยหาทุนการศึกษาให้กับสามเณรในวัด ซึ่งบวชเรียน ส่วนมากก็เรียนจบ ป. 6 จากโรงเรียนบ้านป่าไผ่ แล้วมาบวชเรียนต่อ ม.1 – ม.6 ท่านพระครูฯ จะติดต่อให้เรียนที่วัดพระสิงห์ (โรงเรียนธรรมราชาศึกษา) จนจบในระดับมัธยมศึกษา ความศรัทธาในศาสนา เป็นแกนหลักในการเชื่อมโยงบ้าน วัด และโรงเรียนเชื่อมต่อยึดรั้งกันด้วยพิธีกรรม ในรูปของประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งผ่านการผสมผสานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนนับร้อยปีปรับเปลี่ยนไปตามบริบทและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย มีแกนนำ ปราชญ์ชาวบ้าน สร้างภูมิปัญญาแห่งการเรียนรู้ จนสามารถที่จะสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ให้มีคุณค่าคงอยู่ได้ต่อไป

ข้อมูลทางสังคม ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี จารีต ในชุมชนวัดกัญจนนิยาราม (หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10) มีดังนี้

ดังได้กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้นว่า ชุมชนวัดกัญจนนิยาราม (หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10) นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด ดังนั้นประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนวัดกัญจนนิยาราม (หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10) จึงเนื่องด้วยศาสนาพุทธและความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน คือความเชื่อเรื่องผี เป็นความเชื่อในเรื่องของอำนาจที่อยู่เหนือธรรมชาติซึ่งสามารถให้คุณให้โทษ ให้การคุ้มครองรักษาและป้องกันอันตราย ทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการเกษตร แต่ในคนรุ่นหลังเริ่มมองเห็นว่าไม่เป็นเหตุเป็นผล แต่ก็ไม่ได้คัดค้านความเชื่อของผู้อาวุโส ส่วนความเชื่อที่เกิดจากการนับถือศาสนาพุทธนั้น ได้รับการเรียนรู้จากพระสงฆ์และผู้อาวุโส ซึ่งทำหน้าที่อบรม สั่งสอน ชัดเฝ้ากันมา และเห็นประโยชน์ที่ได้รับจากหลักคำสอนของศาสนาที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตรประจำวันได้ จนทำให้ชีวิตตนเองและชุมชนมีความสุข ความสามัคคีและความเจริญตลอดมา ทำให้ชาวบ้านทุกวัยยังมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา สังเกตได้จากการที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมวันสำคัญจำนวนมาก และให้ความสำคัญต่อการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นในวันพระในเทศกาลเข้าพรรษา ชาวบ้านจะพากัน

หนุ่มสาวทำวัตรสวดมนต์ นั่งสมาธิภาวนา ถือนิสสัยปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจำนวนมาก จนเป็นประเพณี สืบต่อกันมาถึงปัจจุบัน

ชาวบ้านป่าไผ่ไม่ว่าจะเป็นเด็ก คนหนุ่มสาวหรือผู้อาวุโส จะได้รับการปลูกฝังด้านศาสนา จะชอบไปทำบุญตักบาตรที่วัดเป็นประจำ โดยเฉพาะในวันสำคัญทางศาสนา ชาวบ้านจะพร้อมใจกันไปร่วมทำบุญที่วัด ทำให้สามารถพบปะ พูดคุย รับทราบถึงความเป็นไปของหมู่บ้านตลอดเวลา อีกทั้งผู้นำหมู่บ้านยังใช้วัดเป็นเวทีในการประชุมหมู่บ้าน ปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับบ้าน เพราะชาวบ้านได้มารวมตัวกันเป็นส่วนใหญ่อยู่มากแล้ว

ประมาณปี 2510 เป็นต้นมา วัดกัญจนนิธยารามเริ่มปรับเปลี่ยนบทบาทของวัด ให้สอดคล้องกับการพัฒนา บ้านและโรงเรียน ทำให้วัดยังเป็นที่เชื่อถือศรัทธาอยู่ในใจของชาวบ้านได้ตลอดมา เพราะวัดกัญจนนิธยาราม ได้ผสมผสานการอบรมจิตใจเข้ากับการพัฒนาการศึกษาและให้เข้ากับสภาพวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในชุมชน ซึ่งชาวบ้านต่างก็เห็นความสำคัญและมีความพึงพอใจที่ท่านเจ้าอาวาสทุ่มเทเวลาให้กับการพัฒนาศาสนาควบคู่ไปกับการพัฒนาหมู่บ้านในด้านอื่นๆ ด้วย ดังนั้นกิจกรรมของทางวัดที่เข้าร่วมกับชาวบ้านจึงผสมผสานเป็นหนึ่งเดียวและต่างก็เกื้อกูลกันมาโดยตลอด

ชุมชนวัดกัญจนนิธยาราม(หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10) เรียกตัวเองว่าเป็นคนล้านนาที่อพยพมาจากจังหวัดลำปาง มีพญาพรหมเป็นต้นตระกูลแรก จึงได้รับอิทธิพลความเชื่อด้านศาสนาตามแบบล้านนา โดยมีความเชื่อทั้งในทางพระพุทธศาสนาและผีบรรพบุรุษ รวมทั้งเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ตามธรรมชาติ ความเชื่อเหล่านี้สะท้อนออกมาในรูปของพิธีกรรม งานประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในรอบปีของหมู่บ้าน จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี แต่บางประเพณี ก็เริ่มสูญหายไปบ้างแล้ว นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านอื่นๆ ที่จัดขึ้นเป็นกรณีพิเศษ ไม่มีกำหนดวันเวลาในปฏิทิน ประเพณีของหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นประเพณีที่เกิดจากครอบครัว มีทั้งประเพณีที่เป็นมงคล เช่น ประเพณีแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น และประเพณีที่ไม่เป็นมงคล หรือที่เรียกว่าอวมงคล เช่น ประเพณีงานศพ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ทุกประเพณีจะมีฐานเชื่อมาจากพุทธศาสนาทั้งสิ้น ดังนั้น ชาวบ้านจึงมีกิจกรรมที่ผูกพันระหว่างชุมชนกับวัด ให้ความเคารพนับถือพระภิกษุสงฆ์มาโดยตลอด แต่ก็มีเชื่ออื่นๆ ที่ปรากฏในหมู่บ้าน ก็คือความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นวิญญาณในหมู่บ้าน กล่าวคือ ในหมู่บ้านจะมีชาวบ้านที่เป็นร่างทรง ชาวบ้านเรียกว่า “เจ้าปู่” ให้ความช่วยเหลือกับชาวบ้านบางส่วนที่มีความเชื่อและศรัทธา ในหลายๆ กิจกรรมใน

ประเพณีที่เป็นประเพณีทางพุทธศาสนาเจ้าปู่ก็จะมีบทบาทและมีส่วนร่วมกับการประเพณีนั้น โดยไม่มีความขัดแย้งกันแต่อย่างใด

ปฏิทินชุมชนวัดกัญจนนิยาราม(หมู่ที่ 2 และ หมู่ที่ 10) มีดังนี้

เดือนสากล	เดือนพื้นเมือง	กิจกรรมทางศาสนา / ความเชื่อ
มกราคม	เดือน 4 เหนือ	● ประเพณีตานข้าวใหม่ ● ประเพณีฝังไฟพระเจ้า ● ตานขันข้าว ตานข้าวล้นบาตร
มีนาคม	เดือน 6 เหนือ	ประเพณีปอยหลวง ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุ
เมษายน	เดือน 7 เหนือ	ประเพณีสงกรานต์ - กิจกรรมล้างวิหาร - กิจกรรมขนทรายเข้าวัด - กิจกรรมแห่ไม้ค้ำสลี (ต้นศรีมหาโพธิ์) -กิจกรรมดำหัวผู้สูงอายุ -กิจกรรมสงเคราะห์บ้าน
พฤษภาคม	เดือน 8 เหนือ	ประเพณีบวชนาค
มิถุนายน	เดือน 9 เหนือ	ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ ประเพณีสลากขอฝน
กรกฎาคม	เดือน 10 เหนือ	ประเพณีเข้าพรรษา - กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา -กิจกรรมถวายผ้าอาบน้ำฝน -กิจกรรมฟังธรรม
กันยายน	เดือน 12 เหนือ	ประเพณีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ
ตุลาคม	เดือนเกี๋ยงเหนือ	ประเพณีเอามือเอววันเกี่ยวข้าว ประเพณีตานต้นเงินหรือสลากภัตร ประเพณีออกพรรษา

เดือนสากล	เดือนพื้นเมือง	กิจกรรมทางศาสนา / ความเชื่อ
พฤศจิกายน	เดือนยี่เห่นือ	ประเพณีลอยกระทง ฟังธรรม อานิสงส์ประทีป

หมายเหตุ 1. ประเพณีตานข้าวใหม่ ประเพณีตานข้าวล้นบาตร และประเพณีฝังไฟพระเจ้า ฤๅกรวม

เรียกว่า “ประเพณีเดือนสี่เป็ง”

2. ประเพณีตานต้นเงิน บางปีเปลี่ยนเป็นสลากภัตตร ขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจและข้อตกลงของหมู่บ้าน

3. ประเพณีปอยหลวง ถ้ามีการสร้างถาวรวัตถุจะมีประเพณีปอยหลวง แต่ถ้าไม่มีก็จะไปร่วมประเพณีกับวัดอื่นๆภายในตำบลและวัดอื่นที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างหัววัด

● การวิเคราะห์ชุมชน เช่น จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา แนวทางการพัฒนา

จุดแข็งของชุมชน

- ระบบเครือญาติ ชุมชนวัดกัญจนนิธยาราม (หมู่ที่ 2 และ หมู่ที่ 10) จะมีระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติอย่างเหนียวแน่นและใกล้ชิดกันมาก ดังจะสังเกตจากสิ่งที่ปรากฏคือ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีนามสกุลเดียวกัน เช่น ธาตุอินจันทร์ ทองคำฟู ทาวรรณะ เป็นต้น ชาวบ้านจะนับถือญาติทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ จากความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติของชุมชน ได้สะท้อนออกมาในรูปของความช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างเครือญาติในทุกๆที่เห็นชัดเจนคือเศรษฐกิจ นอกเหนือจากความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติแล้ว ชุมชนยังมีความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์ในลักษณะการพึ่งพิงยึดถือเรื่องบุญคุณที่จะต้องตอบแทนต่อผู้มีอุปการคุณ ที่ช่วยเหลือครอบครัวหรือชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

จุดอ่อนของชุมชน

- คนรุ่นหลังขาดความรู้เรื่องราวในหน้าประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน จึงไม่สามารถเล่าถึงเรื่องราวที่ผ่านมาในอดีตได้อย่างต่อเนื่อง และชัดเจน

- วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปตามกระแสโลกยุคใหม่ รูปแบบการใช้ชีวิตเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมระบบเศรษฐกิจที่ขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรมเป็นหลักเกือบทุกครอบครัว คนรุ่นหลังหันหน้าเข้าเมืองรับจ้าง ทำงานรายเดือนกันมากขึ้น ทำให้โอกาสในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนมีน้อยลง

ชุมชนบ้านหัวฝาย ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติความเป็นมาบ้านหัวฝายก่อตั้งขึ้นเมื่อพุทธศักราช ปี 2422 มีคนกลุ่มหนึ่งโดยการนำของนาย ก้างคาย และนายทา ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยอพยพมาจากบ้านจอด ตำบลม่อนปิ่น (ปัจจุบันเป็นสวนส้ม เป็นที่ของนายทุน) เนื่องจากว่าใกล้ป่าช้าและคนเป็นท่าก็เลยพากันอพยพออกมา หมู่บ้านหัวฝายได้จัดตั้งเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2529 เดิมหมู่บ้านหัวฝายอยู่รวมกับหมู่ที่ 9 บ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น ต่อมาได้แยกออกจากหมู่ที่ 9 บ้านเวียงหวายมาเป็นหมู่ที่ 16 บ้านหัวฝาย ตำบลม่อนปิ่นเมื่อปี พ.ศ. 2516 ได้คัดเลือกผู้ใหญ่บ้านคนแรกได้แก่ นายจิ้น แกนออน ต่อมาได้ทำการแยกออกจากตำบลม่อนปิ่นมาเป็นตำบลโป่งน้ำร้อนเมื่อปี พ.ศ. 2525 ต่อมาผู้ใหญ่บ้านคนแรกได้เสียชีวิตลงเมื่อปี พ.ศ. 2537 จึงทำการคัดเลือกผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 นายไพรัตน์ ปิ่นหย่า ปกครองหมู่บ้านหัวฝายจนถึงปี พ.ศ. 2539 กระทั่งผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 ก็ได้เสียชีวิตลง จึงคัดเลือกผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3 คือนายเหนย์ เอกะวัน ปกครองหมู่บ้านสมัยแรก 5 ปี เมื่อหมดวาระลงก็ทำการคัดเลือกผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งนายเหนย์ เอกะวัน เป็นผู้ที่ถูกคัดเลือกให้ทำหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านอีกครั้ง ปกครองมาสมัยที่ 2 ก็หมดวาระลง ต่อมามีการเลือกตั้งอีกก็ได้ นายเหนย์ เอกะวัน เป็นผู้ใหญ่บ้าน สมัยที่ 3 และได้ปกครองหมู่บ้านหัวฝายจนกระทั่งครบวาระ 60 จึงต้องทำการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ. คือ นายสุทธิพงษ์ โพงจำม ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4 จนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันมีครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน จำนวน 598 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 1,551 คน แยกเป็นชาย 780 คน หญิง 771 คน

ที่ตั้งและอาณาเขต

มีพื้นที่ทั้งหมด 12.85 ตารางกิโลเมตร หรือ 8,032 ไร่

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับหมู่ที่ 4 บ้านท่าหัด ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันออก	ติดกับหมู่ที่ 3 บ้านม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดกับหมู่ที่ 6 บ้านหวนา ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	ติดกับหมู่ 9 บ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

เหตุการณ์สำคัญบ้านหัวฝาย

- ปี 2422 มีคนกลุ่มหนึ่งโดยการนำของนายกว้างคาย และนายทา ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่
- ปี 2423 สร้างวัดหัวฝายขึ้น
- ปี 2429 ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการชื่อว่า “หมู่บ้านหัวฝาย”
- ปี 2495 ได้ก่อตั้งกลุ่มหนุ่มสาวขึ้นในชุมชน ก่อให้เกิดความสามัคคีกันภายในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มหนุ่มสาวที่มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
- ปี 2509 เกิดประเพณีปอยส่างลองรุ่นแรก ปอยส่างลองเป็นประเพณีวัฒนธรรมไทยใหญ่ เป็นไปเพื่อการทดแทนบุญคุณพ่อแม่และสืบทอดพระพุทธศาสนา
- ปี 2516 มีโรงเรียนเกิดขึ้นในชุมชน ให้ลูกหลานของหมู่บ้านได้ศึกษาเล่าเรียน
- ปี 2520 เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใหญ่ในหมู่บ้านคนจีน ทำให้เสียทรัพย์สินไปจำนวนมาก และในปีเดียวกันนี้เองชาวบ้านเริ่มปลูกหอมหัวใหญ่เป็นพืชเศรษฐกิจในชุมชนอย่างจริงจัง
- ปี 2522 ไฟฟ้าเข้าถึงหมู่บ้าน และชาวบ้านเริ่มที่จะเลิกใช้ควายเป็นพาหนะทางการเกษตร
- ปี 2525 ชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างสะพานข้ามแม่น้ำมาว เพื่อให้สะดวกต่อการเดินทาง
- ปี 2527 สร้างฝายน้ำล้นเพื่อใช้ในการเกษตร
- ปี 2529 ได้แยกหมู่บ้าน (เดิมอยู่หมู่ที่ 9 เป็นหมู่ที่ 16 ต.ม่อนปิน) และมีผู้ใหญ่บ้านคนแรกชื่อ นายจิ้น แกนวน
- ปี 2532 ได้แยกตำบล จากตำบลม่อนปินเดิม เป็น ตำบลโป่งน้ำร้อน ซึ่งส่งผลให้ชาวบ้านหัวฝายเข้าถึงระบบราชการง่ายขึ้น
- ปี 2536 พบผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์รายแรก และระบาดหนักมากในหมู่บ้าน
- ปี 2542 ชาวบ้านรวมกลุ่มกันก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน สร้างรายได้ให้กับชุมชน

ปี 2552 เกิดพายุลูกเห็บถล่มหมู่บ้าน ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหาย บ้านเรือนได้รับความเสียหายหนัก

ปี 2554 ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งน้ำร้อนสร้างลานกีฬาต้านยาเสพติด สร้างความสามัคคีภายในชุมชน สร้างสุขภาพที่ดี และทำให้คนในชุมชนห่างไกลจากยาเสพติด

ปี 2556 เกิดวาตภัย ฝายถล่ม สร้างความเสียหายให้แก่ทรัพย์สินของชาวบ้านเป็นอย่างมาก

ปี 2558 ชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างฝายน้ำล้นขึ้นมาใหม่

วิธีการผลิตบ้านหัวฝาย

เดือน	วิธีการผลิต
มกราคม	ปลูกพริก ระหว่างหอมหัวใหญ่
ปลายเดือนกุมภาพันธ์	เก็บหอมหัวใหญ่
มีนาคม	เก็บหอมหัวใหญ่ทั้งเดือน
เมษายน	ว่างเว้นจากการทำเกษตร
พฤษภาคม	เก็บพริก เก็บลิ้นจี่
มิถุนายน	เก็บลิ้นจี่ หวานกล่ำข้าว
กรกฎาคม	ปลูกข้าว
สิงหาคม – กันยายน	บำรุง ดูแลข้าวที่ปลูก
ตุลาคม	เริ่มเกี่ยวข้าว

เดือน	วิธีการผลิต
	หวานกล่ำหอมหัวใหญ่
พฤศจิกายน	ปลูกหอมหัวใหญ่
ธันวาคม	บำรุง ดูแลหอมหัวใหญ่

ข้อมูลทางสังคม เช่น ชชาติพันธุ์ ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี จารีต

บ้านหัวฝาย ถือว่าเป็นหมู่บ้านที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรม ด้วยประกอบด้วยกลุ่มชนหลายเชื้อชาติที่อาศัยอยู่ร่วมกันคือ

- ไทยใหญ่ 60 เปอร์เซ็นต์
- จีน 30 เปอร์เซ็นต์
- คนพื้นเมือง ล้านนา 10 เปอร์เซ็นต์

ประเพณี 12 เดือน บ้านหัวฝาย

เดือน	กิจกรรม / ประเพณี
เดือนเจ้ง ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 1	ปีใหม่ไทย มีกิจกรรมกีฬาพื้นบ้าน มีการทำบุญ ฟังธรรมตอนเช้า
เดือนก้า	มีกิจกรรมเข้ากรรมสำหรับพระสงฆ์
เดือนสาม ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3	มีการตานก๋องโหล (ตานโหลพระเจ้า) ข้าวหยากคู้ คือ เฝาะกระดุกสงฆ์
เดือนสี่	สำหรับคนจีน ขึ้น 2 ค่ำ เป็นวันตรุษจีน เป็นวันฉลองขึ้นปีใหม่ สำหรับคนไทยใหญ่ ขึ้น 15 ค่ำ (เดือนสี่มน) จะมีพิธีกรรม ตานข้าวหอมต่อโหลง(ข้าวมรุปายาส) รวมถึงนิยมที่จะมีการบวชปอยส่างลอง
เดือนห้า	สำหรับคนจีน ขึ้น 2 ค่ำ มีการทำบุญศาลเจ้า และแรม 2 ค่ำ ไหว้เซ่งเม้ง (ทำบุญให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว) วันที่ 13-15 เมษายน เป็นเทศกาลสงกรานต์ มีการขนทรายเข้าวัด ดำหัวผู้สูงอายุ แล้วมาทำบุญที่วัด
เดือนหก	ขึ้น 15 ค่ำ มีการสงฆ์น้ำพระธาตุ ตานข้าวหอมต่อโหลง (ข้าวมรุปายาส)

เดือน	กิจกรรม / ประเพณี
เดือนเจ็ด	ขึ้น 13 ค่ำ จะมีการเลี้ยงหอยเจ้าบ้าน
เดือนแปด	ขึ้น 15 ค่ำ ทำบุญเข้าพรรษา (มาทำบุญที่วัด) ช่วงเข้าพรรษาจะมีการทำบุญที่บ้านแล้วแต่จะทำวันไหน (เฉพาะวันพระ)
เดือนเก้า	สำหรับคนจีน ขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันสารทจีน (ไหว้บรรพบุรุษ) สำหรับคนไทย แรม 14 ค่ำ จะมีการตานข้าวล้นบาตร
เดือนสิบ	สำหรับคนจีน ขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันไหว้พระจันทร์
เดือนสิบเอ็ด	ขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันออกพรรษา มีการดำหัวผู้สูงอายุที่มาทำบุญที่วัด มีเทศกาลจัดงานประเพณีปอยเทียน มี่งานที่วัด มีการฟ้อนไทยใหญ่ มีการฟ้อนนก มีการแสดงโต
เดือน 12	ขึ้น 15 ค่ำ ทำบุญตานสาಂಗาน(ผ้าจิว) มีปอยแห่ต้นหอม และมีการลอยกระทง มีการฟังธรรมมหาชาติ เป็นบางปี
สำหรับพี่น้องมุสลิมในบ้านห้วยฝาย จะถึงเอาพระจันทร์เป็นหลักในการประกอบกิจกรรมทางศาสนาแต่ละอย่าง โดยหลักคือ	
เดือนเก้าของปฏิทินฮิจญ์เราะหฺหรือปฏิทินอิสลาม	เป็นเดือนที่มุสลิมถือศีลอดทั้งเดือน ด้วยเหตุนี้จึงเรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า เดือนบวช เป็นเดือนที่สำคัญที่สุดเดือนหนึ่ง
เดือนสิบ	เมื่อสิ้นเดือนรอมฎอนแล้ว จะมีการเฉลิมฉลองในวันที่ 1 เดือนเซาวาล เรียกว่า อีดุลฟิฏริหรือ วันอีดีเล็ก การกำหนดวันที่ 1 ของเดือนการเริ่มต้นวันตามศาสนาอิสลามเริ่มตั้งแต่ดวงอาทิตย์ตกกลับขอบฟ้า และการกำหนดเดือนเป็นระบบจันทร์คติ ซึ่ง 1 เดือนจะมี 29 หรือ 30 วันเท่านั้น ขึ้นอยู่กับเวลาที่ดวงจันทร์ใช้ในการหมุนรอบโลกครบ 1 รอบในเดือนนั้นๆ
เดือนสิบสอง	วันอีดีลฟิตรี วันรื่นเริงเนื่องในการครบรอบเข้าสู่สภาพเดิมหรือเทศกาลของการเข้าสู่สภาพเดิม คือสภาพที่ไม่ต้องอดอาหาร ในระหว่างเดือนรอมฎอน (เดือนที่ 9 ของศักราชอิสลาม) มุสลิมจะถือศีลอดเป็นเวลา 1 เดือน จึงนิยมเรียกวันนี้ว่า “วันออกบวช” หรือ “วันอีดีเล็ก”

จุดแข็งของชุมชนบ้านหัวฝาย

1. หากมีกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมส่วนร่วม หรือเหตุการณ์สำคัญ ชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
2. หมู่บ้านหัวฝายมีความสงบสุข เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม
3. มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว
4. ทุกกลุ่มวัยจะใช้ภาษาท้องถิ่นในการสื่อสาร
5. มีสถานที่ในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมตามจุดต่างๆ ในหมู่บ้าน
6. มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านสามารถปลูกพืชผักได้ตลอดทั้ง 12 เดือน
7. มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่เข้มแข็ง ผลิตถั่วเหลืองอัดแผ่น (ถั่วเน่า) มีตราสินค้า และได้รับรองจากกรมอุตสาหกรรมภาคหนึ่ง

จุดอ่อนของชุมชนบ้านหัวฝาย

1. เยาวชนจะให้ความสำคัญงานส่วนร่วมน้อยกว่ากลุ่มอื่น และหากมีการดำเนินกิจกรรมต้องกำกับควบคุม
2. ทุกกลุ่ม จะให้ความสนใจในเทคโนโลยี สื่อสารสนเทศในแง่ของความบันเทิงมากกว่าที่จะใช้เพื่อประโยชน์หรือความรู้
3. ชุมชนไม่ได้สนับสนุนหรือส่งเสริมด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม สืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นเท่าที่ควรจะเป็น

โอกาสของชุมชนบ้านหัวฝาย

1. มีหน่วยงานองค์กรภายนอกมาให้ความรู้แก่กลุ่มคนในชุมชนในโอกาสต่างๆ
2. ได้รับการสนับสนุนว่าจ้างและสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มนักดนตรี/เยาวชนในชุมชน
3. มีนายทุนจากภายนอกเข้ามาซื้อผลผลิตถึงพื้นที่โดยไม่ต้องขนย้าย
4. ชุมชนตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวอำเภอ ทำให้การติดต่อกับราชการ หรือธุรกรรมต่างๆ ง่าย สะดวกสบายไม่เป็นอุปสรรค

อุปสรรคของชุมชนบ้านหัวฝาย

1. สภาพอากาศที่แปรปรวน เปลี่ยนแปลง อาจส่งผลกระทบต่อผลผลิตของชาวบ้าน
2. กลไกการตลาดที่ไม่สามารถควบคุมราคาผลผลิตได้ ส่วนใหญ่จะอยู่กับพ่อค้าคนกลางที่เป็นคนกำหนดราคา
3. มีการไหลเข้า ไหลออกของคนในชุมชน โดยเฉพาะช่วงว่างเว้นจากภาคการเกษตร (เดือนกรกฎาคม ถึง เดือนกันยายน) คนจะออกจากหมู่บ้าน ไปรับจ้างนอกชุมชน

บทวนการจัดการปัญหาที่ผ่านมา

1. มีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนเพื่อเล่นดนตรี ตั้งวงดนตรีเล่นเพลงไทยใหญ่ มีเยาวชนมารวมกลุ่มกันประมาณ 10 กว่าคน มีการฝึกซ้อมดนตรี ช่วงเข้าพรรษา 3 เดือน เพื่อเตรียมเล่นในงานออกพรรษา ปัจจุบันก็ยังมียุ่และมีเมื่อมีงานก็จะพากันมาซ้อม
2. โรงเรียนบ้านหัวฝาย มีการสอน หลักสูตรวิชาเสริม การฟ้อนนก ฟ้อนโต และการแสดงพื้นบ้านประมาณ 10 กว่าปีที่ผ่านมา
3. มีลานกีฬาในชุมชน ที่เยาวชนมักจะมารวมกลุ่มกันเล่น ฟุตซอล เปตอง ตะกร้อ วอลเลย์บอล แต่จะมาเยอะในช่วงฤดูหนาว และจะทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะจัดให้มีการแข่งขันกีฬาประจำตำบลในช่วงเดือนกุมภาพันธ์
4. ช่วงเข้าพรรษา กลุ่มหนุ่มสาวจะมีการฝึกซ้อม “ฟ้อนโตประยุกต์” เพื่อเตรียมตัวแสดงในงานปอยเตี๋ย แต่บางปีไม่มีเยาวชนมาก็จะเป็นกลุ่มแม่บ้านแทน เนื่องจากเยาวชนติดเรียน (ตื่นเช้า ทำการบ้าน ไม่มีเวลาซ้อม)

ความรู้จากภายนอกชุมชน

1. การพัฒนาศักยภาพแกนนำเยาวชนเพื่อให้เยาวชนมีความตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง โดยศูนย์ฟื้นฟูคุณภาพชีวิตในชุมชนมัลติดิสสาอะดะห์ (บ้านหัวฝาย)
2. ปี 2557 องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งน้ำร้อน ได้จัดตั้งสภาเด็กและเยาวชน มีตัวแทนเยาวชนบ้านหัวฝายเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสภา จะมีกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ร่วมกลุ่มกันทำกิจกรรม

เพื่อส่วนรวมต่างๆ และมีการสนับสนุนให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เช่น งานศพ งานบุญ ต่างๆ

3. มีการอบรมเยาวชนเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเพื่อห่างไกลยาเสพติด เอชไอวี/เอดส์ การสร้างคุณค่าให้กับตนเอง
4. อบรมจริยธรรมคุณธรรม เยาวชนตำบลโป่งน้ำร้อน เพื่อให้ห่างไกลจากยาเสพติด และการพัฒนาสภาเด็กและเยาวชนตำบลโป่งน้ำร้อน

ชุมชนบ้านไต้ร้อง ตำบลป่าป้อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

บ้านไต้ร้อง เดิมชื่อ “บ้านป่าป้องไต้ร้อง” มีสภาพเป็นป่าละเมาะที่ประกอบไปด้วยพรรณไม้นานาชนิด ชื่อหมู่บ้านมาจาก “ต้นส้มป้อม” ซึ่งเป็นไม้ยืนต้น ผลกินได้ ยอดอ่อนใบใช้ยาประกอบอาหาร แต่ปัจจุบันนี้ เหลือน้อยลง ชาวบ้านป่าป้องเหนือเรียกหมู่บ้านแห่งนี้ว่า “บ้านไต้ร้อง” เนื่องจากตัวหมู่บ้านอยู่ทางทิศใต้ของน้ำร้อง

แต่เดิมบ้านไต้ร้อง มีผู้คนโยกย้ายเข้ามากลุ่มแรกจำนวน 10 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวนายแสน ครอบครัวนายด้วง ครอบครัวนายมานางมา ครอบครัวนายมา ครอบครัวนายมี ครอบครัวน้อยปัน ครอบครัวหนานตีบ-หนานปัญญา ครอบครัวนายตัน ครอบครัวนายจักร และครอบครัวนายทา ชาวบ้านไต้ร้องพูดคำเมือง มีสำเนียงการพูดที่เป็นเอกลักษณ์จนไม่สามารถระบุได้ว่าชาวบ้านไต้ร้องมาจากชาติพันธุ์ใด เพราะมีการผสมผสานระหว่างสำเนียงไทลื้อ สำเนียงไทเขิน สำเนียงขมุ และสำเนียงเขินแต่

ชาวบ้านไต้ร้องกลุ่มแรกมาจากหลายที่หลายแห่ง ส่วนหนึ่งถูกขับออกจากหมู่บ้านเดิมคือ บ้านม่วงโตน หมู่ 4 ตำบลแม่ฮ้อยเงิน อำเภอดอยสะเก็ด ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากบ้านไต้ร้องประมาณ 7 ก.ม. เพราะถูกกล่าวหาว่าเป็นผีเกะ ต่อมาได้รู้จักคริสต์ศาสนาจากการเผยแพร่ของมิชชันนารีชาวอเมริกันสังกัดนิกายเพรสไบทีเรียน ซึ่งเป็นหนึ่งในนิกายในศาสนาคริสต์ฝ่ายโปรเตสแตนต์ที่มีต้นกำเนิดที่เกาะบริเตนใหญ่ ชาวบ้านที่เคยถูกกล่าวหาว่าเป็นผีเกะจึงเกิดความเลื่อมใสในศาสนาคริสต์ในช่วงทศวรรษที่ 2410 - 2420 เพราะเชื่อว่า “พระคริสต์ขับผีได้” และเปลี่ยนศาสนาในที่สุด

ในปี พ.ศ. 2418 คริสต์ศาสนาเข้ามาสู่อำเภอดอยสะเก็ดครั้งแรกที่บ้านแม่ดอกแดง เมื่อศาสนาจารย์ดาเนียล แมคกิลวารีได้ชักนำแสนคำ หัวหน้าข้าทาสของเจ้านางเทพไกรสร ราชธิดาของพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ ให้หันมานับถือคริสต์ศาสนา แต่แสนคำยังไม่รับเชื่อเพราะเจ้านายและญาติพี่น้องไม่ยินยอม ช่วงเดียวกันนี้ก็มีชาวบ้านแม่ดอกแดงที่สนใจคริสต์ศาสนา เช่นหนานปัญญา หนานอินตะ และหนานสุวรรณ แต่คนที่รับเชื่อคนแรกคือหนานสุวรรณ ต่อมากมิชชันนารีจึงรวบรวมคริสเตียนจากบริเวณใกล้เคียงเข้ามาสามัคคีธรรมที่เดียวกัน แล้วตั้ง “คริสตจักรสุวรรณดวงฤทธิ์” ขึ้นเป็นคริสตจักรแรกของอำเภอในวันคริสต์มาส ปี พ.ศ.

2423 มีคริสเตียนกลุ่มแรกจำนวน 6 คน หนึ่งในนั้นคือนายด้วงซึ่งเป็นคริสเตียนคนแรกของบ้านไต้หวัน และมีชาวบ้านไต้หวันหลายครอบครัวรับเชื่อในเวลาต่อมา

ในช่วงก้าวแรกของความเชื่อในชุมชนบ้านไต้หวัน ที่นี้ยังไม่มีโบสถ์ภายในชุมชนและไม่มีถนนตัดผ่านหมู่บ้าน ชาวบ้านที่รับเชื่อจึงพาครอบครัวเดินลัดทุ่งไปนมัสการพระเจ้าที่คริสตจักรสุวรรณดวงฤทธิ์ ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากหมู่บ้านไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 3 ก.ม. จนชาวบ้านใกล้เคียงเรียกวิถีชีวิตชาวบ้านไต้หวันว่า “ก่อนถึงวันดีด บ่คิดเยยะก้าน ก้าบับคนอัน โดยกันเป็นเส้น” ชาวบ้านที่รับเชื่อในยุคแรกมีวินัยทางความเชื่อที่เคร่งครัด หากมีผลไม้อะไรจากต้นในวันอาทิตย์ก็อย่าเก็บ และยังมีค่านิยมแต่งงานกับคนศาสนาเดียวกัน ซึ่งขณะนั้นยังมีเฉพาะเครือญาติ จนพัฒนาเป็นค่านิยมการแต่งงานระหว่างเครือญาติ ต่อมาชาวบ้านที่รับเชื่อจึงแยกจากคริสตจักรสุวรรณดวงฤทธิ์มาตั้งหมวดคริสเตียนในชุมชนบ้านไต้หวัน แต่เดิมสถานที่นมัสการยังเป็นศาลาไม้ มีพ่อน้อยวงศ์ แผ่นชัยภูมิ เป็นผู้ปกครองคนแรกของหมวดคริสเตียน และสถานที่นมัสการของชาวบ้านป่าป๋องไต้หวันยังอยู่ในสถานะหมวดคริสเตียนจนถึงปี พ.ศ.2491 จึงได้รับการสถาปนาเป็น“คริสตจักรศรีพนาลัย”

หลังจากพระราชบัญญัติขนานนามสกุล เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2455 หมู่บ้านป่าป๋องไต้หวันจึงมีการรวมกลุ่มกันของหลายครอบครัวภายใต้นามสกุลเดียวกัน เนื่องจากคนในหมู่บ้านมีค่านิยมแต่งงานในเครือญาติร่วมกันเป็นครั้งแรกจนเกิดครอบครัวใหญ่ 3 ครอบครัว คือ ปวงจักรทา แผ่นชัยภูมิ และพุลอุดมครอบครัว ปวงจักรทาเกิดจากการรวมตัวของครอบครัวนายปวง ครอบครัวนายจักรและครอบครัวนายทาครอบครัวแผ่นชัยภูมิ เกิดจากการรวมตัวของครอบครัวนายด้วงและครอบครัวนายแสนครอบครัวพุลอุดม เกิดจากครอบครัวของนายมาในด้านการศึกษามัธยมที่ชาวบ้านไต้หวันยังนับถือศาสนาพุทธ วัดจะให้การศึกษเฉพาะผู้ชาย คนที่ผ่านการบวชเรียนจะได้รับตำแหน่งน้อยนำหน้าชื่อ ส่วนคนที่ผ่านการอุปสมบทจะได้รับตำแหน่งหนานนำหน้าชื่อ ผู้หญิงคนแรกที่ได้รับการศึกษาคือแม่ยอด เป็นบุตรของนายมาและนางน้อย เกิดที่บ้านป่าป๋องไต้หวันเมื่อปี พ.ศ.2420 ขณะนั้นครอบครัวยังนับถือศาสนาพุทธ แต่แม่ยอดมีลูกเป็นคริสเตียนและมีส่วนทำให้แม่ยอดสนใจศาสนาคริสต์ ขณะที่อายุได้ 8 ขวบ แม่ยอดหนีตามมิชชันนารีไปอยู่เวียงเชียงใหม่และได้รับการศึกษาจากโรงเรียนสตรีมิชชัน ปัจจุบันคือ โรงเรียนดาราวิทยาลัย แม่ยอดได้ใช้ชีวิตของการเป็นนักเรียนและครูร่วม 17 ปี จึงได้กลับมาอยู่บ้านเกิดและแต่งงานกับนายบุญปัน ซึ่งต่อมาคือขุนฉิมพลีเรืองบุญ ต่อมา มีการก่อตั้งโรงเรียนที่บ้าน นับเป็นโรงเรียนแห่งแรกของอำเภอดอยสะเก็ด ชื่อว่าโรงเรียนบำรุงคริสเตียนสาขาคริสตจักรป่าป๋อง ในปี พ.ศ. 2473 ต่อมาโรงเรียนแห่งนี้ถูกยุบในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

จำนวนประชากร

ชุมชนบ้านไต้ร้อง หมู่ 5 ต. ป่าป้อง อ. ดอยสะเก็ด จ. เชียงใหม่ มีทั้งสิ้น 211 คน จำนวน 69 ครัวเรือน

ที่ตั้ง

บ้านไต้ร้อง ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 5 ภายใต้เขตการปกครองของเทศบาลตำบลป่าป้อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัด เชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอดอยสะเก็ด 5 ก.ม. ใช้เวลาเดินทางด้วยรถยนต์ ประมาณ 7 นาที ถ้าการจราจรไม่ติดขัด มีทางเข้าหมู่บ้าน 2 ทาง คือ ซอยชัยवास และซอยทางเข้าบ้านแพะ ป่าคา หมู่ 5 ตำบลสง่าบ้าน

ขอบเขต

บ้านไต้ร้องมีพื้นที่ประมาณ 11 ไร่

ทิศเหนือ สิ้นสุดที่แม่น้ำร้อง

ทิศใต้ สิ้นสุดที่ป่าช้าประจำหมู่บ้าน แต่เดิมเป็นที่นาของชาวบ้านหมู่ 4 ตำบลป่าป้อง

ทิศตะวันออก สิ้นสุดที่คันเหมืองหลวง

ทิศตะวันตก สิ้นสุดตรงที่นาของอู๋ยคำ อู๋ยชัยและอู๋ยนวล

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านป่าป้อง หมู่ 4 ตำบลป่าป้อง

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านป่าจั่ว หมู่ 3 ตำบลสง่าบ้านตำบลตลาดใหญ่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านแม่ฮ้อยเงิน บ้านป่าไม้แดง หมู่ 2 ตำบลป่าป้อง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลสง่าบ้าน

ในด้านการปกครองท้องถิ่น

แต่เดิมหมู่บ้านป่าป้องไต้ร้องอยู่ภายใต้การปกครองของตำบลสง่าบ้าน มีผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือพ่อวงศ์

แผ่นชัยภูมิ อยู่ในวาระของการดำรงตำแหน่ง 40 ปี และมีผู้ใหญ่บ้านอีกจำนวน 8 คน ดังนี้ คือ

นายตา ตะริโย อยู่ในวาระของการดำรงตำแหน่ง 5 ปี

นายปู้ด ปวงจักรทา อยู่ในวาระของการดำรงตำแหน่ง 5 ปี

นายสุขแก้ว แผ่นชัยภูมิ อยู่ในวาระของการดำรงตำแหน่ง 7 ปี

นายสาม ปวงจักรทา อยู่ในวาระของการดำรงตำแหน่ง 15 ปี

นายคำอ้าย ปวงจักษ์ทาอยู่ในวาระของการดำรงตำแหน่ง 22 ปี

นายแสวง สุวรรณา อยู่ในวาระของการดำรงตำแหน่ง 25 ปี

นายสมพร มหายศ อยู่ในวาระของการดำรงตำแหน่งจนถึงปัจจุบันยังอยู่ในวาระ

ด้านอาชีพของชุมชน

บ้านได้ร้องส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตรทำไร่ทำนา ทำสวน พอถึงฤดูทำนามีการลงแขก เช่นการไถนา การปักดำนา ปราบวัชพืชในนา ตลอดจนถึงการเก็บเกี่ยว (นี่เป็นขั้นตอนการลงแขก) หลังจากเก็บผลผลิตจากการทำไร่ทำนา เสร็จสิ้นฤดูการทำนาคนส่วนใหญ่ก็จะไปรับจ้างทั่วไป เช่น ทำสวน รับจ้างตัดไม้ ตัดฟัน งานด้านการก่อสร้าง และงานทั่วไปอื่นๆ สำหรับคนเลี้ยงสัตว์เช่น วัว ควาย หมู ไก่ และอื่นๆ เลี้ยงไว้ใช้งานและเพื่อผลิตลูกขาย และขายมูลสัตว์เพื่อใช้ทำปุ๋ย

ในสมัยก่อนไม่มีโรงสีข้าวเวลาจะให้ข้าวเปลือกเป็นข้าวสารต้องเอาไปตำกับครกมอซึ่งมีไม้ก่หลังในหมู่บ้าน(มองทำจากไม้ซุงขนาดเล็กหรือเท่ากับเสาบ้านใช้คน 2-3 คนเหยียบเพื่อตำข้าวให้แหลก ตำเสร็จก็ผัดร่อนแยกแกลบ (รำ) หรือปลายข้าว(ข้าวเปี่ยน) ใช้เป็นอาหาร เบ็ด ไก่ หมูที่เลี้ยงไว้ ส่วนคนที่ไม่มีสัตว์เลี้ยงก็นำไปขายทั้งแกลบและปลายข้าว เมื่อผัดร่อนแล้วจะได้ข้าวสารไว้กินในครอบครัวเมื่อเหลือกินเหลือใช้ก็นำไปขายให้บ้านใกล้เคียง

สมัยก่อนมีตลาดอยู่ 3 แห่งคือ ตลาดบ่อหิน ตลาดดอยสะเก็ด (กาดดินดอย) ตลาดแม่กะ ส่วนใหญ่ไปที่ตลาดดอยสะเก็ด เพราะเป็นตลาดที่ใหญ่กว่ามีผู้คนก็มาก อยู่ห่างชุมชนบ้านได้ร้อง 4.5 กม. ตลาดบ่อหินไกลออกไปประมาณ 8 กม. ตลาดแม่กะอยู่ห่างออกไป 2 กม. ทั้ง 2 เป็นตลาดที่น้อยกว่าตลาดดอยสะเก็ด (กาดดินดอย) การไปตลาดต้องตื่นแต่เช้าเดินไปเพราะในสมัยนั้นไม่มีพาหนะ

รายได้ของบ้านได้ร้องส่วนใหญ่มาจากการขายพืชผลด้านการเกษตร เช่นทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ หมู ไก่ วัว ควาย และการขายข้าว

ในปัจจุบันนี้บ้านได้ร้องอาชีพด้านการเกษตรมีน้อยลงเพราะสถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป คนส่วนใหญ่ได้ออกไปรับจ้างเป็นเงินเดือน เพราะปัจจุบันนี้คนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น พร้อมกับครอบครัวใดที่ส่งลูกหลานไปเรียนหนังสือ ก็ขายที่ทำกินส่งลูกหลานเรียนหนังสือจนหมดไม่เหลือที่ทำกิน

ข้อมูลทางสังคม เช่น ชชาติพันธุ์ ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีจารีต

ชุมชนบ้านได้ร้องส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมือง นับถือคริสต์ศาสนาจำนวน 99.99%บ้านได้ร้องนอกจากกิจกรรมนัสการพระเจ้าทุกวันอาทิตย์ตลอด 52 สัปดาห์ การนัสการพระเจ้ากลุ่มตามบ้าน หรือกิจกรรมกลุ่มที่ได้รับเชิญร่วมนัสการ เช่นกลุ่มอธิษฐานรวมพลัง กลุ่มเยี่ยมเยียนผู้ป่วยผู้สูงอายุ และกลุ่มคนชรา เป็น

ต้นนมัสการพระเจ้าในคณะสตรีทุกวันอาทิตย์ คณะอนุชนทุกวันเสาร์ และ คณะรวีวารศึกษาทุกเช้าวันอาทิตย์ แล้ว ยังมีประเพณีวัฒนธรรมตลอด 12 เดือน

การวิเคราะห์ชุมชน เช่น จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา แนวทางการพัฒนา

จุดแข็ง

บ้านใต้ร้องเป็นชุมชนคริสเตียนทั้งหมดจำนวน 99.99 % มีความเชื่อในพระเจ้าองค์เดียวอย่างมั่นคง ส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติที่มาจากตระกูลดั้งเดิม ปวงจักรทา, แผ่นชัยภูมิและพุลอุดม ชุมชนบ้านใต้ร้องเป็นขนาดเล็ก เมื่อมีการจัดกิจกรรมเกิดขึ้นก็สามารถประชาสัมพันธ์ได้อย่างทั่วถึงในการทำกิจกรรมทุกครั้งโบสถ์เป็นศูนย์กลางในจัดกิจกรรมทุกอย่างเช่นงานของชุมชนบ้านใต้ร้อง ทั้งทางเอกชนและทางภาครัฐ

จุดอ่อน

คนในชุมชนส่วนใหญ่จะมีอาชีพรับจ้างภายนอกบ้าน เมื่อมีการจัดกิจกรรมเกิดขึ้นในชุมชนทำให้การมีส่วนร่วมน้อยมาก และความเป็นเครือญาติในชุมชนบางครั้งมักจะมีความอะลุ่มละหลว่ทำให้เกิดความเกรงใจขึ้นในชุมชน

บทวนการจัดการปัญหาที่ผ่านมา

- มีการนมัสการพระเจ้าของกลุ่มเซลล์ประมาณ 15-20 คน
- การรวมกลุ่มฝึกซ้อมเพลง
- การจัดทำค่ายครอบครัว
- จัดกิจกรรมประเพณีตามความเชื่อศาสนาคริสต์ของเราและประเพณีบ้านเมือง ประเพณีล้านนา เช่น ลอยกระทง
- ประชุมสัปปุรุสเพื่อวางแผนการพัฒนาคริสตจักรและชุมชนในด้านประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน

ความรู้จากภายนอกชุมชน

- มีบทเรียนศึกษาพระคัมภีร์ทางหน่วยงานพระทีปของไทย

- กลุ่มอาสาสมัคร ให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพและป้องกันโรคต่างๆ
- เทศบาล ต.ป่าป๋องได้จัดประชาคมหมู่บ้านเพื่อวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน

ชุมชนบ้านหนองเหนียว ตำบลบวักค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

บ้านหนองเหนียวก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2480 ครั้งแรกเข้ามาอยู่มีประมาณ 5 ครอบครัว กลุ่มคนที่มาอาศัยอยู่ได้แก่ 1. นาย ผัด - นาง เกียง แอนฟ้าเป็นคนที่ มาจากบ้านกอสะเลียม 2. นาย ก่องเงิน - นาง วันดี บันหล้า มาจากบ้านป่าแก ต.ริมปิง จ. ลำพูน 3. นาย กาวีจา - นาง นาง ปัญญาเจริญ 4. นาย ต้า - นางดี คำโหมง 5. นาย อ้าย - นาง ผา สุธรรมมาจากบ้านกอม่วง ต. อุโมงค์ จ. ลำพูนมีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน ในอดีตมีหนองน้ำอยู่กลางหมู่บ้าน มีแมลงเหนียวอาศัยอย่างชุกชุมโดยมีแมลงเหนียวอยู่ 2 ชนิด คือเหนียวควายและเหนียวเข็ม ชาวบ้านได้อาศัยเป็นแหล่งน้ำแหล่งอาหารต่อมามีคนในหมู่บ้านชื่อ พ่อหลวงตัน สุยะปัน ได้เจอแมลงเหนียวหินในหนองน้ำ 1 ตัว ท่านได้นำไปเก็บไว้ตั้งแต่นั้นมาทำให้ไม่มีแมลงเหนียวอาศัยอยู่อีกต่อไป ปัจจุบันแมลงเหนียวหินได้ตกเป็นของ นาย ทองคำ สุยะปันซึ่งเป็นลูกหลานของพ่อหลวงตันอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านเจดีย์แม่ครัว ยังไม่ได้นำมามอบให้ ปัจจุบันบริเวณหนองเหนียวกลายเป็นที่ดินที่มีโฉนดโดยในอดีตกลุ่มเกษตรกรชาวบ้านจะใช้ประโยชน์ร่วมกันเช่นทุกครอบครัวสามารถมาหว่านกล้าที่บริเวณรอบๆหนองเหนียวนี้ แต่ปัจจุบันหนองน้ำและได้ขายไปเป็นของนายทุนจากที่อื่นแทนที่มาของชื่อหมู่บ้านหนองเหนียวนี้เกิดจากการที่ในหนองน้ำกลางหมู่บ้านมีแมลงเหนียวอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากคนทั่วไปจึงเรียกหมู่บ้านแห่งนี้ว่าหมู่บ้านหนองเหนียวเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ในอดีตบ้านหนองเหนียวรวมอยู่กับบ้านกอสะเลียมอยู่ในหมู่ที่ 8 ต่อมาในปีพ.ศ. 2540ได้แยกออกมาเป็นหมู่บ้านหนองเหนียวเป็นหมู่บ้านอันดับที่ 13 ของตำบลบวักค้างโดยมีผู้ใหญ่บ้านดูแลเป็นของตนเอง

ครอบครัวที่มาจากบ้าน กอสะเลียมเข้ามาอยู่ที่บ้านหนองเหนียวเนื่องจาก การที่ตอนสัตว์มาหากินอยู่บริเวณหนองเหนียวและมาทำนาทำสวนบริเวณนี้แล้วจึงค่อยๆสร้างเพิงเพื่อเฝ้าสัตว์เลี้ยงและพัฒนามาเป็นการสร้างบ้านเรือนอยู่ถาวร

ครอบครัวที่มาจากบ้านบ้านป่าแกและบ้านกอม่วงเนื่องจากบ้านเดิมมีปัญหาพืชผลทางการเกษตรเสียหายจากมีน้ำหลากเป็นประจำทุกปีจึงได้อพยพย้ายมาอาศัยอยู่ที่บ้านหนองเหนียว

ก่อนจะจัดตั้งหมู่บ้านลักษณะเป็นป่าที่ดอน มีแอ่งน้ำอยู่ 1 แห่ง ชาวบ้านใกล้เคียงอาศัยต้อนสัตว์เลี้ยง เช่น วัว,ควายมาล่ามไว้บริเวณแอ่งน้ำซึ่งต่อมาเริ่มมีการสร้างเพิงเพื่อกินอาหารสัตว์เลี้ยงในบริเวณใกล้เคียงน้ำ เริ่มมีการถางป่าเพื่อจับจองพื้นที่ทำไร่ ทำนา ปัจจุบันหนองน้ำยังมีอยู่แต่มีลักษณะตื้นเขินมากขึ้นและจะมีน้ำ ชักในช่วงฤดูฝน ส่วนในฤดูแล้งหนองน้ำแห่งนี้จะแห้ง

บ้านหนองเหนียง เป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ โดยเริ่มก่อตั้งชุมชนจาก 4 ครอบครัว และขยายมาเป็นชุมชนในปัจจุบัน วิธีการดำรงชีวิตในอดีตเป็นแบบพึ่งพาอาศัย ผู้นำในชุมชนเป็น บุคคลที่คนในชุมชนนับถือขอรับรองให้เป็นผู้นำ การประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลักกระเป๋นแบบแผนจาก จารีตประเพณี ความเชื่อที่สืบทอดกันมา มีภาษาพูดที่เป็นอัตลักษณ์คือ ภาษายอง ซึ่งสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันมี การช่วยเหลือกันโดยการร่วมแรง การบริจาค มีการพึ่งพาธรรมชาติเช่น การทำนาตามฤดูกาลอาศัยน้ำฝนเป็น หลัก การทำเครื่องใช้ในชีวิตรประจำวันจากวัสดุธรรมชาติ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนซึ่งสืบทอด ต่อมาจนถึงปัจจุบัน

เดิมคนบ้านหนองเหนียงจะประกอบอาชีพ ดังนี้

อาชีพ - ทำไร่ถั่วเขียว เลิกไป เพราะ ไม่มีพ่อค้าที่รับซื้อผลผลิตที่ปลูกเลิกเมื่อ พ.ศ. 2482

อาชีพ - ปลูกยาสูบเริ่มมีการปลูกในปีพ.ศ. 2490 และ เลิกไป เพราะโรงอบใบยาสูบที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ใกล้เคียงเลิกกิจการในปีพ.ศ. 2496 และนำกลับมาปลูกใหม่โดยมีนายทุนนำต้นกล้ามาให้ปลูกในปีพ.ศ. 2520 ต่อมานายทุนไม่เข้ามาซื้อผลผลิตและน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกไม่เพียงพอประกอบกับต้องผลผลิตไปขายที่ อำเภอบ้านธิ ซึ่งอยู่ไกลออกไปคนในชุมชนไม่ค่อยมีรถยนต์ที่ขนส่งผลผลิตเลิกเมื่อ พ.ศ.2525

อาชีพ - ทำไร่ถั่วลิสง เลิกไป เพราะ ไม่มีพ่อค้าที่รับซื้อผลผลิตที่ปลูกเลิกเมื่อ พ.ศ. 2521

อาชีพ - การทำไร่มันแกว เลิกไปเพราะไม่มีพ่อค้าที่เข้ามารับซื้อต้องนำผลผลิตออกไปขายที่ตลาดเอง

ซึ่งการเดินทางไม่สะดวกเลิกเมื่อ พ.ศ. 2510

อาชีพ การทำไร่อ้อย เลิกไปเพราะ ไม่มีนายทุนนำท่อนพันธุ์มาให้ปลูกและต้องนำผลผลิตไปขายไกล

จากหมู่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2520

อาชีพใหม่ที่เพิ่มขึ้น

อาชีพ รับจ้างปักและถักผ้า เมื่อ พ.ศ. 2518 บางครอบครัวยังทำอยู่

อาชีพ รับจ้างแกะสลัก เมื่อ พ.ศ. 2520 บางครอบครัวยังทำอยู่

อาชีพ รับจ้างก่อสร้าง เมื่อ พ.ศ. 2531 บางครอบครัวยังทำอยู่

อาชีพ รับจ้างเย็บผ้า เมื่อ พ.ศ. 2531 บางครอบครัวยังทำอยู่

วันนี้สังคมได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากการทำการเกษตรเพียงอย่างเดียวเพื่อยังชีพเปลี่ยนเป็นการทำการเกษตรเพื่อจำหน่าย มีความต้องการผลผลิตมากจึงมีการลงทุนสูงขึ้นจากการใช้สารเคมี ปุ๋ยวิทยาศาสตร์เร่งให้สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เร็ว เกิดปัญหาหนี้สินในภาคการเกษตรเพราะมีต้นทุนสูงมากขึ้น การใช้เครื่องจักรกล การว่าจ้างแรงงานในการปลูกและการเก็บเกี่ยว เพื่อเพิ่มภาระต้นทุนทั้งสิ้นด้วยกระแสบริโภคนิยม การหารายได้หรืออาชีพเพื่อยังชีพ ปรับเปลี่ยนความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก กระแสแฟชั่นจากการเสพสื่อต่างๆทำให้เกิดความต้องการที่เพิ่มขึ้น ทราบดีว่าไม่เพียงพอกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น เกิดอาชีพใหม่เพิ่มเพื่อให้มีเงินมาจับจ่ายในสิ่งที่ต้องการ อาทิ อาชีพรับจ้าง ซึ่งหากรายได้ไม่พอก็ต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาก่อนแล้วพอชำระคืนภายหลังเกิดหนี้สะสมในครัวเรือนนอกเหนือจากภาคการเกษตร คนในครอบครัวที่มีปัญหาหนี้สินเริ่มเกิดความเครียด สถาบันครอบครัวเริ่มอ่อนแอลงเนื่องจากคนในครอบครัวมีเวลาให้กันน้อยลงความสัมพันธ์ในชุมชนเปลี่ยนจากการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พึ่งพาอาศัยแบบเครือญาติเปลี่ยนเป็นการอยู่แบบครอบครัวเดี่ยวตัวใครตัวมัน นิยมสะสมวัตถุสิ่งของเครื่องอำนวยความสะดวกเพื่อแสดงสถานะทางสังคมทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ใช้เงินเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนให้คุณค่าความสำคัญกับเงินมากกว่าคุณค่าทางจิตใจเกิดช่องว่างระหว่างวัย คนในชุมชนไม่สามารถหาทางออกจากปัญหาหนี้สินได้ เพราะกระบวนการจัดการปัญหาไม่ได้ถูกพัฒนาแก้ปัญหานี้สินได้ไม่ตรงจุดโดยการกู้เงินจากกองทุนในชุมชนหนึ่งเพื่อไปชำระหนี้อีกกองทุนหนึ่ง จึงเป็นปัญหาที่วนเวียนอยู่ในชุมชนไม่จบสิ้น ส่งผลต่อสุขภาพเกิดปัญหาโรคเรื้อรังมากขึ้นจากพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่เปลี่ยนไปเช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมันในเส้นเลือด ความเครียด ทำให้คนในชุมชนหันไปบริโภคสุรา บุหรี่ เกิดปัญหาต่างๆตามมา เช่น โรคพิษสุราเรื้อรัง โรคเอดส์ ปัญหาอุบัติเหตุจากการเมาแล้วขับ ปัญหาในครอบครัว คือมีภาระหนี้สินเพิ่ม จากที่รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย เกิดปัญหาสุขจิตตามมา เห็นได้จากปัญหาหนี้สินภายในหมู่บ้านจากการสำรวจข้อมูลครั้งปัจจุบัน 2554 มีจำนวนเงินหนี้สินรวม 13,173,582 บาท ค่าใช้จ่ายจากการดื่มสุราปีละ 751,900 บาท ค่าใช้จ่ายจาก

การสูบบุหรี่ 365,000 บาท /ปีซึ่งหากรวมค่าใช้จ่ายการบริโภคสุรานุหรีมียอดรวมเท่ากับ 1,156,500 บาท /ปี

ปัจจุบันชุมชนเริ่มเกิดการเรียนรู้ปัญหาที่มีการขับเคลื่อนงานเพื่อการพัฒนาชุมชนโดยการส่งตัวแทนชุมชนไปรับการอบรมเรียนรู้การพัฒนาจากภายนอกนำลงสู่ชุมชนเพื่อปฏิบัติให้เกิดการพัฒนาชุมชน เช่น การทำแผนแม่บทชุมชน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก พอช. และสกว. ในปีพ.ศ.2550-2552 เกิดแผนพัฒนาชุมชนรวมของตำบลภาคประชาชน,การจัดทำแผนแม่บทชุมชนครั้งที่ 2 โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก คณะทำงานขับเคลื่อนแผนแม่บทชุมชน 4 ภาค ร่วมกันสำนักงานวิจัยแห่งชาติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ปีพ.ศ. 2552-2553 , เป็นสมาชิกสภาองค์กรชุมชนจำนวน 13 กลุ่มมีปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 12 คน ด้านวัฒนธรรม 6 คน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5 คน

ชุมชนบ้านหนองเหียงในระยะเวลา 50 ปีมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยของการพัฒนาจากเริ่มแรกมี 4 ครอบครัวมาบุกเบิกตั้งรกรากเป็นชุมชนและมีการขยายชุมชนจนถึงปัจจุบัน จากวิถีชีวิตที่พึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกันพึ่งพิงธรรมชาติในการดำรงชีวิต เป็นแหล่งอาหารแหล่งยารักษาร่างกาย การเลือกผู้นำของชุมชนจากการขอรับรองบุคคลที่นับถือให้มาเป็นผู้นำของชุมชนถูกกระแสการพัฒนาปรับเปลี่ยนเป็นผู้นำที่มาจากการเล่นต่อมาเป็นผู้แทนมีการแข่งขันกันเพื่อให้คนในชุมชนเลือก ผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้านกลายเป็นตัวแทนของทางราชการเป็นผู้รับนโยบายการพัฒนาจากอำเภอมาปฏิบัติในพื้นที่ ตามแนวทางที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนดให้เป็นเหมือนกันทั้งประเทศเพื่อมุ่งพัฒนาให้ประเทศเจริญทัดเทียมต่างชาติเน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายและด้วยกระแสบริโภคนิยม กระแสแฟชั่นที่เข้ามาพร้อมกับความเจริญของถนนหนทาง ไฟฟ้า คนได้รับข่าวสารและการโฆษณาผ่านสื่อต่างๆทำให้เกิดความต้องการความสะดวกสบายตามกระแสวัตถุนิยมต้องการเป็นคนทันสมัยไม่ตกยุค ไม่เชย การบริโภคเริ่มเปลี่ยนไปจากการรับประทานอาหารที่หาได้ในธรรมชาติใกล้ตัว อาหารพื้นบ้านผักพื้นบ้านแหล่งโปรตีนที่มีในนาในสวนปรับเปลี่ยนมาเป็นการบริโภคผักเศรษฐกิจที่ใช้สารเคมีต่างๆเร่งให้ใหญ่ให้โต ผักต้องสวยไม่มีรอยแมลงกัดฉีกเนื่องจากค่านิยมสมัยใหม่ ทำให้เกิดโรคเรื้อรังที่เกิดจากพฤติกรรมกรรมการบริโภค เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคไขมันในเส้นเลือด รวมถึงโรคที่เกิดจากปัญหาด้านต่างๆที่ปีบรัดสังคมคนไม่สามารถปรับตัวได้ทันเกิดปัญหาโรคเครียดจากปัญหานี้สิน โรคพิษสุราเรื้อรังรวมถึงโรคซึมเศร้าในกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งมีสาเหตุมาจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงจากเดิมที่มีความเป็นอยู่แบบครอบครัวขยายอาศัยอยู่ด้วยกันทั้งปู่ย่าตายายลูกหลานมีความใกล้ชิดได้พูดคุยกัน ผู้สูงอายุได้ดูแลบอกเล่าเรื่องราวในอดีตสั่งสอนลูกหลานเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นเวลาในการพบปะพูดคุยกันลดลงต้องทำงานเพื่อหาเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวที่ต้องชำระค่างวดต่างๆซึ่งเกิดจากการผ่อนสินค้าเริ่มเกิดปัญหานี้สิน ลูกหลานมีกิจกรรมทำมากขึ้นมีโลกส่วนตัวติดเพื่อน ติด

เกมส์ ติดโทรศัพท์มากขึ้น ผู้สูงอายุถูกทิ้งไว้เป็นเพียงคนเฝ้าบ้านทำให้รู้สึกว่าตนไร้ค่า เหนงและว่าเหว่การสื่อสารกันในครอบครัวลดลงช่องว่างระหว่างวัยมีมากขึ้น

ขณะนี้ปัญหานี้สินถือว่าเป็นปัญหาใหญ่อันดับแรกๆที่คนในชุมชนบ้านหนองเหนียงมีแทบทุกหลังคาเรือน เป็นปัญหาที่วนเวียนดูเหมือนไม่มีทางออกโดยหนี้สินมีทั้งที่เกิดจากในครัวเรือนและในภาคการเกษตรเนื่องจากต้นทุนทางการผลิตสูงเพราะต้องจ้างไถ จ้างปลูกจ้างเก็บเกี่ยว ซื้อปุ๋ยและยาต่างๆราคาผลผลิตต่ำ จากการที่เกษตรกรขาดความรู้เรื่องค่าโฆษณาต่างๆซื้อพ่อค้าที่ขายสินค้าเค้านบอกว่ายี่ห้อนี้ดีกว่าซื้อมาใช้เพื่อทางการที่ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกข้าวเพื่อขายส่งออกนอกเพื่อเศรษฐกิจที่มั่นคงของชาติส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยและสารเคมีเพราะเชื่อว่าได้ผลดีกว่าในอดีตต้องใช้เครื่องทุ่นแรงเพื่อประหยัดเวลาและสามารถผลิตได้ปริมาณมากขึ้นใช้สารเคมี ตัวอย่างเช่นการใช้ยาฆ่าหญ้าเพราะเร็วกว่าสะดวกกว่าเบาแรงกว่าการฟันหรือดายหญ้าแบบในอดีตแต่สุดท้ายหญ้าก็ขึ้นใหม่และงามกว่าเดิม การใช้รถดูข้าวแทนการเกี่ยวข้าวด้วยแรงคนเหมือนในอดีตเพราะสามารถขายเป็นข้าวเปียกได้เลยไม่ต้องตากข้าวให้แห้งเหมือนในอดีตเมื่อขายข้าวได้ก็ต้องนำเงินไปชำระหนี้ที่ได้เอาปุ๋ยเอายามาใช้ก่อน หน่วยงานทางราชการพัฒนาพันธุ์ข้าวให้มีผลผลิตมากขึ้นอายุการเก็บเกี่ยวสั้นลง จะได้มีระยะเวลาการปลูกมากขึ้นได้เงินเร็วขึ้น เมื่อปลูกข้าวได้หลายรอบในหนึ่งปีทำให้เกิดปัญหาโรคระบาด เช่น เพลี้ยต่างๆ เกษตรกรต้องใช้สารเคมีฉีดพ่นเพื่อกำจัดเนื่องจากการไม่พักดินวงจรชีวิตของแมลงไม่ได้ถูกตัดเหมือนอย่างในอดีตที่ทำนาตามฤดูกาลช่วงฤดูแล้งแมลงที่เป็นศัตรูพืชตายไป ทำให้เกิดปัญหาโรคระบาดน้อยกว่าปัจจุบัน เมื่อเกษตรกรต้องใช้สารเคมีฉีดพ่นส่งผลต่อสุขภาพของเกษตรกรจากการเจาะเลือดเพื่อตรวจหาสารเคมีตกค้างในกระแสเลือดของหมู่บ้านหนองเหนียง คนในชุมชนมีปัญหาสารเคมีตกค้างในกระแสเลือดสูงถึง ร้อยละ 95 ทั้งเกษตรกรโดยตรงและผู้ที่อยู่นอกภาคการเกษตรที่มีความเสี่ยงในการใช้สารเคมีน้อยกว่าก็ยังประสบปัญหาเช่นเดียวกันเพราะการบริโภคในปัจจุบันนิยมการซื้อพืชผักจากพ่อค้าแม่ค้าที่นำมาจำหน่ายมากกว่าเพราะต้องการความสะดวกสบายกลายเป็นความเคยชินลืมวิถีชีวิตในอดีตเรื่องการพึ่งพาตนเองอย่างง่ายๆ เช่น การปลูกผักไว้รับประทานเองในครอบครัวที่จะสามารถทำให้เรามีสุขภาพที่ปลอดภัยจากผักที่เราปลูกไว้เองหรือการบริโภคผักพื้นบ้านใกล้ตัวที่มีตามฤดูกาลซึ่งมีสรรพคุณเป็นสมุนไพรที่ส่งเสริมสร้างเสริมสุขภาพของคนในชุมชน การลืมนึกถึงปัญญานในการรักษาตนเองของคนในอดีตโดยการใช้สมุนไพรที่มีในชุมชนในการรักษาหันไปพึ่งพาแผนปัจจุบัน อาหารเสริมและวิตามินต่างๆที่เค้านบอกว่าดีโดยลืมนึกถึงผลข้างเคียงของยาที่เมื่อรับประทานไปนานๆจะมีผลต่อดับ ไต หรือกระดูก ลืมการรักษาโดยใช้ภูมิปัญญาที่เป็นการรักษาทั้งทางร่างกาย,จิตใจโดยการใช้ทั้งยาอาหารและการพูดคุยเสริมขวัญและกำลังใจไป

พร้อมๆกัน การบริโภคสุราก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เพิ่มภาระหนี้สินของครอบครัวเนื่องจากคนในวัยทำงานส่วนใหญ่มีค่านิยมในการบริโภคสุราเป็นประจำทุกวันโดยเฉลี่ยค่าใช้จ่ายต่อคน/วันในการซื้อสุรามีอยู่ที่ 25 บาท/คน/วัน หากลองคำนวณค่าใช้จ่ายในการบริโภคสุราโดยใช้ฐานจำนวนคนที่ดื่มเป็นประจำทุกวันในชุมชนที่ 80 คน $\times$ 25 บาท $\times$ 365 วัน จะได้เท่ากับ 730,000 บาท/ปี ซึ่งยังไม่รวมถึงค่าใช้จ่ายสุราในงานพิธีต่างๆในชุมชนและและปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านก็มีแนวโน้มที่จะมีการดื่มเพิ่มมากขึ้น เช่น ในงานต่างๆภายในชุมชน

ค่านิยมของชุมชนเปลี่ยนไปจากเดิมที่ช่วยเหลือกันโดยการเสียสละแรง, การแบ่งปันสิ่งของที่มี เช่น ใครมีฟักมีผักก็จะเอามาช่วยเจ้าภาพเปลี่ยนเป็นการซื้อมาจากตลาดทั้งหมด การจัดงานพิธีต่างๆต้องมีการเลี้ยงสุราเพื่อแสดงฐานะของเจ้าภาพ ตัวอย่างเช่น งานปอยหลวงในอดีตเป็นการพิธีทำบุญที่แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาที่มีต่อศาสนาด้วยการเตรียมสิ่งของต่างๆด้วยตนเองเป็นไทยทาน ญาติพี่น้องจากต่างบ้านนำของต่างๆมาร่วมทำบุญกับเจ้าภาพมาช่วยกันจัดเตรียมอาหารเลี้ยงกันในหมู่ญาติช่วยกันทำขนมเป็นขนมที่ใช้วัตถุดิบที่มีในชุมชนเป็นหลักเปลี่ยนเป็นการจัดงานปอยหลวงที่เน้นความสนุกสนานมากกว่าศรัทธาในการทำบุญ เพราะมีการเลี้ยงดูแขกที่มาร่วมงานด้วยสุราอาหารเปิดเครื่องเสียงแข่งกันแทบทุกบ้าน เครื่องไทยทานจากที่เคยเตรียมด้วยตนเองเปลี่ยนเป็นการซื้อส่งขทานสำเร็จรูปจากร้านค้าหรือสั่งทำแทน บางครอบครัวต้องเป็นหนี้สินเพิ่มเพราะค่าใช้จ่ายในการจัดเลี้ยงสูงมาก เช่น การเลี้ยงแขกที่มาในงานด้วยเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่าง น้ำอัดลมโดยจะมีนายหน้ามาติดต่อในหมู่บ้านเพื่อนำไปไว้ในบ้านที่ต้องการถ้าเหลือสามารถคืนได้เมื่อเสร็จงานแล้วค่อยชำระเงินการเลี้ยงขนมสำเร็จรูปมีการจัดเลี้ยงหลายวันก่อนการแห่เครื่องไทยทานเข้าวัดแต่ละหมวดจะมีรถเครื่องเสียงขนาดใหญ่หรือขบวนแห่ปี่ม้ลูกแก้วนำหน้าขบวนมีการเต้นการตีมโหรีตลอดทางไปวัด

ชุมชนบ้านหนองเหนียวในปัจจุบันกลายเป็นชุมชนที่พึ่งพาอาศัยปัจจัยภายนอกมากกว่าการพึ่งพาตนเองดูจากการพัฒนาต่างๆต้องรอคอยให้หน่วยงานภายนอกมาช่วยเหลือ โครงการต่างๆที่ลงมายังชุมชนเป็นโครงการที่มีกรอบคิดจากภายนอกเป็นผู้กำหนด เช่น โครงการ SML ซึ่งมีกรอบการทำโครงการวางมาให้ภายในชุมชนการคิดโครงการมาจากผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้กำหนดรายละเอียดก่อนจัดการประชุมในหมู่บ้านซึ่งต้องจัดให้มีการประชุมเพราะเป็นหนึ่งในเงื่อนไขของโครงการ การประชุมเพื่อเสนอโครงการก็จะมีเพียงคณะกรรมการเป็นผู้เสนอในที่ประชุมตามที่มีการพูดคุยกันไว้ก่อน คนในชุมชนเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งเพื่อให้สมบูรณ์ตามเงื่อนไขโครงการเนื่องจากมีรายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมของหมู่บ้านการลงมติของตนในชุมชนก็ยกมือสนับสนุนตามที่คณะกรรมการหมู่บ้านเสนอซึ่งบางครั้งอาจไม่ใช่ความต้องการที่แท้จริงของคนในหมู่บ้านแต่เป็นการเลียนแบบมาจากหมู่บ้านอื่นที่เคยทำโครงการผ่านได้รับการอนุมัติซึ่งไม่สามารถ

ใช้ประโยชน์ในชุมชนได้อย่างเต็มที่จนกลายเป็นอนุสาวรีย์ของโครงการนั้นๆไปเมื่อเสร็จสิ้นโครงการหรือเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือหมดงบประมาณก็เลิกทำขาดความยั่งยืน เกิดจากการที่ผู้นำคิดแทนว่านี่คือปัญหาคือความจำเป็น

การเกิดกองทุนต่างๆในชุมชนตามนโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมให้มีในชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้าน เป็นกองทุนที่มีเจตนาในการช่วยเหลือให้คนในชุมชนให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตมีแหล่งทุนในชุมชนในการนำทุนไปพัฒนาอาชีพโดยการสนับสนุนเป็นตัวเงินแต่ลืมสร้างพื้นฐานความรู้ในการจัดการกับเงินที่กู้ยืมจากกองทุนว่าควรนำไปใช้อย่างไรให้เกิดประโยชน์จริงจากการเป็นกองทุนที่ช่วยเหลือกันในชุมชนกลายมาเป็นกองทุนที่มีวัตถุประสงค์ให้สมาชิกกู้โดยนำผลกำไรของดอกเบี้ยมาปันผลแก่สมาชิกส่วนหนึ่งจ่ายเป็นค่าเบี้ยเลี้ยงคณะกรรมการ คนที่มีการออมกับกองทุนแต่ไม่กู้ยืมจะได้รับเงินปันผลน้อยกว่าสมาชิกที่กู้ยืมกับกองทุนทำให้มองเห็นว่าเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการกู้ยืมกันมากขึ้น เมื่อสมาชิกไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดเนื่องจากไม่มีเงินชำระ คณะกรรมการจะไปหาแหล่งทุนจากภายนอกมาให้สมาชิกกู้ยืมไปชำระคืนแก่กองทุนโดยคณะกรรมการจะได้รับเปอร์เซ็นต์ค่าดอกเบี้ยจากแหล่งทุนภายนอกตามที่ตกลงกันหรือหากไม่ใช้แหล่งทุนภายนอกสมาชิกก็จะกู้ยืมจากกองทุนอื่นๆที่มีในชุมชนมาชำระเมื่อครบกำหนดและกู้ยืมกองทุนอื่นมาชำระอีกกองทุนไปเรื่อยๆกลายเป็นปัญหาหนี้ซ้ำซากวนเวียนไม่รู้จบชุมชนกำลังล้มการช่วยเหลือเอื้ออาทรกัน อย่างในอดีตเปลี่ยนฐานะคนในชุมชนให้กลายเป็นลูกหนี้กับเจ้าหนี้กลายเป็นธุรกิจการเงินเพราะคนที่มีฐานะออมเงินกับกองทุนเพื่อหวังเงินปันผลที่ได้มากกว่าการออมเงินกับธนาคารให้ค่าความสำคัญกับเงินมากกว่าการช่วยเหลือกัน

ประเพณีบางอย่างสูญหายไปจากชุมชนและบางอย่างเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากวิถีชุมชนเปลี่ยนความเร่งรีบในการทำมาหากินเพื่อให้มีรายได้เพียงพอกับรายจ่ายเวลาที่ใช้ร่วมกันในชุมชนลดลงใช้เงินแทนการลงแรงช่วยการจัดเตรียมงานพิธีต่างๆเป็นภาระของผู้สูงอายุเพราะมีความรู้เรื่องการจัดเตรียมของใช้ที่ต้องใช้ในพิธี ตัวอย่างประเพณีที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปได้แก่ ประเพณีการตานข้าวใหม่จากเดิมเป็นการนำเอาข้าวที่เก็บเกี่ยวได้นำมาถวายแก่วัดเพื่อทำบุญให้เป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวเพื่อให้วัดนำไปใช้เลี้ยงพระ, เณรที่บวชเรียนหรือจำหน่ายนำเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายของทางวัดเปลี่ยนเป็นการจ่ายเป็นเงินแทนข้าวสารอย่างในอดีต เพราะปัจจุบันชาวบ้านปลูกข้าวเพื่อขายซึ่งบางรายขายเป็นช้างเขี้ยวทั้งหมดแล้วค่อยซื้อข้าวสารมาบริโภคแทนการเก็บช้างเปลือกไว้ในยุ้งข้าว หรือประเพณีตานตอด ที่มีกุลโอบายเพื่อช่วยเหลือคนที่ทุกข์ยากลำบากด้วยการร่วมทำบุญบริจาคสิ่งของต่างๆที่จำเป็น นัตรวมตัวกันเพื่อไปบ้านคนที่จะนำสิ่งของที่ไ้ไปตานตอดโดยไม่

ให้รู้ว่าเป็นใครที่มาตามตอให้ไว้เป็นการแสดงความเอื้ออาทรช่วยเหลือดูแลกันในกลุ่มซึ่งประเพณีนี้ได้สูญหายไปจากชุมชนด้วยกระแสการพัฒนาทางวัตถุ ทุกคนต้องเร่งรีบต้องเอาตัวรอดในสภาวะการณปัจจุบันแทบทุกครอบครัวก็มีปัญหาเหมือนกันคือปัญหาหนี้สิน การช่วยเหลือกันในลักษณะนี้จึงหาได้ยากมากยิ่งขึ้นทุกขณะ

จุดแข็งของชุมชนบ้านหนองเหนียว

คนในชุมชนมีความสามัคคีในการช่วยเหลืองานของส่วนรวมเป็นอย่างดีเช่น งานสืบชะตาหมู่บ้าน ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ชาวบ้านทั้งผู้สูงอายุแม่บ้าน พ่อบ้าน ต่างช่วยกันจัดเตรียมงานหรืองานศพคนในชุมชนมีการเสียสละแรงและนำรถส่วนตัวมาช่วยขนของต่างที่ใช้ในพิธีกรรมกลุ่มผู้สูงอายุมีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆของชุมชนมีการทำอาชีพตามฤดูกาลเพื่อเสริมรายได้ กลุ่มเยาวชนมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งในการทำกิจกรรมจิตอาสาหรือกิจกรรมในการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม มีการบูรณาการกิจกรรมร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุและคนในชุมชน มีการพัฒนาการเรียนรู้สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนเช่นการเข้าร่วมประชุมต่างๆ

จุดอ่อนของชุมชนบ้านหนองเหนียว

ชุมชนขาดความเข้มแข็งในการรวมกลุ่ม ขาดการค้นหาตัวตนรากเหง้าที่แท้จริงของชุมชน ขาดความรู้ การวิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็นต่างๆและกระบวนการคิดที่เป็นระบบที่จะนำมาสู่การแก้ไขปัญหาร่วมกัน ต้องเพิ่มโอกาสในการพูดคุยการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนในการตัดสินใจเรื่องต่างๆยังมองไม่เห็นปัญหาที่แท้จริงของชุมชนต้องพัฒนาให้เกิดความเชื่อมั่นในการรวมพลังของคนในชุมชนเพื่อช่วยกันพัฒนาชุมชนด้วยตนเองขาดการตั้งเป้าหมายร่วมกันที่ต้องการให้ชุมชนเป็นในอนาคตและแผนการพัฒนาทั้งระยะสั้น (1- 3 ปี) ระยะกลาง (4-7 ปี) ระยะยาว (10-15 ปี) ต้องสร้างจิตสำนึกร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ร่วมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในทุกๆด้านสู่การพึ่งพาตนเองได้และพอเพียง

ปัจจุบันแนวทางการพัฒนาของรัฐบาลหรือหน่วยงานราชการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานจากเดิมรัฐเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆเป็นผู้กำหนดกรอบโครงการต่างๆคิดว่าเป็นความต้องการของชุมชนทำให้ประชาชนเคยชินกับการรอรับความช่วยเหลือหรือเมื่อต้องการให้ช่วยอะไรก็ไปขอจากหน่วยงานราชการหรือรัฐบาลแทนการพึ่งตนเองเป็นการทำงานในระบบสั่งการ เปลี่ยนเป็นใช้คนเป็นฐานในการพัฒนาโดยใช้ทุนต่างๆ

ที่มีในชุมชนมีงบประมาณเป็นเพียงกลไกที่ให้เกิดการขับเคลื่อนชุมชนในขณะเดียวกันยังต้องปรับกระบวนการคิดของคนในชุมชนใหม่ทั้งในระดับผู้นำ แกนนำ และสมาชิกในชุมชนให้เกิดความเชื่อมั่นในพลังและความสามารถของตนเองในการค้นหาตัวตนของชุมชนโดยที่ผ่านมาการทำงานของทางราชการเป็นการทำงานแบบแยกส่วนคือแต่ละหน่วยงานจะทำหน้าที่เฉพาะที่ตนรับผิดชอบ ขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ชุมชนรู้ปัญหาแต่ไม่สามารถค้นหาวิธีการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองทำให้ขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของชุมชนขาดการสร้างพลังของชุมชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาโรคภัยไข้เจ็บแต่จะให้คนอื่นหรือหน่วยงานจากภายนอกมาแก้ปัญหาให้ และจากกิจกรรมที่องค์กรภายนอกเข้ามาหนุนเสริมให้เกิดกิจกรรมที่เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนซึ่งบางโครงการบางกิจกรรมยังไม่สามารถพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนได้ด้วยเหตุปัจจัยด้านต่างๆ ที่คนในชุมชนยังไม่มีความพร้อมแต่ถือว่าการจัดประจักษ์และกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ขึ้นในชุมชน โครงการต่างๆนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนเป็นหลักให้ลุกขึ้นมาพึ่งพาตนเองเกิดการเรียนรู้ตนเอง ครอบครัว และชุมชนค้นหาทุนที่มีอยู่ ค้นหาปัญหาที่มีร่วมกัน

การจัดการปัญหาที่ผ่านมา

1. มีการดำเนินกิจกรรมค่ายครอบครัว ให้คนทั้งวัยมาทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะของค่าย มีกระบวนการฐานเรียนรู้ภูมิปัญญาที่ผู้สูงอายุสามารถสอนเด็กได้ มีเรื่องการตั้งคำถามให้ช่วยกันตอบ ฯลฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์
2. ในช่วงเทศกาล จะมีการชวนเด็กและเยาวชนในชุมชนให้เข้าไปเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ เช่น เทศกาลลอย จะทำหูกกระต่าย โคมแขวน ประเพณีสงกรานต์จะชวนเด็กและเยาวชนไปดำหัวผู้สูงอายุร่วมกัน
3. การจัดกิจกรรมวันเด็กให้คนทุกวัยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน แม่บ้านทำอาหารเลี้ยงเด็ก ผู้สูงอายุทำฐานเรียนรู้ พ่อบ้านทำฐานกิจกรรมและเล่นกีฬาด้วยกัน
4. จัดกิจกรรมค่ายครอบครัวสร้างรั้วป้องกันยาเสพติด เพื่อให้เด็กและครอบครัวได้เรียนรู้เรื่องการป้องกันยาเสพติดระดับครอบครัว และระดับชุมชน การเฝ้าระวัง โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

5. กลุ่มเยาวชนมีการจัดกิจกรรมกีฬาเพื่อสุขภาพ ให้เด็กได้มาเล่นกีฬาที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างเด็กในชุมชน และค่ายเยาวชนห่างไกลยาเสพติดโดยเชื่อมกับหมู่บ้านในระแวกใกล้เคียงกัน
6. เยาวชนจะมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมกีฬาในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการจัดรูปขบวน การออกแบบการเชียร์ ร่วมกับกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพ่อบ้าน
7. การทำแผนแม่บทในหมู่บ้าน หมู่บ้านจะให้กลุ่มเยาวชนได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล ทำให้เยาวชนได้รู้จักชุมชน ได้สร้างปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนผ่านการคุย การสัมภาษณ์
8. นอกจากนี้หากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในชุมชนจัดกิจกรรม ก็มักจะให้กลุ่มวัยอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วย เช่น กลุ่มแม่บ้านทำเรื่องน้ำยาเอนกประสงค์ แปรรูปอาหาร ก็จะให้กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุมาเรียนรู้และทำร่วมกันด้วย หรือการศึกษาดูงานนอกชุมชนที่จะพ่วงกลุ่มอื่นๆไปด้วยไม่จำเพาะว่าเป็นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ความรู้จากภายนอก

1. เทศบาลตำบลบวักค้างได้จัดกิจกรรม “กินหอม ตอมม่วน” ให้คนในครอบครัวไปนั่งกินข้าวร่วมกันในลักษณะของครอบครัว หมู่บ้านละ 2 ครอบครัว
2. ตัวแทนของเด็กในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมค่ายครอบครัว ในโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน
3. ศูนย์ฟื้นฟูคุณภาพชีวิตในชุมชนคริสตจักรรุ่งเรืองธรรม จัดกิจกรรมค่ายครอบครัว ให้กับเด็กและครอบครัว และสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเป็นแกนนำออกกำลังกายในชุมชน รวมถึงการเป็นนักจัดรายการวิทยุชุมชน
4. ศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัย จัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุประดิษฐ์ดอกมะลิในวันแม่

บทที่ 3

กระบวนการวิจัย

โครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบนฐานศาสนธรรม” ทีมวิจัยกลางได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วมหรือที่เรียกว่า PAR (participatory Action Research) ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาตั้งอยู่บนฐานของกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่เน้นให้เกิดมิติการเปลี่ยนแปลง 3 มิติ ได้แก่ ชุมชนท้องถิ่น ชาวบ้านและนักวิจัย โดยมีกระบวนการหนุนการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดงานกระบวนการวิจัยผ่านนักวิจัยในชุมชน และสนับสนุนให้ทีมวิจัยในชุมชนได้กำหนดวิธีการดำเนินศึกษาค้นหาข้อมูลในระยะแรกตามหัวข้อ วัตถุประสงค์ของแต่ละทีม โดยคำนึงถึงบริบทที่เหมาะสม และความถนัดของทีมวิจัยเอง

ลักษณะของการหนุนเสริมการดำเนินงานของทีมวิจัยในพื้นที่ ทางทีมวิจัยกลางจะวางไว้ 3 ระดับดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อกระบวนการวิจัย
2. กระบวนการหนุนเสริมการดำเนินงานในพื้นที่
3. สนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานระหว่างพื้นที่

โดยกระบวนการหนุนเสริมในระยะแรกเป็นไปเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนานักวิจัยชุมชนให้มีทักษะ กระบวนการคิด และใช้การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยมีหลักธรรมทางศาสนาเป็นฐาน ก่อนที่จะสังเคราะห์หลักธรรมและกระบวนการทางศาสนาที่สามารถนำไปแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนอย่างเหมาะสมจากโครงการย่อย(ได้แก่ โครงการชุมชน บ้านใต้ร่อง,บ้านป่าไผ่, บ้านหนองเหียง,บ้านสันถนน, ชุมชนมุสลิมช้างเผือก, บ้านหัวฝาย) ในระยะที่ 2

ในระยะที่ 1 ของการดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการนั้น ทีมวิจัยกลางได้จัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างทีมวิจัยในพื้นที่ และทีมวิจัยกลางกับทีมชุมชนดังนี้

ลำดับที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วันเดือนปีที่จัดกิจกรรม
1.	ประชุมปฐมนิเทศ การดำเนินกิจกรรม การรายงานผลการดำเนินกิจกรรม และการรายงานการเงินให้แก่ทีมวิจัยชุมชน	ทำความเข้าใจระเบียบแผนการดำเนินงาน การใช้จ่ายการดำเนินกิจกรรม งบประมาณ โครงการและ	วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559

ลำดับที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วันเดือนปีที่จัดกิจกรรม
		การจัดทำรายงาน	
2.	เวทีพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย 6 หมู่บ้าน/ ชุมชน เรื่องกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น -การเก็บข้อมูล สำหรับโครงการย่อยทั้ง 6 โครงการ	เพื่อให้ทีมวิจัยจาก 6 ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องกระบวนการวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นและเครื่องมือสำหรับการ ดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง	วันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559
3.	การประชุมนักวิชาการศาสนา	เพื่อสรุปผลการลงพื้นที่เพื่อติดตาม หนุนเสริมกระบวนการใช้หลักศาสน ธรรมเพื่อแก้ไขและพัฒนาคุณภาพ ชีวิตคนในชุมชน	วันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2559
4.	ประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างทีมวิจัย ชุมชน 6 ชุมชน/หมู่บ้าน และ นักวิชาการศาสนา	เพื่อรายงานความก้าวหน้าผลการ ดำเนินกิจกรรมและแลกเปลี่ยน ประสบการณ์การดำเนินงานระหว่าง กัน	วันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2559
5.	การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยเรื่องการ วิเคราะห์ข้อมูล	เพื่อให้ทีมวิจัยมีความเข้าใจเรื่องการ วิเคราะห์ และสามารถวิเคราะห์ ข้อมูลชุมชนที่ทีมวิจัยได้ทำการศึกษา แล้วนำมาใช้ในงานวิจัยของตนเองได้	วันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2559
6.	เวทีพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยเรื่องการ เขียนรายงานความก้าวหน้า	เพื่อให้ทีมวิจัยสามารถเขียนรายงาน ความก้าวหน้าของโครงการวิจัยใน ระยะที่ 1 ได้	วันที่ 9-10 สิงหาคม พ.ศ. 2559
7.	การลงพื้นที่	เพื่อวางแผนกระบวนการดำเนินงาน วิจัยในระยะแรก และเรียนรู้ กระบวนการทำงานของทีมวิจัย เพื่อหนุนเสริมการดำเนินงานของทีม วิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของ เอกสารรายงานการเงิน	เดือนมีนาคม – เดือน สิงหาคม พ.ศ.2559

ในระยะที่ 2 ของการดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการนั้น ทีมวิจัยกลางได้ให้ความสำคัญกับการจะ
กระบวนการนำเอาหลักการทางศาสนาไปปรับประยุกต์ใช้ในกระบวนการวิจัยอย่างเหมาะสม จึงมีการ
ออกแบบให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างทีมวิจัยในพื้นที่ ทีมวิจัยกลางกับทีม
ชุมชน และนักวิชาการศาสนา ดังนี้

ลำดับที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วันเดือนปีที่จัดกิจกรรม
1.	การประชุมนักวิชาการศาสนา	ครั้งที่ 1 (ของระยะที่ 2 แต่เป็นครั้งที่ 2 ของโครงการ) เพื่อสรุปผลการลงพื้นที่ เพื่อติดตามหนุนเสริมกระบวนการใช้หลักศาสนธรรมเพื่อแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน ครั้งที่ 2 (ของระยะที่ 2 แต่เป็นครั้งที่ 3 ของโครงการ) เพื่อสังเคราะห์ศาสนธรรมเพื่อแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน	วันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2559 วันที่ 4-5 พฤษภาคม พ.ศ.2560
2.	เวทีพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย 6 หมู่บ้าน/ชุมชน แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน โดยนักวิชาการศาสนา	เพื่อพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยชุมชนว่าด้วยเรื่องแนวทางการประยุกต์ใช้หลักศาสนธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน	วันที่ 20-21 กันยายน พ.ศ.2559
3.	ประชุมระหว่างทีมวิจัยชุมชน 6 ชุมชน/หมู่บ้าน และ นักวิชาการศาสนา	เพื่อสังเคราะห์หลักการทางศาสนาที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต	ครั้งที่ 1 วันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ.2559 ครั้งที่ 2 วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560
4.	ประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างทีมวิจัยชุมชน 6 ชุมชน/หมู่บ้าน และ นักวิชาการศาสนา	เพื่อรายงานผลการดำเนินกิจกรรม และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินงานระหว่างกัน	ครั้งที่ 1 วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2559 ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 17-18 เมษายน พ.ศ.2560
5.	ลงพื้นที่เพื่อติดตามหนุนเสริมการดำเนินงาน 6 ชุมชน/หมู่บ้าน	เพื่อติดตาม หนุนเสริม การดำเนินงานของทีมวิจัย จำนวน 6	ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2559-31 เดือน

ลำดับที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วันเดือนปีที่จัดกิจกรรม
		ชุมชน/หมู่บ้าน	พฤษภาคม พ.ศ.2560

รายละเอียดการดำเนินกิจกรรมในระยะที่ 1 มีดังนี้

1. ประชุมปฐมนิเทศ การดำเนินกิจกรรม การรายงานผลการดำเนินกิจกรรม และการรายงานการเงินให้แก่ทีมวิจัยชุมชน

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

ทำความเข้าใจระเบียบแผนการดำเนินงาน การใช้จ่ายการดำเนินกิจกรรม งบประมาณ
โครงการและการจัดทำรายงาน

จัดกิจกรรมวันที่ วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2559

สถานที่จัดกิจกรรม

อาคารศรีศุภอักษร วัดพระธาตุดอยสะเก็ด พระอารามหลวง ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด
จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม จำนวน 52 รูป/คน

การเตรียมการก่อนดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยกลางได้ประสานงานกับฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เพื่อกำหนดวันที่ดำเนินกิจกรรม และวางแผนการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน
2. หลังจากได้ข้อสรุปเนื้อหาภาพรวมจากฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้ว ทีมวิจัยกลางประชุมทีมเพื่อเตรียมความพร้อม ไม่ว่าจะเป็นเอกสารประกอบการดำเนินกิจกรรม การทำจดหมายเชิญผู้เข้าร่วมประชุม การประสานงานสถานที่
3. ทีมวิจัยกลางประสานงานกับวัดพระธาตุดอยสะเก็ด พระอารามหลวงเพื่อขอใช้สถานที่และตรวจดูความเรียบร้อยของสถานที่จัดกิจกรรม

การดำเนินงาน

1. หลังจากทีมวิจัยชุมชนลงทะเบียน ตัวแทนของแต่ละศาสนานำพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว ทีมวิจัยกลางได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้เข้าร่วม

2. พี่เลี้ยงทีมวิจัยกลางคือฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้นำเข้าข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ว่า **สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)** หรือ The Thailand Research Fund (TRF) เป็นองค์กรขนาดเล็กของรัฐ ภายใต้กำกับของสำนักนายกรัฐมนตรีที่มีได้ใช้ระบบราชการเป็นกลไกควบคุมองค์กร ถือกำเนิดอย่างเป็นทางการเมื่อรัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบตราพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการวิจัย พ.ศ.2535 เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ โดยใช้การวิจัยเป็นกลไกสร้างฐานความรู้สำหรับการแก้ปัญหาให้แก่สังคม มีบทบาทหน้าที่หลักที่สำคัญคือ **คือ สร้างคน สร้างองค์ความรู้ ผ่านกระบวนการสนับสนุนทุนวิจัย และบริหารจัดการงานวิจัย** โดย สกว. ไม่ทำวิจัยเอง เน้นการบริหารจัดการแบบครบวงจรผ่านเครือข่ายการทำงานที่มีอยู่ทั่วประเทศ สนับสนุนการสร้างและพัฒนากำลังคนและนักวิจัยมืออาชีพ ส่งสังคมที่อาศัยความรู้ในการแก้ปัญหา ผลักดันการใช้ประโยชน์จากการวิจัยด้านเกษตร อุตสาหกรรม บริการ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น รวมถึงผลักดันให้เกิดการร่วมทุนกับภาคเอกชน หน่วยงานในประเทศ และต่างประเทศ และชี้แจงบทบาทของฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นว่า อาจจะมาหนุนเสริมบ้างในบางครั้ง บทบาทในการหนุนเสริมหลักคือทีมจากมูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคม
3. หลังจากการทำความเข้าใจ รู้จัก สกว. แล้ว ทีม สกว. ได้ให้ผู้เข้าร่วมได้ทำความเข้าใจเอกสารรายงานการเงิน โดยนำเข้าข้อมูลว่า การสนับสนุนงบประมาณจาก สกว. จะแบ่งเป็น ค่าตอบแทน แบ่งออกเป็น 30% ค่าตอบแทนของนักวิจัย จะยึดชื่อในงานวิจัย จะเบิกได้วงเงินที่ไม่เกินในสัญญา ค่าใช้สอย ไม่เกิน 60% ค่าใช้จ่ายในการทำวิจัย ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าวิทยากร / เบิกจ่ายตามค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริง สามารถถัวเฉลี่ยกันได้ สามารถโยกค่าวัสดุมาใช้ในหมวดค่าใช้สอยได้ ค่าวัสดุอุปกรณ์ 10% โดยหลักฐานการเงินที่จะต้องใช้คือ
 - a. ใบเสร็จรับเงิน ที่ร้านค้าออกให้ ชื่อที่อยู่ร้าน
 - b. ใบสำคัญรับเงิน
 - c. ใบรับรองแทนใบเสร็จ

4. จากนั้นทีมจาก สกว.ให้ทุกคนที่เข้าร่วมได้ทดลองทำแบบฝึกหัดเรื่องการจัดการเอกสารการเงิน โดยแบ่งเป็นกลุ่มโครงการวิจัย

ผลของการดำเนินกิจกรรม

1. ทีมวิจัยกลางมีความเข้าใจภาพรวมของบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัยกลางมากขึ้น
2. ทีมวิจัยกลางมีความเข้าใจระบบการเงิน บัญชีของ สกว.มากขึ้น
3. ทั้งทีมวิจัยกลางและทีมวิจัยจากพื้นที่มีความเข้าใจโครงการ บทบาทความคาดหวังของ สกว.ต่องานวิจัยของชุดโครงการดังกล่าว
4. ทีมวิจัยจากพื้นที่สามารถจัดทำเอกสารการเงินตามแบบฟอร์มที่ทาง สกว.ให้ทดลองทำอย่างถูกต้อง
5. ทีมวิจัยพื้นที่มีความพึงพอใจต่อกระบวนการดำเนินงาน รวมถึงสถานที่ อาหาร อาหารว่าง มีความสะดวกสบาย รวมถึงการติดต่อประสานงานเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรม

เนื่องจากมีบางพื้นที่อยู่ห่างไกล และไม่ได้มาค้างคืน ทำให้เกิดความล่าช้าเพราะต้องรอความพร้อมของพื้นที่ก่อนจึงจะสามารถเริ่มกระบวนการ

บทเรียน / ข้อค้นพบ ของทีมวิจัยกลาง

1. การให้ผู้เข้าร่วมทุกคนได้ทดลองทำแบบฝึกหัดเรื่องการจัดการเอกสารการเงิน เสมือนจริงทำให้ทุกคนมีความเข้าใจในแบบฟอร์ม และเป็นการเช็คความเข้าใจเพื่อให้ทีมวิจัยกลางได้เตรียมตัวในการลงพื้นที่เพื่อหนุนเสริม
2. การสนับสนุนให้พื้นที่มาค้างคืนก่อนการประชุม จะทำให้สามารถเริ่มได้ตามกำหนดเวลาที่ตั้งไว้

2. เวทีพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย 6 หมู่บ้าน/ชุมชน เรื่องกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการเก็บข้อมูล สำหรับโครงการย่อยทั้ง 6 โครงการ

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

เพื่อให้ทีมวิจัยจาก 6 ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและเครื่องมือสำหรับการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง

จัดกิจกรรมวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2559

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม จำนวน 53 คน

สถานที่จัดกิจกรรม

อาคารศรีศุภอักษร วัดพระธาตุดอยสะเก็ด พระอารามหลวง ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

การเตรียมการก่อนดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยกลางได้ประสานงานกับฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เพื่อกำหนดวันที่ดำเนินกิจกรรม และวางแผนการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน
2. หลังจากได้ข้อสรุปเนื้อหาภาพรวมจากฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้ว ทีมวิจัยกลางประชุมทีมเพื่อเตรียมความพร้อม ไม่ว่าจะเป็นเอกสารประกอบการดำเนินกิจกรรม การทำจดหมายเชิญผู้เข้าร่วมประชุม การประสานงานสถานที่
3. ทีมวิจัยกลางประสานงานกับวัดพระธาตุดอยสะเก็ด พระอารามหลวงเพื่อขอใช้สถานที่และตรวจดูความเรียบร้อยของสถานที่จัดกิจกรรม

การดำเนินงาน

1. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้แต่ละพื้นที่ได้วิเคราะห์ร่วมกันว่า ถ้าเราจะเก็บข้อมูลในงานวิจัยของเรา เราจะต้องเก็บอะไรบ้าง เราจะทำอย่างไรเพื่อให้ได้ข้อมูล (ภาษาวิชาการเรียกว่า “การแตกประเด็น”)
2. จากนั้นให้แต่ละกลุ่มได้ช่วยกัน แตกประเด็นงานวิจัยของแต่ละพื้นที่ดังนี้
 - โจทย์วิจัย
 - ประเด็นหลัก : คือสิ่งที่เราจะต้องไปเก็บเพื่อตอบโจทย์
 - ประเด็นรอง

- ประเด็นย่อย 1
- ประเด็นย่อย 2
- 3. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอ
- 4. จากนั้นได้นำเสนอเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล (ส่วนหนึ่งที่มีวิจัยจะเคยผ่าน
ประสบการณ์การพัฒนาศักยภาพเรื่องการศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมอยู่แล้ว

ผลของการดำเนินกิจกรรม

การแตกประเด็นตามกลุ่มชุมชนดังนี้

บ้านสันถนน

ประเด็นหลัก วัดอุประสงค์ชื่อที่ 1 ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจในครัวเรือน

วัดอุประสงค์ชื่อที่ 2 พฤติกรรมและค่านิยมในการบริโภคของชาวบ้าน (ลองแบ่งเป็น 3 กลุ่มวัย)

วัดอุประสงค์ชื่อที่ 3 ปัญหาหนี้สิน

บ้านหัวฝาย

ประเด็นหลัก วัดอุประสงค์ชื่อที่ 1 บริบทบาทหัวฝาย

วัดอุประสงค์ชื่อที่ 2 การละเล่นของเยาวชน (ลองแบ่งเป็น 3 กลุ่มวัย)

วัดอุประสงค์ชื่อที่ 3 รูปแบบการถ่ายทอด

บ้านไต้ร้อง

ประเด็นหลัก / ประเด็นรอง

วัดอุประสงค์ชื่อที่ 1 ประวัติศาสตร์บ้านไต้ร้อง บริบทชุมชน - วัฒนธรรม ความเชื่อ ความเป็นมา

- ประเพณี - บริบทชุมชน

วัดอุประสงค์ชื่อที่ 2 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (อดีต – ปัจจุบัน)

- การมีส่วนร่วมในงานสาธารณะที่ทุกคนมาด้วยใจ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 บทบาทของศาสนา

- หลักการ/หลักคำสอน ที่สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

- พิธีกรรมที่สร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของศาสนา (อาจจะมาจากอดีต จนถึงปัจจุบัน)

บ้านป่าไผ่

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ประเด็นหลัก

- ประเพณีวัฒนธรรม 12 เดือน ของชุมชนวัดกัญจนนิยาราม
- ประเพณีคืออะไร
- วัฒนธรรมคืออะไร

ประเด็นรอง

- ประเพณีแท้ไม่คำ
- ฯลฯ

ประเด็นย่อย

- ความหมายของแต่ละประเพณี
- กระบวนการขั้นตอน/ลำดับการ
- อุปกรณ์ที่ต้องใช้
- เริ่มทำตั้งแต่เมื่อไร
- ลักษณะ / องค์ประกอบ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ประเด็นหลัก

ประเพณีอะไร คนรุ่นเก่าทำอะไร คนรุ่นกลางทำอะไร คนรุ่นใหม่ทำอะไร และคิดว่า
คนรุ่นต่อไปจะทำอะไร

มีความหมายและคุณค่าเป็นอย่างไร (ในทางโลก ในทางธรรม)

ออกแบบรูปแบบ**การสืบทอด/การสื่อสาร** (กาย ปากต่อปาก ถ่ายทอด / อิเลคทรอนิกส์
คอมพิวเตอร์ฯ/ วารสาร เอกสารที่เราสามารถหยิบอ่านได้)

บ้านหนองเหนียว

ประเด็นหลัก

ประเด็นหลัก ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน / รูปแบบการใช้ชีวิต (ความสัมพันธ์ของคนสามวัย เรามอง
แบบไหน / วิถีชีวิต การกินอยู่)

ประเด็นรอง (ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวตั้งแต่ต้นจนถึงอนมีปฏิสัมพันธ์)

ประเด็นย่อย (ตั้งแต่ต้นจนมีการพูดคุยเรื่องอะไร)

ประเด็นย่อย (ตั้งแต่ต้นจนมีการดูแลกันอย่างไร?)

ประเด็นย่อย (ตั้งแต่ต้นจนมีการหยิบยื่นเงินกันหรือไม่อย่างไร?)

ประเด็นหลัก “ภูมิปัญญาที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ 3 วัย”

ประเด็นรอง “การใช้ชีวิตของคนที่คิดว่าเป็นภูมิปัญญา / สร้างความสัมพันธ์ เช่น การเย็บผ้า ที่มีการ
สอน การใช้ / การทำกับข้าว ที่พ่อแม่ทำกับข้าวให้ลูก / การพาไปร่วมกิจกรรมทางสังคม)

ทุกโครงการที่เราทำนั้น สอดคล้องกับศาสนาอย่างไร เราเห็น เราคิด เราเห็นการเปลี่ยนแปลงหรือไม่
อย่างไร?

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 คนรุ่นเก่าจะสร้างความสัมพันธ์อย่างไร คนวัยกลางคนจะสร้างความสัมพันธ์
อย่างไร คนปัจจุบันจะสร้างอย่างไร

ความสัมพันธ์ จะเอาระดับไหน / ความสัมพันธ์ที่เราเลือกมานั้น ครอบคลุมเรามีกี่วัย ทีมวิจัยเรามีสามวัยไหม ถ้าไม่ครบเราจะหาเพิ่มอย่างไร?)

การจัดทำเครื่องมือการจัดเก็บข้อมูล

1. การแบ่งประเด็นหลัก ประเด็นรอง ประเด็นย่อย

เครื่องมือ

1. แบบสอบถาม แยกเป็น

- เชิงปริมาณ เน้นข้อมูลตัวเลขที่เป็นความจริง
- เชิงคุณภาพ เน้นข้อมูลเชิงบรรยาย เช่น ความสัมพันธ์หมายถึงอะไร

2. การสัมภาษณ์ การชวนพูดคุย โดยหลัก

- แบบมีโครงสร้าง มีการตั้งคำถาม มีกรอบ มีกติกาว่าจะไปถามเรื่องอะไร
- แบบไม่มีโครงสร้าง ไม่มีการตั้งคำถาม ที่มีข้อควรระวัง “ลืม/ไม่ได้ข้อมูล” แต่ใช้จำประเด็นการศึกษา

3. สนทนากลุ่มย่อย

- 3-5 คน
- เน้นเก็บข้อมูลประเด็นรวม

4. แผนที่ทำมือ

- แผนที่รอบใน เน้นรายละเอียดภายในชุมชน
- แผนที่รอบนอก เน้นรายละเอียดภายนอกชุมชน

5. การแบ่งช่วงเวลา จุดเน้น คือการเลือกจุดร่วม หาคำ/จุดเน้นที่เมื่อพูดแล้วชุมชนเห็นภาพร่วมกัน
อาจจะแบ่งเป็นช่วงอายุ เหตุการณ์สำคัญ หรือ ผู้นำหมู่บ้าน

ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรม

ไม่มี

บทเรียน / ข้อค้นพบ ของทีมวิจัยกลาง

1. การให้พื้นที่เตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยของตนเอง (โครงร่างงานวิจัยที่ได้รับการอนุมัติ) ทำให้ชาวบ้านสามารถทบทวนได้เลยทันที เพราะทีมวิจัยบางคนก็ลืมโจทย์วิจัยของตนเอง
 2. การได้ทบทวนความรู้เดิมที่แต่ละคนเคยเรียนรู้มาแล้ว ทำให้ทีมวิจัยมีความเข้าใจในเครื่องมือชัดเจนขึ้น และมีแนวทางที่จะนำไปปรับใช้ได้จริง
3. ประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างทีมวิจัยชุมชน 6 ชุมชน/หมู่บ้าน และ นักวิชาการศาสนา

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

เพื่อรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินกิจกรรมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินงานระหว่างกัน

จัดกิจกรรมวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ.2559

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม 54 รูป/คน

สถานที่จัดกิจกรรม

อาคารศรีสุภอักษร วัดพระธาตุดอยสะเก็ด พระอารามหลวง ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

การเตรียมการก่อนดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยกลางประสานงานกับพื้นที่เรื่องกำหนดวันที่ เวลา ในการจัดกิจกรรม โดยให้พื้นที่เลือกวันที่พื้นที่สะดวกแล้ว เลือกวันที่กัน
2. ทีมวิจัยกลางประสานงานสถานที่แล้วจัดเตรียมอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการประชุม
3. ทีมวิจัยกลางลงพื้นที่เพื่อแจ้งประเด็นให้กับพื้นที่สำหรับการนำเสนองานวิจัยแต่ละโครงการ
4. ทีมวิจัยชุมชนเตรียมข้อมูลสำหรับการนำเสนอ

การดำเนินงาน

1. เมื่อทุกคนพร้อมแล้ว ตัวแทนผู้นำศาสนาแต่ละศาสนานำพิธีกรรมทางศาสนา ทีมวิจัยกลางได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม
2. ทีมวิจัยกลางให้แต่ละพื้นที่ได้แลกเปลี่ยนในประเด็นดังต่อไปนี้
 - 2.1 สิ่งทีทีมวิจัยได้ดำเนินการไปแล้วมีอะไรบ้าง

- 2.2 สิ่งดีที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานวิจัย
- 2.3 สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัย
3. ทีมวิจัยกลางได้ให้พื้นที่แลกเปลี่ยนบทเรียนการดำเนินงาน
4. ทีมวิจัยกลางให้พื้นที่วางแผนการดำเนินการในส่วนที่เหลือ

ผลของการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่ง ทีมวิจัยได้ดำเนินการไปแล้ว ส่วนใหญ่จะได้ดำเนินการ
 - 1.1 การประชุมทำความเข้าใจและวางแผนการดำเนินงาน
 - 1.2 การประชาสัมพันธ์ชาวบ้านเพื่อรับทราบการดำเนินงานวิจัยในชุมชน
 - 1.3 การพัฒนาเครื่องมือสำหรับการจัดเก็บข้อมูล
 - 1.4 การเก็บข้อมูลบริบทชุมชน และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
2. สิ่งดีที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน นอกจากจะเป็นการได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านในกระบวนการแล้วยังพบว่าในทีมวิจัยเองยังได้เรียนรู้กระบวนการวิจัย การเก็บข้อมูล การแก้ไขปัญหาสถานการณ์เฉพาะหน้า ฯลฯ
3. สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน อาจจะเป็นเนื่องจากการละเลยเรื่องปลีกย่อยทำให้หลายครั้งก็มีปัญหาตามมา เช่น การไม่นัดหมายกับกลุ่มเป้าหมายก่อนที่จะลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลทำให้หลายครั้งไปแล้วไม่เจอกลุ่มเป้าหมายหลัก
4. บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน ประเด็นหลักคือการเตรียมตัวของทีมวิจัยในพื้นที่ การประสานงานภายในทีมและชุมชน รวมถึง การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับสถานการณ์บริบทชุมชนเพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงกันทุกระดับ

ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรม

ไม่มี เนื่องจากแต่ละทีมมีการเตรียมตัวมาค่อนข้างดี และมาเข้าร่วมกิจกรรมได้ตรงเวลา มีส่วนร่วมในกิจกรรมเป็นอย่างดี

บทเรียน / ข้อค้นพบ ของทีมวิจัยกลาง

1. ในการจัดเวที การให้แต่ละพื้นที่ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานของตนเอง ภายใต้กรอบ ทำให้การพูดคุยไม่ยืดเยื้อ

2. สืบเนื่องจากข้อที่ 1 การลงพื้นที่หรือการประสานงานกับพื้นที่เพื่อให้เตรียมข้อมูลก่อนล่วงหน้า ทำให้พื้นที่ที่มีความชัดเจนในเรื่องที่จะนำเสนอ และนำเสนอได้ตรงประเด็น
3. การจัดกิจกรรมต่อเนื่องกัน (ทำให้เนื่องจากวันที่ 27 จะมีการอบรมเรื่องการวิเคราะห์ข้อมูล) จะมีความสะดวกกับพื้นที่มากกว่า เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวพื้นที่ต้องมีภาระรับผิดชอบหลายเรื่อง หากจัดไม่ต่อเนื่องกันจะเสียเวลาสำหรับคนที่อยู่พื้นที่ไกล

4. การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ข้อมูล

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

เพื่อให้ทีมวิจัยมีความเข้าใจเรื่องการวิเคราะห์ และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนที่ทีมวิจัยได้ทำการศึกษาแล้วนำมาใช้ในงานวิจัยของตนเองได้

จัดกิจกรรมวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ.2559

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม จำนวน 54 รูป/คน

สถานที่จัดกิจกรรม

อาคารศรีสุภอักษร วัดพระธาตุดอยสะเก็ด พระอารามหลวง ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

การเตรียมการ

1. ทีมวิจัยกลางได้ประสานงานกับฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เพื่อกำหนดวันที่ดำเนินกิจกรรม และวางแผนการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน
2. หลังจากได้ข้อสรุปเนื้อหาภาพรวมจากฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้ว ทีมวิจัยกลางประชุมทีมเพื่อเตรียมความพร้อม ไม่ว่าจะเป็นเอกสารประกอบการดำเนินกิจกรรม การทำจดหมายเชิญผู้เข้าร่วมประชุม การประสานงานสถานที่
3. ทีมวิจัยกลางประสานงานกับวัดพระธาตุดอยสะเก็ด พระอารามหลวงเพื่อขอใช้สถานที่ และตรวจสอบความเรียบร้อยของสถานที่จัดกิจกรรม

การดำเนินงาน

1. หลังจากทีมวิจัยชุมชนลงทะเลเบียน ตัวแทนของแต่ละศาสนานำพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว ทีมวิจัยกลางได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้เข้าร่วม
2. ผู้นำกระบวนการแจกกระดาษสีฟ้า ให้ผู้เข้าร่วม แล้วให้แต่ละคนเขียนตอบว่า “การวิเคราะห์ข้อมูลคืออะไร”
3. เมื่อเขียนแล้ว แจกกระดาษสีชมพูให้ผู้เข้าร่วม แล้วให้แต่ละคนเขียนตอบว่า “การวิเคราะห์ข้อมูลมีประโยชน์อย่างไร”
4. เมื่อเขียนแล้ว แจกกระดาษสีส้มให้ผู้เข้าร่วม แล้วให้แต่ละคนเขียนตอบว่า “ท่านคิดว่าท่านสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้หรือไม่ อย่างไร”
5. เมื่อเขียนแล้ว แจกกระดาษสีเหลืองให้ผู้เข้าร่วม แล้วให้แต่ละคนเขียนตอบว่า “ปัญหาในการวิเคราะห์ข้อมูลคืออะไร”
6. จากนั้นให้แต่ละคนรวมกลุ่มกันตามหมู่บ้านของตนเอง
7. แล้วนำเสนอ
8. ผู้นำกระบวนการให้ทีมวิจัยแต่ละชุมชนได้ทบทวนข้อมูลที่มีอยู่ของแต่ละทีม
9. แล้วนำเสนอ

ผลของการดำเนินกิจกรรม

ประเด็นการทำความเข้าใจความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มที่ 1 มัสยิดช้างเผือก

การวิเคราะห์ข้อมูลคือ	มีประโยชน์อย่างไร	ท่านคิดว่าทำได้หรือไม่ อย่างไร	ปัญหาในการวิเคราะห์ ข้อมูล
การนำข้อมูลที่ได้ - นำมาขยายความ แยกประเด็น จัดระบบ รวบรวมและจัดเก็บ	ทำให้เราเห็นภาพรวม ของเนื้อหาได้ชัดเจนขึ้น เข้าใจรายละเอียด ปลีกย่อย เช่น ปัญหา อุปสรรค ข้อดี ข้อเสียของ เนื้อหามากขึ้น และทำให้	คิดว่าอาจจะพอวิเคราะห์ ได้แต่ไม่สมบูรณ์	ข้อมูลไม่ชัดเจน ไม่เป็น จริง ข้อมูลบางอย่าง ละเอียดและยากเกินไป

การวิเคราะห์ข้อมูลคือ	มีประโยชน์อย่างไร	ท่านคิดว่าทำได้หรือไม่ อย่างไร	ปัญหาในการวิเคราะห์ ข้อมูล
	เราทำงานอย่างมีระบบ		

กลุ่มที่ 2 บ้านป่าไผ่

การวิเคราะห์ข้อมูลคือ	มีประโยชน์อย่างไร	ท่านคิดว่าทำได้หรือไม่ อย่างไร	ปัญหาในการวิเคราะห์ ข้อมูล
การนำข้อมูลมาศึกษา ค้นหา เปรียบเทียบความ เป็นจริง ทั้งข้อมูลและ แหล่งที่มาที่หลากหลาย	ได้รู้เข้าใจถึงภูมิปัญญา ท้องถิ่น ได้ข้อมูลที่เป็นจริง ได้ เรียน รู้ สืบ สาน ถ่ายทอดแก่คนรุ่นหลัง ได้เข้าใจถึงสภาพความ เป็นอยู่ของท้องถิ่น	ได้บ้าง แต่ยังไม่ค่อย ชัดเจนในข้อมูล และ วิธีการ	ได้ข้อมูลที่ไม่ตรงหรือ ถูกต้อง ตัวบุคคลที่ให้ข้อมูล

กลุ่มที่ 3 บ้านสันถนนวน

การวิเคราะห์ข้อมูลคือ	มีประโยชน์อย่างไร	ท่านคิดว่าทำได้หรือไม่ อย่างไร	ปัญหาในการวิเคราะห์ ข้อมูล
หาสาเหตุของการ เปลี่ยนแปลงของกิจกรรม นั้น	ได้ทราบข้อมูลที่เป็นจริง และแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นของคนในชุมชน	ได้ระดับหนึ่ง เพราะทำให้ ทราบถึงแหล่งเรียนรู้ที่ เป็นจริงของชุมชน	ได้รับข้อมูลที่ไม่เป็นจริง คนในชุมชนเสนอปัญหา การมองข้ามของงานวิจัย

กลุ่มที่ 4 ทีมวิจัยกลาง

การวิเคราะห์ข้อมูลคือ	มีประโยชน์อย่างไร	ท่านคิดว่าทำได้หรือไม่ อย่างไร	ปัญหาในการวิเคราะห์ ข้อมูล
การนำข้อมูลมาจำแนก แยกแยะ ประมวลผล จัด	มี ข้อมูล ที่ ส า ม า ร ถ นำไปใช้ได้	ได้ ในระดับเบื้องต้นโดย การ	ข้อมูลไม่ครบ ไม่เป็นจริง ไม่รอบด้าน ไม่ชัดเจน

การวิเคราะห์ข้อมูลคือ	มีประโยชน์อย่างไร	ท่านคิดว่าทำได้หรือไม่ อย่างไร	ปัญหาในการวิเคราะห์ ข้อมูล
หมวดหมู่อย่างเป็นระบบ	รู้ว่าข้อมูลบอกอะไรกับ เรา รู้ราก/สาเหตุของปัญหา และสามารถแก้ไขได้	วิเคราะห์ที่จัดเก็บ แยกแยะ จัดหมวดหมู่ ตั้ง อ ม โย ง ต ำ ม วัตถุประสงค์ ร่วมกันวิเคราะห์จาก หลายฝ่าย	ประเด็นในการวิเคราะห์ ไม่ชัดเจน ข้อเท็จจริงไม่ตรงกัน คนวิเคราะห์ วิเคราะห์ จากประสบการณ์ของ ตนเอง (ไม่ได้วิเคราะห์ จากข้อมูล)

กลุ่มที่ 5 บ้านไทรทอง

การวิเคราะห์ข้อมูลคือ	มีประโยชน์อย่างไร	ท่านคิดว่าทำได้หรือไม่ อย่างไร	ปัญหาในการวิเคราะห์ ข้อมูล
การวิเคราะห์ข้อมูลคือ การค้นหาละเอียดที่เรา อยากรู้และค้นหา เหตุผลที่มาที่ไป แล้ว ประมวลผลให้ได้ข้อมูลที่ ชัดเจนที่สุด	ช ว ย ใ ห้ เ ร า ไ ด้ ร ู้ รายละเอียดของข้อมูลที่ เราค้นหาให้ได้มากที่สุด และเป็นจริงที่สุด	คิดว่าตนเองสามารถ วิเคราะห์ข้อมูลได้ เพราะ มีการค้นคว้าหาข้อมูล อย่างเป็นระบบผ่านทาง แหล่งข้อมูลที่เป็นสื่อและ บุคคล	พบข้อมูลที่ไม่ตรงกันจาก แหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล ขาดความเข้าใจในข้อมูล ได้มา ขาดการให้ความร่วมมือ ในการให้ข้อมูล

กลุ่มที่ 6 บ้านหนองเหนียว

การวิเคราะห์ข้อมูลคือ	มีประโยชน์อย่างไร	ท่านคิดว่าทำได้หรือไม่ อย่างไร	ปัญหาในการวิเคราะห์ ข้อมูล
การเก็บข้อมูล รวบรวม แยกแยะ เปรียบเทียบ สรุป	รู้ข้อมูล ปัญหา สาเหตุ เกิดความเข้าใจในข้อมูล เอามาใช้ประโยชน์	ไม่เป็น เพราะไม่ชำนาญ ขาดความมั่นใจ ไม่เข้าใจ ในวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	- ขาดความมั่นใจ - สับสนกับข้อมูล - ขาดเวลาในการร่วม วิเคราะห์ ข้อมูล ด้วยกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลคือ	มีประโยชน์อย่างไร	ท่านคิดว่าทำได้หรือไม่ อย่างไร	ปัญหาในการวิเคราะห์ ข้อมูล
			ข้อมูลไม่รอบด้าน เพียงพอ

กลุ่มที่ 7 บ้านหัวฝาย

การวิเคราะห์ข้อมูลคือ	มีประโยชน์อย่างไร	ท่านคิดว่าทำได้หรือไม่ อย่างไร	ปัญหาในการวิเคราะห์ ข้อมูล
การค้นหาลึบหา ข้อเท็จจริงในเรื่องที่สนใจ	ทำให้รู้ข้อเท็จจริงว่า ข้อมูลนั้นมีอะไรบ้าง และ ได้รู้อย่างละเอียดมากขึ้น และสามารถนำข้อมูลนั้น มาเป็นแนวทางในการ ปฏิบัติต่อไป	ได้ โดยการหาจาก แหล่งข้อมูลต่างๆที่มีส่วน เกี่ยวข้องและอาศัยการ เรียนรู้เพิ่มเติม	- ข้อมูลไม่ชัดเจน ซึ่งข้อมูล แต่ละแหล่งมีความ แตกต่างกันไป - ข้อมูลอาจมีเนื้อหาไม่ ครบถ้วนเนื่องจากการตั้ง คำถามที่ทำให้เนื้อหานั้น ตกหล่น

ประเด็นทบทวนข้อมูลที่มีอยู่ของแต่ละทีม

กลุ่มที่ 1 มัสยิดข้างฝือก

ประเด็นศึกษา	ข้อมูลที่มี	ข้อมูลที่ขาด
1 ข้อมูลบริบทชุมชน ประวัติ ลักษณะทางกายภาพ	ประวัติชุมชน / บริบทชุมชน ข้อมูลภาคสนาม	
ประเพณีวัฒนธรรม	ประเพณี วัฒนธรรม วันสำคัญทางศาสนา	
การเจ็บป่วยของสัปปุรุสข้างฝือก	สถิติการเจ็บป่วย สถานการณ์ปัญหาให้เกิดโรค	แยกกลุ่มสัปปุรุสออกเป็น 3 กลุ่ม (กลุ่มที่ป่วย / กลุ่มที่อยู่ใน ภาวะเสี่ยง / กลุ่มที่ยังไม่ป่วย)

		● ผลกระทบของการเกิดกลุ่มโรค NCDs ● ข้อมูลการเข้าถึงแหล่งบริการ ● ข้อมูลของผู้ดูแล (ครอบครัว) ● ข้อมูลการดูแลตนเองของตนเอง ● พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของตนเอง
พฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรค		● ความตระหนักต่อโรค ● อาหารการกิน ● การออกกำลังกายของสัปดาห์
คำสอน กล่าวถึงการดูแลสุขภาพ	ศาสนา บำบัด การแพทย์แผนอิสลาม	● ศึกษากลุ่มเป้าหมายเรื่องการใช้หลักคำสอนในการดูแลสุขภาพ

กลุ่มที่ 2 บ้านไทร้อง

ประเด็นศึกษา	ข้อมูลที่มี	ข้อมูลที่ขาด
1. ประวัติศาสตร์	● มีข้อมูลด้านศาสนา พิธีกรรม ● ประวัติศาสตร์ชุมชน (บุคคล ข้อมูลมือสอง)	
2. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	● การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ● มีข้อมูลเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคนต่างๆในชุมชนในอดีต ปัจจุบัน (ให้เห็นการเปลี่ยนแปลง)	ข้อมูลการฟื้นฟูการมีส่วนร่วม
3. บทบาททางศาสนา	● กิจกรรมทางศาสนาที่เข้าไปมีส่วนร่วม	วิเคราะห์บทบาทของศาสนาในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

4.เงื่อนไขปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง	ข้อมูลการประกอบอาชีพ	ยังไม่ได้วิเคราะห์สาเหตุของการมีส่วนร่วม
---	--	--

กลุ่มที่ 3 บ้านป่าไผ่

ประเด็นศึกษา	ข้อมูลที่มี	ข้อมูลที่ขาด
1.บริบทชุมชน	ข้อมูลเดิมที่ได้ศึกษาไว้ (ประวัติองค์กร ข้อมูลสถิติ)	ประวัติหมู่บ้านหมู่ที่ 10 , ประวัติวัด
2.วัฒนธรรมประเพณี	ประเพณีในรอบปี	บางประเพณียังขาดข้อมูลที่สมบูรณ์ เช่น วิธีการขั้นตอน (เจาะลึก)
3.แก่นแท้ (ความหมาย คุณค่า)	มีข้อมูลความหมาย , คุณค่าของประเพณีในรอบปี	- ประเพณีที่มีอยู่ / สูญหาย - ประเพณีที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชน - เลือกประเพณีเพื่อสืบต่อ/ฟื้นฟู - การตรวจสอบ (คัดกรอง)ความชัดเจนของประเพณีในรอบปี
4.แนวทางการถ่ายทอด		- ยังไม่ชัดเจนในละเอียดว่ามีวิธีการรับรู้ต่อกันมาอย่างไร - การเปรียบเทียบการถ่ายทอดข้อมูลจากอดีตถึงปัจจุบัน

กลุ่มที่ 4 บ้านหัวฝาย

ประเด็นศึกษา	ข้อมูลที่มี	ข้อมูลที่ขาด
1.บริบทชุมชน	เศรษฐกิจ ประวัติการตั้งถิ่นฐาน ประชากร อาชีพ	ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ประเด็นศึกษา	ข้อมูลที่มี	ข้อมูลที่ขาด
	ศาสนา	
วัฒนธรรมประเพณีในชุมชน	วัฒนธรรมประเพณีของแต่ละศาสนา วัฒนธรรมทางปฏิทินของแต่ละศาสนา	● ความหมายและคุณค่าของประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละศาสนา ● บทบาทหน้าที่ของคนทั้ง ๓ วัยในชุมชนที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมประเพณี ● วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคน ๓ วัยในประเด็นเรื่องประเพณีวัฒนธรรม/การเล่น
การเล่นในชุมชน	การเล่นที่ยังคงอยู่และหายไป	ภาพถ่ายประกอบการเล่น
การสืบทอดประเพณีและการเล่น	ประเภทของวัฒนธรรมประเพณี/การเล่นที่มีการสืบทอด	● การคัดเลือกประเพณีวัฒนธรรมและการเล่นที่อยากให้เยาวชนได้รับสืบทอดต่อ ● ผู้รู้ภูมิปัญญาชุมชนเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมและการเล่น ● วิธีการที่จะสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีและการเล่น ● รูปแบบการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีและการเล่น ● วิเคราะห์ว่าประเพณี/การเล่นชนิดไหนที่คงความสัมพันธ์ของคนทั้งสามวัยและทุกศาสนา
เยาวชน	จำนวนเด็กและเยาวชนที่มีอายุ 7-20 ปี ในชุมชน	● จำนวนเด็กและเยาวชนที่สนใจอยากสืบทอดวัฒนธรรม

ประเด็นศึกษา	ข้อมูลที่มี	ข้อมูลที่ขาด
	สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชน	ประเพณีและการละเล่น ● ความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านที่มีต่อวัฒนธรรมประเพณี/การละเล่น ● การเปลี่ยนแปลง

กลุ่มที่ 4 บ้านสันถนน

ประเด็นศึกษา	ข้อมูลที่มี	ข้อมูลที่ขาด
1.บริบทชุมชน	ประวัติข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ประเพณี 12 เดือนของบ้านสันถนน วิถีการผลิต 12 เดือน(เกษตร)	ประวัติวัดสันถนน / ประวัติชุมชน มีการถ่ายทอดและบันทึกน้อย
2.พฤติกรรมและค่านิยมในการบริโภค (ปัจจัยภายในที่ก่อให้เกิดหนี้)	ข้อมูลเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคและค่านิยมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีข้อมูลรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน	ข้อมูลรายจ่ายต่อครัวเรือน ข้อมูลรายได้ รายจ่าย
3.ปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดหนี้ (สภาพแวดล้อม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี แหล่งเงินกู้ นโยบาย)	มีข้อมูลสาเหตุแห่งหนี้ มีข้อมูลแหล่งเงินกู้และจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้เชิงตัวเลข มีระเบียบกฎกติกาของแหล่งเงินกู้	ข้อมูลเชิงลึกสาเหตุแห่งหนี้ เพิ่มรายละเอียดแบบสอบถาม วิธีการจัดการหนี้ของคนในชุมชน
4.หลักคำสอนทางศาสนา		ขาดเรื่องคำสอนในทางศาสนา สำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน (เหตุแห่งหนี้)

กลุ่มที่ 6 บ้านหนองเหนียว

ประเด็นศึกษา	ข้อมูลที่มี	ข้อมูลที่ขาด
บริบทชุมชน	มีข้อมูลบริบทชุมชน	การจัดเก็บข้อมูลเป็นหมวดหมู่

ประเด็นศึกษา	ข้อมูลที่มี	ข้อมูลที่ขาด
ประเพณี		
รูปแบบการใช้ชีวิตของคนสามวัย	มีข้อมูลรูปแบบการใช้ชีวิตคนสองวัย (วัยเด็ก สูงวัย)	ข้อมูลรูปแบบการใช้ชีวิตของคนวัยกลางคน
แนวทางการประยุกต์ใช้หลักคำสอน		
หลักคำสอนทางศาสนา		

ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรม

ไม่มี

บทเรียน / ข้อค้นพบ ของทีมวิจัยกลาง

1. การลงพื้นที่หรือการประสานงานกับพื้นที่เพื่อให้เตรียมข้อมูลก่อนล่วงหน้า ทำให้พื้นที่มีความชัดเจนในเรื่องที่จะนำเสนอ และนำเสนอได้ตรงประเด็น
2. การจัดกิจกรรมต่อเนื่องจากวันที่ 26 จะมีความสะดวกกับพื้นที่มากกว่า เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวพื้นที่ต้องมีการรับผิดชอบหลายเรื่อง หากจัดไม่ต่อเนื่องกันจะเสียเวลาสำหรับคนที่อยู่พื้นที่ไกล

5. เวทีพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยเรื่องการเขียนรายงานความก้าวหน้า

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

เพื่อให้ทีมวิจัยสามารถเขียนรายงานความก้าวหน้าของโครงการวิจัยในระยะที่ 1 ได้

จัดกิจกรรมวันที่ 9-10 สิงหาคม พ.ศ.2559

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม จำนวน 18 รูป/คน

สถานที่จัดกิจกรรม

อาคารมูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคม วัดพระธาตุดอยสะเก็ด พระอารามหลวง ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

การเตรียมการก่อนดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยกลางได้ประสานงานกับฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เพื่อกำหนดวันที่ดำเนินกิจกรรม และวางแผนการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน
2. หลังจากได้ข้อสรุปเนื้อหาภาพรวมจากฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้ว ทีมวิจัยกลางประชุมทีม เพื่อเตรียมความพร้อม ไม่ว่าจะเป็นเอกสารประกอบการดำเนินกิจกรรม การทำจดหมาย เชิญผู้เข้าร่วมประชุม การประสานงานสถานที่
3. ทีมวิจัยกลางประสานงานกับมูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคม วัดพระธาตุดอยสะเก็ด พระอารามหลวงเพื่อขอใช้สถานที่และตรวจดูความเรียบร้อยของสถานที่จัดกิจกรรม

การดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยกลางได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม
2. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในฐานะผู้นำ กระบวนการให้แต่ละพื้นที่ทบทวนสถานการณ์การดำเนินกิจกรรม
3. ผู้นำกระบวนการให้แต่ละทีมนำเสนอเรื่องเล่าจากงานวิจัย
4. ผู้นำกระบวนการให้แต่ละทีมทำความเข้าใจภาพรวม โครงสร้างรายงาน แล้วให้แต่ละพื้นที่ได้ทดลองเขียน
5. ทีมวิจัยกลางให้แต่ละพื้นที่ได้วางแผนเพื่อหนุนเสริมการเขียนรายงาน

ผลของการดำเนินกิจกรรม

เรื่องเล่าจากการทำงานของพื้นที่งานวิจัยในระยะเวลาที่ผ่านมา

บ้านไทร้อง

6 กิจกรรมได้ดำเนินการเสร็จแล้ว และได้ทำรายงาน เอกสารการเงินเรียบร้อยแล้ว แต่ละกิจกรรมครบตามกลุ่มเป้าหมาย มีการบันทึกผลการดำเนินกิจกรรม ไม่ได้ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ กิจกรรมที่จะใช้เวลานานคือ การเก็บข้อมูลโดยเฉพาะข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน มีการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนร่วมกัน มีเวทีคืนข้อมูล โดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ตรวจสอบความถูกต้อง/ครบถ้วนของข้อมูล

เราถือโอกาสให้คนในชุมชนได้มองเห็นความแตกต่างระหว่างการมีส่วนร่วมของคนอดีตกับปัจจุบัน ให้คนในชุมชนเห็นสถานการณ์ร่วมกัน ในเวทีคืนข้อมูล

คนในชุมชนให้ความสนใจโดยเฉพาะข้อมูลในอดีต ทุกคนมีความสนใจที่จะทำอย่างไรให้การมีส่วนร่วมเหมือนที่ผ่านมา

ช้างเผือก

ช้างเผือกมีการเก็บข้อมูล เก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่าชุมชนเก่าแก่มากมีไม่ก็ครอบครัวและไม่ทราบความเป็นมาของคนในชุมชนเป็นอย่างไร มีการจัดทำแผนที่เดินดินแผนที่เครือญาติ เปิดเวทีชุมชนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ มีความตื่นตัว เหมือนการไปเคาะสนิม มีการสร้างความเข้าใจกระบวนการวิจัยให้กับคนในชุมชน และมีโอกาสใช้เครื่องมือ SWOT ในการวิเคราะห์ที่มวิจัยของตนเอง

มีการสำรวจว่าบ้านแต่ละหลังมีการเจ็บป่วยเท่าไร อย่างไร อาหารการกินเป็นอย่างไร การทำงาน มันได้ส่งผลต่อการเจ็บป่วยอย่างไร

ในการคืนข้อมูลของชุมชน เรามีการเชิญสัปบุรุษ “เล่าขานวิจัย” ให้ชาวบ้านฟัง เล่าผลของข้อมูลจากการเก็บข้อมูล บางครอบครัวเจ็บป่วยทั้งบ้าน นอกจากนี้ในงานยังมีการให้ข้อมูล ในประเด็น “กิน อยู่ คือ ตามหลักการของศาสนา” ข้อมูลการ “กิน” มีการให้ข้อมูลโดย นพ. “อยู่” ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี การเป็นมนุษย์ต้องอยู่ด้วยกัน (ชุมชนเราอยู่มาโดยไม่มีการแบ่งแยกศาสนา วัดมีงานเราก็ไป สุขเล่ามีงานเราก็เชิญเขามาคริสต์จักรเซเวนเดย์) “คือ” อาจารย์ชอละ ให้ด้วยมือขวา มือซ้ายไม่จำเป็นต้องรู้ก็ได้ มีการมอบของที่ระลึกเป็นข้าวสารถุงเล็กๆคนละ 2 ถุง (งบเราช่วยกันหา และทางสุขเล่า)

บ้านป่าไผ่

มีการประชุมที่มวิจัยสืบกว่าท่าน มีการสืบค้นข้อมูล ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนจะมีข้อมูลเดิมอยู่แล้ว มีการเพิ่มข้อมูลของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนมีเอกสารบางส่วน แต่มีการวิเคราะห์ใหม่หรือบางประเพณีที่มันตายไปแล้วก็จะไม่เอากลับมาพูดคุยอีก สืบค้นแล้วหลายประเพณีที่เหมือนกับหมู่บ้านอื่น แต่ก็มี การวิเคราะห์ให้ลึกลงไปอีก ก็พบว่าผีป่วนคือการเคารพซึ่งกันและกัน การรู้จักกันในเครือญาติ ทางที่มวิจัยก็เลยวิเคราะห์ว่าจะมีกระบวนการศึกษาสืบค้นข้อมูลว่าในชุมชนมีผีป่วนที่ไหน อย่างไร

บ้านหัวฝาย

มีการสืบค้นการละเล่นของคนในอดีตว่าเด็กในอดีตเขาเล่นอะไรกัน แล้วจะมีการสืบทอด มีการประชุม ทีมวิจัย มีการทำประชาคมคนในหมู่บ้าน ทุกคนเห็นชอบที่จะมีโครงการดังกล่าว เนื่องจากหมู่บ้านมีหลายกลุ่ม คนเวลาลงทะเลเบียนก็จะมีทั้งพี่น้องไทยใหญ่ คนจีน พุทธ และอิสลาม ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการทำ กิจกรรม มีการสำรวจข้อมูลของคนในชุมชน มีการค้นหาประวัติศาสตร์ชุมชน มีข้อมูลสถานการณ์เด็กในชุมชน มีเวที

บ้านหนองเหนียง

มีการเก็บข้อมูล เน้นรูปแบบการใช้ชีวิตของคนสามวัย เราคุยกันก่อนว่าจะเก็บข้อมูลอะไรบ้าง แรกๆ เราจะนำให้เด็กดู แล้วคอยดูให้เด็กเป็นคนหาข้อมูล เราเห็นการเปลี่ยนแปลงของเด็ก เขาเริ่มจัดระบบวิธีการคิด วิธีการถาม แต่ทีมยังขาดความต่อเนื่องของการวิจัย ใครพร้อมก็มาแล้วก็มีพี่เลี้ยงในทีมคอยประกอง ทีมวิจัยได้เห็นว่าเขาเองก็เป็นเครือข่ายกัน ผู้สูงอายุก็มีความสุขที่ได้เล่าให้เด็กฟัง มีการเช็คข้อมูลภายในกลุ่มทีมวิจัย เราเห็นความเชื่อและระบบเครือข่าย พบว่าคนหนองเหนียงก็มีความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายเดียวกัน เด็กก็มีความสงสัย มีการเชิญผู้สูงอายุมาเล่าเรื่องการละเล่นของคนในชุมชน ทีมวิจัยมีการอยากรู้ที่มากกว่างานวิจัย จัดระเบียบคำถาม หัดวิเคราะห์ข้อมูล หาวิธีการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวัยในแต่ละวัย วัยผู้สูงอายุอยากให้กลับไปเหมือนเดิม วัยกลางคนเริ่มยอมรับการเปลี่ยนแปลงแต่มีรูป วัยเด็กมองว่ามีข้อจำกัด ความสัมพันธ์จะดีหากไม่พูดหรือย้ำในเรื่องที่ผิดพลาดอดีตของอีกฝ่าย (ดักเมื่อกินข้าว ดักเมื่อเข้านอน) การเก็บข้อมูลจะไม่ถามร่วมกันในแต่ละกลุ่มวัย

แม่หอม มองเห็นการเปลี่ยนแปลงของเด็ก มีการบันทึก มีการวิเคราะห์ มีการย้ำกระบวนการ มีการเช็คข้อมูลที่ได้รับ ในขณะเดียวกันโจทย์คือจะทำอย่างไรให้ชาวบ้านที่เป็นผู้สูงอายุยอมรับการเปลี่ยนแปลง ใช้คุณค่าของตนเองที่มีอยู่ในการสร้างคุณประโยชน์แก่ชุมชนไม่เอาความกังวลหรือความเครียดจากความสัมพันธ์ที่ห่างกัน

บ้านสันถนน

มีการเก็บข้อมูลประวัติหมู่บ้าน ข้อมูลหนี้สินของคนในชุมชน มีการเปรียบเทียบการใช้ชีวิตของคนบ้านสันถนนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หนี้สินมาจากไหน การทำมาหากินของคนในอดีตที่พึ่งพิงสภาพแวดล้อม

ปัจจุบัน“น้ำมียาในนามีสารพิษ” เล็กเลี้ยววิ่งเลี้ยวควายไปโดยปริยาย ร้านค้าคือแหล่งอาหารของคนในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ

การเกิดหนี้สินหลัง 35 ปี “ไฟฟ้า”เข้ามาในหมู่บ้าน / ภาคเกษตร / การกู้ยืมที่ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ / มีหนี้สินที่จำเป็น คือ หนี้สินจากการศึกษา ลูกหลานต้องไปเรียนในเมือง ตั้งแต่อนุบาล

มีการเชิญชาวบ้านผู้สูงอายุแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ประเด็นแลกเปลี่ยนจากฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดย คุณดารารัตน์ โพธิ์รักษา

ส่วนหนึ่งข้อมูลที่ได้ยินจะนำไปวิเคราะห์ตามโจทย์ของ สกว. งานวิจัยสร้างการเปลี่ยนแปลงอะไรได้บ้าง ซึ่งตรงนี้จะต้องถูกนำเสนอให้กับคณะกรรมการธิการ “จังหวัดนั้นมียานอยู่ไหม ทำแล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร” งานท้องถิ่นจะมีครบทุกจังหวัด แต่ไม่สามารถทำให้ครบทั้งหมู่บ้านได้ หากแต่งานวิจัยสามารถที่จะเผยแพร่ได้

งานวิจัยประโยชน์จะอยู่กับชุมชน ทุกคนคือสะพานเชื่อมงานวิจัย แนวคิดการวิจัยลงสู่ชุมชน

ข้อสังเกตจากการทำงาน

1. หัวใจสำคัญของการทำงานคือคุณค่า อยากสื่อสารความปรารถนาดีของตนเอง สู่บุคคลอื่นในชุมชน
2. การเปลี่ยนแปลงของทีมวิจัยทุกคนมีความพยายามในการเรียบเรียงวิธีคิด
3. คนหลักที่จะทำงานวิจัยคือในชุมชน คือใคร เราคือสะพานจากแหล่งทุนสู่ชุมชน แล้วคนในชุมชนจะมีสะพานการเชื่อมกันอย่างไร เราต้องหาต่อคือคนหลักของชุมชน จะทำอย่างไรให้งานวิจัย/วิธีคิดแบบนี้ยังคงอยู่ การหาคนเพิ่มได้อย่างไร? เราจะเลือกคนอย่างไร
4. ข้อมูล “การวิเคราะห์ความคุ้มค่า” ว่าเราสิ่งที่เราลงแรงไปนั้นมีความคุ้มค่าแค่ไหน อยู่ในระดับไหน สิ่งที่เราเลือกมีความคุ้มค่าแค่ไหน
5. โครงการยังขาดพื้นที่สาธารณะที่จะสื่อสารในงานวิจัย

การเขียนรายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดย คุณดารารัตน์ โพธิ์รักษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.)

เขียนทำไม

- เป็นหลักฐานการทำงานต่อแหล่งทุน (สกว.)
- เผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ
- เป็นหนังสือ เป็นความรู้ของชุมชน

เขียนเมื่อไร

- 6 เดือน
- 1 ปี หรือเมื่อสิ้นสุดโครงการ

โครงร่างรายงาน

- บทที่ 1 บทนำ
 - ความสำคัญของปัญหา
 - ใจทียวิจัย (หัวใจของงานวิจัย)
 - วัตถุประสงค์
 - ขอบเขต (พื้นที่ เรื่อง เวลา)
 - คณะผู้วิจัย
 - แผนการวิจัย
- บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ทุนที่มีในพื้นที่ของงานเราเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง ทำแล้วเป็นอย่างไร แล้วที่อื่นเขาทำอะไร ทำอย่างไร ผลเป็นอย่างไร)
 - แผ่นดินของฉัน / บ้านของฉัน / ตำบลของฉัน
 - ประวัติ ปัจจุบัน อนาคต
 - ประวัติชุมชน

- ข้อมูลพื้นฐาน เช่น จำนวนประชากร ที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศ อากาศ อาชีพ เศรษฐกิจ หน่วยงานราชการ เอกชน ฯ
 - ข้อมูลทางสังคม เช่น ชนิตพันธุ์ ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี จารีต
 - การวิเคราะห์ชุมชน เช่น จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา แนวทางการพัฒนา
- ทบทวนการจัดการปัญหาที่ผ่านมา (ที่ผ่านมาจัดการปัญหาดังกล่าวอย่างไร? ใคร/มีใครมาจัดการหรือไม่อย่างไร?)
- ความรู้จากภายนอกชุมชน (มีหน่วยงานภายนอกมาให้ความรู้หรือไม่อย่างไร? เช่น เรื่องหนี้สิน มีหน่วยงานองค์กรไหนเคยมาให้ข้อมูลหรือไม่อย่างไร ผลเป็นอย่างไร)
- **บทที่ 3 กระบวนการวิจัย** (ที่ผ่านมาเราทำอะไรไปบ้าง ผลเป็นอย่างไร)
 - ตารางสรุปกิจกรรม (ที่ได้ดำเนินงานตามแผนกิจกรรมงานวิจัย)
 - กิจกรรม.... (เรียงตามแผนการดำเนินงานวิจัย)
 - รายละเอียดกิจกรรม (เตรียม – ทำ – บทเรียน)
 - บันทึกกิจกรรม ได้แก่ การเตรียมการ วันที่/สถานที่ ทำอะไร (เป้าหมาย) มีใครบ้าง (ความร่วมมือ) ทำอย่างไร ได้ผลอย่างไร ปัญหา/ข้อค้นพบ/การเรียนรู้
 - ศึกษา 1 เรื่อง อาจมี 1 ครั้งหรือหลายครั้งก็ได้ โดยปรับวิธีการให้ดีขึ้นเรื่อยๆ
- **บทที่ 4 ผลการศึกษา** (+อภิปรายผล) (เปรียบเทียบกับสิ่งที่เราค้นพบในการทบทวนวรรณกรรมกับกระบวนการศึกษาของเรา) (อ้างอิงกับสิ่งที่เราทำ วัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมของโครงการ)
 - สภาพที่เป็นอยู่/ปัญหาเป็นอย่างไร/สาเหตุ ปัจจัย ซึ่งอาจมี หัวข้อย่อยที่ 1 (+อภิปรายผล) หัวข้อย่อยที่ 2 (+อภิปรายผล)
 - ทดลองการแก้ปัญหา (ถ้าเริ่มมีการทดลองแล้ว) ซึ่งอาจมีผลการทดลอง หัวข้อย่อย 1 (+อภิปรายผล) หัวข้อย่อย 2 (+อภิปรายผล)
- **บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา** (+ทิศทางในอนาคต / การดำเนินงานวิจัยระยะที่ 2) (เช็คแผนที่เรายกวางไว้ว่าตรงกับสิ่งที่เราค้นหา สอดคล้องกับบริบท/สถานการณ์ชุมชน)
 - สรุปที่มาที่ไปของโครงการ
 - ตอบคำถามวิจัย/วัตถุประสงค์ : คำถาม/วัตถุประสงค์ 1 : วัตถุประสงค์ที่ 2 เป็นต้น
 - การเรียนรู้ของทีมวิจัย/ชุมชน ตลอดโครงการ : หัวข้อที่ 1 : หัวข้อที่ 2 เป็นต้น

ภาคบ่าย

13.00-15.11 น. ทดลองการเขียนรายงาน

เวลา 15.11 น. หนูนเสริมพลังคนทำงาน โดยคุณดารารัตน์ โพธิ์รักษา นำเข้าข้อมูลการจัดการปัญหาที่เกิดจากการลุกขึ้นมาของชาวบ้านที่เห็นปัญหาร่วมกันที่นครปฐม และการพัฒนาจิตวิทยวิจัย อำเภอเชียงของ กรณีได้รับผลกระทบจากการพัฒนาจากภาครัฐ การกำหนดเขตเศรษฐกิจโดยรัฐ ที่ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ / งานวิจัยท้องถิ่นเพื่อการแก้ไขปัญหาของเรา เราจะแก้ได้หรือไม่ได้ เรานั้นแหละที่จะรู้ดี / หลวงน้ำทา / ข้อมูลรอบข้างก็จำเป็นที่เราจะต้องทราบด้วยเช่นกัน การใช้ข้อมูลเราต้องเลือกใช้

เขียนจดหมายรัก

“ถึง....ที่รัก

สิ่งที่อยากให้กำลังใจตัวเอง (ชื่นชม / ขอบคุณตนเอง)

พูดถึงคนที่เรารัก เราแคร่ อยากกลับไปดูแล

สิ่งที่ตั้งใจจะกลับไปทำหรืออยากจะทำอะไรกับคนที่ทำงาน / ชุมชน

ลงชื่อ....”

กิจกรรมดังกล่าว ทำเพื่อต้องการที่จะให้แต่ละคนได้สำรวจตัวเอง ให้มองด้านบวกของตนเอง ครอบครัว และชุมชน (เราอาจปิดเป้าเรื่องราวภายนอกได้ แต่บางครั้งเรากลับไม่เคยปิดเป้าสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเรา จนอาจทำให้เราหมองหม่นกับสิ่งเหล่านั้นได้)

เราไม่เคยขอบคุณตัวเราเองเลย เราลองขอบคุณตัวเอง

คนที่อยู่ใกล้เรา คือ คนที่เขารักเราที่สุด

เราอาจจะได้เห็นมุมมองด้านดี ๆ ของกันและกัน

สิ่งดี ๆ เราอาจจะสื่อสารผ่านตัวหนังสือหรือถ้อยคำ ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน มันจะสร้างความสัมพันธ์

ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรม

1. ทีมบ้านป่าไผ่ สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมได้เพียง 1 คนทำให้ทีมวิจัยต้องวางแผนการหนุนเสริม
2. ทีมบ้านสันถนน ไม่ได้เอาคอมพิวเตอร์มาด้วยและคนที่มาเข้าร่วมไม่สามารถพิมพ์ได้ ทางทีมวิจัยกลางจึงได้ช่วยพิมพ์

บทเรียน / ข้อค้นพบ ของทีมวิจัยกลาง

ทีมวิจัยแต่ละทีมเตรียมข้อมูลมาด้วยกันพร้อม ทำให้ง่ายต่อการจัดทำรายงาน แต่อาจจะมีอุปสรรคบ้างในระยะแรกที่ไม่สามารถจัดเป็นหมวดหมู่ได้ แต่เมื่อดำเนินการได้ก็สามารถจัดทำได้ตามที่ผู้นำกระบวนการกำหนด

6. การประชุมนักวิชาการศาสนา

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

เพื่อสรุปผลการลงพื้นที่เพื่อติดตามหนุนเสริมกระบวนการใช้หลักศาสนธรรมเพื่อแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน

จัดกิจกรรมวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ.2559

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม จำนวน 18 รูป/คน

สถานที่จัดกิจกรรม

อาคารมัสยิดฮัซรัตกาวา ตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

การเตรียมการก่อนดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยกลาง รวบรวมข้อมูลข้อค้นพบจากการลงพื้นที่ เตรียมกระบวนการนำเสนอ
2. ทีมวิจัยกลาง ประสานงานกับคณะกรรมการวิชาการ เพื่อบริหารจัดการเข้าร่วมประชุม ประสานงานสถานที่สำหรับจัดกิจกรรม
3. ทีมวิจัยกลางประชุมเพื่อวางแผนการนำเสนอผลการดำเนินกิจกรรม
4. ทีมวิจัยกลางจัดส่งข้อมูลผลการดำเนินงาน/ข้อมูลจากข้อค้นพบจากการลงพื้นที่ให้ คณะกรรมการวิชาการได้รับทราบ/ศึกษาก่อนในเบื้องต้น

การดำเนินงาน

1. พระมหาบุญช่วย สิริธโร หัวหน้าทีมวิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม
2. นายสุริยนต์ สูงคำ ผู้ช่วยหัวหน้าทีมวิจัย นำเสนอผลการลงพื้นที่ และประเด็นศาสนธรรมที่ค้นพบจากการดำเนินกิจกรรมของพื้นที่
3. คณะกรรมการเติมเต็มข้อมูลด้านศาสนธรรมและให้ข้อเสนอแนะ ต่อการนำข้อมูลศาสนธรรมมาสังเคราะห์ในอนาคต

ผลของการดำเนินกิจกรรม

1. คณะกรรมการมีการเติมเต็มข้อมูลด้านศาสนธรรม (ซึ่งจะนำไปสรุปและจัดพิมพ์ไว้ในบทที่ 3 ว่าด้วยผลของการศึกษา)

ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรม

ไม่มี

บทเรียน / ข้อค้นพบ ของทีมวิจัยกลาง

การจัดข้อมูลให้คณะกรรมการวิชาการได้ศึกษาก่อนในเบื้องต้น ทำให้คณะกรรมการวิชาการมีเวลาที่จะอ่านทบทวนและเติมข้อมูลด้านศาสนธรรมไว้ได้ (บางท่านเตรียมเป็นบันทึกมาให้ทีมวิจัย)

7. การลงพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

ทีมวิจัยกลางได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักๆของการลงพื้นที่การดำเนินงานวิจัย ไว้ดังนี้

1. เพื่อวางแผนกระบวนการดำเนินงานวิจัยในระยะแรก และเรียนรู้กระบวนการทำงานของทีมวิจัย
2. เพื่อหนุนเสริมการดำเนินงานของทีมวิจัย
3. เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารรายงานการเงิน

จัดกิจกรรมวันที่ ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนสิงหาคม พ.ศ.2559

การเตรียมการก่อนดำเนินงาน

ก่อนการลงพื้นที่ทุกครั้ง ทีมวิจัยกลางจะมีการเตรียมการดังนี้

1. ประสานงานพื้นที่เป้าหมายเพื่อนัดหมายชี้แจงวัตถุประสงค์การลงพื้นที่แต่ละครั้ง
2. หากเป็นการลงพื้นที่ครั้งแรกจะต้องเตรียมแผนการดำเนินงาน และข้อมูลพื้นที่ที่มิจัยในพื้นที่จำเป็นต้องทราบ
3. หากเป็นการลงพื้นที่ครั้งที่สองเป็นต้นไป จะต้องเตรียมข้อมูล ข้อค้นพบจากการลงพื้นที่ครั้งก่อนเพื่อย้ำข้อมูลเดิมและเป็นการเช็คความก้าวหน้าของพื้นที่

การดำเนินงาน

1. หากเป็นการลงพื้นที่ครั้งแรก จะมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ให้กับพื้นที่ที่ได้รับทราบ หรือหากมีบางพื้นที่ที่มีทีมวิจัยคนใหม่ก็จะแนะนำตัวเองก่อน
2. หากเป็นการลงพื้นที่ครั้งต่อไป จะยังคงชี้แจงวัตถุประสงค์ของการลงพื้นที่ให้ทีมวิจัยพื้นที่ทราบก่อน
3. ดำเนินกิจกรรมตามวาระที่มีอยู่ในแต่ละครั้ง
4. หากเป็นการลงพื้นที่เพื่อร่วมกิจกรรม หลังจากเสร็จกิจกรรมจะชวนทีมวิจัยได้พบทบทวนบทเรียนจากการดำเนินงาน

ผลของการดำเนินกิจกรรม

1. พื้นที่ที่มีแผนการดำเนินงานตามเป้าหมายของโครงการชัดเจน
2. พื้นที่ที่สามารถดำเนินการได้และมีผลการดำเนินงานที่น่าพอใจ สามารถดำเนินการให้เสร็จทันเวลาที่โครงการกำหนดได้
3. เอกสารการเงินของพื้นที่มีความถูกต้อง สามารถตรวจสอบได้
4. พื้นที่สามารถจัดทำรายงานผลการดำเนินกิจกรรมของพื้นที่ให้กับแหล่งทุนได้

ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรม

1. ช่วงที่ชุมชนทำกิจกรรมด้านเกษตรจะยากต่อไปหนุนเสริมตรงตามวัตถุประสงค์และต้องมีการลงพื้นที่ซ้ำ ทำให้เกิดความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย
2. สืบเนื่องจากข้อที่ 1 การนัดหมายเพื่อพูดคุยกับทีมวิจัยส่วนมากจะนัดกลางคืน บางครั้งหนุนเสริมได้ไม่เต็มที่และหลายครั้งมีต่อช่วงเช้า (จะได้กับบางคน)
3. มีบางชุมชนที่ทีมวิจัยกลางต้องลงพื้นที่บ่อย เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องการจัดทำเอกสารรายงานการเงินและการจัดพิมพ์เอกสาร

บทเรียน / ข้อค้นพบ ของทีมวิจัยกลาง

1. การจัดตั้งกลุ่มไลน์เพื่อใช้ในการสื่อสารระหว่างทีมวิจัย ทำให้การนัดหมายในพื้นที่ไม่ซ้ำซ้อนกัน ทำให้ทีมวิจัยกลางสามารถลงไปหนุนเสริม/สังเกต/เข้าร่วมกิจกรรมของพื้นที่ได้ทุกพื้นที่
2. การเตรียมข้อมูล ทบทวนข้อมูลจากการลงพื้นที่ทุกครั้ง ทำให้การหนุนเสริมครอบคลุมประเด็นการทำงานและตรงจุดของการจัดการปัญหาได้มากขึ้น
3. การลงพื้นที่เหมือนเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมตามแผนการที่วางไว้

รายละเอียดการดำเนินกิจกรรมในระยะที่ 2 มีดังนี้

1. **การประชุมนักวิชาการศาสนา** ในระยะที่ 2 โครงการได้จัดให้มีการประชุมนักวิชาการศาสนา 2 ครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

วัตถุประสงค์ครั้งที่ 1 เพื่อสรุปผลการลงพื้นที่เพื่อติดตามหนุนเสริมกระบวนการใช้หลักศาสนธรรมเพื่อแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน

วัตถุประสงค์ครั้งที่ 2 เพื่อสังเคราะห์ศาสนธรรมเพื่อแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน

จัดกิจกรรมวันที่

ครั้งที่ 1 วันที่ 17 กันยายน พ.ศ.2559

ครั้งที่ 2 วันที่ 4-5 พฤษภาคม พ.ศ.2560

สถานที่จัดกิจกรรม

ครั้งที่ 1 ศูนย์วัฒนธรรมมัสยิดอัสดีกาวา ตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ครั้งที่ 2 อาคารห้องประชุมโรงเรียนดอยสะเก็ดผดุงศาสน์(วัดปทุมสุวรรณ) ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม รวม 2 ครั้ง 31 รูป/คน

การเตรียมการก่อนดำเนินงาน

ก่อนการดำเนินงานครั้งที่ 1

1. ทีมวิจัยกลางได้จัดตั้งกลุ่มไลน์เพื่อใช้ในการสื่อสารกับนักวิชาการศาสนา และ รายงานความเคลื่อนไหวของการทำงานโครงการตลอดเวลา จึงทำให้แต่ละท่านได้รับ ทราบความเคลื่อนไหวการทำงานโครงการอย่างต่อเนื่อง
2. ทีมวิจัยกลางรวบรวมผลการดำเนินกิจกรรมในระยะที่ 2 ของพื้นที่ดำเนินงานเป็นไฟล์ เอกสารแล้วจัดส่งให้คณะกรรมการนักวิชาการได้รับทราบความเคลื่อนไหวในระดับ พื้นที่

ก่อนการดำเนินงานครั้งที่ 2

ลักษณะการเตรียมการก่อนการดำเนินงานคล้ายกับครั้งที่ 1

การดำเนินงาน

5. ทีมวิจัยกลางรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินงานในแต่ละพื้นที่ให้แก่คณะกรรมการ ทราบ (ทั้ง 2 ครั้ง ทีมวิจัยกลางจะต้องมีการรายงานความก้าวหน้าของพื้นที่ว่าได้ทำ กิจกรรมอะไรไปแล้วบ้างอย่างไร และมีความต้องการการหนุนเสริมจากทีมวิจัยกลาง อย่างไรบ้าง)
6. คณะทำงานวิชาการศาสนาให้ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานและตั้งข้อสังเกตต่อการนำ หลักการทางศาสนาไปใช้ รวมถึงเพิ่มประเด็นศาสนาที่เห็นว่าน่าจะเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับ กระบวนการทำงาน
7. ทีมวิจัยกลางรวบรวมความคิดเห็นจากการประชุมทั้ง 2 ครั้ง แล้วนำไปปรับปรุง เติมเต็ม กระบวนการการทำงานทั้งของทีมวิจัยกลางและการดำเนินงานในพื้นที่

ผลของการดำเนินกิจกรรม

6. นักวิชาการศาสนาทราบความคืบหน้าของการดำเนินงานของพื้นที่วิจัยทั้ง 6 พื้นที่และการ ทำงานของทีมวิจัยกลาง

7. ทีมวิชาการมีโอกาสได้เติมกระบวนการทำงานในมิติทางจิตวิญญาณและการปรับใช้หลักการศึกษาในการทำงานแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน (จะนำไปเขียนไว้ในบทที่ว่าด้วยผลการศึกษา)
8. ทีมวิจัยกลางได้ข้อมูลทางศาสนาของแต่ละศาสนาที่สามารถนำไปส่งต่อให้กับพื้นที่ได้

ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรม

เนื่องจากนักวิชาการศาสนาแต่ละท่านมีภาระงานที่ต้องรับผิดชอบมาก ทำให้แต่ละท่านจะมีเวลาว่างที่ตรงกันค่อนข้างน้อย เพื่อให้การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ทีมวิจัยกลางจึงต้องมีการเตรียมเอกสาร เตรียมความพร้อมของข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ท่านได้พิจารณาก่อนในเบื้องต้น และกระบวนการในการประชุมต้องทำอย่างกระชับแต่ให้มีเนื้อหาที่ครบถ้วน

บทเรียน / ข้อค้นพบ ของทีมวิจัยกลาง

3. การรายงานความก้าวหน้า แจ้งความเคลื่อนไหวการทำงานของแต่ละพื้นที่โดยทีมวิจัยกลางผ่านช่องทางการสื่อสาร “ไลน์กลุ่ม” ทำให้นักวิชาการทราบความเคลื่อนไหว และมองเห็นภาพรวมการทำงานของแต่ละพื้นที่ได้ รวมถึงสามารถให้ข้อเสนอแนะต่อการทำงานของทีมวิจัยกลางผ่านช่องทางดังกล่าวได้
4. ควบคู่ไปกับการรายงานความเคลื่อนไหวผ่านช่องทาง “ไลน์กลุ่ม” การจัดส่งเอกสารให้นักวิชาการศาสนาแต่ละท่านได้ศึกษาก่อน จะเป็นการเอื้อให้กระบวนการประชุมกระชับ เพราะแต่ละท่านจะทำการบ้านมาก่อนแล้ว
5. การให้นักวิชาการมาให้ข้อเสนอแนะ ถือว่าเป็นการเปิดมุมมองของทีมวิจัยกลางและการส่งต่อของทีมวิจัยกลางต่อพื้นที่ทำให้พื้นที่มีมุมมองทางด้านศาสนาในการนำศาสนธรรมมาใช้ในการทำงานมากขึ้น

2. เวทีพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย 6 หมู่บ้าน/ชุมชน แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางศาสนา เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน โดยนักวิชาการศาสนา

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

เพื่อพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยชุมชนว่าด้วยเรื่องแนวทางการประยุกต์ใช้หลักศาสนาธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน

จัดกิจกรรมวันที่ วันที่ 20-21 กันยายน พ.ศ.2559

สถานที่จัดกิจกรรม

ห้องประชุมสำนักงานคริสตจักรภาคที่ 1 ตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม จำนวน 22 รูป/คน โดยเป็นทีมจากพื้นที่ 17 รูป/คน นักวิชาการศาสนา 3 ท่าน/3 เครือข่ายศาสนา ทีมวิจัยกลาง 2 คน

การเตรียมการก่อนดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยกลางประชุมปรึกษากันเพื่อจัดทำกิจกรรม เนื่องจากกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่จะต้องเป็นการรายงานผลการดำเนินการว่ามีกระบวนการนำหลักธรรมทางศาสนาไปใช้ ทีมวิจัยกลางจึงกำหนดโจทย์เพื่อใช้ในการประชุมให้กับพื้นที่ ดังนี้
 1. สถานการณ์ด้านศาสนธรรมก่อนการดำเนินพื้นที่นั้นเป็นอย่างไร
 2. มีหลักศาสนธรรมอะไรที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินงาน
 3. ผลของการนำหลักศาสนธรรมนั้นไปใช้ส่งผลต่อชุมชนอย่างไร
2. ทีมวิจัยกลางประสานงานผู้เข้าร่วมทั้ง 6 ชุมชน และนักวิชาการที่สามารถเข้าร่วมได้ รวมถึงการประสานงานสถานที่สำหรับกิจกรรม

การดำเนินงาน

1. หลังจากประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว ทีมวิจัยกลางได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมเพื่อทวนความเข้าใจให้แก่ทีมวิจัยจากพื้นที่และทีมวิชาการได้รับทราบอีกครั้งหนึ่ง

2. ทีมวิจัยกลางให้พื้นที่นำเสนอตามประเด็นที่ทางทีมวิจัยกลางได้กำหนด
3. เมื่อแต่ละทีมนำเสนอแล้ว นักวิชาการศาสนาจะให้ข้อเสนอแนะแก่ทีมวิจัยกลางเพื่อใช้ในการเพิ่มเติมข้อมูลในการเขียนรายงานผลการดำเนินงาน ในรายงานฉบับสมบูรณ์
4. หลังจากนำเสนอและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมครบทั้ง 6 พื้นที่แล้ว ทีมวิจัยกลางได้นัดหมายเรื่องการจัดเวทีนำเสนอร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ โดยทาง สกว. ได้หารือกับทีมวิจัยกลางแล้วว่าขอเป็นวันที่ 12-13 หรือ 19-20 มิถุนายน แต่ทางทีมวิชาการศาสนาทกลงกันก่อนแล้วว่าจะเป็นวันที่ 12-13 มิถุนายน โดยวันที่ 12 มิถุนายน นั้นจะเป็นการลงพื้นที่เรียนรู้การทำงานของพื้นที่วิจัย วันที่ 13 มิถุนายน จะให้นำเสนอรายงานความก้าวหน้า ทีมวิจัยกลางจึงให้แต่ละพื้นที่ได้เสนอตัวว่าจะมีพื้นที่ใดพร้อมที่จะให้เรียนรู้บ้าง ทีมช่างเผือกและทีมวิจัยบ้านใต้ร้องเสนอตัวแต่เนื่องจากช่วงนั้นจะเป็นช่วงถือศีลอด ทางมัสยิดจึงขอเป็นช่วงเช้าเพื่อความสะดวกและช่วงบ่ายจะเป็นชุมชนบ้านใต้ร้อง ซึ่งทางทีมวิจัยกลางจะประสานงานกับทาง สกว. เพื่อจัดทำเป็นกำหนดการต่อไป ส่วนการประชุมเพื่อรับฟังความก้าวหน้า นั้น ที่ประชุมเสนอให้เป็นห้องประชุมศูนย์วัฒนธรรมมัสยิดอัสดี๊กว่า ตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ผลของการดำเนินงาน

1. พื้นที่การทำงานได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประเด็นศาสนธรรมตั้งแต่ก่อนเริ่มโครงการ ก่อนจัดกิจกรรม ระหว่างจัดทำกิจกรรมและหลังจากการทำกิจกรรม ทำให้เห็นความเชื่อมโยงของประเด็นศาสนธรรมที่สามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาได้
2. ทีมวิจัยกลางทราบสถานการณ์ทางด้านศาสนธรรมก่อนการดำเนินงานของแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับกระบวนการวิเคราะห์สถานการณ์ในชุมชนก่อนการทำงานวิจัยและวางแผนในการนำเอาหลักศาสนธรรมไปปรับใช้
3. ทีมวิจัยกลางมีข้อมูลสำหรับนำไปเขียนไว้ในผลของการศึกษาในรายงานผลการดำเนินงานฉบับสมบูรณ์ ซึ่งแต่เดิมทีมวิจัยกลางได้เก็บรวบรวมไว้ส่วนหนึ่ง แต่การนำเสนอของพื้นที่และสิ่งที่เพิ่มเติมของนักวิชาการทำให้ข้อมูลมีความชัดเจนและรอบด้านมากขึ้น

ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน

ไม่มี

บทเรียน / ข้อค้นพบ ของทีมวิจัยกลาง

1. การมอบหมายโจทย์การทำงานให้คณะทำงานในพื้นที่ก่อนวันจัดกิจกรรมจริงทำให้พื้นที่มีเวลาเตรียมความพร้อมและสามารถนำเสนอได้ตรงประเด็นมากขึ้น
2. หลังจากการนำเสนอแล้วให้นักวิชาการศาสนาแลกเปลี่ยนซักถามและเติมประเด็นหลักศาสนธรรมในกระบวนการวิจัย/กระบวนการทำงาน ทำให้ทีมวิจัยกลางมีความชัดเจนในเนื้อหามากขึ้น

3. ประชุมระหว่างทีมวิจัยชุมชน 6 ชุมชน/หมู่บ้าน และ นักวิชาการศาสนา

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

เพื่อนำเสนอความก้าวหน้าการดำเนินงานให้แก่นักวิชาการศาสนา

เพื่อนำเสนอและเติมเต็มหลักการทางศาสนาที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต

จัดกิจกรรมวันที่

ครั้งที่ 1 วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2559

ครั้งที่ 2 วันที่ 17-18 เมษายน พ.ศ.2560

สถานที่จัดกิจกรรม

ครั้งที่ 1 ห้องประชุมอาคารศรีสุภอักษร วัดพระธาตุดอยสะเก็ด(พระอารามหลวง) ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ครั้งที่ 2 ทับอุษารีสอร์ท อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม 2 ครั้งรวม 45 รูป/คน

การเตรียมการก่อนดำเนินงาน

1. ก่อนการดำเนินงานทีมวิจัยกลางได้ประสานงานกับผู้เข้าร่วมเพื่อขอมติวันที่จัดกิจกรรม แล้วทำการนัดหมายการประชุมผ่าน “ไลน์กลุ่ม นักวิจัยเครือข่ายศาสนา”
2. ทีมวิจัยกลางลงพื้นที่เพื่อเตรียมเนื้อหา / กระบวนการกับทีมวิจัยในพื้นที่
3. ให้นักวิจัยในพื้นที่ได้เตรียมเนื้อหาที่จะต้องนำเสนอในการจัดประชุมทั้ง 2 ครั้ง โดยกระบวนการเตรียมการนั้นทีมวิจัยกลางจะให้ความสำคัญกับพื้นที่ ให้พื้นที่ได้ออกแบบเองว่า จะต้องมีการนำเสนอรูปแบบไหน สื่อแบบไหนที่คิดว่านักวิชาการจะเข้าใจได้ง่าย (แม้สุดท้าย การสื่อสารจะออกมาในรูปแบบการใช้กระดาษปรีฟหรือไฟล์เลคเชอร์นิกคือ power point ที่คล้ายๆกัน) แต่การออกแบบว่าจะนำเสนออย่างไร กำลังจะบอกว่าทีมวิจัยกลางได้ให้ความสำคัญกับศักยภาพของชุมชนเป็นอย่างสูง

การดำเนินงาน

1. การดำเนินงานทั้ง 2 ครั้งจะใช้รูปแบบการดำเนินงานที่เป็นรูปแบบเดียวกัน คือ มีวาระการจัดประชุมที่ชัดเจนโดยการเตรียมของของทีมวิจัยกลางร่วมกับนักวิชาการศาสนา การนำเสนอ งานวิจัยให้เป็นไปตามวาระนั้นๆ
2. นักวิชาการศาสนาเติมเต็มกระบวนการการทำงานและหลักศาสนธรรมสำหรับใช้ในการ ทำงานและแนวทางการประยุกต์ใช้หลักศาสนธรรมในการทำงานดังกล่าว
3. ทีมวิจัยกลางสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละครั้ง และนัดหมายเพื่อการทำกิจกรรม การลง พื้นที่เพื่อติดตามหนุนเสริมการทำงานกับทีมวิจัยในพื้นที่

ผลของการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยกลางทราบความก้าวหน้าการทำงานของแต่ละพื้นที่ นอกเหนือจากการสื่อสารกันใน คราวลงพื้นที่เพื่อติดตามหนุนเสริม หรือการสื่อสารผ่านช่องทางไลน์
2. ทีมวิจัยกลางมีแนวทางในการนำเอาหรือประมวลหลักศาสนธรรมของแต่ละศาสนามาใช้ในการดำเนินงาน

3. ทีมวิจัยในพื้นที่ที่มีโอกาสได้รับฟังและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานของแต่ละพื้นที่ ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินงาน บทเรียนดีๆที่เกิดจากการทำงาน ซึ่งทำให้พื้นที่สามารถนำไปปรับใช้ในการทำงานของตนเองได้
4. ทีมนักวิชาการศาสนา ทราบความเคลื่อนไหวการทำงานวิจัยพื้นที่และมีโอกาสเพิ่มเติมหลักการทางศาสนาเพื่อให้พื้นที่นำไปปรับใช้ในการทำงานของตนเองได้

ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรม

หากกล่าวถึงการเรียนรู้จากปัญหาอุปสรรคของการทำงาน ก็คือทักษะด้านการสื่อสารต่อสาธารณะยังเป็นสิ่งที่ทีมวิจัยกลางจะต้องหนุนเสริมให้แก่ทีมวิจัยในพื้นที่ เนื่องจากมีหลายพื้นที่ยังมีข้อจำกัดในการนำเสนอการทำงาน หลายประเด็นที่มีการเตรียมการหรือเกิดขึ้นในพื้นที่แต่ไม่ได้นำเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ ทีมวิจัยกลางจึงต้องช่วยเติมประเด็นให้เพื่อให้ครอบคลุมมากขึ้น นอกจากปัญหาอุปสรรคตรงจุดนี้ในกระบวนการการทำงานดังกล่าวก็ไม่ถือว่ามีปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้น

บทเรียน / ข้อค้นพบ ของทีมวิจัยกลาง

1. การเตรียมความพร้อมก่อนการดำเนินงานจริงกับพื้นที่ของทีมวิจัยกลาง ทำให้การจัดกระบวนการมีความกระชับและตรงประเด็น
2. การลงพื้นที่เพื่อเรียนรู้กระบวนการทำงานของทีมวิจัยกลางกับพื้นที่ ทำให้ทีมวิจัยกลางมีข้อมูลมากพอที่จะหนุนเสริมกระบวนการนำเสนอของพื้นที่ ร่วมแลกเปลี่ยนกับพื้นที่อื่นๆ รวมถึงให้ข้อมูลกับนักวิชาการศาสนาได้
3. ทีมวิจัยกลางมีความจำเป็นที่จะต้องหนุนเสริมทักษะการนำเสนองานต่อสาธารณะ และการใช้สื่อในการนำเสนองานให้แก่ทีมวิจัยในพื้นที่

4. ประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างทีมวิจัยชุมชน 6 ชุมชน/หมู่บ้าน และ นักวิชาการศาสนา

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

เพื่อรายงานผลการดำเนินกิจกรรมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานระหว่างกัน

จัดกิจกรรมวันที่

ครั้งที่ 1 วันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ.2559

ครั้งที่ 2 วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560

สถานที่จัดกิจกรรม

ครั้งที่ 1 ศูนย์วัฒนธรรมมัสยิดอัสดีกัว ตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ครั้งที่ 2 อาคารห้องประชุมโรงเรียนดอยสะเก็ดผดุงศาสนา (วัดปทุมसरาราม) ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม จำนวน 52 รูป/คน

การเตรียมการก่อนดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยกลางมีความตั้งใจก่อนที่จะเริ่มโครงการคือการสำรวจเวทีการเรียนรู้การทำงานระหว่างพื้นที่ กับนักวิชาการศาสนา ให้นักวิชาการศาสนาได้มีโอกาสลงไปร่วมเรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัยของพื้นที่ และให้พื้นที่แต่ละพื้นที่ได้มีโอกาสลงไปแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันในพื้นที่ โดยเฉพาะเวลาที่พื้นที่ไหนทำกิจกรรม ก็อยากให้นักวิชาการและนักวิจัยต่างพื้นที่ได้ลงไปร่วมเรียนรู้ด้วย แต่ด้วยข้อจำกัดหลายๆเรื่องไม่ว่าจะเป็นสถานที่ในพื้นที่ การจัดกิจกรรมที่ส่วนใหญ่จะว่างไม่ตรงกัน รวมถึงทีมวิชาการเองก็ไม่สามารถลงพื้นที่ได้ในคราวพื้นที่ทำกิจกรรมจึงทำให้แผนการเรียนรู้ในพื้นที่ระหว่างนักวิจัยด้วยกันเองกับนักวิชาการศาสนาต้องเปลี่ยนแผนมาเป็นการนัดหมายเพื่อการประชุมในพื้นที่กลางแทน
2. เพื่อให้เกิดความหลากหลายทางบริบทการเรียนรู้ ทีมวิจัยกลางจึงได้ออกแบบให้มีการประชุมในสถานที่ส่วนกลางของแต่ละศาสนา ไม่ว่าจะเป็นห้องประชุม มหาวิทยาลัยสงฆ์ ห้องประชุมของสภาคริสตจักร หรือศูนย์วัฒนธรรมของมัสยิด เพราะอย่างน้อยก็เป็นการเรียนรู้ระเบียนการวัฒนธรรมของแต่ละศาสนาไปในตัว

3. การหารือประเด็นการพบเจอกันผ่านช่องทาง “ไลน์กลุ่ม” นับเป็นสิ่งที่ดีที่ทำให้ทีมวิจัยกลางมีประเด็นเพิ่มเติมจากสิ่งที่ได้คิด วางกรอบไว้ในเบื้องต้น เมื่อได้มติดีแล้วก็ให้แต่ละพื้นที่ไปเตรียมตัวเพื่อนำเสนอต่อที่ประชุม

การดำเนินงาน

1. การทำกิจกรรมนี้ ทีมวิจัยกลางมีความพยายามอย่างยิ่งที่จะรักษาบรรยากาศแบบพี่น้องระหว่างเครือข่าย ให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายให้มาก นอกจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความก้าวหน้าของการทำงานวิจัยในพื้นที่แล้ว ทีมวิจัยพื้นที่ยังมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของแต่ละศาสนาในห้วงเวลาดังกล่าว ซึ่งถือว่าการสร้างความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันของนานาศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ได้เป็นอย่างดี

ผลของการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยกลางมีข้อมูลความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานในพื้นที่
2. ทีมวิจัยในพื้นที่มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานระหว่างกัน และสามารถที่จะแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ที่ตนเองมีให้แก่ทีมวิจัยต่างพื้นที่สำหรับการปรับใช้ได้
3. ทีมนักวิชาการศาสนามีความรู้ความเข้าใจบริบทการทำงานในพื้นที่นักวิจัยมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การประชุมวางแผนเพื่อการพัฒนายกระดับการนำเอาหลักศาสนาไปใช้ในการทำงานพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชนในมิติอื่นๆ

ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรม

ไม่มี

บทเรียน / ข้อค้นพบ ของทีมวิจัยกลาง

1. การเปิดโอกาสให้พื้นที่ได้พบปะพูดคุยกันบ่อยๆ ทำให้พื้นที่ที่มีความคล้ายกังวลต่อกำแพงความเชื่อ และสามารถที่จะเปิดใจรับฟัง เรียนรู้ การทำงานระหว่างศาสนาระหว่างพื้นที่
2. การประชุมแลกเปลี่ยนการทำงานระหว่างทีมวิจัยและทีมนักวิชาการ ทำให้ทีมวิจัยกลางได้มองเห็นศักยภาพ และประสบการณ์การทำงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนและการแก้ไข

ปัญหาของชุมชนในพื้นที่วิจัย และแต่ละคน/ทีมก็ล้วนมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานในประเด็นการทำงานของตนเอง(ประสบการณ์เดิม)กับพื้นที่ดำเนินงานวิจัย ซึ่งจุดนี้ทำให้เกิดการนำไปปรับปรุงรูปแบบการทำงานของตนเอง โดยทีมวิจัยกลางทำหน้าที่เพียงแค่คนที่คอยอำนวยความสะดวกให้เกิดการประชุมแลกเปลี่ยนเท่านั้นเอง

5. ลงพื้นที่เพื่อติดตามหนุนเสริมการดำเนินงาน 6 ชุมชน/หมู่บ้าน

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

ในระยะที่สองของการดำเนินงานวิจัยทีมวิจัยกลางได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักๆของการลงพื้นที่การดำเนินงานวิจัย ไว้ดังนี้

4. เพื่อวางแผนกระบวนการดำเนินงานวิจัยระยะที่สองที่สามารถตอบโจทย์วิจัยที่ตั้งไว้ และเรียนรู้กระบวนการทำงานของทีมวิจัย
5. เพื่อหนุนเสริมการดำเนินงานของทีมวิจัย
6. เพื่อสรุปบทเรียนการดำเนินงานของทีมวิจัยในแต่ละกระบวนการ/กิจกรรม
7. เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารรายงานการเงินและจัดทำรายงานการเงิน

จัดกิจกรรมวันที่ ระหว่างเดือนกันยายน ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2559

การเตรียมการก่อนดำเนินงาน

การลงพื้นที่เพื่อติดตามหนุนเสริมการทำงานของทีมวิจัยโดยทีมวิจัยกลางนับว่าเป็นกระบวนการสำคัญของการทำงานวิจัยในครั้งนี้ ทีมวิจัยกลางใช้ระบบพี่เลี้ยงที่ต้องคอยตรวจเช็คการดำเนินกิจกรรมแต่ละครั้งของทีมวิจัยในพื้นที่และผลของการดำเนินงาน โดยเฉพาะการนำเอาหรือประยุกต์ใช้หลักศาสนาในการทำงาน ซึ่งต้องยอมรับว่าในพื้นที่เองก็ยังไม่ในการทำกระบวนการดังกล่าว ดังนั้นก่อนที่จะลงพื้นที่เพื่อติดตาม หนุนเสริมการทำงานของทีมงาน ทีมวิจัยกลางจะให้ความสำคัญกับการเตรียมข้อมูลสำหรับการลงพื้นที่ โดยจะใช้บทเรียนจากการลงพื้นที่ในครั้งที่ผ่านๆมาและแผนการดำเนินงานเป็นที่ตั้ง

การดำเนินงาน

กระบวนการในการลงพื้นที่ของทีมวิจัยกลางขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการลงแต่ละครั้ง แต่ทุกวัตถุประสงค์ของการลงพื้นที่ที่ทีมวิจัยกลางจะให้ความสำคัญเรื่องการแลกเปลี่ยนกับพื้นที่ ด้วยมองว่ากระบวนการแลกเปลี่ยนจะทำให้ทีมวิจัยกลางเข้าใจความเป็นพื้นที่มากกว่าการพูดหรือการสื่อสารฝ่ายเดียว การให้พื้นที่ได้แสดงออกโดยไม่ไปกำหนดว่าจะต้องทำตามแบบที่ทีมวิจัยกลางว่า หรือการดำรงตนให้เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการทำงาน การพูดคุย แลกเปลี่ยน โดยให้ความสำคัญกับคนในพื้นที่ ทำให้ทีมวิจัยกลางได้เรียนรู้จากพื้นที่มากมาย

ผลของการดำเนินงาน

จากการวิเคราะห์ผลของการลงพื้นที่ของทีมวิจัยกลางเพื่อติดตาม หนุนเสริมการดำเนินงาน สามารถประมวลผลได้ดังนี้

1. ในเชิงโครงการ ระยะแรกพื้นที่ที่สามารถที่จะออกแบบกระบวนการที่ตอบโจทย์ในพื้นที่ ระยะสุดท้ายพื้นที่ที่สามารถดำเนินการแล้วเสร็จในเวลาที่ย่างโครงการกำหนดไว้ และสามารถดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการกำหนดไว้
2. เอกสารการเงินและรายงานการเงินของโครงการมีความถูกต้องและสามารถตรวจสอบได้
3. นักวิจัยในพื้นที่สามารถเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานของแต่ละพื้นที่ โดยที่ทีมวิจัยกลางเป็นผู้ทำหน้าที่เชื่อมต่อ ประสาน ส่งต่อ ให้เกิดการเรียนรู้ โดยไม่ต้องข้ามพื้นที่ไปเรียนรู้และสามารถนำมาปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองได้
4. ทีมวิจัยกลางได้เรียนรู้กระบวนการ รูปแบบการทำงานที่หลากหลายตามบริบทความเชื่อของแต่ละพื้นที่ ซึ่งนับว่าทรงคุณค่าต่อการนำไปพัฒนารูปแบบการสนับสนุนการทำงานในมิติความเชื่อต่อไปในอนาคต
5. มีบทเรียนที่เกิดจากการทำงานในพื้นที่ ที่ทีมวิจัยกลางสามารถนำมาใช้ในการจัดทำรายงานและส่งต่อให้กับพื้นที่อื่นๆในกระบวนการวิจัยร่วมครั้งนี้ได้

ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน

ในระยะที่สองปัญหาอุปสรรคเชิงกระบวนการถือว่าได้ว่าไม่พบในการลงพื้นที่เพื่อติดตามหนุนเสริมการทำงานแต่ละครั้ง

บทเรียน / ข้อค้นพบ ของทีมวิจัยกลาง

1. การใช้ช่องทางในการประสานงานที่หลากหลาย โทรศัพท์ ไลน์กลุ่ม อีเมล หรือการแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรผ่านจดหมาย ทำให้ไม่เกิดความคลาดเคลื่อนในการนัดหมายกันแต่ละครั้งระหว่างทีมวิจัยกลางและพื้นที่
2. การเตรียมตัวก่อนลงพื้นที่เพื่อติดตาม หนุนเสริม โดยการศึกษาแผนและผลของการดำเนินงานของพื้นที่ ทำให้ทีมวิจัยกลางมีข้อมูลที่สามารถแลกเปลี่ยนกับพื้นที่ได้
3. การให้พื้นที่ได้แสดงออก ได้แลกเปลี่ยน โดยทีมวิจัยกลางเป็นเพียงผู้เอื้ออำนวย ตั้งคำถาม ให้เกิดการพูดคุย ทำให้พื้นที่สามารถถอดบทเรียนการทำงานของตนเองได้ เกิดการเรียนรู้กระบวนการการทำงานของตนเองได้
4. การทำให้ความรู้สึกว่าทีมวิจัยกลางและทีมวิจัยในพื้นที่เป็นทีมเดียวกัน โดยไม่มีการสื่อสารเชิงอำนาจ หากแต่เป็นการสื่อสารสองทาง ทำให้หลายครั้งที่ทีมวิจัยกลางได้เรียนรู้ประสบการณ์ที่ดีของพื้นที่และสามารถนำไปปรับปรุงระบบการทำงานของทีมวิจัยกลางต่อไปได้

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบนฐานศาสนธรรม” มีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อสังเคราะห์หลักธรรมและกระบวนการทางศาสนาที่สามารถนำไปแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนอย่างเหมาะสมจากโครงการย่อย(ได้แก่ โครงการชุมชน บ้านใต้ร่อง,บ้านป่าไผ่, บ้านหนองเหนียง,บ้านสันถนน, ชุมชนมุสลิมช้างเผือก, บ้านหัวฝาย)
2. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนานักวิจัยชุมชนให้มีทักษะ กระบวนการคิด และใช้การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยมีหลักธรรมทางศาสนาเป็นฐาน
3. เพื่อพัฒนาแนวทางการหนุนเสริมให้ผู้นำแต่ละศาสนามีทักษะการประยุกต์หลักธรรมในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนานักวิจัยชุมชนให้มีทักษะ กระบวนการคิดและใช้หลักการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยหลักธรรมทางศาสนาเป็นฐาน

พื้นที่ทำงานวิจัยทั้งหมด 6 ชุมชน มีความแตกต่างกันดังนี้

1. ชุมชนที่เป็นศาสนาพุทธล้วน 2 ชุมชน
2. ชุมชนที่นับถือศาสนาคริสต์ล้วน 1 ชุมชน
3. ชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลามล้วน 1 ชุมชน
4. ชุมชนที่มีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรม คือ
 - 4.1 พุทธ (ไต) อิสลาม และจีน (นับถือบรรพบุรุษ) 1 ชุมชน
 - 4.2 พุทธ และคริสต์ 1 ชุมชน

เพราะความแตกต่างกันทางพื้นที่ การสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาโดยหลักธรรมทางศาสนาก็จะมีความแตกต่างกัน แต่จะมีเป้าหมายเดียวกันเหมือนหลักคำสอนของศาสนาที่กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน สามัคคีธรรมประดุจเรือนร่างเดียวกัน ส่งเสริมความรักให้เกิดมีในชุมชน ทั้งนี้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่นำแนวคิด 2 ประการมา

ผสมผสานกันคือการปฏิบัติการ (Action) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการ และคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) อันเป็นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย โดยมีความหมายถึง วิธีการที่ให้ผู้ถูกวิจัยหรือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาของการดำเนินการ การช่วยให้ข้อมูลและการช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาของชุมชนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา

กระบวนการวิจัยจึงดำเนินไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นขั้น ๆ ส่วนกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลเป็นไปในเชิงการวิภาษ (Dialectic) ซึ่งชาวบ้านจะค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตัวเอง และด้วยวิธีการวิจัยเช่นนี้ ข้อมูลที่ได้จึงมีความชัดเจน สะท้อนความคิดอ่านตลอดจนนิสัยใจคอของชาวบ้าน สะท้อนความต้องการและแบบแผนในการดำเนินชีวิตของเขา การวิจัยแบบนี้จึงเป็นวิธีการที่สนับสนุนให้ชาวบ้านหรือตัวแทนในชุมชนเป็นคนสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเองและชุมชน โดยการศึกษาเรียนรู้หาข้อมูล การศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหา รวมทั้งการแก้ไขปัญหาที่กำลังประสบอยู่ โดยการร่วมกันวางแผน และกำหนดการดำเนินงานตามแผนหรือโครงการ พร้อมทั้งการปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้องตรงตามความต้องการ ประกอบกับการใช้ภูมิปัญญาและทุนที่มีอยู่ในชุมชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ นอกจากจะส่งผลดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังช่วยให้เกิดการพัฒนาของผลงานวิจัยและกระบวนการวิจัยในตัวของมันเองอีกด้วย และอีกทางหนึ่งการวิจัยยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย ซึ่งสามารถเป็นตัวนำของการพัฒนาไปสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ

ในกระบวนการสังเคราะห์หลักศาสนธรรมที่ปรากฏในกระบวนการวิจัยการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนที่มิวิจัยกลางได้มีการลงพื้นที่เพื่อร่วมกันรวบรวมหลักธรรมคำสอนทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยของคนในชุมชนโดยกระบวนการสนทนากลุ่มเพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประเด็นศาสนธรรมที่ค้นพบในกระบวนการทำงานกับชุมชน โดยที่มิวิจัยกลางสามารถสรุปเป็นประเด็นขั้นตอนของการดำเนินงาน คือ 1. สถานการณ์ปัญหาด้านศาสนธรรมก่อนการดำเนินกิจกรรม 2. กระบวนการนำเอา

หลักศาสนามาใช้ในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน และ 3.ผลของการนำเอาหลักศาสนาดังกล่าวมาปรับใช้ในการดำเนินงาน ซึ่งผลของการรวบรวมคำสอนที่สอดคล้องกับงานวิจัยแต่ละชุมชนมีดังนี้

1. โครงการ “การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยด้วยกลุ่มโรค NCD ในวิถีอิสลาม” ของชุมชนมัสยิดคุดนุร (ข้างเผือก) ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ค้นพบว่ามียุทธศาสตร์หลักคำสอนที่เกี่ยวข้องต่อการดูแลสุขภาพ ดังนี้

ความว่า “ผู้เจ้าทั้งหลายจงรับประทานอาหารที่ดีมีประโยชน์จากสิ่งที่เราได้ประทานให้แก่ผู้เจ้า” (อัล-กรุอ่าน 2:57)

อิสลามให้ความสำคัญในเรื่องโภชนาการ ให้รู้จักรับประทานอาหารที่มีคุณประโยชน์ต่อร่างกายเพื่อประโยชน์สุขในการใช้ชีวิตในโลกดุนยา

อัลลอฮ์ (ซ.บ.) ได้ทรงวางระบบต่างๆ ในจักรวาลไว้อย่างละเอียดซับซ้อน เพื่อให้ผู้ที่ได้ศึกษาเรียนรู้ได้ตระหนักว่าจักรวาลนี้มีได้เกิดขึ้นเอง

ตัวตนของมนุษย์ซึ่งก็เป็นหนึ่งในสิ่งที่พระองค์ทรงรังสรรค์ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับระบบต่างๆ ในธรรมชาติ ที่สำคัญคือ มนุษย์มีร่างกายที่ต้องอาศัยทั้งอาหารและเครื่องนุ่งห่ม และอื่นๆ อีกมากมายในการดำรงชีพ

ความว่า “และเราได้ทำให้พวกเขา (บรรดานบี) มีร่างกายที่ไม่ต้องการอาหารและพวกเขาก็ได้เป็นผู้มีชีวิตยั่งยืน” (อัล-กรุอ่าน 21:8)

เพราะร่างกายมนุษย์ต้องอาศัยอาหารนี้เอง พระองค์จึงทรงสร้างแหล่งอาหารไว้พร้อมสรรพ ก่อนที่มนุษย์จะเกิดบนโลก อาหารที่มนุษย์บริโภคจึงนับเป็นอีกความเมตตาอันยิ่งใหญ่สุดประมาณ

สภาพแวดล้อมคือองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง ที่อิสลามให้ความสำคัญอย่างยิ่งหย่อนไปกว่าองค์ประกอบอื่นๆ มิเช่นนั้นแล้ว ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ก็คงมิต้องถูกส่งไปเลี้ยงดูนอกนครมักกะฮ์ในขณะที่ยังเยาว์วัยหรอก หากแต่ว่ามารดาของท่านเพียงต้องการให้ท่านนั้น เติบโตมาในสภาพภูมิอากาศที่ปลอดโปร่ง อาหารที่ได้จากธรรมชาติแท้ๆ ภาษาที่สละสลวย เป็นเครื่องบ่งบอกว่าสภาพแวดล้อมที่ดี ช่วยสร้างการ

พัฒนาการเจริญเติบโตของร่างกายให้ดีได้เช่นเดียวกัน พร้อมทั้งสร้างนิสัยให้เด็กมีมารยาทที่ดี เราจึงพบว่า ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) เป็นผู้ที่ร่าเริงแจ่มใส ไม่มิโห่ อีกทั้งยังมีสุขภาพที่แข็งแรง จากเหตุนี้เอง อิสลามใส่ใจในเรื่องชีวิต และสุขภาพของทุกคน อาหารการกิน คือจุดหนึ่งที่อิสลามตระหนักดีอยู่เสมอ เพราะอัลลอฮ์ได้กล่าวไว้ว่า

ความว่า “มนุษย์เอ๋ย จงบริโภคสิ่งที่อนุมัติที่ดีๆ จากสิ่งที่อยู่ในแผ่นดิน และจงอย่าตามบรรดาก้าวเดินของชัยฏอน แท้จริงมันคือศัตรูที่ชัดแจ้งของพวกเจ้า” (อัล-กรูอาน 2:168)

หลักการประการหนึ่งของอิสลามก็คือ หากสิ่งใดเป็นที่ต้องห้ามแล้ว อะไรก็ตามที่จะนำไปสู่สิ่งนั้นก็เป็นที่ต้องห้ามด้วยเช่นเดียวกัน เพราะอิสลามต้องการที่จะปิดทางทั้งหมดที่จะนำไปสู่การบั่นทอนสุขภาพ

เมื่อความสมดุลของธรรมชาติที่พระเจ้าประทานให้มนุษย์รู้จักใช้ และใช้อย่างมีเหตุผลและถูกที่ ความสุขก็จะเกิดขึ้น ร่างกายก็จะรู้สึกผ่อนคลายจนทำให้เรารู้สึกสบาย เหล่านี้แหละคือความเข้มแข็งที่จะเกิดต่อตัวเองและสังคม

นอกจากการแก้ไขปัญหาคาเจ็บป่วยดังกล่าวก็ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเจ็บป่วยที่มีความเร่งรีบในการใช้ชีวิตประจำวันทำให้คนห่างไกลจากการดูแลสุขภาพของตนเองการแสวงหาปัจจัยทางวัตถุ การแข่งขัน การเอาเปรียบ สิ่งเหล่านี้นำมาซึ่งความเครียด และความเลวร้ายต่างๆ ในสังคม ดังนั้นทำอย่างไรจึงให้เกิดสภาวะที่เป็นสุขกับมนุษย์ อิสลามให้ย้อนกลับไปหาคำสอนของ อัลลอฮ์ (ซ.บ.) ซึ่งไม่มีที่ไหนบอกไว้ นอกจากใน อัล-กรูอาน อัลลอฮ์ (ซ.บ.) ทรงกำหนดปัจจัยที่จะทำให้เกิดความเป็นสุข 3 ปัจจัยหลักซึ่งปรากฏในซูเราะฮ์อัล-ฮัจญ์

ความว่า “บรรดาผู้ที่เราให้พวกเขามีอำนาจในแผ่นดิน คือบรรดาผู้ที่ดำรงการละหมาดและบริจาคซะกาตและใช้กันให้กระทำความดี และห้ามปรามกันให้ละเว้นความชั่ว และบั้นปลายของกิจการทั้งหลายย่อมกลับไปหาอัลลอฮ์” (อัล-กรูอาน 22 : 41)

การละหมาดที่ถูกต้องคือการทำจิตใจเราให้อ่อนนุ่มถ่อมตน เมื่อเราเริ่มต้นละหมาด นั่นคือการที่เราทิ้งภาระทุกอย่างทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับทางโลกเพื่อเข้าเฝ้าพระเจ้า จิตใจที่เข้าเฝ้าอัลลอฮ์ (ซ.บ.) ย่อมเป็นจิตใจที่บริสุทธิ์ เป็นจิตใจที่ไม่หลงใหลในความเย้ายวนและฉาบฉวยของโลก บุคคลที่ไม่ยึดมั่นในอัลลอฮ์ (ซ.บ.) และมี

ชีวิตอยู่กับการแสวงหาทรัพย์สินเงินทอง ความสนุกสนาน ความร่ำรวยและอำนาจ ความต้องการเหล่านี้นำไปสู่ความทุกข์ เป็นบ่อเกิดของความเครียด เราสามารถรอดพ้นจากสิ่งเหล่านี้ได้ด้วยการละหมาด

การละหมาดเปรียบเหมือนการสร้างสายน้ำที่ไหลผ่านหน้าบ้านเรา เราอาบน้ำชำระทุกวัน วันละ 5 ครั้ง ร่างกายเราก็จะไม่มีคราบสกปรกหรือเหงื่อโคลนติดอยู่ เพราะฉะนั้น จิตใจที่อยู่กับการละหมาดจึงเป็นจิตใจที่สะอาดและบริสุทธิ์ เป็นการสร้างสุขภาวะที่เริ่มมาจากหัวใจ และเมื่อหัวใจของเราดี ความสุขในด้านต่างๆ ก็จะมาอย่างง่ายดาย แต่ถ้าหัวใจไม่ดี ถึงจะมีปัจจัยแวดล้อมที่ดีมากขนาดไหนก็ตาม เราก็จะหาความสุขไม่ได้ ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม กล่าวว่า

ความว่า “จงรู้ไว้เถิดว่ามีเนื้ออยู่ก้อนหนึ่งในร่างกาย ถ้าเนื้อก้อนนั้นดี ทุกอย่างจะดี ถ้าเนื้อก้อนนั้นร้าย ทุกอย่างจะร้ายไปด้วย และเนื้อก้อนนี้ก็คือหัวใจ” (บันทึกโดยบุคอรี)

การจ่ายซะกาตเป็นปัจจัยที่สอง ที่เรามักจะคิดว่าเป็นเพียงเรื่องของการบริจาคทานด้วยความสมัครใจ จะทำหรือไม่ทำก็ได้ ซะกาตเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างสุขภาวะให้กับบุคคลและสังคม เนื่องจากร่างกายของเราไม่ได้อาศัยเพียงแค่การกินเท่านั้น แต่เรายังต้องอาศัยอาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ดังนั้นสุขภาวะที่ดีจะเกิดขึ้นต้องประกอบด้วยเศรษฐกิจที่ดี

เพราะเหตุนี้เอง เราผู้เป็นมุสลิมทั้งหลาย จึงมีหน้าที่ทำมาหากินหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต หลังจากนั้น อัลลอฮ์ได้ให้สิทธิเรามา จะต้องรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ บริจาคซะกาต ซึ่งเป็นสิ่งวาญิบ(จำเป็น) กับคนที่ด้อยโอกาส คนที่อ่อนแอ

การส่งเสริมความดี ส่งเสริมคนดี และยับยั้งความชั่ว แน่นนอนที่สุดผู้ที่พยายามส่งเสริมความดีในรูปแบบต่างๆ เหมาะสมกับตนเองจะได้รับอานิสงค์จากอัลลอฮ์ คนๆ นั้นจะถูกถือว่าเป็นผู้ที่อยู่ในหนทางของอัลลอฮ์

สังคมที่มีเศรษฐกิจที่อ่อนแอ ย่อมจะถูกครอบงำได้ง่ายที่สุด และความยากจนอาจนำมาถึงสภาวะทางหัวใจที่ทำให้คนปฏิเสธอัลลอฮ์ได้ และอาจจะกล่าวหาว่าอัลลอฮ์ไม่มีความยุติธรรม ทั้งๆ ที่โดยแท้จริงนั้น อัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้กำหนดระบบที่ยุติธรรมที่สุดแล้ว

ความว่า “ไฉ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงมีความอดทน และจงมีความอดทนต่อกัน และจงสามัคคีกันไว้ และจงอย่าเกรงต่ออัลลอฮ์ เพื่อจะได้เป็นผู้มีชัย” (อัล-กรูอาน 3 : 200)

พระองค์อัลลอฮ์ได้แจ้งให้รู้ว่า ความอดทนนั้นเป็นสื่อเพื่อการปลูกฝังมุมนให้มีความอดทนต่อความทุกข์ยากแห่งชีวิต

กระบวนการสร้างความสุขจากหัวใจ เป็นเรื่องละเอียดอ่อนลึกซึ้ง แต่เมื่อหัวใจถูกสร้างโดยองค์อัลลอฮ์ (ซ.บ.) และพระองค์ทรงประสงค์จะให้มนุษย์รับรู้วิธีการสร้างความสุข ก็ทรงให้ศาสนทูตของพระองค์บอกวิธีดังกล่าว ด้วยคำพูดง่ายๆ แต่ลึกซึ้งกินใจว่า

ความว่า “ผู้ใดก็ตามตื่นขึ้นมาด้วยความปลอดโปร่งใจ มีสุขภาพกายแข็งแรง มีอาหารสำหรับวันนั้น พร้อม ก็ดุจดั่งได้ครอบครองโลกทั้งโลกไว้แล้ว” (บันทึกโดยติรมีซี)

ความปลอดโปร่งแห่งหัวใจที่จะนำมาซึ่งความสุขนั้น เกิดจากสภาวะที่บุคคลไร้ความวิตกกังวล ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่า สุขภาพที่อ่อนแอและฐานะที่ยากจน มักทำให้บุคคลมีความวิตกกังวลหรือนอนอยู่เสมอ อันจิตใจของคนเราจะสงบได้ ก็ด้วยเชื่อมั่นในผลแห่งความดี

2. โครงการ “การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต เพื่อลดหนี้สินของคนในชุมชนบ้านสันถน ตาบลป่าดุ่ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่” พบว่าในชั้นแรกของหลักคำสอนของแต่ละศาสนามีทัศนคติต่อหนี้ คือ “อย่าเป็นหนี้อะไรใครเลย นอกจากความรักซึ่งมีต่อกัน เพราะว่าผู้ที่รักเพื่อนบ้าน ก็ได้ปฏิบัติตามธรรมบัญญัติครบถ้วนแล้ว” (พระคัมภีร์ โรม บทที่ 13 ข้อ 8) หรือพุทธศาสนสุภาษิต ขุททกนิกาย ธรรมบทว่า “อิณาทานัง ทุกขัง โลเก ความเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก”

การหลุดพ้นหรือทำตัวเองให้ห่างไกลจากหนี้สิน

พระคัมภีร์เกี่ยวกับความโลภ ลูกา ข้อ 12 ข้อ 15

คำอุปมาเรื่องเศรษฐีใจ “มีผู้หนึ่งในหมู่คนทูลพระองค์ว่า “อาจารย์เจ้าข้า ขอสิ่งพี่ชายของข้าพเจ้าได้แบ่งมรดกให้กับข้าพเจ้า” แต่พระองค์ตรัสตอบเขาว่า “บุรุษเอ๋ย ใครได้ตั้งเราให้เป็นตุลาการ หรือเป็นผู้แบ่งมรดกให้ท่าน” แล้วพระองค์จึงตรัสแก่เขาทั้งหลายว่า “จงระวังและเว้นเสียจากการโลภทุกประการ เพราะว่าชีวิตของคนมิได้อยู่ในการที่มีของฟุ่มเฟือย”

ทิโมธีบทที่ 6 ข้อ 10 “แต่ถ้าเรามีอาหารและเสื้อผ้า ก็ให้เราพอใจด้วยของเหล่านั้นเถิด ส่วนคนเหล่านั้น ที่อยากร่ำรวยก็ตกอยู่ในข่ายของความเฝ้าฝันและติดบ่วงแร้วและในความปรารถนานานาที่ไร้ความคิดและเป็นภัยแก่ตัว ซึ่งทำให้คนเราต้องถึงความพินาศเสื่อมสูญไป ด้วยการรักเงินทองนั้นเป็นมูลรากแห่งความชั่วทั้งมวล และเพราะความโลภนี้แหละ จึงทำให้บางคนห่างไกลจากความเชื่อและตรอมตรมด้วยความทุกข์

อพยบทที่ 20 ข้อ 17 อย่าโลภครวเรือนของเพื่อนบ้าน อย่าโลภภรรยาของเพื่อนบ้านหรือทาสทาสีของเขา หรือโค หรือลาของเขา หรือสิ่งใดที่เป็นของของเพื่อนบ้าน

หลักคำสอนทางศาสนาเพื่อเป็นแนวทางดำเนินชีวิตเพื่อลดหนี้สินจากพระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่ เป็นบางข้อ

พระธรรมมัทธิว 7 ข้อ 31-33 “จงแสดงหาแผ่นดินของพระเจ้าและความชอบธรรมของพระองค์ก่อน แล้วพระองค์จะทรงเพิ่มเติม สิ่งทั้งปวงเหล่านี้ให้”

ขยายความ ถ้าเรามีความชอบธรรมในหลักคำสอนดำเนินชีวิตประจำวัน ความโลภ ความหลง ความมักใหญ่ใฝ่สูงเกินที่ตนเองจะทำได้ จะไม่มี จะไม่หลงมัวเมา อบายมุขต่างๆ ที่เป็นเหตุเสียทรัพย์สินโดยใช่ การมีหลักธรรมนำชีวิต จะทำให้เรารู้จักประมาณตนใช้ชีวิตที่พออยู่ พอดี พอกิน พอใช้

พระธรรม ฟิลิปปี บทที่ 4 ข้อ 12-13 “ข้าพเจ้ารู้จักที่จะเผชิญกับความตกต่ำและรู้จักจะเผชิญกับความอุดมสมบูรณ์ ไม่ว่าในกรณีใดๆ ข้าพเจ้ารู้จักเคล็ดลับที่จะเผชิญกับความอึดท้องและความอดอยาก”

ความหมาย คนเราต้องรู้จักใช้ชีวิต ไม่ว่าจะมีมีความลำบากให้รู้จักที่จะเผชิญได้ทุกอย่าง หนักเอาเบาสู้ ความขยันนำไปสู่ความสำเร็จ

พันธสัญญาเดิม จากสดุดีที่ 23 ข้อ 1-4 “พระเจ้าทรงเลี้ยงดูข้าพเจ้าดุจเลี้ยงแกะ ข้าพเจ้าจะไม่ขัดสน พระองค์ทรงกระทำให้ข้าพเจ้านอนลงที่ทุ่งหญ้าเขียวสด พระองค์ทรงนำข้าพเจ้าไปริมน้ำ แดนสงบ ทรงฟื้นฟูจิตวิญญาณของข้าพเจ้า พระองค์ทรงนำข้าพเจ้าไปในทางชอบธรรม เพราะเห็นแก่พระนามของพระองค์ แม้ข้าพเจ้าพระองค์จะเดินไปตามหุบเขาเงามัจจุราศ ข้าพเจ้าจะไม่กลัวอันตรายใดๆ เพราะพระองค์ทรงสถิตอยู่กับข้าพระองค์ คทาและธำมรงค์ของพระองค์ไล่โลมข้าพระองค์”

ความหมาย ถ้าเราดำเนินชีวิตอยู่ในทางชอบธรรม พระเจ้าจะอวยพรได้พบกับความอุดมสมบูรณ์ พบกับความสำเร็จในชีวิต พบกับความสุขในครอบครัวคือผู้เลี้ยงแกะที่พาแกะไปพบกับทุ่งหญ้าที่เขียวสดและลำธารที่มีแหล่งน้ำให้ดื่ม มีที่ร่มรื่นให้พักผ่อน มีผู้คุ้มครองปกป้องพ้นจากอันตราย

สุภาษิตบทที่ 30 ข้อ 8 คือ “ขอให้ความไม่มูสาและความเท็จไกลจากข้าพระองค์ ขออย่าประทานความยากจนหรือความมั่งคั่งแก่ข้าพระองค์ ขอเลี้ยงข้าพระองค์ด้วยอาหารที่พอดีแก่ข้าพระองค์”

หากจะส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักถึงภาวะหนี้สินของตนเองแล้วกลับไปใช้ชีวิตอยู่อย่างอดิทย่อมเป็นเรื่องยาก แต่หากจะใช้ชีวิตอยู่ที่สอดคล้องกับรายรับที่มีก็เห็นจะเป็นไปได้ ทั้งนี้หลักของการพออยู่พอกินในพระพุทธศาสนาเองก็ปรากฏชัดตามหลักการของ “ทิฐฐธัมมิกัตถะ” ประโยชน์ปัจจุบัน หรือหลักสร้างความสำเร็จทันตาเห็น บางที่ท่านเรียกว่า หัวใจเศรษฐี (อุ.อา.กะ.สะ.) อันเป็นคำสอนให้ตั้งเนื้อตั้งตัวได้ในทางเศรษฐกิจ 4 ประการ คือ

(1) ต้องมีความหมั่น คือ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักใช้ปัญญาความสามารถจัดการดำเนินการไปให้ได้ผลดี ซึ่งเป็นทางให้ได้ทรัพย์ ข้อนี้ตรงกับหลักเศรษฐกิจข้อแรกคือ Production หลักผลิตกรรม

(2) ต้องการรักษา คือ ต้องรู้จักเก็บคุ้มครองทรัพย์ หน้าที่การงานและผลงานที่ตนได้มาหรือได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียโดยเฉพาะ ถ้าเป็นทรัพย์ ก็ต้องยังรู้จักเก็บออม ข้อนี้ตรงกับหลัก Saving หลักเก็บออม

(3) ต้องเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน คือ เลือกคบแต่สุทนต์มิตร ได้แก่ มิตรแท้ เพื่อนจริง ที่มีอุปการคุณ สมานสุขทุกข์ แนะนำประโยชน์ให้และมีความรักใคร่จริงใจ ถ้าดำเนินธุรกิจเป็นบริษัทหรือสหกรณ์ ก็จำเป็นต้องเลือกสมาชิกที่ดี ตรงกับหลัก Cooperation หลักสหกรณ์

(4) ต้องมีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ตรงกับหลัก Household Budget งบประมาณประจำบ้านหรือการวางแผนการใช้จ่ายประจำครอบครัว นั่นเอง

หลักคำสอนที่กล่าวถึงความรู้จักประมาณตนหรือรู้จักความพอดีในการแสวงหาทรัพย์ในทางที่ชอบไม่
โลกมากจนเกินไป และเมื่อหามาได้แล้วก็ต้องรู้จักประมาณในการใช้จ่ายด้วยต้องไม่ให้ฟุ่มเฟือยจนเกินไป และ
ต้องมีอัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตนเอง คือ ต้องรู้ตัวอยู่เสมอว่าเรามีชาติตระกูลยศตำแหน่ง หน้าที่การ
งานความรู้ความสามารถแค่ไหนเพียงไร แล้วต้องประพฤติตนให้สมกับภวะนั้น ๆ อย่าหลงตัวเอง อย่าลืม
ตัวเองเป็นเด็ดขาด

หลักศาสนาสำคัญ ที่ควรจะนำมาประยุกต์ได้กับลักษณะทั่วไป

สุภาษิตบทที่ 6 ข้อ 6-11 คนเกียจคร้านเอ๋ย ไปหามดไป พิเคราะห์ดูทางของมันและจงฉลาดโดย
ปราศจากผู้นำทาง ผู้ดูแลหรือผู้ปกครอง มันเตรียมอาหารของมันในฤดูแล้ง และสะสมของกินของมันในฤดู
เกี่ยว โอ คนเกียจคร้านเอ๋ย เจ้าจะนอนนานเท่าใด เมื่อไรเจ้าจะลุกขึ้นจากหลับ หลับนิด เค็มน้อย กอดมือ
พักนิดหน่อย ความจนจะมาเหนือเจ้าอย่างคนจรและความขัดสนอย่างคนถืออาวุธ

1) เน้นการพึ่งตนเอง : ความหมายในทางพุทธธรรมคือ ความสามารถในการพัฒนาตนเองด้วยการ
พิจารณาอย่างแยบคาย เห็นความเป็นจริงของความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ขณะที่ความหมายที่มักเข้าใจกัน
ในทางเศรษฐศาสตร์คือ

2) เน้นการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท : เป็นข้อที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดทั้งในแง่ความหมายทางธรรม
และยังนำมาประยุกต์กับเศรษฐกิจได้

3) เน้นอหิงสา หรือการละเว้นจากการสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความรุนแรง : ประโยชน์ข้อนี้ ก่อให้เกิด
ความร่วมมือกันแทนที่จะเป็นการแข่งขัน ซึ่งมีทางเป็นไปได้ และเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด
ด้วย แต่สิ่งที่ต้องขจัดออกไปอย่างสิ้นเชิงคือ ความโลภ

4) เน้นการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพการงานที่เป็นประโยชน์ สุจริต มีมานะอดทน
สัมาอาชีวะ : ข้อนี้จะเน้นการผลิต-ไม่ผลิต การบริโภค-ไม่บริโภค ในลักษณะที่ไม่เป็นผลดีแก่มนุษย์และ
สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เป็นการปฏิบัติธรรมหรือหน้าที่ที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตส่วนหนึ่ง

5) เน้นการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น : ข้อนี้ถือเป็นหัวใจของพุทธธรรม ในการดำเนินชีวิตไปตามทางสายกลางมุ่งเน้นสันติสุข ท่ามกลางในทางเศรษฐกิจ ที่ต้องแข่งขันกันอย่างดุเดือดเพื่อแย่งชิงผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ถ้าหันมาร่วมมือกันสังคมก็จะได้รับประโยชน์มหาศาล

6) พยายามละกิเลสและความโลภ : ความโลภนำไปสู่พฤติกรรมที่เน้นการเสี่ยง ที่มีผลกระทบต่อความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นสาเหตุสำคัญ ที่อาจจะนำความเสียหายในทางเศรษฐกิจมาสู่ตนเองและสังคม

7) การเน้นความซื่อสัตย์ สุจริต มีความละเอียด และเกรงกลัวการกระทำความผิด : เน้นการมีจิตใจเป็นกุศลมีเจตนาหรือความตั้งใจดีต่อผู้อื่น จิตที่บริสุทธิ์ย่อมนำมาซึ่งจิตที่สงบและมีสติมั่นคง นำไปสู่ปัญญาและความพ้นทุกข์

หลักการแบ่งจัดสรรทรัพยากรในการใช้จ่ายตามรายได้ พระพุทธเจ้าให้มีการจัดสรรทรัพยากรออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. แบ่ง 1 ส่วน เพื่อใช้บริโภค เลี้ยงตนเองให้เป็นสุข เลี้ยงครอบครัว และคนที่อยู่ในความรับผิดชอบให้เป็นสุข และใช้ทำความดี บำเพ็ญประโยชน์แก่สาธารณะ เป็นต้น
2. แบ่ง 2 ส่วน เพื่อจัดสรรไว้สำหรับลงทุนประกอบกิจการงานต่างๆ
3. แบ่ง 1 ส่วน เพื่อเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น เช่น เมื่อเกิดอุบัติเหตุ เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น

3. โครงการ “การประยุกต์หลักศาสนธรรมเพื่อการฟื้นฟูการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนของคนในหมู่บ้านไต้ร่อง” พื้นที่การดำเนินงานคือ บ้านไต้ร่อง ตำบลป่าป้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

มีคำสอนทางศาสนาคริสต์มากมายที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้เห็นถึงบทบาทของศาสนาในกระบวนการดังกล่าว ทีมวิจัยจึงมีการสืบค้นหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างการมีส่วนร่วมและสามารถประมวล รวบรวมมาได้ดังนี้

สดุดีบท 133 ข้อ 1-3

“ดูเถิด ซึ่งพี่น้องอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันก็เป็นการดี และน่าชื่นใจมากสักเท่าใดเหมือนน้ำอันประเสริฐอยู่บนศีรษะไหลอาบลงมาบนหนวดเคราบนหนวดเคราของอาโรน ไหลอาบลงมาบนคอเสื้อของ

ท่านเหมือนน้ำค้างของภูเขาเฮอริโมน ซึ่งตกลงบนเทือกเขาศิโยน เพราะว่าพระเจ้าทรงบังคับบัญชาพระพรที่นั่น คือชีวิตจำเริญเป็นนิรันดร์”

พระธรรม 1 โครินธ์บทที่ 12 ข้อ 12-27

“ถึงกายนั้นเป็นกายเดียวกันก็มีอวัยวะหลายส่วนและอวัยวะเหล่านั้นแม้จะมีหลายส่วนก็ยังคงเป็นกายเดียวกันฉันใด พระคริสต์ก็ทรงเป็นฉันนั้น เพราะว่าถึงเราจะเป็นพวกยิว หรือพวกกรีกเป็นทาสหรือมิใช่ทาสก็ตามเราทั้งหลายได้รับบัพติศมาโดยพระวิญญาณองค์เดียวเข้าเป็นกายเดียวกันและพระวิญญาณองค์เดียวนั้นซาบซ่านอยู่” เพราะว่าร่างกายมิได้ประกอบด้วยอวัยวะเดียว แต่ด้วยหลายอวัยวะ ถ้าเท้าจะพูดว่า “เพราะข้าพเจ้ามิได้เป็นมือ ข้าพเจ้าจึงไม่ได้เป็นอวัยวะของร่างกายนั้น” เท้าจะไม่เป็นอวัยวะของร่างกายเพราะเหตุนั้นก็หามิได้ ถ้าหูจะพูดว่า “เพราะข้าพเจ้ามิได้เป็นตา ข้าพเจ้าจึงมิได้เป็นอวัยวะของร่างกายนั้น” การพูดเช่นนั้นจะทำให้หูไม่เป็นอวัยวะของร่างกายก็หามิได้ ถ้าอวัยวะทั้งหมดในร่างกายเป็นตาการได้ยินจะอยู่ที่ไหน ถ้าทั้งร่างกายเป็นหู การดมกลิ่นจะอยู่ที่ไหน แต่พระเจ้าได้ทรงตั้งอวัยวะไว้ในร่างกายตามชอบพระทัยของพระองค์ ถ้าอวัยวะทั้งหมดเป็นอวัยวะเดียวร่างกายจะมีที่ไหน ความจริงมีอวัยวะหลายอย่างแต่ก็ยังคงเป็นร่างกายเดียวกันและตาวจะว่าแก่มือว่า ข้าพเจ้าไม่ต้องการเจ้า ก็ไม่ได้หรือศีรษะจะว่าแก่เท้าว่า ข้าพเจ้าไม่ต้องการเจ้าก็ไม่ได้ “ที่จริงอวัยวะที่เราเห็นว่าอ่อนแอ เราก็ขาดเสียไม่ได้ และอวัยวะที่เราถือว่ามียศรติน้อย เราก็ยังทำให้มีเกียรติยิ่งขึ้น และอวัยวะที่ไม่น่าดูนั้น เราก็ทำให้น่าดูยิ่งขึ้น เพราะว่าอวัยวะที่ไม่น่าดูแล้ว ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องตกแต่งอีก แต่พระเจ้าได้ทรงให้อวัยวะของร่างกายเสมอภาคกัน ทรงให้อวัยวะที่ต่ำต้อยเป็นที่นับถือมากขึ้น เพื่อไม่ให้มีการแก่งแย่งกันในร่างกาย แต่ให้อวัยวะทุกส่วนพ้องซึ่งกันและกัน ถ้าอวัยวะอันหนึ่งเจ็บ อวัยวะทั้งหมดก็พลอยเจ็บด้วย ถ้าอวัยวะอันหนึ่งได้รับเกียรติอวัยวะทั้งหมดก็พลอยชื่นชมยินดีด้วย ฝ่ายท่านทั้งหลายเป็นกายของพระคริสต์ และต่างก็เป็นอวัยวะของพระกายนั้น”

พระธรรมกาลาเทียบทที่ 6 ข้อ 2

“จงช่วยรับภาระของกันและกัน และด้วยการกระทำเช่นนี้ท่านทั้งหลายก็ได้ปฏิบัติตามธรรมเนียมปฏิบัติของพระคริสต์”

พระธรรมโคโลสีบทที่ 3:15

“พวกเราผู้เป็นหลายคนยังเป็นกายอันเดียวในพระคริสต์และเป็นอวัยวะแก่กันและกันฉันนั้น”

พระธรรมเอเฟซัสบทที่ 4 ข้อ 3, 13

“จงเพียรพยายามให้คงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันซึ่งพระวิญญาณทรงประทานนั้นด้วยสันติภาพเป็นพันธะ” จนกว่าเราทุกคนจะบรรลุถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในความเชื่อและในความรู้ถึงพระบุตรของพระเจ้าจนกว่าเราจะโตเป็นผู้ใหญ่เต็มทีคือเต็มถึงขนาดความไพบูลย์ของพระคริสต์”

4. โครงการ“รูปแบบการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีการเล่นของชุมชนต่อเด็กและเยาวชน บ้านห้วยผาย ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่” พบว่าการละเล่นของเด็กและเยาวชนในอดีตได้เอื้อประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เล่นและชุมชนมากมาย เช่น ประโยชน์ต่อตัวเด็กเอง

1. **ประโยชน์ต่อร่างกาย** อันได้จากการออกกำลังกายทั้งกลางแจ้งและในร่มนอกจากจะได้ออกกำลังกายแล้วยังได้ฝึกความว่องไว ฝึกความสัมพันธ์ของการแก่งจังหวะแขนเท้า ได้ฝึกการใช้ทักษะ ทางตาและมือในการเล็งกระเพาะ
2. **ฝึกความสังเกต ไหวพริบ และการใช้เชาวน์ปัญญา** จากการละเล่นหลายชนิดที่ต้องชิงไหวชิงพริบกันระหว่างการต่อสู้
3. **ฝึกวินัยและการเคารพต่อกติกา** การละเล่นทุกอย่างมีกฎในตัวของมันเอง ซึ่งก็มาจากพวกเด็กนั่นเองเป็นคนช่วยกันกำหนดตกลงกันขึ้นมา การเล่นจึงดำเนินไปได้ โดยจะเห็นได้จากก่อนเล่นก็จะมีกรจับไม้สั้นไม้ยาว เป่ายิงดูบ จุ่มจะหลี่ หากใครไม่ทำตามกติกาก็จะเข้ากลุ่มเล่นกับเพื่อน ๆ ไม่ได้ เป็นการฝึกการปรับตัวเข้ากับคนอื่นโดยปริยาย
4. **ฝึกความอดทน** เช่น การก้ำโต คนที่อยู่หัวโตก็ต้องฝึกฝนร่างกายให้สามารถทนต่อการบิดเอี้ยวตัว ในขณะที่คนที่อยู่ท้ายโตก็ต้องอยู่ในสภาพก้มหลัง ไค้งหลังเป็นระยะเวลานานๆ
5. **ฝึกความสามัคคีในคณะ** การเล่นหมากนิม หมากกอน ล้วนแต่ต้องอาศัยการทำงานเป็นทีม ทีมจะนำพาไปสู่ชัยชนะได้
6. **ฝึกความรับผิดชอบ** การปฏิบัติตามกติกาไม่ว่าจะเป็นการเล่นอะไร ถือว่าเป็นการแสดงควมรับผิดชอบต่อผู้เล่น

ประโยชน์ต่อชุมชน

1. **การรู้จัก มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน** การปฏิสัมพันธ์กันอันดีที่มีการละเล่นเป็นสื่อกลางทำให้ชุมชนหัวผายทั้งที่เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม สามารถที่จะอยู่ได้อย่างสงบสุข ไม่แบ่งเขาไม่แบ่งเรา

2. **พัฒนาความสัมพันธ์ของคนในชุมชน** เพราะความเห็นพหูวัฒนธรรม มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ การละเล่นที่คิดหรือได้รับการถ่ายทอดมาจากคนอีกกลุ่มหนึ่ง คนอีกกลุ่มหนึ่งก็มีการรับไปเล่นโดยไม่มีความเก้อเขิน หรือมีหลายครั้งที่เล่นกันเป็นชุมชน ไม่เล่นเฉพาะกลุ่มของตนเอง
3. **ง่ายต่อการควบคุมดูแล** เนื่องจากการละเล่นในอดีตมักจะรวมกลุ่มกันเล่นตามจุดต่างๆ ของชุมชน ในแต่ละวันหากว่างเว้นจากการช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้านหรือเลิกจากโรงเรียน เด็กๆ มักจะรวมกลุ่มกันเล่นตามสถานที่สาธารณะ หรือบ้านเพื่อนฯ หลังใดหลังหนึ่งที่มีบริเวณมากพอ จึงทำให้พ่อแม่ จะตามเด็กได้ง่าย ไม่เหมือนปัจจุบันที่ต่างคนต่างเล่น

5. โครงการ “กระบวนการสืบค้นความหมาย คุณค่า และการถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณี ของคนในชุมชนวัดกัญจนนิยาราม (ป่าไผ่) หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10 ตำบลแม่โป่ง อำเภอ ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่” เนื่องจากชุมชนวัดกัญจนนิยารามเป็นสังคมพื้นเมืองและนับถือพุทธศาสนา ทุกหลังคาเรือน กิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมจะเป็นพุทธที่ผสมกับล้านนา ซึ่งเมื่อศึกษาแล้วพบว่า ความหมาย คุณค่าของประเพณี วัฒนธรรมได้เอื้อประโยชน์หรือจุดหมาย 2 ด้าน คือ

สัปรายกัตถะ คือ ประโยชน์หรือเป้าหมายเบื้องต้น ได้แก่

1. มีความอบอุ่นซาบซึ้งสุดใจ ไม่อ้างว้างเลือนลอย มีหลักยึดเหนี่ยวใจให้เข้มแข็ง ด้วยศรัทธา
2. มีความภูมิใจ ในชีวิตสะอาด ที่ได้ประพฤติแต่การอันดีงามด้วยความสุจริต
3. มีความอึดใจ ในชีวิตมีคุณค่าที่ได้ทำประโยชน์ตลอดมาด้วยน้ำใจเสียสละ
4. มีความกล้าวกล้ำมั่นใจ ที่จะแก้ไขปัญหานำชีวิตและภารกิจไปได้ด้วยปัญญา
5. มีความโล่งจิต มั่นใจ มีทุนประกันภพใหม่ ด้วยได้ทำไว้แต่กรรมดี

ปรมัตถะ จุดหมายสูงสุด หรือ ประโยชน์อย่างยิ่ง

1. ถึงถูกโลกกรรมกระทบ ถึงจะพบความผันผวนปรวนแปร ก็ไม่หวั่นไหว มีใจเกษมศานต์มั่นคง

2. ไม่ถูกความยึดติดถือมั่นบีบคั้นจิตใจ ให้ผิดหวังโศกเศร้ามีจิตใจโง่งมไปร่งเบาเป็นอิสระ
3. สดชื่น เบิกบานใจ ไม่ขุ่นมัวเศร้าหมอง ผ่องใส ไร้ทุกข์ มีความสุขที่แท้
4. รู้เท่าทันและทำการตรงตามเหตุปัจจัย ชีวิตหมดจดสดใส เป็นอยู่ด้วยปัญญา

นอกจากนี้คุณค่า ความหมาย ของประเพณีวัฒนธรรมได้ส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมในหมู่คณะด้วยดี ในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ หรือร่วมชุมชน ตลอดจนพี่น้องร่วมครอบครัว โดย ประเพณีและวัฒนธรรมได้ส่งเสริมให้เกิดดังนี้

1. ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ ให้มีการแสดงและหวังดีต่อเพื่อน ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระ ต่างๆโดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง
2. พุดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
3. คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารณาคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน
4. ได้มาแบ่งกันกินใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้ ส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน
5. ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริต ดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำให้ตนเป็นที่รังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ
6. ปรึษาความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

6.โครงการ “การสืบค้นภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก,เยาวชนกับชุมชนบ้านหนองเหนียว ตำบลบวัก้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” มีเจตยต่องานวิจัยว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันความสัมพันธ์ของคนสามวัย (วัยเด็กเยาวชน วัยผู้ใหญ่ วัยผู้สูงอายุ) ของคนในชุมชนบ้านหนองเหนียวเป็นอย่างไร และจะเชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมที่บ้านหนองเหนียวมีและหลักคำสอนในทางพุทธศาสนา มาเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้กับคนทั้งสามวัยในชุมชนได้อย่างไร

บ้านหนองเหนียว เป็นหมู่บ้านที่นับถือศาสนาพุทธแบบล้านนาทั้งหมู่บ้าน จากการศึกษาพบว่า เมื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชน จำเป็นต้องเริ่มจากครอบครัว โดยทางพุทธศาสนาได้มีหลักรักษาความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดังนี้

หากดำรงตนในฐานะ บุตรธิดา พี่เคระพบิดา มารดา ผู้เปรียบเสมือนทิศเบื้องหน้า ดังนี้

1. ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ
2. ช่วยทำกิจธุระการงานของท่าน
3. ดำรงวงศ์สกุล
4. ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท
5. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

หากดำรงตนในฐานะบิดามารดา ให้อนุเคราะห์บุญ ตามหลักปฏิบัติดังนี้

1. ห้ามปรามป้องกันจากความชั่ว
2. ดูแลฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในความดี
3. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
4. เป็นธุระเมื่อถึงคราวจะมีคู่ครองที่สมควร

หลักศาสนธรรมในกระบวนการจัดการปัญหาของชุมชน

หลังจากที่ทีมวิจัยกลางได้เรียนรู้สถานการณ์ด้านศาสนธรรมในพื้นที่ ทีมวิจัยกลางจึงได้ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ประเด็นศาสนธรรมในกระบวนการจัดการปัญหาชุมชน ว่าแต่ละชุมชนมีการนำเอาหลักศาสนธรรมไปปรับใช้ในกระบวนการดังกล่าวอย่างไร ซึ่งสามารถประมวลผลได้ดังนี้

1. โครงการ “การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยด้วยกลุ่มโรค NCD ในวิถีอิสลาม” ของชุมชนมัสยิดดุนนุร (ข้างเฟือก) ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ทีมวิจัยได้มีการนำเอาหลักคำสอนทางศาสนามาเป็นแนวทางเพื่อสร้างการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยด้วยกลุ่มโรค NCD ดังนี้

1.1 การให้ความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจ นำไปสู่การสร้างความตระหนัก ทั้งเรื่อง ความรู้เรื่องสุขภาพ การใช้ชีวิตและการดูแล ความรู้เรื่องหลักคำสอนทางศาสนา ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากทีมมีความเชื่อว่าหากคนในชุมชนได้เรียนรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ การรักษาสุขภาพ เป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้เกิดความตระหนักได้ ดังนั้นทีมจึงได้มีการให้เกิดการเรียนรู้เรื่องหลักคำสอนในทางศาสนาเข้าไป ด้วย เพื่อเป็นการตอกย้ำ สร้างความเชื่อมั่นให้มากขึ้น สอดแทรกกิจกรรมให้ความรู้ ซึ่งความรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับศาสนา เช่นความรู้เกี่ยวกับการศรัทธา การปฏิบัติศาสนกิจ จริยธรรมมุสลิม เป็นต้น ท่านรอซูล ศ็อลลัลลอฮุ อะลัยฮิ วะสัลลัม ได้กล่าวไว้มีความว่า “ผู้ใดที่อัลลอฮฺประสงค์ให้เขาได้รับความดีงาม พระองค์จะทรงทำให้เขาเข้าใจศาสนา” (รายงานโดยอัล-บุคอรี) ความจำเป็นที่ต้องหาความรู้ไม่แตกต่างจากความจำเป็นของการละหมาด การถือศีลอด การจ่ายซากาต และ บทบัญญัติอื่นๆที่จำเป็นต้องปฏิบัติในอิสลามอิสลามต้องการให้คนมุสลิมศึกษาและแสวงหาความรู้ที่มีประโยชน์เท่านั้น ทั้งที่มีประโยชน์ต่อการปฏิบัติศาสนกิจและการประกอบอิบาดะฮ์ ท่านรอซูล ศ็อลลัลลอฮุ อะลัยฮิ วะสัลลัม ได้กล่าวใน ดุอาฮ์ของท่านในตอนหนึ่งมีความว่า “โอ้อัลลอฮฺ แท้จริงฉันขอจากพระองค์ซึ่งความรู้ที่มีประโยชน์” (รายงานโดย อิบน์ มาญะฮฺ) ส่วนความรู้ที่มีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในโลกนี้ ก็เป็นสิ่งที่อิสลามสนับสนุนให้ศึกษาเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นปัจจัยส่งเสริมในเรื่อง อาคิเราะฮ์อีกทอดหนึ่ง ท่านรอซูล ศ็อลลัลลอฮุ อะลัยฮิ วะสัลลัม ได้กล่าวไว้มีความว่า “พวกท่านมีความรู้เรื่องมากกว่าฉัน เกี่ยวกับกิจการทางโลกของพวกท่าน” (รายงานโดยมุสลิม)

1.2 การสร้างเป้าหมายของตนเอง ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งการป้องกัน “การป้องกัน นั้นดีกว่าการรักษา” ป้องกันร่างกายและจิตวิญญาณ ดังนั้นการสร้างเป้าหมายก็คือการป้องกัน /เป้าหมายที่หมายถึงผลตอบแทนคือโลกหน้า โลกหน้าจะต้องไปอยู่กับพระผู้เป็นเจ้า พระผู้เป็นเจ้าให้เราเดินไม่ก้มหน้า เราต้องกลับไปอย่างสง่าผ่าเผย ไม่ได้เดินกลับไปอย่างคนขี้โรค การดูแลสุขภาพก็เหมือนเราต้องกลับไปอยู่กับพระผู้เป็นเจ้าด้วยสภาพเดิม เราต้องดูแลสุขภาพตนเอง ไม่ให้เจ็บป่วย / การมีสุขภาพที่แข็งแรงก็จะมีโอกาสได้ทำอิบาดะฮ์ ซึ่งไม่ได้หมายถึงแค่การเคารพพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น แต่รวมความถึงการทำให้

ร่างกายแข็งแรง การทำดี คิดดี จิตใจดี การช่วยเหลือผู้อื่น คนยากไร้ในสังคม การไม่ตัดไม้ทำลายป่า รวมความคือทุกความดีคืออิบาดะห์ ซึ่งมาจากการที่มีร่างกายแข็งแรง ถ้าเรามีร่างกายที่อ่อนแอเราก็ไม่สามารถช่วยเหลือตนเอง ละหมาดก็ไม่ได้ ส่งผลให้ไม่สามารถทำอิบาดะห์ได้ ดังนั้นเราต้องทำร่างกายของเราให้แข็งแรง พระเจ้าจะทรงพอพระทัยบุคคลที่มีร่างกายแข็งแรง

1.3 การให้คิดถึงผลกระทบหากไม่ปรับเปลี่ยน อิสลามเชื่อว่าสุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ จะเป็นพลังที่จะนำไปสู่สุขภาพที่ดีโดยรวม เนื่องจากอิสลามเป็นวิถีการดำเนินชีวิต (Way of Life) ที่ตั้งอยู่ในกรอบแนวทางของศาสนาที่พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน และแบบอย่างคำสอนของท่านศาสดามุฮัมมัด ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ทั้งในเรื่องการกิน การนอน กิจกรรมประจำวันทั่วไป สังคม วัฒนธรรม สุขภาพอนามัย การเจ็บป่วย ความตาย และอื่นๆ ซึ่งมีบัญญัติไว้ทั้งสิ้นการมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงดี ย่อมเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิต และกระบวนการพัฒนาในทุกด้านทุกมิติ ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ได้กล่าวถึงสุขภาพไว้อย่างกว้างขวางและครอบคลุมปัจจัยแห่งสุขภาวะ อีกทั้งสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของสุขภาพไว้อย่างเป็นองค์รวมว่า “ผู้ใดที่ตื่นเช้าขึ้นมา มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีจิตใจที่สงบร่มเย็น ไม่มีความวิตกกังวลทุกข์ร้อน มีอาหารสำหรับบริโภคในวันนั้นก็ประหนึ่งว่าเขาผู้นั้นได้ครองโลกไว้ทั้งโลก” (ติรมิซียฺ อิบนิมาเยฮ์ และบุคอรียฺ)

1.4 การปฏิบัติด้วยตนเองและบันทึกผล ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ หลักในการปฏิบัติที่อิสลามทุกคนต้องถือปฏิบัติจะมี 5 ข้อ ได้แก่ 1.การกล่าวคำปฏิญาณตนว่า “ลาอิลาฮะ อิลลัลลอฮ. มุฮัมมัด ร่อซูลุลลอฮ.” (ซึ่งแปลว่า “ไม่มีพระเจ้าอื่นใด นอกจากอัลลอฮ.และมุฮัมมัด เป็นศาสนทูตของอัลลอฮ.”) 2.การนมาซ หรือละหมาด (หรือในภาษาอาหรับเรียกว่า “เศาะลาฮ.”) 3.การจ่ายซะกาต 4. การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน (ถือบวชทั้งเดือนยังสามารถทำได้ ทำไมยังสามารถทำได้ 5.การทำฮัจญ์/ ศาสนาอิสลามได้กำหนดให้ทุกหลักปฏิบัติเป็นไปอย่างมีวินัย โดยหลักปฏิบัติเบื้องต้นของศาสนาอิสลาม

1.5 การติดตามโดยพี่เลี้ยง ซึ่งเป็นการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างสัปบุรุษด้วยกันที่มีประสบการณ์ในการดูแลสุขภาพตนเองที่มากกว่าสัปบุรุษที่อยู่ระหว่างการทดลอง

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง โดยพี่เลี้ยงจะทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แลกเปลี่ยน แนะนำ และสนับสนุนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้กับสัปบุรุษ เปิดโอกาสให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน “มนุษย์ทุกคนล้วนมีสัญชาตญาณรักการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และคบหามิตรสหายที่จะคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อประโยชน์สุขทั้งใน دنیاและอาคิเราะฮ์ ทั้งนี้ มนุษย์โดยทั่วไปนั้นมีความแตกต่างกันทั้งด้านศาสนาและจรรยา มารยาท มีทั้งคนดี ที่ควรแก่การเลือกคบเป็นมิตร และคนชั่วที่ควรหลีกเลี่ยง ไม่ร่วมคบค้าสมาคมด้วยการได้คบหาสมาคมกับคนดีนั้นเป็นลาภอันประเสริฐ ซึ่งจะส่งผลดีทั้งใน دنیاและอาคิเราะฮ์ อัลลอฮ์ตะอาลา ตรัสว่า “ในวันนั้น (วันกิยามะฮ์) บรรดามิตรสหายทั้งหลายต่างกลายเป็นศัตรูต่อกัน นอกจากผู้ที่มีความยำเกรง” (อิซซุครุฟ: 67) จึงจำเป็นที่พี่เลี้ยงต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ หรือมีความประพฤติตลอดจนวิถีชีวิตที่เป็นที่ยอมรับ เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือนับตั้งแต่การให้ข้อมูล การให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ชี้ช่องทางตลอดถึงเป็นตัวอย่างเพื่อให้ “สัปบุรุษที่ต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม” เพิ่มความสามารถ ในด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยตรง แต่เป็นการเรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับชีวิตเป็นองค์รวมทั้งในเรื่องความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติตลอดถึงการแสดงออกทางด้านต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัว ดำรงชีวิต เห็นช่องทางการพัฒนาตน พี่เลี้ยงจะเป็นต้นแบบของพฤติกรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ เช่น ความสม่ำเสมอในการดูแลสุขภาพตนเอง ความอดทน ประหยัด การนับถือตนเอง

- 1.6 สรุปผลการเรียนรู้** เป็นการจับเอาความรู้ที่เกิดขึ้นสั้นๆ ภายหลังการทำกิจกรรม แล้วนำไปสู่การวางแผนในครั้งต่อไป ทำให้คนทำรู้สึกตื่นตัวและมีความรู้สึผูกพันกับงาน รูปแบบการสรุปผลการเรียนรู้นั้นสามารถดำเนินการได้ทั้งระหว่างการทำกิจกรรมเพื่อปรับปรุง/แก้ไขระหว่างการทำงาน หรือ “การทำไป คิดไป แก้ไขไป” และภายหลังสิ้นสุดแต่ละกิจกรรมเพื่อนำไปวางแผนกิจกรรมครั้งต่อไป ไม่ใช่การวิพากษ์วิจารณ์หรือวินิจฉัยว่าใครถูกใครผิดเพราะถือว่าเป็นความรับผิดชอบร่วมไม่ใช่การบ่นหรือวิเคราะห้ในทุกประเด็น แต่เป็นการคุยที่มีเป้าหมายและให้บทเรียนกับทีมงาน และบรรยากาศในการทำสรุปผลการเรียนรู้ต้องไม่ทำลายคุณค่าของสมาชิกในทีมงาน

2. โครงการ “การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต เพื่อลดหนี้สินของคนในชุมชนบ้านสันถนน ตำบลป่าดู้ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่”

ทีมวิจัยกลางและทีมวิจัยในพื้นที่ได้จัดเวทีวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันระหว่างทีมวิจัยกับนักวิชาการศาสนาในชุมชนซึ่งทำให้เห็นสาเหตุแห่งหนี้สินตามหลักการทางศาสนา คือ

1. ความอยากได้อะไรก็มี เห็นผู้อื่นมีก็อยากได้ อยากมีตามเขาขาดการวิเคราะห์ตัวเอง
2. อยากจะเท่าเทียม ไม่ได้รู้จักประมาณตนเอง
3. ไม่มีการวางแผนการใช้จ่ายเงิน ไม่มีการประมาณค่าใช้จ่าย (ขาดทักษะ)
4. ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค
5. เกิดความโลภ ขาดการวิเคราะห์หรือรู้จักตนเอง
6. หลักการทางศาสนาคริสต์ว่าด้วย “ขาดการยับยั้งชั่งใจ การบังคับความต้องการของตนเอง ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง ทั้งที่ความจำเป็นของตนเองก็ยังมี”
7. คนปัจจุบันมีความวิริยะในการทำงานน้อยมาก

หลักการทางศาสนาที่เกี่ยวข้องต่อสาเหตุแห่งหนี้สิน

จากสาเหตุเบื้องต้น นักการศาสนาในพื้นที่มองว่าแท้ที่จริงแล้วในพระคัมภีร์เกี่ยวกับความโลภ ลูกา ข้อ 12 ข้อ 15 ท่านได้กล่าวคำอุปมาเรื่องเศรษฐีใจ “มีผู้หนึ่งในหมู่คนทูลพระองค์ว่า “อาจารย์เจ้าข้า ขอสิ่งพี่ชายของข้าพเจ้าได้แบ่งมรดกให้กับข้าพเจ้า” แต่พระองค์ตรัสตอบเขาว่า “นรุชเอย ใครได้ตั้งเราให้เป็นตุลาการ หรือเป็นผู้แบ่งมรดกให้ท่าน” แล้วพระองค์จึงตรัสแก่เขาทั้งหลายว่า “จงระวังและเว้นเสียจากการโลภทุกประการ เพราะว่าชีวิตของคนมิได้อยู่ในการที่มีของพุ่มเฟิย”

ใน 1 ทิโมธี บทที่ 6 ข้อ 10 “แต่ถ้าเรามีอาหารและเสื้อผ้า ก็ให้เราพอใจด้วยของเหล่านั้นเถิด ส่วนคนเหล่านั้นที่อยากร่ำรวยก็ตกอยู่ในข่ายของความเขี้ยววนและติดบ่วงแล้วและในความปรารถนานานาที่ไร้ความคิดและเป็นภัยแก่ตัว ซึ่งทำให้คนเราต้องถึงความพินาศเสื่อมสูญไป ด้วยว่าการรักเงินทองนั้นเป็นมูลรากแห่งความชั่วทั้งมวล และเพราะความโลภนี้แหละ จึงทำให้บางคนห่างไกลจากความเชื่อและตรอมตรมด้วยความทุกข์

อพยพบทที่ 20 ข้อ 17 อย่าโลภครวเรือนของเพื่อนบ้าน อย่าโลภภรรยาของเพื่อนบ้านหรือทาสทาสีของเขา หรือโค หรือลาของเขา หรือสิ่งใดๆซึ่งเป็นของของเพื่อนบ้าน

นอกจากนี้ยังมีหลักคำสอนทางศาสนาเพื่อเป็นแนวทางดำเนินชีวิตเพื่อลดหนี้สินจากพระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่ เป็นบางข้อ เช่นใน พระธรรมมัทธิว 7 ข้อ 31-33 “จงแสวงหาแผ่นดินของพระเจ้าและความชอบธรรมของพระองค์ก่อนแล้วพระองค์จะทรงเพิ่มเติม สิ่งทั้งปวงเหล่านี้ให้” ขยายความ ถ้าเรามีความชอบธรรมในหลักคำสอนดำเนินชีวิตประจำวัน ความโลภ ความหลง ความมั่งคั่งใหญ่ไฝสูงเกินที่ตนเองจะทำได้ จะไม่มี จะไม่หลงมัวเมา อบายมุขต่างๆ ที่เป็นเหตุเสียทรัพย์สินโดยใช่ การมีหลักธรรมนำชีวิต จะทำให้เรารู้จักประมาณตนใช้ชีวิตที่พออยู่ พอดี พอกิน พอใช้

พระธรรม ฟิลิปปี บทที่ 4 ข้อ 12-13 “ข้าพเจ้ารู้จักที่จะเผชิญกับความตกต่ำและรู้จักจะเผชิญกับความอุดมสมบูรณ์ ไม่ว่าในกรณีใดๆ ข้าพเจ้ารู้จักเคล็ดลับที่จะเผชิญกับความอึดท้องและความอดอยาก” ความหมาย คนเราต้องรู้จักสู้ชีวิต ไม่ว่าจะมีความลำบากให้รู้จักที่จะเผชิญได้ทุกอย่าง หนักเอาเบาสู้ ความขยันนำไปสู่ความสำเร็จ

พันธสัญญาเดิม จากสดุดีที่ 23 ข้อ 1-4 “พระเจ้าทรงเลี้ยงดูข้าพเจ้าดุจเลี้ยงแกะ ข้าพเจ้าจะไม่ขัดสน พระองค์ทรงกระทำให้ข้าพเจ้านอนลงที่ทุ่งหญ้าเขียวสด พระองค์ทรงนำข้าพเจ้าไปริมน้ำ แดนสงบ ทรงฟื้นจิตวิญญาณของข้าพเจ้า พระองค์ทรงนำข้าพเจ้าไปในทางชอบธรรม เพราะเห็นแก่พระนามของพระองค์ แม้ข้าพเจ้าพระองค์จะเดินไปตามหุบเขาเงามัจจุราศ ข้าพเจ้าจะไม่กลัวอันตรายใดๆ เพราะพระองค์ทรงสถิตอยู่กับข้าพเจ้า พระองค์คทาและธำมรงค์ของพระองค์เล่าโลมข้าพระองค์” ความหมาย ถ้าเรดำเนินชีวิตอยู่ในทางชอบธรรม พระเจ้าจะอวยพรได้พบกับความอุดมสมบูรณ์ พบกับความสำเร็จในชีวิต พบกับความสุขในครอบครัวคือผู้เลี้ยงแกะที่พาแกะไปพบกับทุ่งหญ้าที่เขียวสดและลำธารที่มีแหล่งน้ำให้ดื่ม มีที่ร่มรื่นให้พักผ่อน มีผู้คุ้มครองปกป้องพ้นจากอันตราย

สุภาษิตบทที่ 30 ข้อ 8 คือ “ขอให้ความไม่มูสาและความเท็จไกลจากข้าพระองค์ ขออย่าประทานความยากจนหรือความมั่งคั่งแก่ข้าพระองค์ ขอเลี้ยงข้าพระองค์ด้วยอาหารที่พอดีแก่ข้าพระองค์”

หากจะส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักถึงภาวะหนี้สินของตนเองแล้วกลับไปใช้ชีวิตอยู่อย่างอดิทย่อมเป็นเรื่องยาก แต่หากจะใช้ชีวิตอยู่ที่สอดคล้องกับรายรับที่มีก็เห็นจะพอเป็นไปได้ ทั้งนี้หลักของการพออยู่พอกินในพระพุทธศาสนาเองก็ปรากฏชัดตามหลักการของ “ทิวฐัมมิกัตถะ” ประโยชน์ปัจจุบัน หรือหลักสร้างความสำเร็จทันตาเห็น บางที่ท่านเรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ (อุ.อา.กะ.สะ.) อันเป็นคำสอนให้ตั้งเนื้อตั้งตัวได้ในทางเศรษฐกิจ 4 ประการ คือ

(1) ต้องมีความหมั่น คือ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักใช้ปัญญาความสามารถจัดการดำเนินการไปให้ได้ผลดี ซึ่งเป็นทางให้ได้ทรัพย์ ข้อนี้ตรงกับหลักเศรษฐกิจข้อแรกคือ Production หลักผลิตกรรม

(2) ต้องการรักษา คือ ต้องรู้จักเก็บคุ้มครองทรัพย์ หน้าที่การงานและผลงานที่ตนได้มาหรือได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียโดยเฉพาะ ถ้าเป็นทรัพย์ ก็ต้องยังรู้จักเก็บออม ข้อนี้ตรงกับหลัก Saving หลักเก็บออม

(3) ต้องเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน คือ เลือกคบแต่สุหมิตร ได้แก่ มิตรแท้ เพื่อนจริง ที่มีอุปการคุณ สมานสุขทุกข์ แนะนำประโยชน์ให้และมีความรักใคร่จริงใจ ถ้าดำเนินธุรกิจเป็นบริษัทหรือสหกรณ์ ก็จำเป็นต้องเลือกสมาชิกที่ดี ตรงกับหลัก Cooperation หลักสหกรณ์

(4) ต้องมีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ตรงกับหลัก Household Budget งบประมาณประจำบ้านหรือการวางแผนการใช้จ่ายประจำครอบครัว นั่นเอง

ยังมีหลักคำสอนที่กล่าวถึงการที่ตระกูลหรือครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งจะตั้งอยู่ได้นานก็จำเป็นที่จะต้องรู้จักหลักไว้ก่อน คือ

- 1) ของหาย รู้จักเสาะแสวงหาคืนมา
- 2) ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม
- 3) รู้จักประมาณความพอดีในการกินการใช้
- 4) พ่อบ้านแม่บ้านเป็นผู้มีศีลธรรม

หลักคำสอนที่กล่าวถึงความรู้จักประมาณตนหรือรู้จักความพอดีในการแสวงหาทรัพย์ในทางที่ชอบไม่
โลกมากจนเกินไป และเมื่อหามาได้แล้วก็ต้องรู้จักประมาณในการใช้จ่ายด้วยต้องไม่ให้ฟุ่มเฟือยจนเกินไป และ
ต้องมีอัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตนเอง คือ ต้องรู้ตัวอยู่เสมอว่าเรามีชาติตระกูลยศตำแหน่ง หน้าที่การ
งานความรู้ความสามารถแค่ไหนเพียงไร แล้วต้องประพฤติตนให้สมกับภวะนั้น ๆ อย่าหลงตัวเอง อย่าลืม
ตัวเองเป็นเด็ดขาด

หลักศาสนาสำคัญ ที่ควรจะนำมาประยุกต์ได้กับลักษณะทั่วไป

สุภาษิตบทที่ 6 ข้อ 6-11 คนเกียจคร้านเอ๋ย ไปหามดไป พิเคราะห์ดูทางของมันและจงฉลาดโดย
ปราศจากผู้นำทาง ผู้ดูแลหรือผู้ปกครอง มันเตรียมอาหารของมันในฤดูแล้ง และสะสมของกินของมันในฤดู
เกี่ยว โอ คนเกียจคร้านเอ๋ย เจ้าจะนอนนานเท่าใด เมื่อไรเจ้าจะลุกขึ้นจากหลับ หลับนิด เค็มน้อย กอดมือ
พักนิดน้อย ความจนจะมาเหนือเจ้าอย่างคนจรและความขัดสนอย่างคนถืออาวุธ

1) เน้นการพึ่งตนเอง : ความหมายในทางพุทธธรรมคือ ความสามารถในการพัฒนาตนเองด้วยการ
พิจารณาอย่างแยบคาย เห็นความเป็นจริงของความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ขณะที่ความหมายที่มักเข้าใจกัน
ในทางเศรษฐศาสตร์คือ

2) เน้นการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท : เป็นข้อที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดทั้งในแง่ความหมายทางธรรม
และยังนำมาประยุกต์กับเศรษฐกิจได้

3) เน้นอหิงสา หรือการละเว้นจากการสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความรุนแรง : ประโยชน์ข้อนี้ ก่อให้เกิด
ความร่วมมือกันแทนที่จะเป็นการแข่งขัน ซึ่งมีทางเป็นไปได้ และเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด
ด้วย แต่สิ่งที่ต้องขจัดออกไปอย่างสิ้นเชิงคือ ความโลภ

4) เน้นการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพการงานที่เป็นประโยชน์ สุจริต มีมานะอดทน
สัมาอาชีวะ : ข้อนี้จะเน้นการผลิต-ไม่ผลิต การบริโภค-ไม่บริโภค ในลักษณะที่ไม่เป็นผลดีแก่มนุษย์และ
สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เป็นการปฏิบัติธรรมหรือหน้าที่ที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตส่วนหนึ่ง

5) เน้นการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น : ข้อนี้ถือเป็นหัวใจของพุทธธรรม ในการดำเนินชีวิตไปตามทางสายกลางมุ่งเน้นสันติสุข ท่ามกลางในทางเศรษฐกิจ ที่ต้องแข่งขันกันอย่างดุเดือดเพื่อแย่งชิงผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ถ้าหันมาร่วมมือกันสังคมก็จะได้รับประโยชน์มหาศาล

6) พยายามละกิเลสและความโลภ : ความโลภนำไปสู่พฤติกรรมที่เน้นการเสี่ยง ที่มีผลกระทบต่อความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นสาเหตุสำคัญ ที่อาจจะนำความเสียหายในทางเศรษฐกิจมาสู่ตนเองและสังคม

7) การเน้นความซื่อสัตย์ สุจริต มีความละเอียด และเกรงกลัวการกระทำความผิด : เน้นการมีจิตใจเป็นกุศลมีเจตนาหรือความตั้งใจดีต่อผู้อื่น จิตที่บริสุทธิ์ย่อมนำมาซึ่งจิตที่สงบและมีสติมั่นคง นำไปสู่ปัญญาและความพ้นทุกข์

หลักการแบ่งจัดสรรทรัพยากรในการใช้จ่ายตามรายได้ พระพุทธเจ้าให้มีการจัดสรรทรัพยากรออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. แบ่ง 1 ส่วน เพื่อใช้บริโภค เลี้ยงตนเองให้เป็นสุข เลี้ยงครอบครัว และคนที่อยู่ในความรับผิดชอบให้เป็นสุข และใช้ทำความดี บำเพ็ญประโยชน์แก่สาธารณะ เป็นต้น
2. แบ่ง 2 ส่วน เพื่อจัดสรรไว้สำหรับลงทุนประกอบกิจการงานต่างๆ
3. แบ่ง 1 ส่วน เพื่อเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น เช่น เมื่อเกิดอุบัติเหตุ เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น

หลักการทางศาสนาล้วนกล่าวถึงต้นเหตุแห่งหนี้ สาเหตุแห่งหนี้ วิธีการการจัดหนี้สินที่เริ่มจากรากเหง้าของปัญหาคือความอยากของคน ความปรารถนาในสิ่งที่คนอื่นมีโดยไม่ได้ประมาณตัวเอง ซึ่งหากจะแก้ไขตรงนี้ก็นับว่าเป็นการแก้ที่ถูกต้องแต่ที่มิวิจยมองว่าในระยะเวลาของการดำเนินงานที่เหลืออยู่อาจจะไม่สามารถทำได้ เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันเป็นเหมือนสิ่งเหล่านี้ได้ฝังรากลึกมานานจนหลายครั้งที่มีการพูดคุยดังกล่าวจะทำให้ชุมชนรู้สึกว่ายากทำไม่ได้ ดังนี้ เป็นต้น แต่มีสิ่งหนึ่งที่มิวิจยมองว่าน่าจะยังมีความเป็นไปได้ คือการให้ชุมชนได้ตระหนักถึงความมีระเบียบวินัย รักษาสัจจะต่อตนเองและแหล่งเงินกู้ เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันยังพบว่า มีคนในชุมชนไม่ได้กู้ยืมเงินตามวัตถุประสงค์ของแหล่งเงินกู้ หรือใช้เงินไม่ได้ใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์ “บางคนไปกู้เงินเพื่อซื้อรถยนต์หรือไซค์ แต่เมื่อคณะกรรมการถามก็บอกว่าจะเอารถยนต์ไซค์ไปขนสินค้า เกษตร หรือค้าขาย คณะกรรมการจำเป็นต้องให้เมื่อเขายื่นแบบนี้ แต่จริงๆแล้วไม่ใช่ เอาไปขับเล่นหรือซื้อให้ลูก

ขับไปเรียน” (นายบุญยง ฤณอมบุญ หัวหน้าทีมวิจัยและประธานกลุ่มกองทุนเงินล้านกล่าวไว้ในเวทีวิเคราะห์สถานการณ์หนี้สินในชุมชนบ้านสันถนน) ซึ่งสอดคล้องกับแบบสอบถามที่พบว่า

1. ไม่ได้ใช้เงินกู้ไปตามวัตถุประสงค์การกู้ทั้งหมด จำนวน 7 คน
2. ใช้เงินกู้ไปตามวัตถุประสงค์การกู้บางส่วน จำนวน 19 คน โดยใช้ตามวัตถุประสงค์คิดเป็นร้อยละ 45 %
3. ใช้เงินกู้ไปตามวัตถุประสงค์ของการกู้ทั้งหมด จำนวน 20 คน

เพื่อให้การแก้ไขปัญหาหนี้สินของคนบ้านสันถนนได้อย่างถูกต้อง ทีมวิจัยบ้านสันถนนจึงได้จัดให้มีเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ภาวะหนี้ของคนในชุมชนโดยเครื่องมือ “โองงชีวิต” เพื่อให้ชุมชนได้วิเคราะห์ตนเองในประเด็นรายรับ รายจ่ายของคนในครอบครัว แล้วร่วมกันมองหาแนวทางแก้ไข ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ข้อสรุปจากเวทีดังกล่าว ดังนี้

1. มีความขยันหมั่นเพียร (ไม่มีหนี้ ถ้าไม่จำเป็น)
2. ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น
3. ให้องค์กรที่เกี่ยวข้องมาชี้แนะ
4. ลดอัตราการใช้จ่ายเคมีลงแล้วหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพแทน
5. ปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ (กินทุกอย่างที่ปลูก ปลูกทุกอย่างที่กิน)

นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้เพิ่มเติมจากประเด็นข้างต้น ดังนี้

1. ให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อแหล่งเงินกู้ยืม ไม่หลอกลวงหรือขาดวินัยในการกู้ยืมและคืนเงิน หรือความซื่อสัตย์ ดังมีทริบพิที่ 25 ข้อ 14-30 ว่า “เพราะว่าเหมือนอย่างชายคนหนึ่งที่กำลังจะออกเดินทาง เขาจึงเรียกบ่าวทั้งหลายของตนมาและฝากทรัพย์สิ่งของของตนกับพวกเขาไว้ คนหนึ่งท่านให้ห้าตะลันต์ คนหนึ่งสองตะลันต์ และอีกคนหนึ่งตะลันต์เดียว ตามความสามารถของแต่ละคนแล้วท่านก็ไป คนที่ได้รับห้าตะลันต์ก็ไปทันที เอาเงินนั้นไปค้าขายได้กำไรอีกห้าตะลันต์ คนที่ได้รับสองตะลันต์ก็ได้กำไรอีกสองตะลันต์เหมือนกัน แต่คนที่ได้รับตะลันต์เดียวนั้นออกไปซุกหลุมและซ่อนเงินของนายไว้ หลังจากผ่านไปเป็นเวลานาน นาย

ของบ่าวทั้งหลายมาคิดบัญชีกับพวกเขา คนที่ได้รับห้าตะลันต์ก็เอาเงินกำไรอีกห้าตะลันต์มาชี้แจงว่า “นายเจ้าข้า ท่านมอบเงินห้าตะลันต์ไว้กับข้าพเจ้า นี่แน่ข้าพเจ้าได้กำไรมาอีกห้าตะลันต์ นายจึงตอบว่า ดีแล้ว เจ้าเป็นบ่าวที่ดีและซื่อสัตย์ เจ้าซื่อสัตย์ในของเล็กน้อย เราจะต้องเจ้าให้ดูแลของจำนวนมาก เจ้าจงร่วมยินดีกับนายของเจ้าเถิด คนที่ได้รับสองตะลันต์มาชี้แจงด้วยว่า นายเจ้าข้า ท่านมอบเงินสองตะลันต์ไว้กับข้าพเจ้า นี่แน่ข้าพเจ้าได้กำไรมาอีกสองตะลันต์ นายจึงตอบว่า ดีแล้วเจ้าเป็นบ่าวที่ดีและซื่อสัตย์ เจ้าซื่อสัตย์ในของเล็กน้อย เราจะต้องเจ้าให้ดูแลของจำนวนมาก เจ้าจงร่วมยินดีกับนายของเจ้าเถิด คนที่ได้รับตะลันต์เดียวก็มาชี้แจงด้วยว่า นายเจ้าข้า ข้าพเจ้ารู้อยู่ว่าท่านเป็นคนใจตระหนี่ เกี่ยวผลในที่ที่ท่านไม่ได้หว่าน รวบรวมในที่ที่ท่านไม่ได้โปรย ข้าพเจ้ากลัวจึงเอาเงินตะลันต์ของท่านไปซ่อนไว้ใต้ดิน ดูสิ นี่เงินของท่าน นายจึงตอบว่า ใจบ่าวชั่วและเกียจคร้าน เจ้าก็รู้ไม่ใช่หรือว่าเราเกี่ยวในที่ที่เราไม่ได้หว่าน รวบรวมในที่ที่เราไม่ได้โปรย เพราะฉะนั้นเจ้าควรเอาเงินเราไปฝากกับนายธนาคาร เมื่อเรามากก็จะได้เงินทั้งดอกเบี้ยยด้วย เพราะฉะนั้น จงเอาเงินตะลันต์เดียวนั้นจากเขาไปให้คนที่มิสืบทอด เพราะหาใครที่มีอยู่แล้วจะให้แก่นคนนั้นจนมืออย่างเหลือเฟือ แต่คนที่ไม่มีแม้แต่สิ่งที่มีอยู่ก็จะเอาไปจากเขา เอาอ้าวชั่วช้าไปทั้งเสียยังที่มืด ภายนอก ซึ่งที่นั่นจะมีการร้องไห้ ขบเขี้ยวเคี้ยวฟัน

2. สร้างวินัยในการใช้จ่ายเงิน และให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างจริงจัง แล้วนำไปสู่การเอาผลของการบันทึกมาใช้ในการวางแผนการลดหนี้สิน
3. ให้มีการเรียนรู้ข้ามชุมชนเพื่อมองเห็นแนวทางในการลดภาวะหนี้สินของคนในชุมชน แล้วนำมาปรับใช้กับตัวเองแล้วขยายใช้กับคนในชุมชน
4. ทั้งนี้กระบวนการทั้งหมดอาจสามารถทำได้โดยการเริ่มจากกลุ่มทดลองหลักคือทีมวิจัย (ทีมวิจัยบางคนยังเป็นหนี้ และไม่มีหนี้)

3. โครงการ “การประยุกต์หลักศาสนธรรมเพื่อการฟื้นฟูการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนของคนในหมู่บ้านไต้ร่อง” พื้นที่การดำเนินงานคือ บ้านไต้ร่อง ตำบลป่าป๋อง อำเภออดอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่

กระบวนการการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับต่างๆ จากกระยะแรกพบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านไต้ร่องหลักๆ ซึ่งเป็นภาพที่ชัดและมองเห็นได้ จะมีหรืออยู่ที่ระดับที่ 3 ดังนี้

1. ระดับการรับรู้ของคนในชุมชนระหว่างอดีตกับปัจจุบันนั้นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในอดีตหากมีกิจกรรมหรืองานอะไรก็ตามที่จะเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้วในชุมชน ชาวบ้านหมู่บ้านได้ร้องจะรับรู้ รับทราบโดยทั่วถึงกัน อันเนื่องจาก บ้านได้ร้องในอดีต ส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตรทำไร่ทำนา ทำสวน พอถึงฤดูทำนามีการลงแขก เช่นการไถนา การปักดำนา ปราบวัชพืชในนา ตลอดจนถึงการเก็บเกี่ยว (นี่เป็นขั้นตอนการลงแขก) หลังจากเก็บผลผลิตจากการทำไร่ทำนา เสร็จสิ้นฤดูการทำนาคนส่วนใหญ่ก็จะไปรับจ้างทั่วไป เช่น ทำสวน รับจ้างตัดไม้ ตัดฟัน งานด้านการก่อสร้าง และงานทั่วไปอื่นๆ สำหรับคนเลี้ยงสัตว์เช่น วัว ควาย หมู ไก่ และอื่นๆ เลี้ยงไว้ใช้งานและ เพื่อผลิตลูกขาย และขายมูลสัตว์เพื่อใช้ทำปุ๋ย ในวิถีเกษตรทำให้คนมีปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา การสื่อสารเพื่อการรับรู้จึงเป็นลักษณะของการสื่อสารแบบปากต่อปาก

หรือจะพบอีกหนึ่งการสื่อสารเพื่อให้เกิดการรับรู้ของคนในชุมชนอีกช่องทางหนึ่งคือ ในสมัยก่อนไม่มีโรงสีข้าวเวลาจะให้ข้าวเปลือกเป็นข้าวสารต้องเอาไปตำกับครกมอซึ่งมีไม้ก่หลังในหมู่บ้าน(มองทำจากไม้ซุงขนาดเล็กหรือเท่ากับเสาบ้านใช้คน 2-3 คนเหยียบเพื่อตำข้าวให้แหลก ตำเสร็จก็ผัดร่อนแยกแกลบ (รำ) หรือปลายข้าว(ข้าวเบียง) ให้เป็นอาหาร เป็ด ไก่ หมูที่เลี้ยงไว้ ซึ่งชาวบ้านก็จะสื่อสารหรือพูดคุยกัน

นอกจากนี้ความเป็นคริสเตียนที่มีความเคร่งครัดในวัตรปฏิบัติ ไปโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ โบสถ์ก็จะเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำหน้าที่เพื่อให้ชาวบ้านได้รับรู้กิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในชุมชน

ปัจจุบันการมีส่วนร่วมในระดับการรับรู้ของคนในชุมชนจะเปลี่ยนไปตามช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย และเป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการรับรู้ในช่องทางที่แตกต่างกัน ผู้สูงอายุในชุมชนที่อยู่ติดบ้าน ติดสังคม ปากต่อปากก็ยังเป็นการสื่อสารสำคัญเพื่อสร้างการรับรู้ ในขณะที่วัยทำงาน จนถึงเยาวชน สื่อออนไลน์กลับเป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสารเหตุการณ์สำคัญของชุมชน

แต่ถึงกระนั้นช่องทางสำคัญในการสื่อสารเพื่อสร้างมีส่วนร่วมในการรับรู้โบสถ์ก็ยังทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้เกิดการรับรู้

2. การมีส่วนร่วมในระดับการร่วมคิดและร่วมวางแผนการดำเนินงาน

อดีตเมื่อชาวบ้านรับทราบว่าจะมีกิจกรรมหรือเหตุการณ์สำคัญๆทั้งระดับปัจเจกหรือระดับหมู่บ้าน ชาวบ้านบ้านได้ร้องจะมีส่วนร่วมในการคิดและวางแผนในระดับที่แตกต่างกัน กล่าวคือ

งานระดับปัจเจก เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน หรืองานศพ การมีส่วนร่วมในการคิดจะมีน้อยเพราะส่วนใหญ่เจ้าภาพจะเป็นผู้คิดริเริ่มตามศักยภาพของเจ้าภาพหรือบรรดาเครือญาติ(ซึ่งก็เป็นเครือญาติเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน) เองว่าอยากให้งานออกมาเป็นแบบไหน หากจะมีส่วนร่วมในระดับนี้ ก็จะเป็นในส่วนของการรายละเอียดปลีกย่อย

งานระดับชุมชน จะมีการป่าวประกาศหรือเชื้อเชิญให้มีการวางแผนการทำงานร่วมกัน เช่นงานคริสต์มาสในอดีต จะมีการประชุมเพื่อวางแผนร่วมกันออกแบบว่าอยากให้งานที่จะเกิดขึ้นมีลักษณะเป็นอย่างไร อยากจัดงานแบบไหน แล้วจึงจะไปสู่การทำงานร่วมกัน หรือในปีที่เริ่มมอบทุนการศึกษาให้นักเรียน นักศึกษา คือ ปี 2535 ก็เกิดจากการที่คริสตจักรและศาสนิกชนร่วมกันคิดและวางแผนร่วมกันว่าจะมีการส่งเสริมการศึกษาให้แก่เด็ก เยาวชนในบ้านได้ร้องอย่างไร ก่อนที่ระดมเงินจากสมาชิกของโบสถ์ การออกแบบให้มีการกู้และนำดอกเบี้ยวเข้ากองทุน รวมถึงการรวบรวมเงินถวายเป็นกองกลางแล้วมอบเป็นทุนการศึกษาให้แก่ชุมชนในทุกๆปี

ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับนี้จะพบว่าในลักษณะของงานใน 2 ระดับนี้อยู่ โดยในระดับปัจเจกนั้น ก็ยังเป็นเจ้าภาพที่คิดริเริ่มตามศักยภาพของตนเอง ชุมชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมแต่อย่างใด

ระดับชุมชน ชาวบ้านก็จะมีส่วนร่วมในการวางแผนบ้างในกรณีที่ได้รับการประสานงานจากผู้นำในระดับต่างๆ ก็ที่น่าสนใจก็คือกลุ่มใหญ่ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม คือ กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน แต่ข้อจำกัดของกลุ่มดังกล่าวก็คือจะมีผู้ให้ข้อมูลในการวางแผนงานเพียงไม่กี่คนในการประชุมแต่ละครั้ง ในขณะที่กลุ่มแม่บ้านจะเป็นกลุ่มรองที่เข้ามามีส่วนร่วมในงานชุมชน

งานหรือกิจกรรมทางศาสนา เนื่องจากการบริหารเพื่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมของโบสถ์ คริสตจักรศรีพนามัยจะมีกลุ่มที่รับผิดชอบงานในแต่ละด้าน เช่น งานอนุชน ก็จะมีกลุ่มอนุชนรับผิดชอบในการคิดวางแผนการดำเนินงาน งานวิศึกษาก็จะมีกลุ่มดังกล่าวที่รับผิดชอบในการวางแผนการเรียนการศึกษาพระคัมภีร์ แต่จะมีการประชุมเพื่อวางแผนการทำงานอยู่เป็นระยะ

3. การมีส่วนร่วมในระดับลงมือปฏิบัติการ

การมีส่วนร่วมในระดับนี้จะเห็นได้มากในชุมชนบ้านใต้ร้องในอดีตกล่าวคือ เมื่อมีกิจกรรมเกิดขึ้นในชุมชน ชาวบ้านจะมาร่วมกันลงไม้ลงมือปฏิบัติงานกันอย่างแข็งขันและจริงจัง ช่วยกันตั้งแต่เข้าจนค่ำมืด ไม่ละ

ทั้งกัน ไม่ว่าจะเป็นงานระดับปัจเจกหรืองานระดับชุมชน รวมถึงงานที่คริสตจักร การช่วยงานในลักษณะเมื่อก่อนนั้นไม่ใช่เพียงแค่จบงานก็แยกย้ายกันไป แต่อยู่ช่วยกันจนเจ้าภาพสบายใจ ทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว

อดีตเมื่อจะมีงานคริสตมาส นมัสการตอนเช้าวันอาทิตย์ ชาวบ้านทุกกลุ่มจะนำกิ่งไม้ไปแต่งธรรมาสน์ ต้นมะขามใช้เป็นต้น คริสตมาส (สมัยก่อน) ได้มีการนำขนมมาแขวนตามกิ่งไม้คือต้นมะขามมีพร้อมทั้งมีของขวัญที่จะมอบให้ซึ่งกันและกัน หรือในงานนมัสการขอบคุณพระเจ้า ในอดีตมีการนำวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างปะลัมพีธคนละเล็กละน้อยเช่น ใบตองตึง ไม้ไผ่มีการนมัสการพระเจ้านำดอกทองกวาวมาตกแต่งสถานที่เพื่อความสวยงามมีการจัดเตรียมงานประมาณ 1 อาทิตย์เลี้ยงข้าวโตก ก่อนจะช่วยกันเก็บหลังงานเสร็จสิ้น

ปัจจุบันการมีส่วนร่วมในระดับนี้ยังคงมีอยู่แต่อยู่ในระดับที่เจือจางไม่เข้มข้น จะมีกลุ่มคนไม่กี่กลุ่มและหน้าเดิมๆที่เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ทำธุระร่วมกัน คือ กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน อันเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของบ้านได้รื้อที่เปลี่ยนไป กลุ่มวัยแรงงาน ผู้คนทำงานรับจ้างเป็นลูกจ้างทั้งภาครัฐและเอกชน เข้าออกจากบ้าน เย็นกลับเข้าบ้าน ระบบการศึกษาที่เปลี่ยนไปทำให้กลุ่มเยาวชนส่วนมากจะเข้าไปศึกษาในเมืองหรือบางคนต้องเรียนพิเศษ การจะให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในชุมชนสำหรับคนทั้งสองกลุ่มจึงมีความยากยิ่ง ดังจะเห็นได้จาก ในงานนมัสการขอบคุณพระเจ้า จากเดิมคนทุกกลุ่มวัยจะมาช่วยกันล่องหน้าก่อนวันงานจริงประมาณ 1 อาทิตย์ แต่ปัจจุบันนอกจากระยะเวลาในการเตรียมงานจะสั้นแล้วกลุ่มที่คนที่มาช่วยงานจริงจังก็น้อยเหลือเพียงไม่กี่กลุ่มดังกล่าวข้างต้น

การส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนนั้น บทบาทของศาสนาโดยผู้นำศาสนาจะใช้คำสอนทางพระคัมภีร์ในการบอกกล่าวให้กับผู้คนเพื่อปลุกฝังน้ำจิตน้ำใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน ซึ่งมีคำสอนทางศาสนาคริสต์มากมายที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อจะให้เห็นถึงบทบาทของศาสนาในกระบวนการดังกล่าว ทีมวิจัยจึงมีการสืบค้นหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างการมีส่วนร่วมและสามารถประมวล รวบรวมมาได้ดังนี้

สตุดีบท 133 ข้อ 1-3

“ดูเถิด ซึ่งพี่น้องอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันก็เป็นการดี และน่าชื่นใจมากสักเท่าใดเหมือนน้ำอันประเสริฐอยู่บนศีรษะไหลอาบลงมาบนหนวดเคราบนหนวดเคราของอาโรน ไหลอาบลงมาบนคอเสื้อของ

ท่านเหมือนน้ำค้างของภูเขาเฮอริโมน ซึ่งตกลงบนเทือกเขาศิโยนเพราะว่าพระเจ้าทรงบังคับบัญชาพระพรที่นั่น คือชีวิตจำเริญเป็นนิรันดร์”

พระธรรม1 โครินธ์บทที่ 12 ข้อ 12-27

“ถึงกายนั้นเป็นกายเดียวกันก็ยังมีอวัยวะหลายส่วนและอวัยวะเหล่านั้นแม้จะมีหลายส่วนก็ยังคงเป็นกายเดียวกันฉันใด พระคริสต์ก็ทรงเป็นฉันนั้น เพราะว่าถึงเราจะเป็นพวกยิว หรือพวกกรีกเป็นทาสหรือมิใช่ทาสก็ตามเราทั้งหลายได้รับบัพติศมาโดยพระวิญญาณองค์เดียวเข้าเป็นกายเดียวกันและพระวิญญาณองค์เดียวนั้น ชาบชานอยู่“เพราะว่าร่างกายมิได้ประกอบด้วยอวัยวะเดียว แต่ด้วยหลายอวัยวะ ถ้าเท้าจะพูดว่า “เพราะข้าพเจ้ามิได้เป็นมือ ข้าพเจ้าจึงไม่ได้เป็นอวัยวะของร่างกายนั้น” เท้าจะไม่เป็นอวัยวะของร่างกายเพราะเหตุนี้ ก็หาไม่ได้ ถ้าหูจะพูดว่า “เพราะข้าพเจ้ามิได้เป็นตา ข้าพเจ้าจึงมิได้เป็นอวัยวะของร่างกายนั้น” การพูดเช่นนั้นจะทำให้หูไม่เป็นอวัยวะของร่างกายก็หาไม่ได้ ถ้าอวัยวะทั้งหมดในร่างกายเป็นตาการได้ยินจะอยู่ที่ไหน ถ้าทั้งร่างกายเป็นหู การดมกลิ่นจะอยู่ที่ไหน แต่พระเจ้าได้ทรงตั้งอวัยวะไว้ในร่างกายตามชอบพระทัยของพระองค์ ถ้าอวัยวะทั้งหมดเป็นอวัยวะเดียวย่างไรร่างกายจะมีที่ใด ความจริงมีอวัยวะหลายอย่างแต่ก็ยังคงเป็นร่างกายเดียวกัน และตาคจะว่าแก่มือว่า ข้าพเจ้าไม่ต้องการเจ้า ก็ไม่ได้หรือศีรษะจะว่าแกเท้าว่า ข้าพเจ้าไม่ต้องการเจ้าก็ไม่ได้ “ที่จริงอวัยวะที่เราเห็นว่าอ่อนแอ เราก็คาดเสียไม่ได้ และอวัยวะที่เราถือว่ามีความเกียติเล็กน้อย เราก็คงทำให้มีเกียรติยิ่งขึ้น และอวัยวะที่ไม่น่าดูนั้น เราก็คงให้น่าดูยิ่งขึ้น เพราะว่าอวัยวะที่น่าดูแล้ว ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องตกแต่งอีก แต่พระเจ้าได้ทรงให้อวัยวะของร่างกายเสมอภาคกัน ทรงให้อวัยวะที่ต่ำต้อยเป็นที่นับถือมากขึ้น เพื่อไม่ให้มีการแก่งแย่งกันในร่างกาย แต่ให้อวัยวะทุกส่วนพ้องซึ่งกันและกัน ถ้าอวัยวะอันหนึ่งเจ็บ อวัยวะทั้งหมดก็พลอยเจ็บด้วย ถ้าอวัยวะอันหนึ่งได้รับเกียรติอวัยวะทั้งหมดก็พลอยชื่นชมยินดีด้วยฝ่ายท่านทั้งหลายเป็นกายของพระคริสต์ และต่างก็เป็นอวัยวะของพระกายนั้น”

พระธรรมกาลาเทียบทที่ 6 ข้อ 2

“จงช่วยรับภาระของกันและกัน และด้วยการกระทำเช่นนี้ท่านทั้งหลายก็ได้ปฏิบัติตามธรรมเนียมปฏิบัติของพระคริสต์”

พระธรรมโคโลสีบทที่ 3:15

“พวกเราผู้เป็นหลายคนยังเป็นกายอันเดียวในพระคริสต์และเป็นอวัยวะแก่กันและกันฉันนั้น”

พระธรรมเอเฟซัสบทที่ 4 ข้อ 3,13

“จงเพียรพยายามให้คงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันซึ่งพระวิญญาณทรงประทานนั้นด้วยสันติภาพเป็นพันธะ” จงกว่าเราทุกคนจะบรรลุถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในเชื่อและในความรู้ถึงพระบุตรของพระเจ้า จงกว่าเราจะโตเป็นผู้ใหญ่เต็มทีคือเต็มถึงขนาดความไพบูลย์ของพระคริสต์”

ยกตัวอย่างการจัดกิจกรรมค่ายครอบครัวที่ทางทีมวิจัยบ้านไต้ร้องได้นำเอาหลักพระธรรม 1 โครินธ์ บทที่ 12 ข้อ 12 “เพราะว่าเหมือนกับร่างกายเดียวที่มีหลายๆอวัยวะและอวัยวะทั้งหมดของร่างกายนั้นแม้จะมีหลายส่วนก็ยังเป็นร่างกายเดียวพระคริสต์ก็ทรงเป็นเช่นนั้น” พระวจนะดังกล่าวทำสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชุมชน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนที่จำเป็นจะต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันเพื่อให้ชุมชนอยู่ได้ ไปปรับใช้ซึ่งทำให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมค่ายครอบครัวครั้งนี้ แต่ละภาคส่วนที่เข้าร่วมกระบวนการได้แสดงออกซึ่งความสามารถของตนเองอย่างไม่เคยเห็นมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นการลำดับพิธีการ การจัดกระบวนการ การเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ทำให้การทำงานลื่นไหลและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดงานทุกประการ กลุ่มสตรีที่ช่วยกันจัดเตรียมอาหารสำหรับการจัดค่ายในครั้งนี้ ดังได้กล่าวไว้แล้วในสถานการณ์ของบ้านไต้ร้องปัจจุบัน ก่อนทำวิจัยพบว่า หากมีงานเกิดขึ้นในชุมชนทั้งงานปัจเจกหรืองานส่วนร่วม การหุงหาอาหารมักจะเหมาจ่ายหรือไม่ก็ใช้วัสดุที่ผลิตจากโฟม “มันมีคนกินแต่มันไม่มีคนล้าง เราก็เลยต้องใช้โฟมใช้แล้วทิ้ง” แม่บ้านท่านหนึ่งได้เล่าให้ทีมวิจัยฟัง แต่เมื่อทีมวิจัยได้ประชุมกันและนำเสนอข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนในอดีตทำให้คณะสตรีตกลงกันที่จะจัดเตรียมอาหาร วัสดุรองรับจากชุมชนเองไปกัน “ทำแบบนี้แล้วมันมีความสุข แม้จะเหนื่อย แต่ทำให้เราได้เห็นความสมัครสมานสามัคคีกันในชุมชนของเรา” แม่บ้านท่านเดิมได้กล่าวกับทีมวิจัย

การมีส่วนร่วมในระดับชั้นดำเนินการจึงสอดคล้องกับพระวจนะ พระธรรมสดุดี 133 ที่กล่าวไว้ว่าดูเถิด ซึ่งฟีนองอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันก็เป็นการดี และน่าชื่นใจมากสักเท่าใดเหมือนน้ำมันประเสริฐอยู่บนศิระะไหลอาบลงมาบนหนวดเคราบนหนวดเคราของอาโรน ไหลอาบลงมาบนคอเสื้อของท่านเหมือนน้ำค้างของภูเขาเฮอริโมน ซึ่งตกลงบนเทือกเขาศิโยน เพราะว่าพระเจ้าทรงบังคับบัญชาพระพรที่นั่น คือชีวิตจำเริญ เป็นนิรันดร์ยกตัวอย่าง บ้านแห่งพระพร ต้องมีความรักซึ่งกันและกัน อภัยโทษ ยกโทษ ต้องช่วยเหลือแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกัน

การมีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชนแต่ละระดับเป็นการตอกย้ำว่าการที่คนในชุมชนได้เสียสละแรงกายสละรายได้ที่จะได้จากการหยุดงานเพื่อมาช่วยกันเตรียมอาหาร สถานที่ รวมถึงทรัพยากรนั้น จากพระธรรมโรม.12.5 กล่าวว่า “พวกเราผู้เป็นหลายคนยังเป็นกายอันเดียวในพระคริสต์และเป็นอวัยวะแก่กันและกันฉันนั้น”

พระธรรมเอเฟซัส.5.30 กล่าวว่า “เพราะว่าเราเป็นอวัยวะแห่งพระกายของพระองค์อวัยวะทุกส่วนเกี่ยวข้องและต้องการซึ่งกันและกันเป็นอย่างมาก เราไม่สามารถแยกอวัยวะบางส่วนออกจากร่างกายได้ และเมื่ออวัยวะหนึ่งเจ็บอวัยวะอื่นก็พลอยเจ็บไปด้วย”

พระธรรม 1 โครินธ์.12.26กล่าวว่า “ถ้าอวัยวะอันหนึ่งเจ็บอวัยวะทั้งหมดก็พลอยเจ็บด้วยถ้าอวัยวะอันหนึ่งได้รับเกียรติอวัยวะทั้งหมดก็พลอยชื่นชมยินดีด้วยเพราะว่า ในร่างกายอันเดียวนั้น เรามีอวัยวะหลายอย่าง และอวัยวะนั้นๆมิได้มีหน้าที่เหมือนกันฉันใด พวกเราผู้เป็นหลายคนยังเป็นกายอันเดียวในพระคริสต์และเป็นอวัยวะแก่กันและกันฉันนั้น (โรม 12:4-5)

พระวาทะของพระเจ้าตอนนี้ได้กล่าวถึงเรื่องกายเดียวกัน และให้ความสำคัญของการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในพระคริสต์ ไม่เพียงแต่เราจะเป็นกายเดียวกันกับพระองค์เท่านั้น แต่เราเป็นกายเดียวกันกับผู้เชื่อด้วย พระคริสต์ทรงเป็นศีรษะ เราทั้งหลายเป็นอวัยวะต่าง ๆ กัน และทุกอวัยวะถูกสร้างมาเพื่อหน้าที่แตกต่างกัน ขาดกันไม่ได้เราไม่สามารถบอกได้ว่าใครเก่งกว่า ดีกว่า หรือมีความสามารถมากกว่าใคร เพราะอวัยวะทุกส่วนล้วนมีความสำคัญ พระเจ้าไม่เคยสอนให้เราคิดแบ่งพรรคพวกหรือต่างคนต่างอยู่ถ้าหากอวัยวะหนึ่งไม่ทำงานหรือถูกกละเลียดตัดขาด ย่อมส่งผลถึงอวัยวะต่าง ๆ เพราะอวัยวะต่าง ๆ ต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน เราจึงเป็นหนึ่งต่อกันและกัน เป็นหนึ่งความรักที่เราจะต้องซัดใช้ให้แก่กันและกันถึงกายนั้นเป็นกายเดียว ก็ยังมีอวัยวะหลายส่วน และอวัยวะเหล่านั้นแม้จะมีหลายส่วนก็ยังเป็นกายเดียวกันฉันใด พระคริสต์ก็ทรงเป็นฉันนั้น (1โครินธ์12:12)

ฝ่ายท่านทั้งหลายเป็นกายของพระคริสต์ และต่างก็เป็นอวัยวะของพระกายนั้น (1โครินธ์12:27) พระองค์ทรงเป็นศีรษะของกาย คือคริสตจักร พระองค์ทรงเป็นปฐม เป็นผู้แรกที่ทรงเป็นขึ้นมาจากความตาย เพื่อพระองค์จะได้ทรงเป็นเอกในสรรพสิ่งทั้งปวง (โคโลสี 1:18)พวกเราผู้เป็นหลายคนยังเป็นกายอันเดียวในพระคริสต์และเป็นอวัยวะแก่กันและกันฉันนั้น (โรม 12:5)และจงให้สันติสุขของพระคริสต์ครองจิตใจของท่าน พระเจ้าทรงเรียกท่านไว้ให้เป็นกายเดียวกันด้วย เพื่อสันติสุขนั้น และท่านจะมีใจกตัญญู (โคโลสี 3:15) ดูก่อน ซึ่งพี่

น้องอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันก็เป็นการดี และน่าชื่นใจมากสักเท่าใด เหมือนน้ำมันประเสริฐอยู่บนศีรษะไหลอาบลงมาบนหนดคราบนหนดคราของอาโรน ไหลอาบลงมาบนคอเสื้อของท่าน เหมือนน้ำค้างของภูเขาเฮอริโมน ซึ่งตกลงบนเทือกเขาศิโยน เพราะว่าพระเจ้าทรงบังคับบัญชา พระพรที่นั่น คือชีวิตจำริญเป็นนิรันดร์ (สดุดี 133:1-3) พระคริสต์ทรงเน้นย้ำอย่างมาก เนื่องจากปัญหานี้เกิดขึ้นมานานแสนนาน แม้แต่อาจารย์เปาโล ก็ได้เขียนเน้นย้ำเรื่องนี้ โดยเฉพาะในเมืองโครินธ์ที่มีการแตกแยก มีการทะเลาะเบาะแว้งกันมากมาย

พระเยซูคริสต์ทรงห่วงใยเราทั้งหลาย และทรงห่วงหาพระกายของพระองค์ พระองค์ทรงต้องการร่างกายที่สมบูรณ์คนจะเล่นกายกรรมได้ ส่วนใหญ่จะต้องอยู่ในครอบครัวเดียวกัน ญาติกัน หรือเป็นเพื่อนที่สนิทกัน เนื่องจากต้องไว้วางใจกันได้ เชื่อใจกันได้ เช่นเดียวกัน เราต้องไว้วางใจซึ่งกันและกัน มั่นใจเพื่อนของเรา

และเมื่อกล่าวถึงบทบาทของศาสนาที่บ้านใต้ร้องที่มิวิจัยได้ศึกษาบทบาทของคริสตจักรศรีพนาลัย ในฐานะเป็นหนึ่งในองค์กรศาสนาที่อยู่ในชุมชน ที่มิวิจัยได้ศึกษาว่าบทบาทของคริสตจักรต่อกิจกรรมในชุมชนนั้นเป็นอย่างไร ดังที่ได้กล่าวไว้ในประวัติบ้านใต้ร้องที่มาจากการรวมตัวกันของคนในชุมชน ศาสนาได้เข้ามาเยียวยาจิตใจ ทำให้คนในชุมชนมีความรู้สึกดี อยากจะรอดพ้นจากคำครหา พ้นจากการเป็นผีปอบ จากสังคมที่เคยรังเกียจ คนเริ่มมีความรักเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รักใคร่กัน แต่งงานกันภายในเครือญาติ “ป่าป้องหนองกวน” แต่งงานกันภายในเครือญาติเพราะคนข้างนอกรังเกียจ ไม่อยากแต่งงานด้วย เริ่มทำให้คนมีส่วนร่วมพิธีในพระศาสนา มีการดั่งคำสอนจากพระคัมภีร์ให้เข้ามาร่วม “ให้มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ให้มีความรักซึ่งกันและกัน”

ก่อนที่จะมีโบสถ์ คนในชุมชนจะไปโบสถ์ที่บ้านดอกแดง (ห่างจากนี้ประมาณ 3 กิโลเมตร) เดินลัดทุ่งนา เดินกันไปเป็นกลุ่ม กิจกรรมทางศาสนาเดิมจะมีเพียง “อีสเตอร์” “คริสต์มาส” “दानข้าวใหม่”(ถวายขอบพระคุณ เพิ่งมาไม่นาน) หากมีกิจกรรมเกิดขึ้นในชุมชนหรือกิจกรรมทางศาสนา โบสถ์จะประกาศ จะใช้การบอกต่อ แล้วไปช่วยกันภายในชุมชน หรือหากจะมีนมัสการที่บ้านประกาศที่โบสถ์แล้วพากันไปนมัสการที่บ้านหลังดังกล่าว

หลังจากที่สร้างโบสถ์แล้ว มีจัดตั้งคณะกรรมการบริหารโบสถ์ หรือคณะธรรมกิจ และจะมีการเชิญ ศาสนาจารย์/ครูศาสนา มาเทศนาที่โบสถ์ (หากมีกิจกรรมใหญ่) ผู้ปกครองจะเทศนา (ในวันอาทิตย์) แต่ถ้ามี กิจกรรมพิเศษก็จะเชิญมาเทศน์

4. โครงการ“รูปแบบการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีการเล่นของชุมชนต่อเด็กและเยาวชน บ้านหัวฝาย ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่”

รูปแบบการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีการเล่นของชุมชนต่อเด็กและเยาวชน บ้านหัวฝาย ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นว่าในอดีตบ้านหัวฝายมีการเล่นอะไรบ้าง มีรูปแบบการสืบทอดกันอย่างไร เนื่องจากความเป็นพหุวัฒนธรรมของคนบ้านหัวฝายที่ทีมวิจัยได้ตระหนักว่า วัฒนธรรมการเล่น เช่น การฟ้อนนก โต การเจดสิงโต หมากนิม หมากกอน ฯลฯ ในอดีตได้ทำหน้าที่ให้คนในชุมชนบ้านหัวฝายที่ต่างมีความเชื่อ ต่างศาสนาได้รวมกลุ่ม พุดจา และมีปฏิสัมพันธ์กันภายในชุมชน แม้ว่าการเล่นบางอย่างจะกำเนิดจากกลุ่มอื่น แต่คนในชุมชน แต่ต่างกลุ่มก็เข้าร่วมกิจกรรมได้ ได้มีโอกาส รวมกลุ่ม สนุกสนาน เป็นเครื่องจรรโลงใจให้คนในชุมชน ซึ่งปัจจุบันพบว่าเริ่มเลือนหายหรือบางอย่างไม่มีการเล่นแล้วในปัจจุบัน คงไว้แต่ผู้ทรงความรู้ที่รับรู้ แต่ไม่มีพื้นที่ในการแสดงออกหรือเล่นเหมือนในอดีตซึ่งสิ่งที่เข้ามาแทนที่การเล่นสำหรับเด็กในอดีตก็คือสื่อเทคโนโลยีสื่อบันเทิงต่างๆ และส่งผลให้ลดระดับความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลง เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ไม่ค่อยได้เข้าร่วมกิจกรรม ประเพณีของชุมชน เพราะมองว่าเป็นของผู้ใหญ่ เช่น การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การรดน้ำดำหัวในช่วงเทศกาลปีใหม่เมือง ประเพณียี่เป็ง แต่จะรวมกลุ่มกันดื่มเหล้า เล่นเกมตามร้านต่างๆ

จากการสำรวจแบบแผนของเด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านหัวฝายปัจจุบันพบว่า มีชีวิตอยู่กับสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่มากกว่าการได้พูดคุยกับพ่อ แม่ ในครอบครัว ประกอบกับพ่อ แม่ ต่างก็ต้องออกไปทำงานในไร่นาสวน ทำให้ไม่มีเวลาได้อยู่ด้วยกันภายในครอบครัว โดยมีการสรุปประเมินสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนบ้านหัวฝายดังนี้

การติดเกมมีทั้งเด็กผู้หญิง ผู้ชายแต่สัดส่วนผู้ชายมากกว่ามีอายุระหว่าง 6 – 20 ปีเฉลี่ยมีการเล่นเกม 4 – 6 ชั่วโมง/วันเวลาในการเล่นคือเสาร์ – อาทิตย์ และในตอนเย็นขาดเวลาที่มีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว ร้านเกมในชุมชนจำนวน 1 แห่ง (เล่นครั้งละ 4 – 5 คนเสียค่าใช้จ่ายวันละ 50 บาท/คนเสียสุขภาพ เพราะไม่

ยอมทานข้าว และนั่งนานๆมีพฤติกรรมก้าวร้าวเพราะเลียนแบบในเกมที่มีการต่อสู้และใช้กำลังในการตัดสินปัญหาทะเลาะกันภายในกลุ่มเพื่อนขาดสมาธิในการเรียนหนังสือ

การดื่มเหล้า บุหรี่มีร้านจำหน่ายสุร่าจำนวน 2ร้านใหญ่และ 1 ร้านเล็ก(เหล้าตอง)ดื่มตั้งแต่อายุ 13 – 20 ปีช่วงเวลาที่ดื่มได้แก่ ศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ และเทศกาลวันสำคัญมีการดื่มเป็นกลุ่มๆ ละ 5-10 คน พร้อมกันนี้ยังมีการตั้งข้อสังเกตว่า บุหรี่มักจะมาพร้อมกับการดื่มเหล้าเด็กส่วนใหญ่ยังไม่สามารถหาเงินได้ด้วยตนเองต้องเอาเงินพ่อแม่ มาซื้อดื่มเสียสุขภาพก่อให้เกิดโรคต่างๆ เสียการเรียน สุร่าก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทภายในกลุ่มและระหว่างเยาวชนต่างหมู่บ้าน

มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรเยาวชนเริ่มมีคู่ตั้งแต่อายุ 12 ปีมีการติดต่อผ่านโลกออนไลน์อยากต่อการติดตามดูแลนัดพบกันนอกชุมชน เช่นในอำเภอฟางแหล่งมั่วสุมของเด็กได้แก่ ฝายน้ำล้น ร้านเกม ส่วนยอมหมู่บ้าน ช้างถนน (เปลี่ยว) ร้านคาราโอเกะ กลางทุ่งนาสนามกีฬาท้องถิ่นก่อนวัยอันควรอาจจะเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ทะเลาะวิวาทแย่งแฟน มีทั้งหญิงและชายการเรียนตกต่ำ ขาดสมาธิในการเรียนหย่าร้างภายในครอบครัว เพราะเมื่อตั้งท้องต้องแต่งงาน และไม่สามารถอยู่ด้วยกันได้ เพราะขาดการเรียนรู้อย่างแท้จริงพ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลลูกเพื่อนชักชวนถูกยั่วเย้าจากสื่อต่างๆ ชุมชนไม่มีมาตรการดูแลขาดผู้ใหญ่ที่จะมาชี้แนะ ให้คำปรึกษาแรงขับภายใน วัยที่กำลังอยากรู้ อยากลอง สนใจต่อเพศตรงข้ามขาดความรู้ความเข้าใจต่อการป้องกันเมื่อมีเพศสัมพันธ์

ห่างไกลกิจกรรมทางศาสนา และไม่มีเวลาทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัวขาดความเชื่อ ความเคารพในวัฒนธรรมประเพณี ไม่เห็นคุณค่าและไม่อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ประกอบกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปมีผลกระทบกับเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมากการโฆษณาจากการสื่อสารเทคโนโลยีที่หลั่งไหลเข้ามาและขาดการควบคุมดูแลจากผู้มีหน้าที่ทำให้เด็กและเยาวชนหลงระเห็จกับวัฒนธรรมต่างชาติไม่สนใจประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ไม่ร่วมกิจกรรมในชุมชนหลงลืมและไม่ทราบพื้นฐานทางวัฒนธรรมของตนเองทั้งนี้ชุมชนบ้านห้วยฝายมี ประชาชนที่นับถือศาสนาอยู่ 3 ศาสนา/ความเชื่อคือ พุทธ คริสต์และอิสลามและมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ/เผ่าพันธุ์เช่น ไทยใหญ่ จีนยูนนานและปัญหาร่วมทั้ง 3 ศาสนาที่เป็นปัญหาที่คนทั้งชุมชนต้องการแก้ไขและดำรงไว้คือชุมชนตลอดไปก็คือ การที่จะต้องมีการมีกิจกรรมที่ปลูกฝังจิตสำนึกเด็กและเยาวชนให้หันมาสนใจในหลักศาสนาธรรมและสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้อยู่คู่ลูกหลานสืบต่อไปชั่วลูกชั่วหลาน

ผลกระทบจากการที่เด็กและเยาวชนขาดการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนนั้น ทำให้เด็กและเยาวชนขาดรากเหง้าความเป็นชุมชน ซึ่งจะเป็นเกราะปกกันไม่ให้เด็กและเยาวชนไม่ไหลไปตามกระแสภายนอก ถูกยั่วยุจาก พร้อมกันนี้ยังเป็นการป้องกันปัญหาในกลุ่มเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่อีกด้วย

หมู่บ้านหัวฝาย แม้จะเป็นหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรม แต่ก็ยังพบว่ามีกรรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่ม มีการละเล่นที่สืบทอดหรือเรียนรู้การละเล่น โดยหากจะวิเคราะห์การสืบทอดหรือการเรียนรู้การละเล่น จากอดีตแล้วสามารถตกทอดมาจนถึงปัจจุบันนั้น ที่มวิจัยการจัดแบ่งยุคของชุมชนบ้านหัวฝายออกเป็น 3 ยุค คือ ยุคที่ 1 ก่อนปี พ.ศ.2500 ยุคที่ 2 ระหว่างปี 2501-2530 ยุคที่ 3 ระหว่างปี 2531-2559 ในประเด็นของความหมายนั้นพบว่าในยุคที่ 1 ยุคที่ 2 ไม่มีการเปลี่ยนไปแต่อย่างใดเช่นเดียวกับคุณค่าแต่เมื่อเข้าสู่ยุคที่ 3 การละเล่นบางอย่างเริ่มหายไปโดยเฉพาะหมากนิม ที่เด็กในรุ่นนี้จะไม่รู้จักรักแล้ว (แท้จริงแล้วหากจะนับว่าหมากนิมได้หายไปจากชุมชนตอนไหนก็น่าจะปลายยุคที่ 2 ซึ่งส่วนหนึ่งก็อาจจะเพราะการเล่นหมากนิมนั้นใช้ลูกสะบ้า พ่อแม่เวลาไปทำไร่ทำนาเมื่อเจอลูกสะบ้าก็จะเก็บมาฝากลูกเล่น แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไปต้นของสะบ้าก็พลอยหายไปด้วย หายากขึ้นทำให้เด็กช่วงปลายยุคที่ 2 และยุคที่ 3 แทบจะไม่รู้จักรักและเคยเล่น)

แต่เมื่อวิเคราะห์ถึงว่าคนแต่ละยุคนั้นรับรู้การละเล่นแต่ละอย่างได้อย่างไร ที่มวิจัยได้ทราบว่าวัฒนธรรมการละเล่นบ้านหัวฝายนั้นมันสืบทอดมาด้วยการเล่นต่อกันมา “ตอนเป็นเด็กตามริมตลิ่งน้ำผมก็เห็นผู้ใหญ่เล่น ผมก็เข้าไปเล่นด้วย แล้วก็ชวนให้เด็กเพื่อนรุ่นเดียวกันมาเล่นด้วย” นายสุทธิพงศ์ หัวหน้าทีมวิจัย กล่าวถึงการเล่นหมากกอนของยุคที่ตนเป็นเด็กและกำลังจะเข้าสู่วัยรุ่น หลังจากเลิกงานที่นาที่ไร่ ก็พาจะมารวมกลุ่มกันเล่นหมากกอนตามที่โล่ง ริมตลิ่งน้ำมา

ในขณะที่การฟ้อนโต การฟ้อนนก ซึ่งเป็นการแสดงกลับพบว่าเด็กในยุคปัจจุบันรู้จักผ่านสื่อ อิเลคทรอนิกส์และการแสดงในวาระโอกาสสำคัญทางศาสนา หรือการแสดงตามงานต่างๆ (จริงๆ แล้วตามความเชื่อของชุมชน การฟ้อนโต ฟ้อนนก เป็นกิจกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่ใช่จะมาแสดงได้ทั่วไป ต้องเป็นกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ปัจจุบันการฟ้อนโต ฟ้อนนก ถูกนำมาใช้ในลักษณะส่งเสริมการท่องเที่ยวในวงกว้างมากขึ้น _ ดังที่เห็นตามสื่อทั่วไป) ในเชิงความหมายและคุณค่าของโตก็ไม่ค่อยมีการศึกษาอย่างจริงจังทำให้บางคนมองเห็นว่าเป็นการรำ การแสดงธรรมดาเท่านั้นเอง

หากประมวลการรับรู้วัฒนธรรมการเล่นบ้านหัวฝายของคนรุ่นปัจจุบัน (รุ่นกลาง และรุ่นเยาว์) พบว่า การรับรู้ผ่านช่องทางดังต่อไปนี้

1. จากรุ่นพี่ถึงรุ่นน้อง เด็กในชุมชนบ้านหัวฝายในอดีตได้เรียนรู้หรือได้เล่นของเล่นต่างๆก็ด้วยมีรุ่นพี่ในชุมชนด้วยกันเองเป็นผู้เล่นนำหรือชวนรุ่นน้องๆเล่นด้วย ทำให้การละเล่นมีการถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น
2. ลักษณะการแสดง หรือการละเล่นผ่านเทศกาลหรือประเพณีงานบุญต่างๆของชุมชน เด็กๆในชุมชนบ้านหัวฝายในอดีตจะเห็นละเล่นต่างๆในชุมชนช่วงเทศกาลประเพณีงานบุญต่างๆ เนื่องจากผู้ใหญ่จะใช้โอกาสดังกล่าวมาเล่นกัน เด็กก็มีโอกาสได้เห็น เช่นการเล่นหมากกอน ชาวบ้านหัวฝายในอดีตจะเล่นช่วงเทศกาลสงกรานต์ หรือการก้ำโตก็จะมีให้เห็นเฉพาะเทศกาลสำคัญๆ เท่านั้น เป็นต้น
3. ถ่ายทอดผ่านพ่อครู แม่ครู บ้านหัวฝายมีพ่อครู แม่ครู หรือผู้สูงอายุในชุมชนที่สามารถให้ความรู้หรือจัดการเรียนการสอนก้ำโต ก้ำแลว อยู่ ซึ่งการเปิดการเรียนการสอนดังกล่าวทำให้ก้ำโต ก้ำแลวยังคงมีให้เห็นอยู่ในชุมชน
4. ปัจจุบันสถานการณ์บ้านหัวฝายเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เมื่อศึกษาหาข้อมูลด้านการรับรู้วัฒนธรรมการเล่นของคนในชุมชนกับกลุ่มเด็กและเยาวชนบ้านหัวฝาย สามารถประมวลได้ว่าการรับรู้วัฒนธรรมการเล่นของเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านจะมาจาก
5. การเรียนการสอนในโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนบ้านหัวฝายได้สนับสนุนให้มีการเรียนการสอนก้ำโต และ ก้ำแลว ในโรงเรียน โดยจะมีครูเป็นผู้สอน (ปัจจุบันครูผู้สอนได้ย้ายออกจากโรงเรียนไปแล้ว) ทำให้เด็กและเยาวชนเกือบทุกคนในโรงเรียนจะได้เรียนรู้วัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้านในอดีต
6. การเรียนการสอนในชุมชนโดยพ่อครู แม่ครู ซึ่งระบบการเรียนการสอนดังกล่าว ทำให้มีเพียงเด็กที่สนใจเท่านั้นเข้าร่วมเรียนรู้

7. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ไม่ว่าจะเป็น CD Youtube Facebook ที่มีคนอัปโหลดไว้ ซึ่งสื่อประเภทนี้ ณ ปัจจุบันเด็กและเยาวชนเข้าถึงได้ง่าย แต่จะมีเพียงกลุ่มเยาวชนที่สนใจจริงๆ เท่านั้นเข้าไปดู ซึ่งก็ยังนับว่าน้อยเมื่อเทียบกับสัดส่วนเด็กในหมู่บ้านที่ใช้สื่อเหล่านี้เป็น

ที่มิวิชัยได้เล็งเห็นว่าหากจะมีการสืบทอดวัฒนธรรม การละเล่น ของคนบ้านหัวฝายจำเป็นจะต้องใช้การมีส่วนร่วมจากเด็กและเยาวชนในการช่วยออกแบบรูปแบบการสื่อสารที่เข้ากับยุคสมัยของเด็กให้มากที่สุด และจะต้องเป็นการละเล่นที่เด็กก็มีความต้องการอยากจะทำเล่นมากที่สุด

ซึ่งที่มิวิชัยได้มีการประชุมร่วมกับเด็กและชุมชนแล้วพบว่า เด็กๆอยากจะได้เรียนรู้โดยการได้ลงมือปฏิบัติจริงไม่ใช่การเรียนรู้ผ่านการบอกกล่าว ที่มิวิชัยจึงได้ค้นหาบุคลากรในชุมชนที่สามารถถ่ายทอดได้คือ พ่อครู แม่ครูภายในชุมชน ดังการจัดกิจกรรมที่วัดบ้านหัวฝาย ที่มิวิชัยให้เด็กได้สัมผัสด้วยการร่วมเล่นกับชาวบ้านที่มาเล่นหมากนิม หมากขี้ผึ้งที่วัด ซึ่งเมื่อเวียนเล่นกันแล้ว ที่มิวิชัยก็ได้ชวนให้เด็กๆมารวมกันที่ศาลาวัดอีกครั้งหนึ่งเพื่อไต่ถามว่าหากอยากจะทำกลุ่มหรือฝึกการละเล่นกับพ่อครู แม่ครู น้องๆอยากจะทำไหม เด็กที่เข้าร่วมมีความสนใจที่อยากจะทำเล่น ซึ่งนอกจากจะเป็นการละเล่นพื้นเมืองแล้ว ก็จะมีการละเล่นที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อคือการฟ้อนโต และการฟ้อนดาบ ที่มิวิชัยจึงนำเสนอแผนที่บ้านพ่อครู แม่ครู เพื่อให้เด็กได้วิเคราะห์ว่าอยู่ใกล้บ้านพ่อครูแม่ครูคนไหนก็ให้ไปเรียนกับท่านคนนั้น จากนั้นเด็กๆจึงได้ไปเรียนรู้วัฒนธรรมการละเล่นที่บ้านพ่อครู แม่ครู

ในขณะที่ที่มิวิชัยร่วมกันสรุปบทเรียนการถ่ายทอดวัฒนธรรมการละเล่นผ่านพ่อครู แม่ครูในชุมชน ได้ข้อสรุปว่า

1. การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างช่วงวัย ผ่านการละเล่นร่วมกัน แม้ในบทบาทหนึ่งคือคนเรียนกับคนสอน แต่จริงๆแล้วแต่ละท่านเมื่อนับญาติก็เป็นญาติๆกัน แต่ในอดีตอาจจะไม่ค่อยมีโอกาสได้พบเจอ ได้แลกเปลี่ยน ปฏิสัมพันธ์กันเท่าที่ควร เมื่อได้มาเล่นร่วมกันก็เท่ากับว่าเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน
2. การละเล่นพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา จะทำให้เด็กและเยาวชนที่ต่างความเชื่อจะไม่สามารถเข้าร่วมได้ ความเป็นพหุวัฒนธรรมของบ้านหัวฝายจึงจำเป็นที่จะต้องคัดเลือกกิจกรรมการละเล่นที่เด็กทุกกลุ่มสามารถเข้าร่วมได้ หรือหากจะมีความจำเป็นจริงๆ ก็ควรที่จะทำความเข้าใจ

เข้าใจกับเด็กและเยาวชน (ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะมีปัญหาเรื่องความเข้าใจ เพราะเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านมีโอกาสเรียนรู้การเป็นอยู่ระหว่างกันอยู่แล้ว)

3. การละเล่นพื้นบ้าน เป็นสิ่งที่ทุกเพศทุกวัยสามารถที่จะเล่นร่วมกันได้ นอกจากนี้ยังใช้อุปกรณ์ง่ายๆ ที่หาได้ตามชุมชน ไม่ต้องใช้งบประมาณสูง อีกทั้งการละเล่นยังได้ช่วยให้เด็กเกิดความคิดคึกคักในกลุ่ม ซึ่งหากจะมีการฟื้นฟูความสัมพันธ์เด็กและเยาวชนควรให้เด็กและเยาวชนในชุมชนได้มีโอกาสเล่น แสดงออก ซึ่งการละเล่นพื้นบ้านก็ถือว่าเป็นช่องทางหนึ่ง

การแก้ไขปัญหาต่างๆในชุมชน ต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายอย่างจริงจัง จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาคได้ และการแก้ไขปัญหาคอะไรก็ตามต้องรับฟังความคิดเห็นจากหลายๆฝ่าย เช่น หากมองว่าปัจจุบันเด็กและเยาวชนกำลังประสบกับปัญหาค ต้องทำความเข้าใจกับผู้ใหญ่ในเบื้องต้นว่าเด็กไม่ใช่อุปหาคแต่เด็กเป็นผลกระทบของปัญหาคและกำลังประสบกับปัญหาค ดังการสรุปบทเรียนร่วมกันของชุมชนที่ว่า “ชุมชนได้ย้อนกลับมาองตนเองถึงสถานการณ์ปัญหาคต่างๆเกี่ยวกับเด็กที่เกิดขึ้น เพราะตนเองก็มีส่วนทำให้มันเกิดขึ้นเช่นกัน เช่น กรณีเด็กเล่นเกมสกีในมือถือจนติดมือถือซึ่งส่วนหนึ่งก็เพราะผู้ปกครองซื้อให้ และมักจะยื่นให้เด็กเพื่อปิดความรำคาญเวลาเด็กมารบเร้า ร้านเกมสกีเองก็เช่นกันผู้ปกครองหลายคนยอมที่จะจ่ายเงินให้เด็กเดินไปที่ร้านเกมสกีเพื่อว่าเวลาตนเองไปทำงานนอกบ้านแล้วจะรู้ว่าเด็กอยู่ที่ไหนอย่างไร”

นอกจากนี้การรับฟังเสียงสะท้อนจากเด็ก เยาวชนว่าเด็กคิดอย่างไร และอยากจะทำอย่างไร เพื่อที่การแก้ไขปัญหาคจะได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและที่สำคัญการแก้ไขปัญหาคต่างๆควรให้มีการวิเคราะห์ศักยภาพค้นหาศักยภาพของชุมชน ดูว่าในชุมชนมีทรัพยากรอะไรบ้างที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการปัญหาคของชุมชนบ้าง การละเล่นพื้นบ้านเป็นเพียงหนึ่งเครื่องมือที่ทีมวิจัยได้ค้นพบและเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้นๆ ชุมชนต้องช่วยกันค้นหา สืบเสาะต่อไป เพื่อนำไปสู่การจัดการปัญหาคด้วยศักยภาพของชุมชนเอง

การได้เข้ามาร่วมเรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหาคโดยกระบวนการศึกษาวิจัย ทำให้ชุมชนได้มองเห็นและเข้าใจแนวทางการแก้ไขปัญหาคชุมชนด้วยศักยภาพของชุมชน ทุกคนมีส่วนสำคัญในการจัดการปัญหาคและเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาคดังกล่าว รวมทั้งชุมชนเองก็ยังได้เรียนรู้ถึงวิธีการ กระบวนการแก้ไขปัญหาคปัญหาคด้วยกระบวนการวิจัยหรือการแก้ไขปัญหาคอย่างเป็นระบบมากขึ้น การแก้ไขปัญหาคที่เริ่มจากการศึกษา

และทำความเข้าใจชุมชนอย่างถ่องแท้ก่อนที่จะลงมือแก้ไขปัญหานี้ นับว่ากระบวนการวิจัยครั้งนี้ทำให้ชุมชนมองอะไรที่เป็นระบบมากขึ้น

กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้านของคนบ้านหัวฝาย จากรุ่นสู่รุ่นโดยยึดเอาจากความต้องการของเด็กเป็นสำคัญซึ่งจากการประชุมร่วมกับเด็กแล้วพบว่า เด็กๆอยากจะได้เรียนรู้โดยการได้ลงมือปฏิบัติจริงไม่ใช่การเรียนรู้ผ่านการบอกกล่าว ทีมวิจัยจึงได้ค้นหาบุคลากรในชุมชนที่สามารถถ่ายทอดได้คือ พ่อครู แม่ครูภายในชุมชน ดังการจัดกิจกรรมที่วัดบ้านหัวฝาย ที่ทีมวิจัยให้เด็กได้สัมผัสด้วยการร่วมเล่นกับชาวบ้านที่มาเล่นหมากนิม หมากขี้ผึ้งที่วัด ซึ่งเมื่อเวียนเล่นกันแล้ว ทีมวิจัยก็ได้ชวนให้เด็กๆมารวมกันที่ศาลาวัดอีกครั้งหนึ่งเพื่อไต่ถามว่าหากอยากจะทำกลุ่มหรือฝึกการเล่นกับพ่อครู แม่ครู น้องๆอยากจะทำไหม เด็กที่เข้าร่วมมีความสนใจที่จะเล่น ซึ่งนอกจากจะเป็นการเล่นพื้นเมืองแล้ว ก็จะมีการเล่นที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อคือการฟ้อนโต และการฟ้อนดาบ ทีมวิจัยจึงนำเสนอแผนที่บ้านพ่อครู แม่ครู เพื่อให้เด็กได้วิเคราะห์ว่าอยู่ใกล้บ้านพ่อครูแม่ครูคนไหนก็ให้ไปเรียนกับท่านคนนั้น จากนั้นเด็กๆจึงได้ไปเรียนรู้วัฒนธรรมการเล่นที่บ้านพ่อครู แม่ครู

ซึ่งจากกระบวนการถ่ายทอดดังกล่าวมันจะทำให้เด็กได้เรียนรู้ว่าในชุมชนมีวัฒนธรรมการเล่นอะไรบ้างแล้ว ยังพบว่าจากการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างเด็ก เยาวชน และพ่อครู แม่ครู ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนสองกลุ่มวัย ซึ่งจากการถอดบทเรียนการเล่นก็ไม่ใช่ว่าเพียงแค่รูปแบบการเล่นเท่านั้นที่พ่อครู แม่ครูได้สอนเด็ก แต่ยังมีโอกาสได้สอดแทรกความคิด ความเชื่อ หลักปฏิบัติต่างๆของคนในชุมชนให้กับเด็กไปด้วย ทั้งนี้ยังเห็นได้ชัดว่าพ่อครู แม่ครู ต่างก็มีความสุข ที่ได้ย้อนอดีตของตนเอง “สมัยก่อน ขนาดลูกเรายังแบเบาะ ยังแอบไปเล่นกับเพื่อนที่ท่าน้ำ แม่ก็มาตะโกนเรียกให้กลับบ้าน ลูกหิวนม”แม่พรรณ เล่าให้ฟังถึงความหลงใหลในการเล่นกับเพื่อนๆถึงขนาดต้องทิ้งลูกที่ยังแบเบาะให้แม่ดู ซึ่งแกก็เล่าอย่างมีความสุข “การได้มาเล่นให้เด็กดู การได้สอนให้เด็กเล่นตาม มันก็เหมือนเราได้ย้อนอดีต ย้อนช่วงเวลาแห่งความสุขของเราเหมือนกัน” พ่อครูเล่าให้ฟัง ซึ่งพ่อครูนอกจากจะสอนเด็กฟ้อนโตแล้วยังชวนเด็กเล่นหมากนิม หมากขี้ผึ้งอีกด้วย

5. โครงการ “กระบวนการสืบค้นความหมาย คุณค่า และการถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณี ของคนในชุมชนวัดกัญจน์นิธยาราม (ป่าไผ่) หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10 ตำบลแม่โป่ง อำเภอ ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่”

ก่อนจะมีการศึกษารูปแบบการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี ความหมาย และคุณค่านั้น ทีมวิจัยได้ มีการศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการสืบทอดรูปแบบการประพฤติปฏิบัติ รวมถึงระบบคุณค่าของประเพณี วัฒนธรรม ในอดีตว่ามีลักษณะการถ่ายทอดเป็นอย่างไรและปัจจุบันรูปแบบการเรียนรู้ของคนในปัจจุบันเป็น อย่างไร สรุปได้ดังนี้

1. ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนวัดกัญจน์นิธยาราม (หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10) ได้รับการสืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน ก็ด้วยการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเป็นรุ่นๆ โดยการทำให้ดู เป็นตัวอย่าง ดังจะเห็นได้ในอดีต ผู้สูงอายุ ผู้เฒ่าผู้แก่จะพาลูกหลานเข้าวัดหรือสร้างการมีส่วนร่วม ให้กับเด็กในแต่ละกระบวนการไม่ว่าจะเป็นการให้เด็กผู้หญิงช่วยห่อขนม ฉีกใบตอง ในขณะที่เด็กผู้ชายก็จะช่วยเตรียมสำหรับเด็กตามไปวัดหรือเข้าร่วมพิธีด้วย จึงนับเป็นรูปแบบ หนึ่งในการถ่ายทอดความหมาย คุณค่า ของวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งรูปแบบดังกล่าวยังคงมีให้ เห็นอยู่ ณ ปัจจุบัน

จุดเด่น ของการสื่อสารดังกล่าวคือได้ทดลองผ่านการปฏิบัติจริง จะได้เข้าใจวิธีการขั้นตอน และสามารถถ่ายทอดความหมายได้ในแต่ละขั้นตอนได้เป็นอย่างดี เด็ก/คนรุ่นใหม่ เข้าใจผ่านการลงมือทำจริง

จุดอ่อน พบว่าหลายประเพณี วัฒนธรรม ที่ไม่ได้ตรงกับวันหยุดเรียนของเด็ก หากไม่ใช่วัน สำคัญทางสากลจริงๆ ที่ทางจะทำให้เด็กขาดโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การ ตานสลากภัตหรือตานต้นเงิน

2. คำเจี้ย คำกลอน เจี้ยก้อมเป็นเรื่องเล่าหรือนิทานขนาดสั้น แม้โดยมากจะเป็นเรื่องซ้ำกันและ มักจะมีเรื่องสัปดนเล็กน้อย แต่ก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตของคนล้านนา เอมาล้อเลียน มาเล่าขานบอกต่อกันในกลุ่มของตนเอง ในอดีตผู้สูงอายุจะแต่งเจี้ย คำกลอน

อธิบายความหมาย คุณค่าของวัฒนธรรม แล้วก็มีคนเล่าให้คนอื่นหลังๆ ได้ฟังตาม แต่ปัจจุบัน การสื่อสารแบบนี้ไม่ค่อยมีให้เห็นแล้วในชุมชน

จุดเด่น คือการเล่าเจี้ยคำกลอน หรือแต่งเป็นนิทาน จะเล่าไปเพื่อความสนุกสนาน มีความเป็น วิถีชุมชนมาก จากการทบทวนของทีมีวิจัยพบว่าในอดีตเด็กๆ จะชอบมากเวลาได้ฟัง ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเล่าเจี้ย คำกลอน นิทาน ให้ฟัง

จุดอ่อน คือปัจจุบันหาคนที่เล่าเจี้ยคำกลอนในชุมชนมีน้อย โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่ม ผู้สูงอายุในชุมชน

3. ฟังจากธรรมที่พระเทศน์ มีบทพระธรรมเทศนามากมายที่กล่าวถึงคุณค่า ความหมายของ วัฒนธรรมประเพณี ที่คนชุมชนวัดกัญจน์นิยาราม (หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10) ได้รับการสืบทอด และเข้าใจความหมาย ทั้งในรูปแบบของธรรมบรรยาย (ตามยุคสมัย) และการเทศนาแบบ พื้นเมืองล้านนา ซึ่งวัดเองก็ได้ปรับตัว ปรับรูปแบบการเทศน์ให้สอดคล้องกับคนทุกกลุ่มวัย มากขึ้น

จุดเด่น ของการสื่อสารผ่านพระธรรมเทศนาจากพระสงฆ์ จะชัดเจน ตรงตามเนื้อหามากกว่า การสื่อสารด้วยวิธีอื่น เพราะมาจากตำราซึ่งอาจจะนับว่าเป็นตำราเดียวที่กล่าวถึง คุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมประเพณี

จุดอ่อน กลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาจะได้รับรู้เฉพาะกลุ่มคนส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ เนื่องจาก ะยะหลังวัยแรงงานและวัยรุ่น / เด็ก เยาวชน ไม่ค่อยมีโอกาสไปฟังพระเทศน์ที่วัด เพราะต้องไปทำงาน ไปเรียนหนังสือ

4. ช่วงบ้าน อดีตหลังจากที่เลิกทำการงานเสร็จ คนบ้านป่าไผ่จะไปมาหาสู่กันในตอนเย็น โดยเฉพาะบ้านของนักปราชญ์ผู้รู้ ภูมิปัญญาพื้นบ้านจะมีคนไปอยู่ฟังผู้รู้คุยมากกว่าบ้านหลัง อื่นๆ ซึ่งเรื่องที่จะเล่านอกจากจะเป็นวิถีการผลิต การเกษตร แล้วก็มีเรื่องวัฒนธรรม ประเพณี ของหมู่บ้านที่ได้รับการสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น

จุดเด่น นอกจากจะเป็นการเรียนรู้ ได้รับความหมายคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมของคนในชุมชนแล้ว ยังเป็นการสานความสัมพันธ์ กระชับความสัมพันธ์ของกลุ่มคนต่างๆในชุมชนอีกด้วย

จุดอ่อน ปัจจุบันคนในชุมชนไม่ค่อยไปมาหาสู่กันเหมือนในอดีต การสร้างบ้านแปงเรือนก็มิดชิด มีรั้วรอบขอบชิด กอปรกับหน้าที่การงาน การศึกษา รวมถึงบ้านแต่ละหลังก็มีสิ่งอำนวยความสะดวกไม่ว่าจะเป็นทีวี อินเทอร์เน็ต บรรยากาศเหล่านี้ก็ค่อยๆหายไปจากชุมชน

5. อ่านจากหนังสือ/ตำราธรรม ที่มีคนบันทึกจดจารเอาไว้ ในอดีตจะเป็นภาษาล้านนา (คนที่บวชเรียนก็จะได้เรียนภาษาล้านนา แล้วก็มีโอกาสได้ศึกษาสิ่งเหล่านั้น) ความรู้เรื่องนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ที่พ่อน้อย พ่อหนาน พระสงฆ์สามเณรภายในวัด ก่อนที่ท่านจะมาบอกต่อกับคนรุ่นต่อไปอีกที แต่ปัจจุบันก็มีหนังสือที่กล่าวถึงคุณค่าความหมายของวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้อยู่พอสมควร มีการศึกษาค้นคว้าและทำวิจัยไว้ เป็นฐานข้อมูลของคนในชุมชน

จุดเด่น เป็นลายลักษณ์อักษร อ้างอิงได้ มีหลากหลายตำราที่สามารถค้นคว้า เพิ่มเติมให้กับตนเอง หยิบจับได้ตามโอกาสที่เอื้ออำนวย หนังสือบางเล่มออกแบบไว้สวยงามมีภาพประกอบ ดึงดูดความสนใจ

จุดอ่อน ความนิยมชมชอบในการอ่านหนังสือของคนลดลง เด็กหรือคนในยุคปัจจุบันไม่ค่อยชอบอ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวดังกล่าว ส่วนใหญ่จะอ่านหรือค้นคว้าก็ต่อเมื่อต้องทำรายงาน เตรียมตัวสอบ ดังนั้นกลุ่มที่จะอ่านก็คือเด็กและเยาวชน

6. การเรียนการสอนในโรงเรียน ในอดีตเด็กๆ ชุมชนวัดกัญจนนิธยาราม (หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10) จะได้เรียนรู้ความหมายคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมของคนคนในชุมชนผ่านระบบการศึกษา ในแต่ละเทศกาลจะมีการพานักเรียนไปร่วมเรียนรู้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการถวายเทียนเข้าพรรษา การถวายผ้าจำนำพรรษา การถวายสลากภัต ตานต้นเงิน แม้ปัจจุบันโรงเรียนบ้านป่าไผ่จะไม่มีการเรียนการสอนแล้ว แต่ในโรงเรียนที่เด็กไปเรียน ไม่ว่าจะจะเป็นโรงเรียนแม่โป่ง หรือโรงเรียน

บ้านตลาดซี้เหล็กก็จะมี การเรียนการสอนและสนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆกับชุมชน ซึ่งนับว่าเป็นหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอน

จุดเด่น การเรียนการสอนเป็นระบบ มีสื่อเทคนิคการสอนที่สามารถสื่อสารกับเด็ก เยาวชน คนรุ่นใหม่ได้ดี เด็กทุกคนได้รับรู้เนื้อหาที่ใกล้เคียงกัน

จุดอ่อน หลักสูตรการเรียนการสอนความหมายคุณค่าวัฒนธรรมประเพณีไม่ได้ครอบคลุมทุกกิจกรรมประเพณีของชุมชนอาจเพราะถูกออกแบบจากส่วนกลาง แต่ปัจจุบันโรงเรียนก็มีความพยายามที่จะเชิญผู้รู้เข้าไปให้ความรู้ในโรงเรียน

7. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ไม่ว่าจะเป็น CD Youtube Facebook ที่มีหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือสถานศึกษาได้อัพโหลดไว้ ซึ่งสื่อประเภทนี้ ณ ปัจจุบันเด็กและเยาวชนเข้าถึงได้ง่าย แต่จะมีเพียงกลุ่มเยาวชนที่สนใจจริงๆเท่านั้นเข้าไปดู ซึ่งก็ยังนับว่าน้อยเมื่อเทียบกับสัดส่วนเด็กในหมู่บ้านที่ใช้สื่อเหล่านี้เป็น

จุดเด่น เข้าถึงง่าย ตรงกับวิถีการดำรงชีวิตของคนรุ่นใหม่

จุดอ่อน รูปแบบการสื่อสารยังไม่ค่อยดึงดูดความสนใจของคนรุ่นใหม่เท่าที่ควร มีเพียงบางกลุ่มที่เข้าไปดู

จากการศึกษารูปแบบการรับรู้เรื่องราวความหมาย คุณค่า ประเพณี วัฒนธรรมของ ชุมชนวัดกัญจน์ นิธยาราม (หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10) และวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยแล้ว ทีมวิจัยก็ได้เลือกวิธีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการลงมือปฏิบัติจริง ให้ชาวบ้านได้กระทำการต่างๆด้วยตนเอง ผ่านการปฏิบัติการจริงคือ ได้ฝึกในสภาพสิ่งแวดล้อมจริง ได้ฝึกคิดและลงมือทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง ทั้งนี้ การสนับสนุนให้ชาวบ้านเป็นผู้ลงมือกระทำหรือการปฏิบัติในสภาพจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันว่า “การเรียนรู้โดยการลงมือทำเป็นแนวคิดหรือความเชื่อที่สนับสนุนให้คนเราปฏิบัติสิ่งต่างๆด้วยตนเองตามความสนใจ ตามความถนัดและศักยภาพ ด้วยการศึกษา ค้นคว้า ฝึกปฏิบัติ ฝึกทักษะจนถึงการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะเชื่อว่าหากคนเราได้กระทำจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นเป็นแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ ใฝ่เรียน ผู้เรียนจะสนุกสนานที่จะสืบค้นหาความรู้ต่อไป มีความสุขที่จะเรียน”

ในกระบวนการวิจัย ทีมวิจัยได้จัดกิจกรรมที่ให้ชุมชนได้เรียนรู้ 3 กิจกรรมที่สอดคล้องกับประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน ดังนี้

1. **ประเพณี ยี่เป็ง** คุณค่าและความหมายดังที่ทีมได้กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้น กระบวนการใน ประเพณียี่เป็งปีนี้สำหรับวัดกัญญะนิธยาราม ทีมวิจัยได้ประชุมร่วมกับเจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน แกนนำกลุ่มต่างๆ เพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมและให้ชาวบ้านมาช่วยกันตั้งแต่การเตรียมสถานที่ การทำผางประทีป สำหรับบูชาโดยใช้วัสดุจากธรรมชาติคือมะละกอกทำเป็นฐานรองเทียน การชดราชาวัตร ทำซุ้มประตูปา การที่ คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเตรียมงานประเพณียี่เป็งร่วมกัน โดยเฉพาะการนำเอาวัสดุซึ่งมีอยู่ในชุมชน มาทำประทีปทำให้ทุกคนมองเห็นว่าสามารถต่อยอดไปสู่การทำกิจกรรมอื่นๆได้อีก “ปีหน้าเราน่าจะมีการ จัดการแข่งขันประกวดประทีป”แม่หลวงหมู่ที่ 2 กล่าวกับทีมวิจัย เนื่องจากได้มองเห็นว่าระหว่างที่ทำนั้น หลายคน ประดับ แกะสลักประทีปที่ทำจากมะละกอด้วยลวดลายต่างๆสวยงาม “ปีหน้าเราจะทำโคมไฟมาแขวนประดับ วิหารอีกครั้ง หลังจากที่เราเก็บสามสิบปีแล้วที่เราไม่ได้แขวนประดับ”แม่ดาว หนึ่งในทีมวิจัยเสนอต่อชุมชน

ผลคือคนในชุมชนมีความเข้าใจ ความหมาย คุณค่า ของประเพณียี่เป็ง กล่าวคือในอดีตก่อนจะ ทำวิจัยนั้น ทุกคนได้แต่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ไม่มีการอธิบายความหมายแต่อย่างใด แต่การให้เรียนรู้ผ่าน กระบวนการลงปฏิบัติแล้วมีการสรุปความนั้นทำให้ชุมชนมีความเข้าใจมากขึ้น

2. **ประเพณี 4 เป็ง** ในประเพณี 4 เป็งของวัดกัญญะนิธยารามจะมีประเพณี 3 อย่างด้วยกัน คือ “การจุดไฟหิงหรือผิงไฟพระเจ้า” “การถวายตานข้าว” “การถวายข้าวล้นบาตร” ในส่วนของไม้สำหรับจุดไฟ หิงหรือผิงไฟพระเจ้านั้น ก่อนหน้านี้นี้ประมาณ 15 วัน ชาวบ้านและกลุ่มเยาวชนจะช่วยกันเตรียมวัสดุต่างๆ สำหรับพิธีหิงไฟพระเจ้า สิ่งที่สำคัญที่สุดคือฟืน ซึ่งประเภทของไม้ที่ใช้ในการทำฟืนได้แก่ ไม้จ๊กอนตา ไม้ฮอง แสง ไม้โมกข์ ไม้ป่าเก็ม และไม้ฉำฉา ซึ่งจะไปตัดเอาไม้ที่จะประกอบพีแล้วมาทุบเอาเปลือกไม้ออก _ “ในสมัย พ่อเป็นพระหน้อยนั้น หลังจากที่เราได้ไม้มาแล้ว เราจะปอกเปลือก ผึ่งแดดให้แห้ง แล้วเอาขมิ้นทา ไม้จะมีสี เหลืองสวยงาม และเวลาโดนไฟจะหอม” พ่อเสริฐ หนึ่งในทีมวิจัยได้เล่าให้ทีมวิจัยด้วยกันและชาวบ้านที่มา ร่วมงานฟัง_ทั้งนี้ไม้ที่นำมาส่วนหนึ่งก็จะเป็นไม้ที่ใช้ในประเพณีแห่ไม้ค้ำสลีในประเพณีปีใหม่เมือง

หลังจากที่ชุมชนคนในชุมชนได้ทราบถึงประโยชน์ตามความเชื่อของชุมชนว่าการหิงไฟพระเจ้า เป็นการแสดงถึงความเคารพบูชาต่อพระพุทธรูปเจ้าโดยการก่อไฟเพื่อสร้างความอบอุ่นให้กับพระองค์ในฤดูหนาว การก่อไฟยังเหมือนกับการจุดไฟประทีปที่เชื่อว่าจะทำให้ผู้กระทำมีสติปัญญาสว่างไสว

หลังจากหิงไฟพระเจ้าแล้ว ชาวบ้านที่อยู่ที่บ้านก็จะเตรียมสารพัดไปถวายพระสงฆ์ที่วัด เพื่อเป็นการอุทิศถวายแก่เทวดา เจ้าที่และถวายอุทิศส่วนกุศลแด่บรรพบุรุษรวมทั้งสัตว์เลี้ยงที่ใช้แรงงานในไร่นา (ในช่วงเวลาที่ชาวบ้านมาทำบุญนี้ จะเป็นช่วงที่ไฟจุดบูชาพระเจ้านั้นมอดแล้ว เหลือแต่ถ่านซึ่งในอดีตชาวบ้านผู้ชายจะช่วยกันเผาข้าวหลามสำหรับแจกจ่ายกันกิน ข้าวหลามที่เป็นข้าวใหม่จะหอม แต่ในระยะหลังคนไม่ค่อยเข้าใจก็จะเอาข้าวหลามสำเร็จรูปที่ซื้อมาจากตลาดมาถวายพระสงฆ์ด้วย “จริงแล้วที่เราเผาข้าวหลามก็เพราะเสียถ่านจากไม้จุดบูชาพระเจ้า และคนที่มาแต่เช้าไม่ได้ทานอะไรก็หิว คนปัจจุบันไม่เข้าใจ พวกเขาสซื้อข้าวหลามมาถวาย อาจจะเป็นเพราะเข้าใจว่าในวันดังกล่าวต้องถวายข้าวหลาม แต่จริงๆ แล้วไม่ใช่” ทีมวิจัยสรุปบทเรียนร่วมกันถึง “ข้าวหลาม” สิ่งที่อยู่ในประเพณีถวายตานข้าวใหม่

การอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปยังเทวดา เจ้าที่ ที่ปกปักรักษาไร่นา เป็นการเสริมหนุนความเชื่อเรื่องกตัญญูต่อผู้มีพระคุณเนื่องจากท่านเหล่านั้นได้คุ้มครองไร่นาของเราจนถึงวัฏควายที่เราใช้ไถนา (แม้ปัจจุบันจะมีการใช้วัฏควายในการไถนาแล้วก็ตาม) รู้จักระลึกถึงบรรพบุรุษผู้มีพระคุณที่ได้บุกเบิกที่ทำมาหากินไว้ให้ เกิดการหวงแหนที่จะต่อสู้เพื่อรักษาผืนดินบรรพบุรุษไว้ไม่ขายไปให้นายทุนโดยง่าย จะพยายามขยันขันแข็ง ประหยัดและรักษาที่ดินไว้ให้คนรุ่นลูกหลานต่อไป การได้มาทำกิจกรรมตามประเพณีร่วมกันทำให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนทุกข์สุขกันระหว่างเครือญาติ และกับเพื่อนบ้าน ทำให้เกิดความเข้าใจชุมชนและมีสานสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

การไม่ทานข้าวใหม่ก่อนพระสงฆ์ เก็บไว้ถวายพระสงฆ์และทานให้กับพ่อแม่ที่ยังมีชีวิตก่อน เป็นการสร้างแบบอย่างที่ดีในความกตัญญูและรู้จักเคารพผู้ใหญ่ต่อเยาวชน รู้จักกาลเทศะ ทั้งยังสร้างความรู้ที่ดี มีความผูกพันระหว่างพ่อแม่กับลูกด้วยการมีกิจกรรมนี้

3. ประเพณี วันมาฆบูชา นับเป็นกิจกรรมพิเศษกว่าปีอื่นๆ ที่ผ่านมานี้เนื่องจากทีมวิจัยได้ออกแบบกิจกรรมในวันนั้นนอกจากจะเป็นการทำบุญตามประเพณีแล้ว จะมีการทบทวนความรู้เกี่ยวกับความหมายคุณค่าประเพณีวัฒนธรรม 12 เดือนให้แก่คนในชุมชน อีกด้วย โดยการให้ชาวบ้านที่มาช่วยแบ่ง

ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ แล้วไปเรียนรู้ตามฐานการเรียนรู้ โดยฐานที่ 1 จะอยู่บนพระวิหาร และฐานที่ 2 จะใช้ลานพระเจดีย์ในการเรียนรู้

ผลที่เกิดขึ้นในแง่ของความรู้ความเข้าใจต่อความหมาย คุณค่า ประเพณี ชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้เพิ่มขึ้นภาพรวม จากก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจจะอยู่ที่ 60% แต่เมื่อผ่านกระบวนการเรียนรู้แล้วพบว่ามีความรู้เพิ่มขึ้นเป็น 85% การออกแบบกิจกรรมโดยให้กลุ่มเป้าหมายมาร่วมกิจกรรมทั้งครอบครัวและได้ทานข้าวร่วมกันทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว

ชาวบ้านที่เข้าร่วมได้มองเห็นความหมาย คุณค่าของประเพณีแต่ละประเพณีในชุมชน และเกิดความรู้สึกว่าต้องอนุรักษ์ แต่ยังพบข้อจำกัดในเรื่องที่มีหลายกิจกรรมประเพณีไม่ตรงกับวันหยุดทำให้บางคนที่อยู่เ็นวัยแรงงานและต้องไปทำงานต่างบ้าน ทำงานบริษัท รับจ้างหรือรับราชการไม่สามารถที่จะเข้าร่วมได้

เกิดแนวคิดที่จะรื้อฟื้นกิจกรรมที่ค่อยๆหายไปจากชุมชนให้กลับมาอีกครั้ง ทั้งนี้ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน เจ้าอาวาส จะให้มีการประชุมอีกครั้งภายหลังกระบวนการวิจัยต่อไป

6. โครงการ “การสืบค้นภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก,เยาวชนกับชุมชนบ้านหนองเหนียว ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่”

ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)ที่มวิจัยบ้านหนองเหนียวได้มีการประชุมปรึกษาหารือกับผู้เ็นาศาสนา ผู้นำชุมชน ครูภูมิปัญญา ในการออกแบบเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาและหลักคำสอนทางศาสนา โดยได้ดำเนินกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การทำแผนผังเครือญาติ เพื่อให้ทุกคนได้เห็นว่าตนเองเป็นญาติกับใครและมีประวัติความเป็นมาอย่างไร มีสายสัมพันธ์เป็นอย่างไร การทำให้คนในชุมชนได้มองเห็นระบบของเครือญาติ ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสายเลือดหรือการแต่งงานการจะนับว่าใครเป็นญาติของเราบ้างนั้นขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ในแต่ละวัฒนธรรม การจัดระบบเครือญาติเป็นเรื่องทาง "วัฒนธรรม" ไม่ใช่เรื่อง "ธรรมชาติ" แม้ว่าปรากฏการณ์ พ่อ แม่ ลูก จะเป็นเรื่องธรรมชาติ และมีปรากฏในทุกๆ สังคม แต่ละ

สังคม ก็จะมีการจัดระบบเครือญาติในการกำหนดบทบาทแนวปฏิบัติ และหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวต่างกันไป

เนื่องจากระบบครอบครัว และเครือญาติเป็นระบบความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานที่สุดในสังคม และมีความสำคัญมากในการเข้าใจชุมชนบ้านหนองเหนียวซึ่งผลของการดำเนินกิจกรรมก็พบว่า

1. แต่ละครอบครัวทราบที่มาของตระกูล เครือญาติของตนเอง “น้องว่าการทำแผนผังเครือญาติเหมือนกับเราได้ทราบประวัติศาสตร์ของญาติเราเลย ซึ่งนอกจากนี้ก็ยังได้รู้ว่าบรรพบุรุษของเราเป็นอย่างไร มาอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ได้อย่างไร ทำไมเราต้องมาอยู่ที่บ้านหนองเหนียวแห่งนี้ด้วย ได้ทราบว่าคนในอดีตมีความเป็นอยู่อย่างไร มันไม่ใช่แค่สิ่งที่บอกว่าเราเป็นญาติกับใครแค่นั้น แต่มันรู้มากกว่านี้ และที่สำคัญน้องว่าการทำผังเครือญาติทำให้น้องรักครอบครัวมากขึ้น” น้องฝ่ายหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายจัดทำแผนผังเครือญาติได้เล่าให้ฟังระหว่างสรุปบทเรียนการทำผังเครือญาติ
2. คนรุ่นใหม่ทราบว่าตนเองเป็นญาติกับใครบ้าง “ผมเพิ่งรู้ว่าแท้จริงแล้วผมไม่ได้อยู่เพียงลำพังที่บ้านผมอาจจะอยู่กับปู่เพียงแค่สองคน แต่เมื่อทำแผนผังเครือญาติมันทำให้ผมว่าผมมีญาติอยู่รอบตัวมากมาย คนบ้านหนองเหนียวเขาเข้าจริง ๆ ผมว่าเป็นญาติกันหมดทั้งหมู่บ้าน และถ้าทุกคนรู้ว่าตนเองเป็นญาติใครก็น่าจะทำให้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับความขัดแย้งในชุมชนลดลง” น้องชาย หนึ่งในทีมวิจัยได้กล่าวในเวทีสรุปบทเรียน
3. ทีมวิจัยและสมาชิกครอบครัวที่ทำความคิดว่าจะทำประวัติตระกูล “ฟังเรื่องความเป็นมาแต่ตระกูลคล้ายกับเรากำลังฟังนิทาน สามารถเขียนเป็นเรื่องเล่าได้เลย ทำไปแล้วก็เห็นความสำคัญของครอบครัว รู้สึกอบอุ่นขึ้นมาทันที แม่ก็อยากรู้ อยากจะทำด้วย” แม่ไอซ์เล่าให้ทีมวิจัยฟังระหว่างนั่งฟังในการสรุปผลการทำผังเครือญาติ
4. ทีมวิจัยที่เป็นเยาวชนรู้จักที่จะใช้คำถามเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้ย้อนกลับไปทบทวนเรื่องราวเครือญาติของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นพัฒนาการอย่างหนึ่งที่ได้เห็นได้หลังจากการจัดทำแผนผังเครือญาติครอบครัวที่สามและครอบครัวที่สี่เป็นต้นไป

กิจกรรมที่ 2 การทำแผนที่รอบใน แผนที่รอบนอกครอบครัว ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อจัดทำแผนที่รอบในและแผนที่รอบนอกญาติของชั้นจำนวน 7 ครอบครัว แผนที่รอบใน เป็นกระบวนการสืบเนื่องจากการผังเครือญาติ ให้แต่ละเครือญาติได้ทบทวนว่าในและนอกชุมชนบ้านหนองเหียงนี้บ้านญาติของเราอยู่ตรงไหน ให้เขาได้มองเห็นว่าในหมู่บ้านนี้เขามีญาติคือใครบ้าง บางทีนามสกุลไม่เหมือนกันก็จะไม่รู้ว่าเป็นญาติกัน(โดยเฉพาะคนวัยที่สาม)

การจัดทำแผนที่รอบใน/แผนที่รอบนอกญาติของชั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้กลุ่มเป้าหมายได้ทบทวนที่ตั้ง แผนที่ตั้งของตนเองซึ่งนำไปสู่การค้นพบปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัยดีขึ้น

ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการนั้นได้มองเห็นว่ารอบๆตนเองนั้นมีใครบ้าง สายสัมพันธ์เครือญาติของเรามีบ้านอยู่ที่ไหนบ้าง ซึ่งการสร้างบ้านเรือนกันนับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์คงอยู่หรือห่างกัน

จากการดำเนินกิจกรรมพบว่า

1. จากการทำแผนที่รอบใน/แผนที่รอบนอก ทำให้ทราบว่าในบรรดาญาติเดียวกัน จะอยู่บ้าน **ละแวก**เดียวกัน หรืออยู่ในคุ้มบ้านเดียวกัน ไม่ได้อยู่ห่างกัน บางครอบครัวอยู่ในรั้วเดียวกัน ซึ่งสามารถที่จะนำไปสู่การจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติได้ในอนาคต
2. การทำแผนที่รอบใน/แผนที่รอบนอก ไม่ได้เป็นเพียงแค่การหาตำแหน่งว่าบ้านญาติหรือที่ถือสายโลหิตของตนเองนั้นตั้งอยู่ตรงไหน แต่ทำให้เห็นมิติของความสัมพันธ์ จึงมีหลายคนที่พูดให้ทีมวิจัยฟังว่า ทำไมญาติ ลูกหลานบางคนจึงมาทำกิจกรรมร่วมกับเราได้บ่อย จึงสามารถแวะมาหาเราได้บ่อย เมื่อก่อนรู้สึกน้อยใจที่ลูกหลานไม่ค่อยได้แวะเวียนมาหา แต่พอทำแผนที่รอบใน/แผนที่รอบนอกก็ทำให้เข้าใจเขามากขึ้น

กิจกรรมที่ 3 ทดลองการกินข้าวมื้อเย็นในครัวเรือน ซึ่งพบว่าในอดีตนั้นบ้านหนองเหียงจะกินข้าวเย็นพร้อมหน้ากันบ้านหนองเหียงในอดีตนั้น ไม่ว่าจะใครจะไปทำงานรับจ้างต่างหมู่บ้าน ทำนาทั้งที่ห่างจากหมู่บ้านหรือใกล้เคียงหมู่บ้าน เด็กน้อยที่ไปเรียนหนังสือ ล้วนแต่จะกลับมาทานข้าวเย็นอย่างพร้อมหน้ากัน เพราะเมื่อเช้าสมาชิกบางครอบครัวต้องไปทำงานแต่เช้า หรือเมื่อกลางวันทำงานห่างหมู่บ้าน ก็ไม่ได้ทานข้าวพร้อมกัน แต่เมื่อเย็นทุกคนจะต้องรอที่จะทานข้าวพร้อมเพรียงกัน

การทานข้าวเย็นของบ้านหนองเหียงในอดีต จะล้อมวงกัน ครอบครัวใหญ่เด็กจะอยู่วงในผู้ใหญ่จะอยู่วงนอก ผู้สูงอายุที่สุดจะต้องเริ่มทานเป็นคนแรก จากนั้นคนที่เหลือถึงจะได้ทาน ซึ่งรูปแบบการทานข้าวดังกล่าวทำให้เห็นการให้ความเคารพผู้อาวุโสในบ้าน ส่งผลให้คนในชุมชนบ้านหนองเหียงในอดีตจะให้ความสำคัญกับผู้อาวุโสเป็นอย่างมาก

แต่เมื่อวันเวลาผ่านไป รูปแบบการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนไป ทีมวิจัยพบว่าการกินข้าวเย็นอย่างพร้อมหน้ากันในชุมชนบ้านหนองเหียงลดลง จนบางครั้งครัวไม่เคยที่จะทานข้าวอย่างพร้อมหน้ากันเลยไม่ว่าจะเป็นมือไหน ในขณะเดียวกันครอบครัวขยายก็มีลักษณะครอบครัวเดี่ยวอยู่ในนั้น คือ พ่อ แม่ ลูก ก็จะแยกสำหรับกินต่างหาก ในขณะที่ ตา ยายหรือปู่ย่า ก็จะแยกกินต่างหาก ซึ่งจากการสอบถามทราบของทีมวิจัยพบสาเหตุคือ

1. ประเภทของอาหารที่ไม่เหมือนกัน เด็กจะทานประเภทของทอด ของมัน ในขณะที่ผู้สูงวัยจะทานอาหารพื้นบ้าน น้ำพริก ผักนึ่ง ไม่เน้นมัน
2. ค่านิยมความรักสวयรักงาม วัยรุ่นบ้านหนองเหียงปัจจุบันไม่ต่างจากวัยรุ่นทั่วไป ที่นิยมในความรักสวयรักงาม ความอ้วน ความผอม ซึ่งค่านิยมดังกล่าวทำให้เด็กวัยรุ่นหลายครอบครัวไม่นิยมที่จะทานมือเย็นหรือถ้าจะทานก็จะทานแต่น้อย ทานอาหารประเภทสลัด เบาๆ ไม่กินข้าว
3. วิถีชีวิต หน้าที่การงานทำให้แต่ละคนมีเวลาไม่ตรงกัน วิถีชีวิตของคนบ้านหนองเหียงเปลี่ยนไปมากเมื่อเทียบกับอดีตที่วิถีชีวิตอยู่กับทุ่งนา ท้องไร่ ทำงานกลับบ้านเป็นเวลา เด็กๆเรียนหนังสือโรงเรียนภายในอำเภอ เลิกเรียนก็เข้าบ้าน ปัจจุบันผู้คนบ้านหนองเหียงไปทำงานรับจ้างต่างหมู่บ้าน ในเมืองมากขึ้น เด็กๆเข้าไปเรียนหนังสือในเมืองมากขึ้นหรือแม้จะเรียนในอำเภอ แต่การกวาดวิชาภาคค่ำก็ทำให้ไม่สามารถกลับมาทานข้าวเย็นด้วยกันได้ นอกจากนี้ยังพบว่าความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ทุกหลังคาเรือนมีโทรทัศน์ ทานข้าวเสร็จต่างคนต่างไปดูรายการที่ตนเองชอบ เด็กเล่นมือถือหรืออ่านหนังสือเรียนทำการบ้านทำให้หลายครั้งต้องรีบทานข้าวเพื่อจะได้ดูในสิ่งที่ตนเองชอบ “ไม่เหมือนอดีตที่เมื่อทานข้าวเสร็จแล้ว คนในครอบครัวก็ยังมานั่งคุยด้วยกัน เพราะไม่มีไฟฟ้า ไม่รู้จะทำอะไร ก็เลยมานั่งคุยกัน”

จากการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างประเด็นการทานข้าวเย็นด้วยกัน ในระยะเวลาทำงานวิจัย พบว่า

ครอบครัวที่หนึ่ง น้องไอซ์ จะอยู่กับแม่เย็บผ้าอยู่ที่บ้านและรับจ้างดูแลสวนลำไย น้องไอซ์เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งในช่วงปีนี้ น้องจะต้องเรียนหนักและมีสนามสำหรับสอบเพื่อเรียนต่อในระดับปริญญาตรีหลายแห่ง ทำให้ทีมวิจัยมีความกังวลว่าน้องจะสามารถทานข้าวเย็นพร้อมกับแม่ได้หรือเปล่า แต่เมื่อดำเนินการไปได้ระยะหนึ่งพบว่า น้องไอซ์สามารถที่จะทานข้าวเย็นกับแม่ทุกมื้อ ทีมวิจัยวิเคราะห์ว่าโดยส่วนตัวน้องไอซ์เป็นเด็กที่ไม่ออกไปเที่ยวที่ไหนอยู่แล้ว เป็นเด็กที่ไม่ติดเพื่อน จากการสังเกตพบว่าเมื่อเข้าบ้านน้องก็จะไม่ออกบ้านแล้ว และแม่ทำงานอยู่ที่บ้าน รับประทานอาหารที่บ้าน ทำให้ไม่ได้ออกไปไหนอยู่แล้ว ส่งผลให้ทั้งน้องไอซ์และแม่สามารถอยู่ทานข้าวได้อย่างพร้อมหน้ากันในมื้อเย็นทุกมื้อ

ครอบครัวที่สอง อัยวันดีมีลูก 7 คน โดยแต่ละคนจะแยกเรือนออกไปทั้งอยู่ในรั้วเดียวกันและไม่ได้อยู่ในรั้วเดียวกัน อัยวันดีจะอยู่บ้านเพียงลำพังแต่ทุกมื้อ ลูกทั้ง 7 คนจะเวียนกันเอากับข้าวมาส่งให้หรือมารับ อัยวันดีไปทานข้าวเย็นด้วยกันที่บ้านของลูก “ก่อนเวลาอาหารในแต่ละมื้อ ลูก หลาน จะโทรถามว่าแม่มีอาหาร กับข้าวหรือยัง ถ้าบอกว่ายัง เขาก็จะเอามาส่ง หรือบางคนก็จะบอกก่อนเลยว่าไม่ต้องทำอาหารนะ เดี่ยวลูกจะเอาไปส่ง บางคนที่อยู่บ้านใกล้กันไม่โทรหา แต่เดินมาถามเลยว่ามียะไรทานหรือยัง ถ้ายังก็เอามา” แต่อย่างไรก็ตามในวาระโอกาสสำคัญต่างๆ บ้านแม่อัยวันดีก็จะเต็มไปด้วยลูกหลานที่มาทานข้าวพร้อมหน้ากัน และอัยวันดีจะเป็นคนแรกที่ทานข้าวมือนั้นก่อน

ครอบครัวที่สาม ครอบครัวน้องฝ้าย น้องฝ้ายจะอยู่กับย่า และพ่อ แม่ เป็นครอบครัวที่มีครบทั้งสามวัย พ่อและแม่ของน้องฝ้ายมีอาชีพค้าขายตามตลาดนัดทั้งในและนอกอำเภอ บางวันจะเป็นตลาดเช้าบางวันจะเป็นตลาดเย็น เวลาทานข้าวถ้าพ่อแม่ยังไม่กลับมาก็จะมีป้าซึ่งอยู่บ้านคนละหลังแต่รั้วเดียวกันมาทานเป็นเพื่อนย่า ส่วนน้องฝ้ายช่วงที่เตรียมตัวสอบเข้าเรียนต่อในระดับปริญญาตรี แทบจะไม่มีเวลาทานข้าวพร้อมหน้ากันเลยในครอบครัว (ก่อนที่จะเตรียมตัวสอบ จะมีโอกาสได้ทานข้าวอย่างพร้อมหน้ากันเสมอ อย่างน้อยอาทิตย์ละ 3-4 มื้อ) แต่หลังจากที่สอบเสร็จ เรียนต่อในระดับปริญญาและต้องไปอยู่ที่หอก็ยิ่งทำให้ไม่มีโอกาสได้ทานข้าวเย็นพร้อมหน้ากัน แต่เมื่อกลับมาบ้านแต่ละเดือนก็จะถือโอกาสทานข้าวเย็นพร้อมหน้ากันทั้งสามวัย

ครอบครัวที่สี่ ครอบครัวน้องแพรว เป็นลูกสาวของพ่อแก้ว แม่ค้าแต่งงานและมีลูก 1 คน คือ “น้องเพ็ญพูน” น้องแพรวจะทำงานที่นิคมอุตสาหกรรมลำพูนและไปอยู่กับยายของสามี แต่จะเอาลูกคือ “น้องเพ็ญพูน” มาฝากไว้กับตาและยาย แม้จะอยู่ต่างหมู่บ้าน แต่น้องแพรวจะมาทานข้าวกับพ่อแก้ว แม่ตา พร้อมกับน้องพูน

ทุกๆเย็น โดยแม่ตำหรือพ่อแก้วจะเป็นคนทำกับข้าว แต่กับสามีไม่ค่อยได้ทานข้าวพร้อมหน้ากันเพราะสามีจะรับจ้างไม่ค่อยกลับบ้านตรงเวลา

ครอบครัวที่ห้า ครอบครัวฟี่ปอ ฟี่ปอจะอาศัยอยู่กับน้องสาว และพ่อ แม่ จากการสัมภาษณ์ได้ข้อมูลว่าหนึ่งเดือนนั้น ฟี่ปอได้มีโอกาสทานข้าวเย็นกับครอบครัวประมาณ 20 วัน เพราะฟี่ปอทำงานในหมู่บ้าน ทำให้มีเวลาที่จะทานข้าวเย็นด้วยกัน อีกทั้งความเคยชินที่ทานข้าวพร้อมหน้ากันมาตลอดทำให้ฟี่ปอรู้สึกว่าถ้าไม่ได้ทานด้วยจะรู้สึกผิดทันที พร้อมกันนี้ถ้ามีเวลาว่างฟี่ปอก็จะทำกับข้าวให้ทุกคนได้ทานด้วย

ครอบครัวที่หก ครอบครัวน้องกาย น้องกายอาศัยอยู่กับปู่ ย่า โดยที่พ่อของน้องกายได้เสียชีวิตไปแล้วเมื่อสามปีก่อน น้องกาย ปู่และย่า จะทานข้าวเย็นพร้อมหน้ากันทุกมื้อโดยคืออา ซึ่งเป็นน้องของพ่อจะเป็นคนเตรียมกับข้าวให้ทุกคนในครอบครัวได้ทาน

ครอบครัวที่เจ็ด ครอบครัวแม่ไผ่อยู่กัน 4 คน คือแม่ไผ่ สามี ลูกชาย และหลาน จากการสัมภาษณ์ในประเด็นการทานข้าวเย็นพร้อมหน้ากันของสมาชิกในครอบครัวพบว่าไม่ค่อยได้ทานข้าวเย็นพร้อมหน้ากันเท่าไร เนื่องจากบ้านแม่ไผ่ประกอบอาชีพขายของชำและขายเหล้าตอง ทำให้ต้องเฝ้าร้านตลอด ไม่กล้าที่จะทิ้งหน้าร้าน แต่ทุกคนจะทราบเวลาทานข้าวว่าต้องทานตอนไหน เมื่อก่อนที่จะมาเปิดร้านก็จะทานข้าวเย็นพร้อมกัน แต่เมื่อเปิดร้านแรกๆก็จะทานพร้อมกัน พอมีลูกค้าต้องผุดลุก ผุดนั่ง ทำให้ทานข้าวไม่ต่อเนื่อง ดังนั้นจึงมีการแบ่งกันว่าใครเป็นคนอยู่เฝ้าหน้าร้าน

นอกจากความถี่ในการทานข้าวเย็นร่วมกันแล้ว ทีมวิจัยจึงได้เก็บข้อมูลต่อถึงประเด็น “การพำร่าสอนในวงอาหาร” อีก เนื่องจากในอดีตพบว่าคนบ้านหนองเหนียงจะมีคติความเชื่อที่สอนกันมาตลอดว่า “ดักเมื่อกินข้าว” คือ ระหว่างทานข้าวนั้นไม่ให้สอนกัน เพราะ “บางคนเขากำลังหิวข้าว แต่พอมีใครสักคนมาสอนคนที่ได้ฟังไม่พอใจอาจจะลุกไป ทำให้ทานข้าวไม่อิ่มได้” แม่หอม หนึ่งในทีมวิจัยได้กล่าวไว้ ดังนั้นคนบ้านหนองเหนียงในอดีตจึงนิยมที่จะไม่สอนกันในวงอาหาร ซึ่งจากการสนทนากลุ่มตัวแทนครอบครัวที่ทีมวิจัยได้เชิญมาร่วมพูดคุยพบว่า

ครอบครัวที่มีโอกาสได้ทานข้าวพร้อมหน้ากันแม้จะไม่ครบทุกคน อาจจะเป็นสองต่อสองในวงข้าวทุกครอบครัวไม่ได้พำร่าสอนกันในวงอาหาร ซึ่งเมื่อสอบถามว่าเรื่องที่คุณในวงข้าวคือเรื่องอะไร ครอบครัวน้องไอซ์บอกว่าส่วนใหญ่แม่จะคุยเรื่องการเรียนมากกว่า ว่าเราเรียนเป็นอย่างไร ให้คำแนะนำ ครอบครัวอุ้ยวันดีจะ

พูดคุยกันสนุกสนาน จะคุยเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับตนเองในระหว่างที่ไม่เจอกัน น้องแพรวจะพูดคุยเรื่องลูกกับพ่อ แก้วแม่ต๋ามากกว่า ในขณะที่บางครอบครัวเช่นครอบครัวพี่ปอระหว่างทานข้าวนอกจากคุยศัพท์เพะแล้ว จะเปิดทีวี วิพากษ์วิจารณ์ข่าวไปด้วย

กิจกรรมที่ 4 สานสัมพันธ์ผ่านประเพณียี่เป็ง อีกหนึ่งภูมิปัญญาในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและชุมชนคือประเพณีวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน บ้านหนองเหียงจะมีประเพณี/พิธีกรรม และการเตรียมอุปกรณ์สำหรับประกอบพิธีกรรมที่ใช้คนในครอบครัวมีส่วนร่วมทำร่วมกันเมื่อครั้งอดีต รวมถึงคนทั้งสามวัยจะช่วยกันทำโคมนูกระต่ายและจัดทำผางประทีปสำหรับประดับทางเข้าวัดและทางเดินที่บ้านของตนเอง ในกิจกรรมนี้ก็คล้ายกับการรื้อฟื้นสิ่งเหล่านั้น ซึ่งจากการทำกิจกรรมพบว่ามีผู้เข้าร่วมที่หลากหลายและทำให้มีการวางแผนการต่อไปในอนาคตว่าจะต้องมีการดำเนินการต่อ

ผลของการดำเนินกิจกรรมพบว่า

1. ผู้นำชุมชนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม และมีส่วนร่วมในการเชิญชวนให้คนในชุมชนได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน ส่งผลให้ช่วงทำกิจกรรมมีผู้คนเข้ามาร่วมหลากหลาย โดยเฉพาะภาคกลางคืนที่มีคนทั้งสามกลุ่มวัยมาร่วมกิจกรรม
2. ในประเด็นความสัมพันธ์ ทุกคนที่มาทำกิจกรรมในวันนั้นมีส่วนร่วม เนื่องจากมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ตามความถนัดของตนเอง ต่างคนต่างทำหน้าที่ของตนเองมีการหยอกล้อพูดคุยกันอย่างสนุกสนาน ทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ที่ดีงามของคนในชุมชน
3. “เดิมเราก็ค่อยกัน ปัจจุบันเราซื้อ แต่การช่วยกันทำให้เรามีประทีปสำหรับถวายมากขึ้น” ยามหอมเล่าให้ฟังถึงการทำประทีปสำหรับบูชาในอดีตก่อนหน้านั้นบ้านหนองเหียงจะช่วยกันทำแต่ระยะหลังซื้อมาจากตลาด บางคนก็จะซื้อตามกำลังทรัพย์ของตนเอง แต่การมาช่วยกันทำใช้วัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่ในชุมชนก็ทำให้เรามีประทีปสำหรับถวายมากขึ้น มองเห็นก็เกิดปีติ มีความภูมิใจ สุขใจ
4. “ของที่เรานำมาจุดแปดเดียวก็หมด แต่ของเราจุดได้นาน” ประทีปของชาวบ้านหนองเหียงในคำคืนนี้ที่วัดบ่อหิน แต่ละดวงส่องแสงสว่างนานกว่าหลายปีที่ผ่านมา ดังคำกล่าวของยายหอม เพราะเวลาไปซื้อที่ตลาด เจ้าของจะบรรจุขี้ผึ้งเพียงเล็กน้อย ทำให้จุดไม่ถึงสิบนาที่ประทีปก็ดับ แต่การที่วัดบ่อหินบริจาคขี้ผึ้งจากเทียน ผู้ชายช่วยกันเคียวขี้ผึ้ง ผู้หญิงทำวัสดุสำหรับรองรับที่

ใหญ่กว่าเดิม สามารถบรรจุผู้ฝึกมากกว่าเดิม สายตีนกาที่แน่นทำให้ประที่ปจู้ได้นานกว่าเดิมหลายเท่าตัว

กิจกรรมที่ 5 คนบ้านหนองเหนียวกินข้าวแดงด้วยกัน เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการทดลองกิจกรรมกินข้าวมือเย็นของกลุ่มงานและการทำกิจกรรมประเพณียี่เป็ง คือการเชื้อเชิญให้คนในหมู่บ้านมาร่วมรับประทานอาหารมือเย็นร่วมกัน โดยแต่ละคนแต่ละครอบครัวก็เตรียมของใครของมันมาแล้วร่วมรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน ผลทำให้เกิดการพูดคุยกันระหว่างครอบครัว ภายในชุมชน และนอกจากนี้ยังได้ทานเมนูอาหารที่หลากหลายที่มิจายเองก็ได้ค้นพบว่าในหมู่บ้านหนองเหนียวมีกิจกรรมที่จัดมาได้สองปีแล้วคือ “การกินข้าวแดงด้วยกัน” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจะให้คนในชุมชนมีโอกาสพบปะสังสรรค์กันอันจะนำไปสู่ความสามัคคีกันของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังพบอีกว่ารูปแบบในการจัดกินข้าวด้วยกันของคนในหมู่บ้าน ซึ่งเคยจัดมาแล้วสองครั้งนั้น ครั้งแรก แบ่งคนในชุมชนออกเป็นสี่หมวดให้แต่ละหมวดมาทำกับข้าวพร้อมกันที่ศาลา แต่ให้นำข้าวมาจากบ้านของตนเอง ครั้งที่สองกระบวนการเหมือนเดิมแต่เปลี่ยนจากเอาข้าวมาเองเป็นมานึ่งข้าวรวมกัน

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา

การดำเนินงานโครงการ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบนฐานศาสนธรรม” ได้ดำเนินการระหว่างวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2559 ถึง วันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2560 เป็นระยะเวลา 16 เดือน แต่ด้วยภาระงานของพื้นที่และผู้ร่วมงานวิจัยทุกท่าน ทำให้โครงการจำเป็นต้องขอขยายเวลาเพื่อจัดส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ไปอีก 2 เดือนคือ สิ้นสุดในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2560

การรวมตัวกันของเครือข่ายองค์กรศาสนาเพื่อทำงานแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตของคนในชุมชน นับเป็นส่วนสำคัญของการทำงานภายใต้หลักคิด “การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม” ที่เป็นกระบวนการการพัฒนาที่มุ่งไปสู่ระดมความหลากหลายของมนุษย์ทุกภาคส่วนในสังคม มาร่วมกันกำหนดแนวทางวิถีทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม อันจะช่วยประสานความขัดแย้งและช่องว่างที่แตกต่างเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นการกระจายอำนาจในการพัฒนาไปสู่คนทุกส่วนในสังคมให้เกิดความร่วมมือและร่วมเป็นเจ้าของในสิ่งที่ดำเนินการร่วมกัน รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจะกระจายไปสู่ทุกส่วนอย่างเท่าเทียม สู่สังคมที่เป็นธรรมและยั่งยืน

ภายใต้หลักการทำงานของมูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคมที่ได้ยึดเอาแนวคิดการพัฒนาศักยภาพมนุษย์เพื่อการตอบสนองและแก้ไขปัญหา มีความเชื่อว่ามนุษย์มีความคิด ความรู้สึกและจิตวิญญาณ มีความหวัง มีศักยภาพ มีความต้องการการมีส่วนร่วม อยู่ร่วมและเชื่อมโยงกับคนอื่น แต่ในขณะเดียวกันมนุษย์เองก็มีความเปราะบางในเรื่องความหวงกังวลด้วยเช่นกัน ดังนั้นความหมายของศักยภาพที่กล่าวนี้จึงเป็นศักยภาพที่จะดูแล เรียนรู้ เปลี่ยนแปลง เป็นผู้นำ ลงมือปฏิบัติและจัดการกับความหวงกังวลของตนเอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบของแนวคิดการพัฒนาศักยภาพมนุษย์เพื่อตอบสนองและแก้ไขปัญหา หัวใจสำคัญในแนวคิดดังกล่าวจึงเป็นการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เพื่อการตอบสนองและแก้ไขปัญหา ด้วยกระบวนการกระตุ้นส่งเสริม สนับสนุนให้คนและชุมชนนำศักยภาพของตนเองมาใช้ในการจัดการกับความหวงกังวลของตนเองและปัญหาต่างๆ ในชุมชน

กระบวนการศึกษาที่มียกกลางจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยชุมชน เนื่องจากนักวิจัยชุมชนถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญในกระบวนการดังกล่าว ซึ่งกระบวนการเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าต่อบุคลากรการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกิจกรรมที่ทำให้บุคลากรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น เพื่อ

การปฏิบัติงานทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ทั้งนี้ เพราะเมื่อมีการให้การพัฒนาและฝึกอบรมกับบุคลากรแล้ว ตามแนวคิดถือว่าจะทำให้บุคลากรเป็นบุคลากรที่มีบุคลากรที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น ซึ่งทำให้เกิดคุณค่าต่อตัวบุคลากรเองและต่อองค์กรด้วย

กระบวนการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยในพื้นที่ซึ่งถือว่าทรัพยากรที่สำคัญนั้น จำเป็นที่จะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกิจกรรมที่ต้องมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาและฝึกอบรมให้กับบุคลากรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพราะถ้าองค์กรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรเป็นประจำอย่างต่อเนื่องแล้ว จะเท่ากับทำให้กับบุคลากรได้รับการตอกย้ำให้เกิดความเข้าใจ จดจำได้ และสร้างความชำนาญในการปฏิบัติงานให้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังต้องกระทำอย่างเหมาะสม ทั้งระยะเวลา ช่วงเวลาและค่าใช้จ่าย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกิจกรรมที่ต้องคำนึงถึงเรื่องของงบประมาณหรือค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นว่าคุ้มค่าหรือไม่ รวมทั้งจะต้องพิจารณาถึงระยะเวลาและช่วงเวลาที่ จะใช้ในการพัฒนาและฝึกอบรมบุคลากรในองค์กรด้วยว่า มีความเหมาะสมหรือไม่กระทบกับการปฏิบัติงานในองค์กรมากนักน้อยเพียงใด ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรควรกระทำ ในช่วงเวลาและระยะเวลาที่เหมาะสม และคุ้มค่ากับงบประมาณที่เกิดขึ้นด้วย

ทีมวิจัยกลางได้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในกระบวนการวิจัยและการบริหารจัดการ ในด้านต่างๆดังนี้

1. การพัฒนาแนวคิดเรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อให้ทีมวิจัยได้มองเห็นภาพรวมและทำความเข้าใจต่อวิถีคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่สถานการณ์เริ่มจากชุมชน คิดโดยชุมชน ลงมือปฏิบัติด้วยชุมชนอันจะนำไปสู่การจัดการปัญหาด้วยตัวชุมชนเอง ซึ่งกระบวนการวิจัยเป็นการให้ค่าและมองเห็นศักยภาพของชุมชน ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ชุมชนสามารถจัดการปัญหาได้ด้วยตัวของชุมชนเอง
2. การพัฒนาศักยภาพเรื่องการบริหารจัดการด้านการเงิน ที่มุ่งเน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีความถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของผู้ให้ทุน ทั้งนี้จะสอดคล้องกับหลักการทางศาสนาที่กล่าวถึงความสุจริตต่อตนเองและผู้อื่นเป็นฐาน
3. การพัฒนาศักยภาพด้านการจัดเก็บข้อมูล เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับโจทย์วิจัย ชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบว่าในงานวิจัยของตนเองนั้นจะเก็บข้อมูลอะไรบ้าง และข้อมูลที่จะเก็บนั้นจะเก็บด้วย

เครื่องมือประเภทใด ใครคือผู้ให้ข้อมูลหลัก กระบวนการดังกล่าวเป็นการทบทวนและให้ทีมวิจัยได้เห็นเครื่องมือสำหรับการจัดเก็บข้อมูล

4. การพัฒนาศักยภาพด้านการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบ รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูล การลงพื้นที่เพื่อศึกษาชุมชนสิ่งที่ทีมวิจัยจะได้ก่อนในเบื้องต้นคือข้อมูล ทั้งนี้ข้อมูลจะใช้ประโยชน์ไม่ได้เลยหากไม่ได้จัดวางหรือยังไม่ถูกเรียบเรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลจึงทำให้นักวิจัยได้มองเห็นความเชื่อมโยงของข้อมูล
5. การพัฒนาศักยภาพด้านการจัดทำรายงาน นับเป็นสิ่งที่ยากสำหรับชาวบ้านในการเขียนรายงาน การวิจัย อันเนื่องจากข้อจำกัดหลายๆด้านของชาวบ้าน และที่สำคัญคือชาวบ้านมีข้อมูลแต่ไม่รู้ว่าจะนำมาเขียนอย่างไร กระบวนการดังกล่าวจึงเหมือนการเรียบเรียงข้อมูลที่ทีมวิจัยชุมชนมีแล้วนำมาจัดเป็นระบบ เป็นหมวดหมู่ แล้วนำมาเขียนเพื่อเสนอต่อแหล่งทุนและเป็นเอกสารอ้างอิงสำหรับชุมชนต่อไป
6. การพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัยเรื่องประสบการณ์การวิจัยผ่านกระบวนการ
 - 6.1 การจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การวิจัยระหว่างชุมชน ให้ทั้ง 6 ชุมชนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์วิจัยในพื้นที่ของตนเอง มีการแลกเปลี่ยนเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ปัญหา อุปสรรค ข้อค้นพบ รวมถึงแนวทางการจัดการปัญหาอุปสรรคดังกล่าว
 - 6.2 การแบ่งปันข้อมูลจากชุมชนสู่ชุมชน โดยทีมวิจัยกลางรับบทบาทในการเรียนรู้กระบวนการทำงาน (Learn) กับพื้นที่แล้วใช้กระบวนการแบ่งปัน (Share) ให้อีกชุมชน เชื่อมโยงปัญหาที่อีกชุมชนหนึ่งเจอเพื่อให้อีกชุมชนหนึ่งได้เรียนรู้ที่จะพัฒนา
7. การสนับสนุนข้อมูลวิชาการด้านศาสนา โดย
 - 7.1 การจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการสำหรับนักวิชาการด้านศาสนาเพื่อเติมเต็มหลักธรรมทางศาสนาต่อปรากฏการณ์ในชุมชน และวิเคราะห์หลักศาสนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทของศาสนาแต่ละศาสนา
 - 7.2 ทีมวิชาการด้านศาสนาลงพื้นที่เพื่อเติมเต็มมิติทางศาสนาทั้งในระดับคนทำงานและระดับการวิเคราะห์ชุมชน

ซึ่งกระบวนการดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่ยึดถือว่าคนหรือชุมชนสามารถเปลี่ยนแปลงในการสร้างสรรค์และพัฒนาชุมชนได้ของมูลนิธิการุศาสนศึกษาเพื่อสังคม แต่ถ้าคนหรือชุมชน

ขาดกระบวนการทางปัญญาหรือไม่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การสร้างสรรค์ และการพัฒนาดังกล่าวก็จะไม่ได้ผล เพราะฉะนั้นทีมวิจัยกลางจึงให้ความสำคัญกับกระบวนการเสริมสร้างความรู้ให้กับชุมชน กับนักวิจัยในพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการวิจัยอันจะนำไปสู่การพัฒนาและนำสังคมให้เกิดการพัฒนาต่อไป ดังที่ พระธรรมปิฎก (2541, น.12-64) ได้กล่าวถึงการพัฒนาการเรียนรู้ของมนุษย์ให้เกิดปัญหา สรุปได้ดังนี้ การศึกษาคือธรรมชาติของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึก การฝึกคือการเรียนรู้ ฝึกฝน พัฒนา หรือที่เรียกว่าการศึกษานั้นเอง เพราะฉะนั้นมนุษย์จึงเป็นสัตว์ที่ต้องศึกษา การดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้งหมด วิถีดำเนินชีวิตทุกอย่าง มนุษย์ไม่ได้มาเปล่าๆแต่มนุษย์ต้องเรียนรู้ต้องฝึกหัดและพัฒนาขึ้นทั้งสิ้น

กระบวนการวิจัยนั้นถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาด้านปัญญา การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาที่มีความสัมพันธ์ อิงอาศัยและเกี่ยวพันกับองค์ประกอบทั้ง 3 คือ พฤติกรรมที่มาหนุนจิตใจและหนุนปัญญา จิตใจก็หนุนพฤติกรรมและหนุนปัญญา ปัญญาก็มาหนุนพฤติกรรมและหนุนจิตใจ

การใช้หลักศาสนธรรมมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

ทีมวิจัยกลางได้วางบทบาทของตนเองนอกจากกระบวนการหนุนเสริมทางด้านเทคนิค การทำงานวิจัยในชุมชนแล้ว การกระตุ้นให้นักวิจัยในพื้นที่ได้ถอดประเด็นหลักธรรมในแต่ละกระบวนการทำงานยังเป็นอีกหนึ่งบทบาทสำคัญ ที่ผ่านมามีทีมวิจัยกลางได้มีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้ทีมวิจัยในพื้นที่ได้ถอดรหัสหลักธรรม โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการ

1. การทบทวนสถานการณ์ทางด้านศาสนธรรมในพื้นที่ก่อนการดำเนินกิจกรรม คือ

นอกจากจะเป็นการวิเคราะห์ปัญหำนำการวิจัยตามหลักการของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นการยกระดับฐานคิดโดยการวิเคราะห์ลึกลงไปอีกกว่าจากสถานการณ์ดังกล่าวนั้น มีความเกี่ยวข้องกับศาสนธรรมอย่างไร หรือศาสนธรรมกำลังถูกทำลายอย่างไร ดังเช่น งานวิจัยของชุมชนบ้านใต้ที่ได้ค้นพบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อกิจกรรมส่วนรวมค่อยๆเจือจาง เมื่อมีการจัดกิจกรรมหรือมีประเพณีวัฒนธรรมของศาสนาคริสต์ในแต่ละครั้งเกิดขึ้น คนในชุมชนมักจะไม่ให้ความร่วมมือหรือไม่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง คนในชุมชนมักจะไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือหรือไม่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งโดยอ้างถึงว่า ต้องไปทำงานไม่มีเวลาว่าง หรือต้องต้อนรับแขกที่บ้าน งานส่วนรวมให้คนอื่นทำก่อน เช่น ก่อนจะถึงวัน

งาน 1 วัน จะไม่ค่อยมีคนมาช่วยกัน ฯลฯ ดังนั้นจึงเกิดปัญหาความร่วมมือเกิดขึ้นจะมีแต่คนเดิมในกลุ่มเพียง 4-5 คนเท่านั้นที่มาร่วมมือกันซึ่งบางครั้งเป็นงานที่ใหญ่ต้อนรับแขกมาร่วมงานเกือบเป็น พันคน ดังนั้นชุมชนจึงต้องการร่วมมือคนทั้งชุมชน เช่น การทำอาหารหรือการเลี้ยงรับรองแขกแต่ละครั้งในปัจจุบันนี้ก็ไม่อยากจะใช้ ถ้วย ช้อน ชาม จึงหันมาใช้ถ้วยโฟมเพราะไม่ต้องเสียเวลาในการล้างถ้วยชามเนื่องจากขาดความร่วมมือซึ่งกัน และกัน ถึงแม้ว่าชุมชนบ้านไต้ร้องจะมีความรักความสามัคคีตามหลักศาสนาคริสต์ก็ตาม หรือความสามัคคีเกิดขึ้นในกลุ่มต่างๆ หรือในคณะต่างๆ ก็ตาม คนในชุมชนบ้านไต้ร้องยังได้มีการห่างหายจากประเพณีดั้งเดิม ไปเป็นส่วนใหญ่ อาจจะเป็นเพราะปัจจุบัน คนในชุมชนได้พบกับเทคโนโลยีใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย หรือ ความคิดของคนรุ่นหลังเปลี่ยนไป ทำให้คนในชุมชนหันไปมองสิ่งอื่นมากกว่าสิ่งที่ประวัติศาสตร์ดั้งเดิมของ ชุมชน เพราะเหตุนี้จึงทำให้เกิดปัญหาในชุมชนเมื่อใช้โฟมเป็นภาชนะในการใส่อาหารทำให้เกิดขยะมากมาย ในชุมชน เมื่อเกิดการเผาไหม้ทำให้สภาวะแวดล้อมเป็นพิษต่อสุขภาพร่างกาย เป็นต้น ดังนั้นต่อไปในอนาคต ช้างหน้าถ้าผู้เฒ่าผู้แก่ได้เสียชีวิตลง และลูกหลานยังไม่สร้างความร่วมมือกันหรือไม่เอาแบบอย่างผู้คนเหล่านั้น นำมาใช้ อาจจะทำให้ชุมชนขาดความรัก ความสามัคคี ความร่วมมือ เกิดขึ้นในชุมชน และชุมชนก็จะเป็น ชุมชนต่างคนต่างอยู่เท่านั้นเอง หรืออาจจะมีการแบ่งแยกกลุ่มหรือแยกตระกูลในการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ต่างๆ เกิดขึ้นในชุมชนบ้านไต้ร้องได้ สำหรับเรื่องความเชื่อด้านศาสนาชุมชนบ้านไต้ร้องได้มีความเชื่อที่เข้มแข็ง จะเห็นได้จากการร่วมกิจกรรมทุกวันอาทิตย์ และวันสำคัญทางศาสนาจนถึงปัจจุบัน ปรากฏการณ์ดังกล่าว อาจจะเข้าสู่สมัยจะสิ้นยุคดังพระคัมภีร์ 2 ทิโมธีข้อ 2-5 “เพราะมนุษย์จะเห็นแก่ตัว เห็นแก่เงิน เย่อหยิ่ง ยโส ชอบด่าว่า ไม่เชื่อฟังคำบิดามารดา ออกตัญญู ไร้ศีลธรรม ไร้มนุษยธรรม ไม่ให้อภัยกัน ใส่ร้ายกัน ไม่ยับยั้งชั่งใจ ดุร้ายเกลียดชังความดี ททรยศ มุทะลุ หัวสูง รักความสนุกยิ่งกว่ารักพระเจ้า ถือศาสนาแต่เปลือกนอก ส่วนแก่นแท้ของศาสนาเขาไม่ยอมรับ คนเช่นนั้นท่านอย่าคบ”

การค้นพบสถานการณ์ด้านสาธารณสุขก่อนการดำเนินงานเรื่องการเจ็บป่วยเรื้อรังด้วยกลุ่มโรค NCD ในชุมชนมัสยิดช้างเผือกที่มองความเป็นอยู่ของสปปุรุษมัสยิดช้างเผือกในปัจจุบัน ความเร่งรีบ ทำงาน แข่งกับเวลา ได้ส่งผลกระทบทางด้านร่างกาย จิตใจ รวมถึงสังคมแก่เขาเหล่านั้น **“คนในชุมชนมีโรคประจำตัวมากขึ้น เช่น เบาหวาน ความดัน หัวใจ ไขมันในเลือดสูง อันเนื่องมาจากพฤติกรรมทางด้านร่างกายที่ไม่ออกกำลังกาย กินอาหารที่แม้จะปรุงเองแต่ก็มีส่วนผสมของแป้งและไขมันในระดับที่สูง พักผ่อนน้อย”** อาสาสมัครซึ่งเป็นหนึ่งในสปปุรุษมัสยิดช้างเผือกได้กล่าวไว้ นอกจากนี้ในชุมชนเองยังพบว่า มีปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเจ็บป่วยด้วยกลุ่มโรค NCD คือมิติทางด้านสังคม เช่น การจัดเลี้ยง เน้นเนื้อเป็นหลัก ดัง

คำกล่าวของอาสาสมัครในชุมชนว่า “เนื้อเป็นหลัก ผักเป็นรอง” อันเนื่องมาจากค่านิยมความเชื่อว่ามีงานเลี้ยง จำเป็นที่จะต้องเลี้ยงให้ดีที่สุด เรื่องของหน้าตาทางสังคม กลัวการถูกติฉินนินทาจับหลัง

อีกหนึ่งสถานการณ์เรื่องการเจ็บป่วยด้วยกลุ่มโรค NCD ของสปป.ประชาธิปไตยข้างเผือกคือ ความเข้าใจในคำสอนของศาสนาอิสลามที่คลาดเคลื่อนไป คนที่เจ็บป่วยไม่ยอมรับการรักษาเพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งที่เบี่ยงเบนกำหนดไว้แล้ว **“คนเหล่านี้มีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ว่าความเจ็บป่วยนั้นจะหายหรือไม่หาย ขึ้นอยู่กับอัลเลาะห์ แท้จริงแล้วในหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม มีการกล่าวถึงการดูแลสุขภาพและการป้องกันโรคต่างๆมากมาย ทั้งจากพระคัมภีร์อัล-กุรอาน จากคำสอนหรือแบบอย่างการดำเนินชีวิตของท่านศาสดา(หะดีษ) เช่น “ถ้าเจ็บป่วยให้รักษา” เราต้องดูแลตัวเองให้เต็มที่ก่อน อัลเลาะห์จึงจะช่วยเหลืออีกที”** ท่านผู้นำศาสนาได้กล่าวถึงความเข้าใจคลาดเคลื่อนต่อหลักการทางศาสนาที่มีต่อความเจ็บป่วยของสปป.ประชาธิปไตยข้างเผือกให้ฟัง

ชุมชนวัดกัญจนนิยาราม (หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10) ได้มองเห็นปรากฏการณ์หนึ่งที่ส่งผลทำให้ความคิด ความสัมพันธ์ ความเป็นอยู่ของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป จากการศึกษาระบบวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชนร่วมกับชาวบ้านๆป่าไผ่ คือคนในชุมชนยังคงมีการประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อของตนเองอยู่ แต่เมื่อถามถึงความหมาย คุณค่าของแต่ละวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อนั้นคืออะไรชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่สามารถที่จะให้คำตอบได้ กิจกรรมตามความเชื่อบางอย่างกลับพบว่าทำตามๆกันมา โดยไม่ทราบความหมายที่แท้จริง เช่น การหิงไฟพระเจ้า การแห่ไม้ค้ำตันโพธิ์ ในขณะที่การวิเคราะห์ถึงระบบเศรษฐกิจกลับพบว่าชาวบ้านมีค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อของชุมชนอยู่ในระดับที่สูง เช่น มีการเลี้ยงสุราในงานบุญต่างๆการจัดจ้างวงดนตรี นักร้องมาทำกิจกรรมบันเทิงในงานแห่ไม้ค้ำตันโพธิ์ ซึ่งก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยเกินความเป็นจริง ซึ่งยังไม่มีแนวโน้มว่าจะลดลง หากแต่กลับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเพราะถือว่าเป็นการปฏิบัติสืบต่อกันมา จนกลายเป็นวิถี

ทีมวิจัยซึ่งเป็นแกนนำกลุ่มผู้ใหญ่และแกนนำกลุ่มเยาวชน เล็งเห็นว่า สถานการณ์ที่คนในชุมชนในปัจจุบันขาดความรู้ในความหมายที่แท้จริงของวัฒนธรรม ประเพณี ในชุมชน หากไม่มีการค้นหาและสืบทอดความหมาย คุณค่าที่แท้จริงกันต่อไป นอกจากความหมาย คุณค่าเดิมจะถูกบิดเบือนแล้ว อาจจะมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านสภาพเศรษฐกิจของคนในชุมชนที่ต้องสูญเสียไปกับการเฉลิมฉลอง หรือวัฒนธรรมประเพณี บางอย่างอาจจะสูญหายไปจากชุมชน เพราะการขาดความรู้ความหมายที่แท้จริง ทีมวิจัยจึงได้เสนอ

โครงการวิจัยนี้มา โดยมุ่งหวังว่าจะใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้ ความหมาย คุณค่า ที่แท้จริงในวัฒนธรรม ประเพณีของคนในชุมชน ให้สามารถที่จะคงอยู่กับชุมชนต่อไป

ชุมชนสันถนได้ค้นพบการขาดหายไปศาสนธรรมในคนซึ่งทำให้เกิดภาวะหนี้สินในชุมชนมากมาย ซึ่งทีมวิจัยได้จัดให้มีเวทีวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันระหว่างทีมวิจัยกับนักการศาสนาในชุมชนซึ่งทำให้เห็นสาเหตุ แห่งหนี้สินตามหลักการทางศาสนา คือ ความอยากได้อะไรก็มี เห็นผู้อื่นมีก็อยากได้ อยากมีตามเขาขาดการ วิเคราะห์ตัวเอง อยากจะเท่าเทียม ไม่ได้รู้จักประมาณตนเอง ไม่มีการวางแผนการใช้จ่ายเงิน ไม่มีการ ประมาณค่าใช้จ่าย (ขาดทักษะ) ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค เกิดความโลภ ขาดการวิเคราะห์หรือรู้จักตนเอง หลักการทางศาสนาคริสต์ว่าด้วย “ขาดการยับยั้งชั่งใจ การบังคับความต้องการของตนเอง ไม่สามารถควบคุม อารมณ์ของตนเอง ทั้งที่ความจำเป็นของตนเองก็ยังไม่” คนปัจจุบันมีความวิริยะในการทำงานน้อยมาก

พระคัมภีร์เกี่ยวกับความโลภ ลูกา ข้อ 12 ข้อ 15 คำอุปมาเรื่องเศรษฐีใจ “มีผู้หนึ่งในหมู่คนทูล พระองค์ว่า “อาจารย์เจ้าข้า ขอสงฆ์ชายของข้าพเจ้าได้แบ่งมรดกให้กับข้าพเจ้า” แต่พระองค์ตรัสตอบเขาว่า “บุรุษเอ๋ย ใครได้ตั้งเราให้เป็นตุลาการ หรือเป็นผู้แบ่งมรดกให้ท่าน” แล้วพระองค์จึงตรัสแก่เขาทั้งหลายว่า “จง ระวังและเว้นเสียจากการโลภทุกประการ เพราะว่าชีวิตของคนมิได้อยู่ในการที่มีของฟุ่มเฟือย”

1 ทิโมธีบทที่ 6 ข้อ 10 “แต่ถ้าเรามีอาหารและเสื้อผ้า ก็ให้เราพอใจด้วยของเหล่านั้นเถิด ส่วนคน เหล่านั้นที่อยากร่ำรวยก็ตกอยู่ในข่ายของความเย้ายวนและติดบ่วงแร้วและในความปรารถนานานาที่ไร้ ความคิดและเป็นภัยแก่ตัว ซึ่งทำให้คนเราต้องถึงความพินาศเสื่อมสูญไป ด้วยว่าการรักเงินทองนั้นเป็นมูลราก แห่งความชั่วทั้งมวล และเพราะความโลภนี้แหละ จึงทำให้บางคนห่างไกลจากความเชื่อและตรอมตรมด้วย ความทุกข์

อพยบทที่ 20 ข้อ 17 อย่าโลภครวเรือนของเพื่อนบ้าน อย่าโลภภรรยาของเพื่อนบ้านหรือทาสี ของเขา หรือโค หรือลาของเขา หรือสิ่งใดซึ่งเป็นของของเพื่อนบ้าน

2. กระบวนการขั้นตอนการนำเอาหลักศาสนาไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อจัดการปัญหานี้

เมื่อทราบสิ่งที่ขาด สิ่งที่ยากคือศาสนา กระบวนการดำเนินงานแก้ไขนักวิจัยในพื้นที่ทุก พื้นที่จึงได้ออกแบบให้มีการประชุมร่วมกับผู้นำศาสนาในชุมชนของตนเองเพื่อวางแผนการนำเอาหลักศาสนา

ธรรมไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการนั้น ซึ่งจะต้องไม่ใช่กระบวนการที่เอาหลักธรรมไปพูดให้คนทั่วไปฟัง แต่เป็นการเอาหลักศาสนาธรรมนั้นไปลงมือปฏิบัติ ลงมือปฏิบัติให้เกิดผลจริง ๆ

อย่างไรก็ตามก่อนที่จะดำเนินงานเพื่อแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน ทีมวิจัยจำเป็นต้องมีหลักคิด มีแนวคิดที่เป็นอันเดียวกันก่อน ดังเช่นทีมวิจัยบ้านใต้ร่อง ตำบลป่าป๋อง อำเภอคลองสะแกต จังหวัดเชียงใหม่ ได้นำเอาหลักการทางคริสตศาสนาสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของทีมวิจัยคือพระธรรม 1 โครินธ์.12.ข้อ 26-27 “ถ้าอวัยวะหนึ่งเจ็บอวัยวะทั้งหมดก็พลอยเจ็บด้วยถ้าอวัยวะหนึ่งได้รับเกียรติอวัยวะทั้งหมดก็พลอยชื่นชมยินดีด้วยเพราะว่า ในร่างกายอันเดียวนั้น” ข้อ “ฝ่ายท่านทั้งหลายเป็นกายของพระคริสต์และต่างก็เป็นอวัยวะของพระกายนั้น”พระธรรมเอเฟซัสบท 5 ข้อ 30 “เพราะว่าเราเป็นอวัยวะแห่งพระกายของพระองค์อวัยวะทุกส่วนเกี่ยวข้องและต้องการซึ่งกันและกันเป็นอย่างมากเราไม่สามารถแยกอวัยวะบางส่วนออกจากร่างกายได้และเมื่ออวัยวะหนึ่งเจ็บอวัยวะอื่นก็พลอยเจ็บไปด้วย” เรามีอวัยวะหลายอย่าง และอวัยวะนั้นๆมิได้มีหน้าที่เหมือนกันฉันใดพระธรรมโรม 12:4-5 “พวกเรารู้เป็นหลายคนยังเป็นกายอันเดียวในพระคริสต์และเป็นอวัยวะแก่กันและกันฉันนั้น” พระธรรมโคโลสี 1:18 “พวกเรารู้เป็นหลายคนยังเป็นกายอันเดียวในพระคริสต์และเป็นอวัยวะแก่กันและกันฉันนั้น”

ในขณะที่ทีมวิจัยวัดกัญจนนิธยาราม(หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10) จะยึดเอาหลักสังคหวัตถุ 4 ในการบำเพ็ญงานสาธารณะประโยชน์ ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนทำงานและการประสานงานการทำงานร่วมกันของกลุ่มทีมวิจัยให้อยู่ในความสามัคคีธรรมคือ 1.การให้ปัน เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละเวลาส่วนตนเพื่อประโยชน์ของชุมชน แบ่งปัน ช่วยเหลือ สงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ และศิลปวิทยา 2. การพูดอย่างรักกัน คือ ไม่ว่าร้ายป้ายสีกัน ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล เป็นหลักบาน ชักจูงในทางที่ดีงาม ยึดหลักการของหมู่คณะเป็นสำคัญ หรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจที่ดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 3. การทำประโยชน์ต่อผู้อื่น ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนชวายเป็นกิจการต่างๆ บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในภาระหน้าที่การงาน และ 4. ทำตัวให้เข้ากับเขา/กลุ่มได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบ และเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

ในส่วนของกระบวนการทำงานที่เริ่มจากการประชุมวางแผนการทำงาน ร่วมกำหนดทิศทางการทำงานเพื่อแก้ไขปัญาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนนั้น ทีมวิจัยบ้านใต้ร่องได้นำเอาหลักการทาง

คริสตศาสนาพระธรรมเยเรมีย์ บทที่ 29 ข้อ 11 “พระเจ้าตรัสว่าเพราะเรารู้แผนงานที่เรามีไว้สำหรับเจ้าเป็นแผนงานเพื่อสวัสดิภาพไม่ใช่เพื่อทุกข์ภาพเพื่อจะให้อนาคตและความหวังใจแก่เจ้าพระเจ้ามีแผนงานล้ำเลิศสำหรับผู้เชื่อทุกคน” หรือ พระธรรมเยเรมีย์ 1:5 “เราได้รู้จักเจ้าก่อนที่เราได้ก่อร่างตัวเจ้าขึ้นในครรภ์ และก่อนที่เจ้าคลอดจากครรภ์ เราก็ได้กำหนดตัวเจ้าไว้ เราได้แต่งตั้งเจ้าเป็นผู้เผยพระวจนะแก่บรรดาประชาชาติ” มาปรับใช้ในกระบวนการทำงานอยู่ตลอดเวลา การได้ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวางแผนการทำงานในแต่ละครั้งจึงเปรียบดังการได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนขององค์พระผู้เป็นเจ้าซึ่งเป็นสิ่งเคารพสูงสุดของทีมวิชัยบ้านใต้ร้องด้วยเช่นกัน

การดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน ทีมวิชัยชุมชนข้างเผือกได้มีความพยายามที่จะทำการค้นหารูปแบบการดูแลสุขภาพ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อลดภาวะเสี่ยงต่อการเกิดกลุ่มโรค NCDs ด้วยวิธีแห่งอิสลาม โดยได้ข้อสรุปว่า

1. การให้ความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจ นำไปสู่การสร้างความตระหนัก ทั้งเรื่องความรู้เรื่องสุขภาพ การใช้ชีวิตและการดูแล ความรู้เรื่องหลักคำสอนทางศาสนาที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากทีมมีความเชื่อว่าหากคนในชุมชนได้เรียนรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ การรักษาสุขภาพ เป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้เกิดความตระหนักได้ ดังนั้นทีมจึงได้มีการให้เกิดการเรียนรู้เรื่องหลักคำสอนในทางศาสนาเข้าไปด้วย เพื่อเป็นการตอกย้ำ สร้างความเชื่อมั่นให้มากขึ้น **สอดแทรกกิจกรรมให้ความรู้** ซึ่งความรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับศาสนา เช่นความรู้เกี่ยวกับการศรัทธา การปฏิบัติศาสนกิจ จริยธรรมมุสลิม เป็นต้น ท่านรอซูล ค็อลลัลลอฮุ อะลัยฮิ วะสลัลม ได้กล่าวไว้มีความว่า “**ผู้ใดที่อัลลอฮ์ประสงค์ให้เขาได้รับความดีงาม พระองค์จะทรงทำให้เขาเข้าใจศาสนา**” (รายงานโดยอัล-บุคอรี) ความจำเป็นที่ต้องหาความรู้ไม่แตกต่างจากความจำเป็นของการละหมาด การถือศีลอด การจ่ายซากาต และบทบัญญัติอื่นๆที่จำเป็นต้องปฏิบัติในอิสลามอิสลามต้องการให้คนมุสลิมศึกษาและแสวงหาความรู้ที่มีประโยชน์เท่านั้น ทั้งที่มีประโยชน์ต่อการปฏิบัติศาสนกิจและการประกอบอิบาดะฮ์ ท่านรอซูล ค็อลลัลลอฮุ อะลัยฮิ วะสลัลม ได้กล่าวใน คำอาฮ์ของท่านในตอนหนึ่งมีความว่า “**โอ้ อัลลอฮ์ แท้จริงฉันขอจากพระองค์ซึ่งความรู้ที่มีประโยชน์**” (รายงานโดย อิบน์ มาญะฮ์) ส่วนความรู้ที่มีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในโลกนี้ ก็เป็นสิ่งที่อิสลามสนับสนุนให้ศึกษาเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นปัจจัยส่งเสริมในเรื่อง อาคิเราะฮ์อีกทอดหนึ่ง ท่านรอซูล

คือลัลลอฮฺ อะลัยฮิ วะสัลลัม ได้กล่าวไว้ความว่า “พวกท่านมีความรู้เรื่องมากกว่าฉัน เกี่ยวกับกิจการทางโลกของพวกท่าน” (รายงานโดยมุสลิม)

2. การสร้างเป้าหมายของตนเอง ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งการป้องกัน “การป้องกันนั้นดีกว่าการรักษา” ป้องกันร่างกายและจิตวิญญาณ ดังนั้นการสร้างเป้าหมายก็คือการป้องกัน /เป้าหมายที่หมายถึงผลตอบแทนคือโลกหน้า โลกหน้าจะต้องไปอยู่กับพระผู้เป็นเจ้า พระผู้เป็นเจ้าให้เราเดินไม่ก้มหน้า เราต้องกลับไปอย่างสง่าผ่าเผย ไม่ได้เดินกลับไปอย่างคนขี้โรค การดูแลสุขภาพก็เหมือนเราต้องกลับไปอยู่กับพระผู้เป็นเจ้าด้วยสภาพเดิม เราต้องดูแลสุขภาพตนเอง ไม่ให้เจ็บป่วย / การมีสุขภาพที่แข็งแรงก็จะมีโอกาสได้ทำอิบาดะห์ ซึ่งไม่ได้หมายถึงแค่การเคารพพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น แต่รวมรวมถึงการทำให้ร่างกายแข็งแรง การทำดี คิดดี จิตใจดี การช่วยเหลือผู้อื่น คนยากไร้ในสังคม การไม่ตัดไม้ทำลายป่า รวมความคือทุกความดีคืออิบาดะห์ ซึ่งมาจากการที่มีร่างกายแข็งแรง ถ้าเรามีร่างกายที่อ่อนแอเราก็ไม่สามารถช่วยเหลือตนเอง ละหมาดก็ไม่ได้ ส่งผลให้ไม่สามารถทำอิบาดะห์ได้ ดังนั้นเราต้องทำร่างกายของเราให้แข็งแรง พระเจ้าจะทรงพอพระทัยบุคคลที่มีร่างกายแข็งแรง

3. การให้คิดถึงผลกระทบหากไม่ปรับเปลี่ยน อิสลามเชื่อว่าสุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ จะเป็นพลังที่จะนำไปสู่สุขภาพที่ดีโดยรวม เนื่องจากอิสลามเป็นวิถีการดำเนินชีวิต (Way of Life) ที่ตั้งอยู่ในกรอบแนวทางของศาสนาที่พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน และแบบอย่างคำสอนของท่านศาสดามุฮัมมัด ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ทั้งในเรื่องการกิน การนอน กิจวัตรประจำวันทั่วไป สังคม วัฒนธรรม สุขภาพอนามัย การเจ็บป่วย ความตาย และอื่นๆ ซึ่งมีบัญญัติไว้ทั้งสิ้นการมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงดี ย่อมเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิต และกระบวนการพัฒนาในทุกด้านทุกมิติ ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ได้กล่าวถึงสุขภาพไว้อย่างกว้างขวางและครอบคลุมปัจจัยแห่งสุขภาวะ อีกทั้งสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของสุขภาพไว้อย่างเป็นองค์รวม ว่า “ผู้ใดที่ตื่นเช้าขึ้นมา มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีจิตใจที่สงบร่มเย็น ไม่มีความวิตกกังวลทุกข์ร้อน มีอาหารสำหรับบริโภคในวันนั้นก็ประหนึ่งว่าเขาผู้นั้นได้ครองโลกไว้ทั้งโลก”(ตริมีซีห์ อิบนิมาเยฮ์ และบุคอรี)

4. การปฏิบัติด้วยตนเองและบันทึกผล ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ หลักในการปฏิบัติที่อิสลามทุกคนต้องถือปฏิบัติจะมี 5 ข้อ ได้แก่ 1.การกล่าวคำปฏิญาณตนว่า “ลาอิลาฮะ อิลลัลลอฮฺ. มุฮัมมัด ร่อซูลุลลอฮฺ.” (ซึ่งแปลว่า “ไม่มีพระเจ้าอื่นใด นอกจากอัลลอฮฺ.และมุฮัมมัด เป็นศาสนทูตของอัลลอฮฺ.”) 2.การนมาซ หรือละหมาด (หรือในภาษาอาหรับเรียกว่า “เศาะลาฮฺ.”) 3.การจ่ายซะกาต 4. การถือศีลอดใน

เดือนรอมฎอน (ถือบวชทั้งเดือนยังสามารถทำได้ ทำไ้ยังสามารถทำได้ 5.การทำฮัจญ์/ ศาสนาอิสลามได้กำหนดให้ทุกหลักปฏิบัติเป็นไปอย่างมีวินัย โดยหลักปฏิบัติเบื้องต้นของศาสนาอิสลาม

5. การติดตามโดยพี่เลี้ยง ซึ่งเป็นการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างสัปบุรุษด้วยกันที่มีประสบการณ์ในการดูแลสุขภาพตนเองที่มากกว่าสัปบุรุษที่อยู่ระหว่างการทดลองปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง โดยพี่เลี้ยงจะทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แลกเปลี่ยน แนะนำ และสนับสนุนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้กับสัปบุรุษ เปิดโอกาสให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน “มนุษย์ทุกคนล้วนมีสัญชาตญาณรักการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และคบหามิตรสหายที่จะคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อประโยชน์สุขทั้งใน دنیاและอาคิเราะฮ์ ทั้งนี้ มนุษย์โดยทั่วไปนั้นมีความแตกต่างกันทั้งด้านศาสนาและจรรยาบรรณ มีทั้งคนดีที่ควรแก่การเลือกคบเป็นมิตร และคนชั่วที่ควรหลีกเลี่ยง ไม่ร่วมคบค้าสมาคมด้วยการได้คบหาสมาคมกับคนดีนั้นเป็นลาภอันประเสริฐ ซึ่งจะส่งผลดีทั้งใน دنیاและอาคิเราะฮ์ อัลลอฮ์ตะอาลา ตรัสว่า “ในวันนั้น (วันกิยามะฮ์) บรรดามิตรสหายทั้งหลายต่างกลายเป็นศัตรูต่อกัน นอกจากผู้ที่มีความยำเกรง” (อัซซุครุฟ: 67) จึงจำเป็นที่พี่เลี้ยงต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ หรือมีความประพฤติตลอดจนวิถีชีวิตที่เป็นที่ยอมรับ เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือนับตั้งแต่การให้ข้อมูล การให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ชี้ช่องทาง ตลอดจนเป็นตัวแบบเพื่อให้ “สัปบุรุษที่ต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม” เพิ่มความสามารถในด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยตรง แต่เป็นการเรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตเป็นองค์รวมทั้งในเรื่องความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคิดตลอดถึงการแสดงออกทางด้านต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัว ดำรงตน เห็นช่องทางการพัฒนาตน พี่เลี้ยงจะเป็นต้นแบบของพฤติกรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ เช่น ความสม่ำเสมอในการดูแลสุขภาพตนเองความอดทน ประหยัด การนับถือตนเอง

6. สรุปผลการเรียนรู้ เป็นการจับเอาความรู้ที่เกิดขึ้นสั้นๆ ภายหลังการทำกิจกรรม แล้วนำไปสู่การวางแผนในครั้งต่อไป ทำให้คนทำรู้สึกตื่นตัวและมีความรู้สึกรู้สึกผูกพันกับงาน รูปแบบการสรุปผลการเรียนรู้ นั้นสามารถดำเนินการได้ทั้งระหว่างการทำกิจกรรมเพื่อปรับปรุง/แก้ไขระหว่างการทำงาน หรือ “การทำไป คิดไป แก้ไขไป” และภายหลังสิ้นสุดแต่ละกิจกรรมเพื่อนำไปวางแผนกิจกรรมครั้งต่อไป ไม่ใช่การวิพากษ์วิจารณ์หรือวินิจฉัยว่าใครถูกใครผิดเพราะถือว่าเป็นความรับผิดชอบร่วมไม่ใช่การบ่นหรือวิเคราะห้ในทุกประเด็น แต่เป็นการคุยที่มีเป้าหมายและให้บทเรียนกับทีมงาน และบรรยากาศในการทำสรุปผลการเรียนรู้ต้องไม่ทำลายคุณค่าของสมาชิกในทีมงาน

ชุมชนบ้านหนองเหนียง ตำบลบวัก้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ได้นำเอาหลักคำสอนในทางพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ของคนสามวัย โดยการฟื้นฟูหลักพรหมวิหารธรรม คือ 1.ความรัก ให้คนระหว่างวัยรู้จักที่จะมีความรักให้แก่กันและกัน คนที่จะเกิดความรักได้ก็จำเป็นต้องรู้จักที่มาที่ไปของกันและกันก่อน การนำเอาเครื่องมือแผนผังเครือญาติและแผนที่รอบในมาปรับใช้บนฐานคิดตามหลักของเมตตา ทำให้คนในชุมชนรู้จักรากเหง้าของตนเอง และก่อให้เกิดความรักระหว่างกัน 2. ความสงสาร คือ ความอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง 3. ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุขก็มีใจแช่มชื่นเบิกบาน เมื่อเห็นเขาทำดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย พร้อมทั้งจะช่วยส่งเสริมสนับสนุน ชุมชนบ้านหนองเหนียงเมื่อมีเด็กและเยาวชนประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน การศึกษาเล่าเรียน ทีมวิจัยร่วมกับชุมชนจะจัดกิจกรรมทุนขวัญ สร้างกำลังใจให้กับคนรุ่นใหม่ ซึ่งผู้นำชุมชนเชื่อว่าเมื่อเขาได้รับการกระทำอย่างนี้จากชุมชนก็จะทำให้เขามีความระลึกถึงชุมชนอยู่เสมอ และประเดิมสุดท้ายคือ 4. ความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามความเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคงเที่ยงตรง เมื่อเห็นคนที่ต้องดูแล เป็นอยู่ดี ต่างชวนชวนในกิจหน้าที่ของตน ก็รู้จักวางที่เฉยคอยดูโดยสงบ ไม่เข้าข้างใจ ไม่ก้าวก่ายแทรกแซง การทำกลุ่มทดลองเรื่องการกินข้าวเย็นร่วมกันและการพูดคุยในวงข้าวทำให้ทีมวิจัยได้เห็นว่า แท้จริงแล้วหลายเรื่องที่ต้องอาศัยความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว การรู้จักที่จะวางเฉยบ้างทำให้คนเกิดความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันมากขึ้น ดังสิ่งที่ภูมิปัญญาบ้านหนองเหนียงพร่ำสอนกันว่า “ดักเมื่อกินข้าว”

3. ผลที่เกิดจากการนำเอาหลักการทางศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการทำงานเพื่อแก้ไข ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต

ด้วยระยะเวลาเพียงไม่กี่เดือนของการนำเอาหลักศาสนธรรมไปปรับใช้ในกระบวนการทำงาน อาจจะไม่เห็นผลได้เต็มที่นัก แต่อย่างน้อยกระบวนการดังกล่าวก็ได้ก่อให้เกิดร่องรอยแห่งความดีงามหลายๆ อย่างเกิดขึ้นบ้างเช่นกัน ดังที่ ชุมชนหัวฝาย ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ได้ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีงามที่เกิดขึ้นในชุมชน พื้นที่ทางศาสนาอาจจะมีข้อจำกัดในการเข้าถึงการละเล่นบางอย่างของเด็ก แต่กระบวนการศึกษาในข้อนี้ทำให้ได้นำเอาข้อจำกัดนั้น มาสร้างสรรค์โครงการนี้สามารถต่อได้โดยการเชื่อมกับโรงเรียน ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลาเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการนำเอาการละเล่นในชุมชนไปบรรจุในกระบวนการเรียนการสอน ศิลปวัฒนธรรม การออกกำลังกายด้วยการละเล่นในอดีต

การศึกษาการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านไถ่ร้องนอกจากคนในชุมชนจะได้เรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนเอง และเห็นพัฒนาการเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อันส่งผลให้ชุมชนมีความรักในท้องถิ่นของตนเอง กระบวนการยังได้กระตุ้นและสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงานและร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานมากขึ้น และมีแผนการในทำงานอนาคตเพื่อสานต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในอนาคต โดยให้ทุกกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมหน้าหมู่บ้านทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ

การถ่ายทอดความหมายคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมของบ้านป่าไผ่ ซึ่งทีมวิจัยได้เลือกกิจกรรมที่จะสื่อสารให้กับชุมชนคือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาดำเนินการวิจัย ไม่ใช่เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเฉพาะเนื่องจากประเพณีกิจกรรมในประเพณีมันเกี่ยวข้องกับความสำเร็จของชุมชน ดังนั้นจึงมีกิจกรรมที่สามารถดำเนินการได้ภายในช่วงระยะเวลา 3 ประเพณี คือ ประเพณียี่เป็ง ประเพณี 4 เป็งและวันมาฆบูชา ซึ่งผลที่ได้จากการถ่ายทอดความหมายและคุณค่า ในแง่ของความรู้ความเข้าใจต่อความหมาย คุณค่า ประเพณี ชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้เพิ่มขึ้นภาพรวม จากก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจจะอยู่ที่ 60% แต่เมื่อผ่านกระบวนการเรียนรู้แล้วพบว่ามีความรู้เพิ่มขึ้นเป็น 85% กล่าวคือในอดีตก่อนจะทำวิจัยนั้นทุกคนได้แต่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ไม่มีการอธิบายความหมายแต่อย่างใด แต่การให้เรียนรู้ผ่านกระบวนการลงปฏิบัติแล้วมีการสรุปความนั้นทำให้ชุมชนมีความเข้าใจมากขึ้น เกิดแนวคิดที่จะรื้อฟื้นกิจกรรมที่ค่อยๆหายไปจากชุมชนให้กลับมาอีกครั้ง ทั้งนี้ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน เจ้าอาวาส จะให้มีการประชุมอีกครั้งภายหลังจากนี้ และสุดท้ายคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเตรียมงานประเพณีร่วมกัน โดยเฉพาะการนำเอาวัสดุซึ่งมีอยู่ในชุมชนมาทำประทีปทำให้ทุกคนมองเห็นว่าสามารถต่อยอดไปสู่การทำกิจกรรมอื่นๆได้อีก “ปีหน้าเราน่าจะมีการจัดการแข่งประกวดประทีป”แม่หลวงหมู่ที่ 2 กล่าวกับทีมวิจัย เนื่องจากได้มองเห็นว่าระหว่างที่ทำนั้น หลายคนประดับ แกะสลักประทีปที่ทำจากมะละกอด้วยลวดลายต่างๆสวยงาม “ปีหน้าเราจะทำโคมไฟมาแขวนประดับวิหารอีกครั้ง หลังจากที่เกิดบสามสิบปีแล้วที่เราไม่ได้แขวนประดับ”แม่ดาว หนึ่งในทีมวิจัยเสนอต่อชุมชน

ในขณะที่กระบวนการนำเอาหลักธรรมทางศาสนาอิสลามมาปรับใช้ในการแก้ไขสถานการณ์การเจ็บป่วยด้วยกลุ่มโรค NCD ของชุมชนมัสยิดข้างเผือกทำให้เกิดธรรมเนียมสุขภาพของชุมชนที่มีเนื้อหาครอบคลุมถึงการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน ให้มีการจัดบริการสุขภาพแบบองค์รวม เช่น การให้คำปรึกษา เรื่องสุขภาพ การเยี่ยมบ้าน การออกกำลังกาย การดูแลด้านจิตวิญญาณ ในโอกาสสำคัญทางศาสนา หรือ วันศุกร์ คอเต็บ หรือ อิหม่าม ได้มีการสอดแทรกเรื่องการดูแลสุขภาพในการสอนสัปปุรุษที่มาละหมาดที่บาแล คน

ในชุมชนรวมถึงสัปปุญสที่ร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน มัถยิดข้างเผือก ซึ่งทำให้เกิดความภาคภูมิใจในภูมิหลังของตนเองและเกิดความรักใคร่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการพูดคุยเรื่องสุขภาพกันมากขึ้นในชุมชน และยังมีการไต่ถามถึงการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมด้านสุขภาพร่วมกัน

ทีมวิจัยสันถนนได้มีการทดลองใช้หลักทางศาสนาพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อลดหนี้สินของตนเอง แม้หนี้สินจะไม่ลดลงเลยทีเดียวแต่ก็พบว่า อย่างน้อยกระบวนการก็มีส่วนทำให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อแหล่งเงินกู้ยืม ไม่หลอกลวงหรือขาดวินัยในการกู้ยืมและคืนเงิน หรือความซื่อสัตย์ ดังมัทธิวบทที่ 25 ข้อ 14-30 ว่า “เพราะว่าเหมือนอย่างชายคนหนึ่งที่กำลังจะออกเดินทาง เขาจึงเรียกบ่าวทั้งหลายของตนมาและฝากทรัพย์สิ่งของของตนกับพวกเขาไว้ คนหนึ่งท่านให้ห้าตะลันต์ คนหนึ่งสองตะลันต์ และอีกคนหนึ่งตะลันต์เดียว ตามความสามารถของแต่ละคนแล้วท่านก็ไป คนที่ได้รับห้าตะลันต์ก็ไปทันที เอาเงินนั้นไปค้าขายได้กำไรอีกห้าตะลันต์ คนที่ได้รับสองตะลันต์ก็ได้กำไรอีกสองตะลันต์เหมือนกัน แต่คนที่ได้รับตะลันต์เดียวนั้นออกไปซุกหลุมและซ่อนเงินของนายไว้ หลังจากผ่านไปเป็นเวลานาน นายของบ่าวทั้งหลายมาคิดบัญชีกับพวกเขา คนที่ได้รับห้าตะลันต์ก็เอาเงินกำไรอีกห้าตะลันต์มาชี้แจงว่า “นายเจ้าข้า ท่านมอบเงินห้าตะลันต์ไว้กับข้าพเจ้า นี่แน่ข้าพเจ้าได้กำไรมาอีกห้าตะลันต์ นายจึงตอบว่า ดีแล้ว เจ้าเป็นบ่าวที่ดีและซื่อสัตย์ เจ้าซื่อสัตย์ในของเล็กน้อย เราจะต้องเจ้าให้ดูแลของจำนวนมาก เจ้าจงร่วมยินดีกับนายของเจ้าเถิด คนที่ได้รับสองตะลันต์มาชี้แจงด้วยว่า นายเจ้าข้า ท่านมอบเงินสองตะลันต์ไว้กับข้าพเจ้า นี่แน่ข้าพเจ้าได้กำไรมาอีกสองตะลันต์ นายจึงตอบว่า ดีแล้วเจ้าเป็นบ่าวที่ดีและซื่อสัตย์ เจ้าซื่อสัตย์ในของเล็กน้อย เราจะตั้งเจ้าให้ดูแลของจำนวนมาก เจ้าจงร่วมยินดีกับนายของเจ้าเถิด คนที่ได้รับตะลันต์เดียวก็นำมาชี้แจงด้วยว่า นายเจ้าข้า ข้าพเจ้ารู้อยู่ที่ท่านเป็นคนใจตระหนี่ เกี่ยวผลในที่ที่ท่านไม่ได้หว่าน รวบรวมในที่ที่ท่านไม่ได้ไถไถรย ข้าพเจ้ากลัวจึงเอาเงินตะลันต์ของท่านไปซ่อนไว้ใต้ดิน ดูซิ นี่เงินของท่าน นายจึงตอบว่า โอ้บ่าวชั่วและเกียจคร้าน เจ้าก็รู้ไม่ใช่หรือว่าเราเกี่ยวในที่ที่เราไม่ได้หว่าน รวบรวมในที่ที่เราไม่ได้ไถไถรย เพราะฉะนั้นเจ้าควรเอาเงินเราไปฝากกับนายธนาคาร เมื่อเรามากก็จะได้เงินทั้งดอกเบี้ยด้วย เพราะฉะนั้น จงเอาเงินตะลันต์เดียวนั้นจากเขาไปให้คนที่มิสืบทะลันต์ เพราะว่าใครที่มีอยู่แล้วจะให้แก่คนนั้นจนมืออย่างเหลือเฟือ แต่คนที่ไม่มีแม้แต่สิ่งที่มีอยู่ก็จะเอาไปจากเขา เอาอ้าวชั่วช้าไปทิ้งเสียยังที่มืด ภายนอก ซึ่งที่นั่นจะมีการร้องไห้ ขบเขี้ยวเคี้ยวฟัน

สร้างวินัยในการใช้จ่ายเงิน และให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างจริงจัง แล้วนำไปสู่การเอาผลของการบันทึกมาใช้ในการวางแผนการลดหนี้สินและให้มีการเรียนรู้ข้ามชุมชนเพื่อมองเห็นแนวทางในการลดภาระหนี้สินของคนในชุมชน แล้วนำมาปรับใช้กับตัวเองแล้วขยายใช้กับคนในชุมชน

สิ่งที่ได้เรียนรู้ของทีมวิจัยกลาง

ทีมวิจัยกลาง ได้ใช้กระบวนการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วมและแนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม โดยการใช้หลักศาสนธรรมเป็นพื้นฐาน เพื่อให้แต่ละชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักการ แนวคิด และวิธีการจัดการปัญหารวมถึงพัฒนาคุณภาพชีวิตของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และสามารถดำเนินงานตามโครงการได้ ทุกกระบวนการของการวิจัย ทีมวิจัยจะให้ความสำคัญกับทีม การช่วยกันคิด ร่วมวางแผนการดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัย รวมถึงการวิเคราะห์ผลของการดำเนินงานต่างๆ ล้วนมีความสำเร็จจากการเป็นทีมทำงานวิจัยเดียวกัน

การพัฒนาศักยภาพคนทำงานตั้งแต่ทีมวิจัยกลาง ในเรื่องของการคิดวิเคราะห์ การพัฒนาคุณภาพของโจทย์วิจัย รวมไปถึงเทคนิคใหม่ของการทำงาน ทำให้ทีมวิจัยกลางเองมีการออกแบบกระบวนการที่จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยชาวบ้านให้สามารถคิด ออกแบบ และวางโครงงานของการวิจัยเพื่อชุมชนได้ด้วยตนเอง โดยกำหนดให้มีเครื่องมือการทำงานที่สอดคล้องกับประเด็นหรือสถานการณ์ในพื้นที่นั้นๆ ให้มากขึ้น

ในการเรียนรู้ของทีมวิจัยกลางมีเครือข่ายนักวิชาการ พี่เลี้ยง CBR ที่เป็นนักวิชาการทั้งจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยพายัพ และมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น ร่วมทำหน้าที่ในการเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา ตลอดจนถึงให้ความรู้และร่วมพัฒนาทักษะให้กับทีมวิจัยกลาง

ประสบการณ์การทำงานของหัวหน้าทีมวิจัยที่มีมายาวนาน และทีมวิจัยกลางมีความเข้าใจในพื้นที่การดำเนินงานเนื่องจากร่วมงานพัฒนามาตั้งแต่ที่ดังกล่าวมาเป็นระยะเวลาร่วม 10 กว่าปี ถือเป็นปัจจัยสำคัญของการดำเนินงานในแง่ของการสะสมองค์ความรู้ เครือข่าย และพื้นที่การทำงานมาอย่างยาวนาน ทำให้ทีมวิจัยกลางเป็นที่ยอมรับในระดับชุมชนได้เป็นอย่างดี

การใช้เครื่องมือ CBR เปรียบเสมือนเครื่องมือที่สร้างการเรียนรู้ เชื่อมประสานงานกับผู้คนให้เข้ามาร่วมในการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนบนฐานศาสนธรรมได้อย่างแท้จริง

การทำงานเป็นทีมเวิร์กร่วมกันระหว่างทีมวิจัยกลางกับทีมชุมชน หรือในระหว่างนักวิจัยในชุมชนด้วยตนเอง ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

การแลกเปลี่ยนกับทีมวิจัยต่างพื้นที่ภายใต้ชุดโครงการเดียวกัน ยังได้ส่งผลให้ทีมวิจัยชุมชนได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยต่างพื้นที่ ข้อจำกัดของการดำเนินงานแต่ละพื้นที่ รวมถึงได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนเองกับพื้นที่อื่นๆอีกด้วย

กระบวนการวิจัยทำให้ทีมวิจัยกลางได้เรียนรู้ว่าความรู้และความจริงเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ นั้นถูกค้นพบใหม่เสมอๆ การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในสังคมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา นักวิจัย/ทุกคนในชุมชนจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

กระบวนการวิจัยจะช่วยให้คนในชุมชนพร้อมที่จะเผชิญกับชีวิตจริง เพราะกระบวนการวิจัยที่เน้นการศึกษาแบบมีส่วนร่วมนั้นเปิดโอกาสให้แต่ละคนได้รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติ ได้ทำกิจกรรมกลุ่ม ได้ฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ ทักษะการบริหารจัดการ การเป็นผู้นำ ผู้ตาม และที่สำคัญเป็นการเรียนรู้ที่ช่วยลดความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ทุกคนได้รับการยอมรับ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เกิดความสุขที่อยู่ร่วมกัน

การเปิดโอกาสให้แต่ละชุมชนได้เรียนรู้กระบวนการทำงานระหว่างกัน ถือว่าเป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชน กระบวนการแลกเปลี่ยนระหว่างกันจึงเป็นการเปิดโอกาสให้แต่ละทีมได้สร้างความสัมพันธ์เชิงสาธารณะ กิจกรรมต่างๆ ได้กระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระดับพื้นที่การวิจัยและระหว่างทีมวิจัย

การสร้างทางเลือกในการนำหลักศาสนามาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ในชุมชน การเลือกกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน โดยให้ชุมชนได้กำหนดประเด็นร่วมกัน ซึ่งการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ขบคิดปัญหา ไม่เพียงแต่จากแง่มุมของตนเท่านั้น หากแต่รวมไปถึงผลประโยชน์ของคนอื่นด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนเกิดสำนึกในชะตากรรมร่วมกัน และถือเป็นขั้นแรกที่จะนำชุมชนไปสู่สำนักการแบกรับและแก้ไขปัญหที่กำลังเกิดขึ้นกับชุมชนของตนเอง แล้วคัดเลือกกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีของชุมชน ทั้งนี้กระบวนการวิจัยของชุมชนทำให้ทราบว่าหลักการทางศาสนาและกิจกรรมสาธารณะที่สอดคล้องกับชุมชนนั้น ถือได้ว่าเป็นการระดมพลังรวมหมู่ของชุมชน มีความหลากหลาย และเกี่ยวข้องกับชุมชนจำนวนมาก ซึ่งทั้งนี้กิจกรรมนั้นไม่ได้เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากแต่เกิดขึ้นจากการคิดพินิจวิเคราะห์และนำมาซึ่งการกำหนดแนวทางในการทำงาน ท้ายที่สุดคือการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีการประเมินผลกิจกรรมโดยที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการ

ประเมินผลดังกล่าว นับเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการทำงานของตนเอง ซึ่งกระบวนการเท่ากับเป็นให้ชุมชนเป็นฝ่ายตัดสินใจว่าความพยายามของชุมชนเอง ซึ่งการประเมินผลแบบมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยเอื้อที่ทำให้กระบวนการวิจัยครั้งนี้สำเร็จ

1. ทีมวิจัยกลางได้รับความร่วมมือจากทีมวิจัยในพื้นที่เป็นอย่างดีทุกกระบวนการของการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่จัดโดยส่วนกลางหรือความเอื้อเฟื้อในการลงพื้นที่เพื่อติดตามหนุนเสริมการทำงานของทีม
2. ทีมวิจัยกลางได้รับแรงสนับสนุนทั้งด้านวิชาการทางศาสนาและแง่คิดเกี่ยวกับการทำงานจากนักวิชาการศาสนาของมูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคม ทำให้ทีมวิจัยกลางมีข้อมูลในการหนุนเสริมการทำงานในพื้นที่ในมิติของการนำเอาหลักศาสนาธรรมไปใช้
3. ทีมวิจัยกลางได้รับการสนับสนุนเชิงวิชาการและกระบวนการเทคนิคการทำงานวิจัยกับชุมชนจากพี่เลี้ยงคือสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทำให้หลายครั้งที่ทีมวิจัยกลางมีปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินงานได้รับการแก้ไขและข้อเสนอแนะทำให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินโครงการวิจัย ทำให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์หลายด้าน ทั้งในแง่ของการพัฒนาชุมชนและงานพระศาสนา ซึ่งมีความสำเร็จเชิงรูปธรรมสูง (จากเดิมศาสนาถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ป็นนามธรรมจับต้องยาก) แต่งานวิจัยชุดนี้ได้ทำให้เห็นแล้วว่า ศาสนธรรมสามารถที่จะนำมาแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนได้จริงๆ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่ศาสนจักรถูกท้าทายจากสังคมเป็นอย่างมาก งานวิจัยชุดนี้จึงเท่ากับเป็นการตอกย้ำว่าหลักศาสนาสามารถที่จะนำไปปรับใช้ได้จริง และท้าทายกลับไปยังกลุ่มคนที่ยังไม่เข้าใจในหลักการทางศาสนาอีกครั้ง

อย่างไรก็ตามด้วยความที่งานวิจัยชุดนี้มีระยะเวลาที่ค่อนข้างจำกัด การหวังได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายนโยบายของศาสนจักรยังเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานและพัฒนาประเด็นการพัฒนาชุมชนบนฐานศาสนาธรรมได้อีกในอนาคต

ท่ามกลางกระแสความขัดแย้ง การเกลียดชัง และการยุยงให้เกิดความเข้าใจผิดระหว่างศาสนิก แต่กระบวนการของชุดวิจัย “การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบนฐานศาสนธรรม” กลับทำให้เห็นว่าบนความแตกต่างทางด้านความเชื่อนั้น ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้การทำงานหากคนทำงานเปิดใจที่จะเรียนรู้การทำงานระหว่างกัน ซึ่งบทเรียนสำคัญประการหนึ่งที่ได้ค้นพบระหว่างการทำงานคือ “แต่ละศาสนาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยึดมั่นในหลักการของตนเอง แต่ก็ต้องพร้อมที่จะเปิดใจรับฟังความเชื่อที่แตกต่างด้วย” หากทางศาสนจักรระดับนโยบายต้องการเห็นความปรองดองกันระหว่างศาสนาอาจสามารถใช้กระบวนการวิจัยดังกล่าวได้

บทสังเคราะห์ท้ายบท

บทสังเคราะห์ท้ายบทนี้เป็นการประมวลและสังเคราะห์เพื่อให้ภาพการทำงานของโครงการวิจัยแจ่มชัดมากขึ้น และหวังว่าจะสามารถนำไปใช้เป็นตัวแบบในการทำโครงการวิจัยที่เกี่ยวพันกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมหรือหลักศาสนาต่างๆในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน

ความจำเป็นที่จะต้องมีบทสังเคราะห์ท้ายบทนี้เนื่องจากว่าในกระบวนการการทำงานวิจัยนั้น ได้มุ่งเน้นไปที่จุดหลักสำคัญ ได้แก่ คำถามหลัก การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบน ฐานศาสนธรรมควรเป็นอย่างไร โดยมี คำถามรอง ที่เฉพาะเจาะจงลงไปว่ามี หลักศาสนธรรมใดที่ชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาคุณภาพชีวิต คนในชุมชน? และชุมชนมีรูปแบบการนำเอา หลักธรรมไปใช้ในการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนอย่างเหมาะสมได้อย่างไร? ซึ่งการเจาะจงให้คิดถึงเฉพาะว่าการเลือกใช้หลักธรรมใดในการแก้ไขปัญหาที่ชุมชนนั้นเผชิญ จึงทำให้ละเลยกระบวนการทำงานวิจัยที่สำคัญที่สุดในการคิดถึงการประยุกต์หลักธรรมไปใช้

กล่าวคือ กระบวนการทำงานวิจัยในเรื่องนี้ ได้ค้นพบ “วิธีการ” ที่สำคัญมากในการที่จะนำไปสู่การปรับให้เป็น “ตัวอย่าง” ของการทำงานวิจัยในทำนองนี้ในประเด็นอื่นๆ ได้ “วิธีการ” ที่สำคัญที่ค้นพบในการทำงานวิจัยนี้ ต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจความคิดที่ซ้อนกันอยู่สามมิติ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วได้ดำรงอยู่ตลอดเวลาของการทำงานวิจัย

ความคิดที่ซ้อนกันอยู่สามมิติที่ต้องทำความเข้าใจกันให้ชัดเจนก่อน ได้แก่ ความคิดเรื่อง “บมธรรม” ความคิดเรื่อง “จริยธรรม” และและความคิดเรื่อง “ศีลธรรม”

ความคิดเรื่อง “ บมธรรม” นั้นเป็นกรอบความคิดใหญ่ที่ทุกโครงการได้ยึดถือ โดยยึดโยงกับหลักศาสนาหลักที่คนส่วนใหญ่ของชุมชนนั้นนับถือเป็นสรณะ ในบางชุมชนอาจจะเป็นความพยายามประกอบเข้าด้วยกันของศาสนาหลักสอง/สามศาสนา แต่ทุกชุมชนมีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถเลือกสรร “ บมธรรม” มาใช้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่กำลังเผชิญอยู่ ดังจะเห็นจากวัตถุประสงค์ข้อแรกที่ว่า “**เพื่อสังเคราะห์หลักธรรมและกระบวนการทางศาสนาที่สามารถนำไปแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนอย่างเหมาะสมจากโครงการย่อย(ได้แก่ โครงการชุมชน บ้านไต้ร่อง,บ้านป่าไผ่, บ้านหนองเหนียง,บ้านสันถนน, ชุมชนมุสลิมข้างเผือก, บ้านหัวฝาย)**”

ความคิดเรื่อง “จริยธรรม” (Ethic) มีความหมายถึงระบบความหมายที่ตีงาม/เหมาะสมในระบบความสัมพันธ์ทางสังคม กล่าวอีกนัยยะหนึ่ง เป็นระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่คนใน “สังคม” หรือ “ชุมชน” ได้หมายรู้ร่วมกันว่าอะไรเป็นสิ่งที่ตีงามและเป็นสิ่งที่ควรจะทำ “จริยธรรม” ที่สังคมหรือชุมชนยึดถือจึงจะเป็นพลังในการกำกับพฤติกรรมส่วนบุคคลของคน “จริยธรรม” จะเป็นส่วนที่เปลี่ยนแปลงมากที่สุด เพราะระบบความสัมพันธ์ทางสังคมแปรเปลี่ยนตลอดเวลา

ความเรื่อง “ศีลธรรม” (Moral) จะเป็นความคิดและความเชื่อของปัจเจกชนที่เชื่อว่าตนจะต้องกระทำ ความดีและหลีกเลี่ยงการกระทำในสิ่งที่ตนถือว่าผิด

เดิมนั้น ความคิดทั้งสามมิตินี้ไม่ได้แยกออกจากกันโดยเฉพาะในชุมชนที่อยู่กันอย่างใกล้ชิดแบบเครือญาติหรือเครือญาติเสมือน “บรมธรรม” จะถูกถ่ายทอดและแฝงฝัง (Embed) ไว้ในระบบความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งแสดงออกใน “จริยธรรม” โดยรวมของทุกคนในสังคมหรือชุมชนนั้นๆ ขณะเดียวกัน การประพฤติปฏิบัติตนในฐานะปัจเจกชนของแต่ละคนก็จะต้องทำให้สอดคล้องไปกับ “จริยธรรม” และสัมพันธ์ขึ้นไปสู่ “บรมธรรม”

จะเห็นได้ว่า ความคิดทั้งสามมิตินี้สัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นและแยกกันไม่ออก คนแต่ละคนไม่สามารถที่จะทำอะไร “ละเมิด” กฎเกณฑ์ “จริยธรรมได้โดยที่ไม่รู้สึกผิด และความรู้สึก “ผิด” ที่มีต่อศีลธรรมของตนเองและผิดต่อ “จริยธรรม” ของชุมชนจะเป็นพลังบีบคั้นคนคนนั้นอย่างหนักหน่วงตลอดจนกว่าจะสามารถกระทำการใดที่ทำให้รู้สึกว่าได้แก้ไขความผิดนั้นๆ ไปบ้าง

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน ได้ทำให้เกิดกระบวนการ “แยกขาด” ออกจากกันของความคิดทั้งสามมิตินี้ โดยทั่วไปแล้ว “บรมธรรม” เหลืออยู่เพียงคำสอนสั่งสูงสุด ที่ผู้คนจะเข้าไปเชื่อมต่อบ้างในบางเวลาบางเหตุการณ์เท่านั้น เช่น การทำบุญในวันสำคัญๆ หาก “บรมธรรม” มีความหมายต่อคนอยู่ ก็จะถูกทำให้กลายเป็น “ศีลธรรม” กล่าวคือ ผู้ที่ศรัทธาใน “บรมธรรม” ก็ยังสามารถยึดมั่นไว้เป็นหลักของชีวิตแต่เป็นชีวิตส่วนตัวเท่านั้น

ส่วนที่เสื่อมสลายมากที่สุดท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทุกสังคมและทุกชุมชนในโครงการวิจัยนี้ได้แก่ “จริยธรรม” เพราะท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ทำให้ทุกคนสามารถที่จะใช้ความสามารถส่วนตัวในการทำงาน/ประกอบอาชีพเฉพาะของตนเอง ได้ก่อให้เกิดความสำนึกเชิงปัจเจกชน

สูงมากกว่าเดิม ความสำนึกที่จะต้องระมัดระวังพฤติกรรมและการปฏิบัติตนไม่ให้ข้ามหรือละเมิดต่อ “จริยธรรม” ของสังคมหรือชุมชนจึงลดหายไปมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะชีวิตและอนาคตของคนทำงานเฉพาะด้านนั้นอยู่ที่ที่ทำงานภายนอกชุมชน ไม่ใช่ในชุมชนแบบเดิมอีกแล้ว

พร้อมกันนั่นเอง ในระดับสังคมใหญ่ที่แวดล้อมทุกคนอยู่ก็เริ่มไร้ซึ่ง “จริยธรรม” เพราะด้านหนึ่ง การพึ่งพิงกฎหมายของรัฐได้กลายเป็นหลักการไปแทน “จริยธรรม” ในอีกด้านหนึ่ง สังคมที่เริ่มไร้จริยธรรมได้สร้างระบบการอธิบายการกระทำผิดต่อ “จริยธรรม” ให้กลายเป็นเรื่องปรกติธรรมดาไป เช่น คำกล่าวที่ว่า “เรื่องแบบนี้ ใครๆ เขาก็ทำกัน” (ซึ่งสามารถยกตัวอย่างได้มากมายทุกเรื่องทีเดียว)

ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวนี้ จึงทำให้ทุกชุมชนในโครงการวิจัยนี้ประสบกับปัญหาของการเสื่อมสลายของ “จริยธรรม” มากขึ้น และที่น่ากังวล ได้แก่ การเสื่อมสลายของ “จริยธรรม” ได้ทำให้คนแต่ละคนเห็นความสำคัญและความหมายของ “ศีลธรรม” ที่จะประดับประดาตนเองน้อยลงไปเรื่อยๆ จำเป็นต้องเน้นในที่นี้ว่าไม่ใช่เพียงแค่ชุมชนในโครงการวิจัยนี้เท่านั้น หากสิ่งนี้กำลังเกิดขึ้นในทุกปริมณฑลของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นในวัด สถาบันทางศาสนา โรงเรียน มหาวิทยาลัย สถาบันทางการศึกษา หรือ สถาบันครอบครัวในสังคม

เมื่อพิจารณากระบวนการวิจัยของโครงการนี้ โดยมองวัตถุประสงค์ของการโครงการวิจัยกับการทำงานวิจัยจริงในพื้นที่ ซึ่งมองได้จากวัตถุประสงค์ในข้อถัดมาที่ว่า เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนานักวิจัยชุมชนให้มีทักษะ กระบวนการคิด และใช้การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยมีหลักธรรมทางศาสนาเป็นฐาน และเน้นการพัฒนาแนวทางการหนุนเสริมให้ผู้นำแต่ละศาสนามีทักษะการประยุกต์หลักธรรมในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

กระบวนการนี้ได้พยายามทำให้ผู้วิจัยทั้งหมดและผู้นำแต่ละศาสนาได้คิดและ “เลือกสรร” ความคอบางด้านบางประเด็นของ “บรมธรรม” ให้เข้ามาเชื่อมต่อกับชีวิตของคนแต่ละคน ซึ่งกระบวนการนี้เป็นการเน้นให้หรือฟื้นฟู “ศีลธรรม” ส่วนบุคคลขึ้นมา ขณะเดียวกัน ในกระบวนการวิจัยได้ทำให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่าง “ศีลธรรม” ส่วนตัวเข้ากับการทำให้หวนระลึก/สร้าง “จริยธรรม” ใหม่ของชุมชนขึ้นมา

ตัวอย่างที่ชัดเจนที่จะขอเลือกมาขยายกระบวนการการเชื่อมต่อสามมิตินี้ได้แก่ การทำงานของกลุ่มผู้หญิงที่มีสภิตข้างเผือก ที่สามารถเชื่อมต่อการดูแลสุขภาพของตนเองไม่ว่าด้วยการออกกำลังกายหรือการเปลี่ยนแปลงรสนิยมการบริโภคให้เข้ากับ ความหมายของ “บรมธรรม” พร้อมกับการทำงานวิจัยที่เข้าไปพบปะ

ผู้คนในชุมชนได้ทำให้ “ศีลธรรม” ส่วนตัวที่กำลังก่อเกิดนี้เชื่อมต่อกันก่อร่างสร้างเป็น “จริยธรรม” ชุดใหม่ที่เริ่มกำกับพฤติกรรมของคนในชุมชนได้มากขึ้น

พื้นที่ในโครงการวิจัยทั้งหมดได้ลงแรงกายแรงใจในการทำให้คนที่ร่วมวิจัยและคนในชุมชนมองเห็นปัญหาของตนที่เชื่อมต่อกับ “บรรพธรรม” ซึ่งทำให้คนที่ร่วมวิจัยและคนในชุมชนรู้สึกถึงความมีความหมายของตนเองมากขึ้นกว่าการแก้ปัญหาด้วยตัวเองตามลำพัง ขณะเดียวกัน การทำวิจัยที่ต้องพูดคุย/อธิบายความทั้งหมดก็ได้เริ่มทำให้คนในชุมชนมองเห็น “จริยธรรม” ใหม่ จากฐานศาสนธรรม

แน่นอนว่า โครงการวิจัยนี้ไม่ได้ประสบผลสำเร็จร้อยเปอร์เซ็นต์จนทำให้ชุมชนเป็นสรวงสวรรค์ หากแต่การทำงานของโครงการนี้ได้ทำให้มองเห็นถึงแนวทางในการทำความเข้าใจการขับเคลื่อนสังคม/ชุมชนด้วยหลักธรรม ซึ่งเป็นประโยชน์และมีคุณค่าอย่างไพศาล

ภาคผนวก

เวทีพัฒนาศักยภาพนักวิจัย

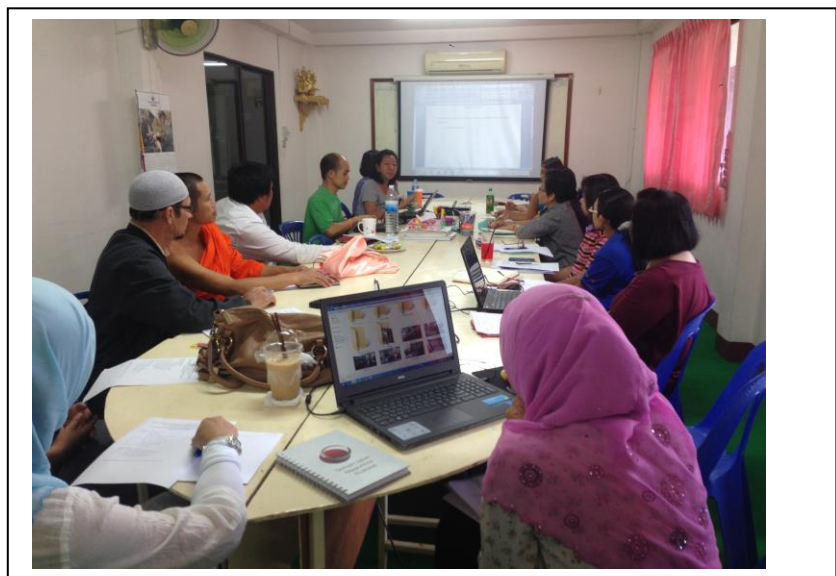

เวทีพัฒนาศักยภาพนักวิจัย

เรื่อง การศึกษาชุมชนอย่างมี

ส่วนรวม

เวทีพัฒนาศักยภาพนักวิจัย
เรื่อง การเขียนรายงานผลการ
ดำเนินงาน

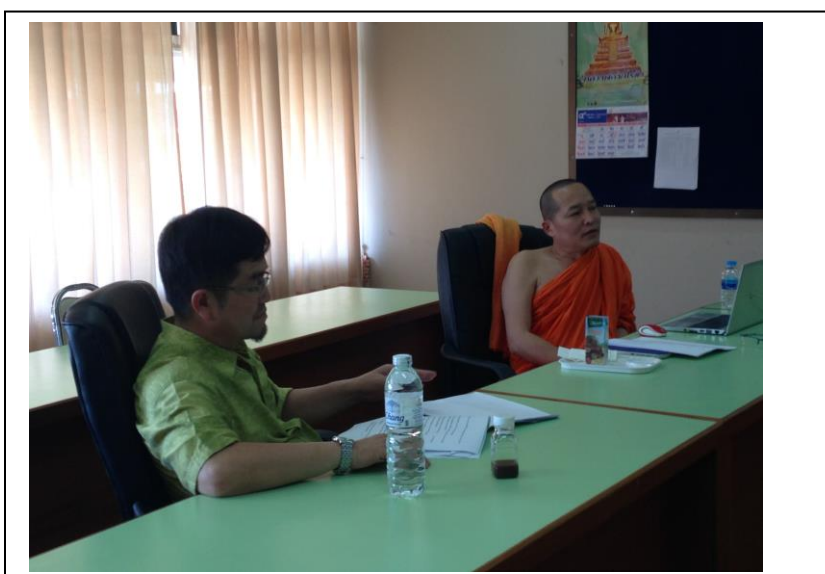

เวทีพัฒนาศักยภาพนักวิจัย
เรื่อง การจัดทำรายงานการเงินและ
การวิเคราะห์ข้อมูล

เวทีรับฟังความคิดเห็นจาก
ผู้ทรงคุณวุฒิ

การลงพื้นที่เพื่อสนับสนุนการ
ดำเนินงานของนักวิจัยในพื้นที่

